Digitized by Google

Digitized by Google

6
30-c
25

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
21 C
20

~~George Edward.~~

Digitized by Google

XXIV.10.33

TEREN-
TIVS.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

PARISIIS

Apud Simonem Colinæum.

1 5 4 1

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA

P. TERENTII VITA PER AElium Donatum.

Publius Terentius Afer, Carthagine natus, ſeruiuit Romæ Terentio Lucano Senatori. à quo ob ingenium & formã non inſtitutus modo liberaliter, ſed & mature manumiſſus eſt. Quidam captum eſſe exiſtimant: quod fieri nullo modo potuiſſe, Feneſtella docet: cum in fine ſecundi belli Punici, & ante initium tertij natus ſit, & mortuus: nec ſi à Numidis, aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum peruenire potuiſſet, nullo commercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit: ſed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus exiſtimatur. quod & ipſum Feneſtella arguit, contendens vtroque maiorem natu fuiſſe. quanuis & Cornelius Nepos æquales omnes fuiſſe tradat, & Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat:

Dum laſciuiam nobilium & fucoſas laudes petit:
Dum Africani voce diuina inhiat auidis auribus:
Dum ad Furium ſe cœnitare, & Læliũ, pulchrum putat:
Dũ ſe amari ab hiſce credit, crebro in Albanũ rapi ob florem ætatis ſuæ: ipſius ſublatis rebus ad ſummam

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Inopiam redactus eſt.

Itaque è conſpectu omnium abijt in Græciam in terram vltimam.

Mortuus eſt in Stimphalo Arcadiæ oppido: nihil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius:

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam.

Saltem vt eſſet quo referret obitũ domini ſeruulus.

Scripſit comœdias ſex: ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, iuſſus antè Cerio recitare, ad cœnantem cum veniſſet, dictus eſt initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe: poſt paucos vero verſus inuitatus vt accumberet, cœnaſſe vnà, deinde cætera percurriſſe non ſine magna Cerij admiratione. & hanc autem, & quinq; reliquas æqualiter populo probauit. Quamuis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribat,

Sumetur Hecyra ſexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta eſt: meruitque pretiũ quantum nulla antea cuiuſquam comœdia, id eſt octo millia nummûm. propterea ſumma quoque titulo aſcribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obſcura fama eſt, adiutum Terentium in ſcriptis

à Lælio & Scipione, quibus cum familiariter vixit. Eádem ipſe auxit: nũquam enim niſi leuiter ſe tutari conatur, vt in prologo Adelphorum,

Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Hunc adiutare, aſſiduéque vnà ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet
Qui vobis vniuerſis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore vſus eſt ſine ſuperbia.

Videtur autem ſe leuius defendiſſe, quia ſciebat Lælio & Scipioni, non ingratam eſſe hanc opinionem: quæ tamen magis & vſque ad poſteriora tempora valuit.

Qu. Memmius in oratione pro ſe ait: P. Africanus qui à Terentio perſonã mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos authore certo comperiſſe ſe ait C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martijs admonitum ab vxore, temporius vt diſcumberet, petijſſe ab ea ne interpellaretur: ſerius tandem ingreſſum triclinium dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi. deinde rogatum vt ſcripta illa proferret, pronuntiaſſe verſus qui ſunt in Heautontimorumeno:

Satis pol proterue me Syri promiſſa huc induxerunt.

Santra Terentium exiſtimat, ſi modo in ſcri-

bendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio vti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere: quàm Sulpitio Gallo homine docto, & qui cõſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Qu. Fabio Labeone, & M. Pompilio, conſulari vtroque, ac poëta. Ideo ipſum non iuuenes deſignaſſe, qui ſe adiuuiſſe dicerentur: ſed viros quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas comœdias nondum quintum atque trigeſimum egreſſus annum, cauſa euitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro ſuis edere: ſeu percipiendi Græcorum inſtituta moréſque, quos perinde exprimeret in ſcriptis, egreſſus vrbe eſt, neque amplius redijt. De morte eius Volcatius tradit:

Sed vt Afer ſex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit: nauim cum ſemel
Conſcendit, viſus nunquam eſt. ſic vita vacat.

Qu. Conſetius redeuntem è Græcia perijſſe in mari dicit cum centum & octo fabulis conuerſis à Menandro. Cæteri mortuum eſſe in Arcadiæ Stimphalo ſiue Leucadia tradunt, Cn. Corn. Dolabella, Marco Fuluio nobiliore COSS. morbo implicitum acri, dolore ac tædio amiſſarum ſatyrarum, quas in naui præmiſerat, ac ſimul fabularum quas nouas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupſit. Item hortulos

viginti iugerum via Appia ad Martis villam: quo magis miror Porcium ſcribere,

nihil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius:
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt eſſet quo referret obitũ domini ſeruulus.

Hũc Afranius quidem omnibus comicis præfert, ſcribens in Compitalibus,

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolum Nævio, & Plauto, & Cæcilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti
Conuerſum, expreſſumq; Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers.
Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæſar,

Tu quoque tu in ſummis, ô dimidiate Menander
Poneris, & merito, puri ſermonis amator.
Lenibus atque vtinam ſcriptis adiuncta foret vis
Comica, vt æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neq; in hac deſpectus parte iaceres.
Vnum hoc maceror, & doleo tibi deeſſe Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios poëtas fuiſſe ſcribit Metius, quorum alter

Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter liberti-nus Terentius Afer patria, de quo nunc loqui-mur. Scipionis fabulas edidiſſe Terentium Valgius in Acteone ait,

Hæ quæ vocantur fabulæ, cuius ſunt?
Non has qui iura populis recenſentibus dabat,
Honore ſummo affectus fecit fabulas?

Duæ ab Apollodoro trãſlatæ eſſe dicũtur comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menãdro: ex quib⁹ magno ſucceſſu, & precio ſtetit Eunuchus fabula: Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

AELII DONATI ERVDITISSI-mi Grammatici præfatio in Andriam Terentij.

Comœdia Andria cum palliata ſit, de loco nomen accepit, & à Menandro prius, & nunc ab ipſo Terentio: qui cũ de Chryſide loqueretur, ſic ait, Hei vereor nequid Andria apportet mali. & hoc commune vocabulum eſt & in Græca & in Latina lingua. Hæc maiori ex parte motoria eſt, continétq; actus amatorum adoleſcentium, & patrum piorum. Sunt ibi callidi ſerui, aſtutæ ancillæ, ſeveri ſenes, adoleſcẽtulæ liberales. In hac primæ partes ſenis Simonis ſũt, ſecũdæ Daui, tertiæ Chremetis, & deinceps reliquorũ. Prolo-

gus in hac acer inducitur, & in aduerſarios nõ mediocriter exaſperatur: ſed tamen id ſubtiliter, ut omnia laceſſitus facere videatur, ac dicere. Hic *protaſis ſubtilis, epitaſis tumultuoſa, cataſtrophe penè tragica: & tamen repẽte ex his turbis in trãquillũ peruenit.* Hæc *prima acta eſt ludis* Megalenſibus, Marco Fuluio *ædile: &* M. Glabrione, Q. n. Minutia Valerio *Curulibus.* Egerunt *Liuius* Attilius Præneſtinus, & L. Ambiuius Turpio. Modos *fecit* Flaccus Claudij *filius tibijs paribus, dextris & ſiniſtris. & eſt tota Græca, edita* Marco Marcello & Sulpitio COSS. *pronuntiatáq; eſt* Andria Terentij *ob incognitum adhuc nomen poëtæ, & minoris apud populum authoritatis ac meriti.* Diuerbijs *authenticis lepide diſtincta eſt: & ſucceſſu ſpectata proſpero, hortamento poëtæ fuit ad alias conſcribendas.* Initium *autem protaticon proſopon, id eſt aduentitiam perſonam recipit* Soſiæ, *propter euoluendam argumenti obſcuritatem.* Perſona *autem protatica ea intelligitur, quæ ſemel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur.* Adnotandum *ſanè, puellarum liberalium nullam orationem in proſcenio induci in* Comœdia *palliata, præter inuocationẽ* Iunonis Lucinæ: *quæ & ipſa quoq; poſt ſcenam fieri ſolet.*

ARGVMENTVM EIVSDEM IN EANDEM.

Hremes Atticus pater Paſibulæ & Philumenæ, cũ ex his duabus ſe Paſibulam perdidiſſe falſo crederet relictam Athenis, nec viſam poſtea multo tempore: tãquam vnicam ſibi putabat Philumenam: quam Charinus adoleſcens Atheniẽſis adamabat vnicè, & ſibi petebat vxorẽ. Sed pater eã Pamphilo cuidã Simonis filio vltro deſponderat: qui Pãphilus contrà, ſororẽ Chryſidis, ac peregrinam tum creditam, Paſibulam ſupradictam alteram Chremetis filiam ſub nomine Glycerij latenter ſic amauit, vt ex ea filium ſuſcepiſſet inſcio patre. qua re intellecta commotus Simo pater Pamphili, dum per falſas nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis à Dauo ipſe deluditur ſeruo, periculóque Charini & Pamphili motus error in fabula vſque ad eum finem ductus eſt, dum Athenas veniẽs Andrius quidã Crito rem aperiat, & nodum fabulæ ſoluat: per quem agnita Paſibula recipitur à parentibus, & traditur Pamphilo amanti: Philumena vero Charino deſpondetur, & traditur exoptanti. Perſpecto argumento ſcire debemus hanc eſſe virtutem poëticam, vt à nouiſſimis argumenti rebus incipiens initium fabulæ, & originem narratiue reddat ſpectatoribus: authorémq; præſentem ſibi exhibeat, vbi finis eſt

fabulæ. hunc enim ordinem & circulum poëticæ artis, vel virtutis nõ modo ſecuti ſunt Tragici, Comiciq; authores: ſed Homerus etiam, & Virgilius tenuerunt. Diuiſionem actuum in Latinis fabulis internoſcere difficile eſt. cauſſam iandudum demonſtrauimus. Vnde autem, aut quomodo, quãuis ægre, tamẽ intelligi diſtinguiq; poſſint, eſt operæpretium dicere. Principio dicendum eſt nullam perſonam egreſſam quinquies, vltra exire poſſe. Sed illa re plerunq; decipimur, quòd perſonã cum tacuerit, egreſſam falſo putamus: quæ nihilominus in proſcenio tacens loquendi tempus expectat. Eſt igitur attente animaduertendum, vbi & quando ſcena vacua ſit ab omnibus perſonis: vt in ea chorus vel tibicen audiri poſſit. quod cum viderimus, ibi actum eſſe finitum debemus agnoſcere. Confundit ſæpe lectorem id, quòd perſona in ſuperiori ſcena deſinens, & in proxima incipiens loqui, non intelligitur ingreſſa. quod ipſum experientes, ſtatim diiudicant de rerum ac temporum quantitate. Poteſt enim fieri vt & ſit ingreſſa, ac egreſſa, quam praue credimus de proſcenio nõ receſſiſſe. Poſſe autem quinto egredi perſonam, non & neceſſe eſſe dicimus: vt appareat vltra exire non poſſe: In tragœdia & parcius exire, & ſolere pariter & licere.

Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Soſiam continet argumẽti: quod populus hac occaſione perdiſcit. mox querelam apud ſe Daui de

domino,& eiuſdem cum domino verba, & rurſus eiuſdem ſerui deliberationem quid rerum gerat. Secundi actus hæc ſunt, Charini verba primo cum Biria ſeruo,& poſt cum ipſo Pamphilo de nuptijs. Pamphili ſermo cum patre dolo cõſentientis in nuptias,Birriæ verba, Daui callida oratio aduerſum ſenem. Tertio actui hæc attribuuntur, Myſidis cum obſtetrice colloquium,Dauo ac Simone audientibus : partus Glycerij ſuſpectus ſeni: & Daui apud eum fraudulenta ſermocinatio : Simonis verba cum Chremete de nuptijs : Daui perturbatio ac Pamphili. Quartum actum per hæc intelligimus: prima Charini verba ſunt indignantis , velut fidem ſibi non ſeruatam à Pamphilo: tum Myſidis verba apud Pamphilum, eiuſdémq; queſtus : Daui adminiſtratio doli aduerſus Chremetem. In quinto actu,Simonis & Chremetis prope iurgium diſputatio:tum detectio fallaciarum Daui: tum indignatio patris aduerſus filium:tum Critonis interuentus : & per eum cognitis rebus in tranquillum res acta , ducentibus vxores, quas concupiuerant Pamphilo & Charino. Illud non commouere nos debet,quòd in horum actuum diſtinctione videntur de proſcenio non diſceſſiſſe perſonæ quædam : ſed tenere debemus ideo Terentium vicinitatis mentionem feciſſe in principio,vt modico receptu & adeſſe,& abeſſe perſonam intelligamus. nihil ergo ſecus factum eſt ab antiquis , qui ad hunc modum

Terentianas fabulas diuiſerunt.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Simo ſenex.
Soſia libertus.
Dauus ſeruus.
Myſis ancilla.
Pamphylus adoleſcens.
Charinus adoleſcens.
Birria ſeruus.
Leſbia obſtetrix.
Glycerium meretrix.
Chremes ſenex.
Crito hoſpes.
Dromo lorarius.

C. SVLPITII APOLLINARIS
periocha in Terentij Andriam.

Sororem falſo creditam Meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus.
Grauidáq; facta, dat fidem vxorem ſibi
Fore hanc. nam aliam pater ei deſponderat
Gnatam Chremetis. atq; vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Daui ſuaſu non repugnat Pamphilus,
Sed ex Glycerio natum vt vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat.
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam;
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem;

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS M. Publio,& M.Glabrione Aedilibus Curulibus egerūt,L. Ambiuius Turpio,L. Attilius Præneſtinus. Modos fecit Flaccus, Claudi filius tibijs paribus,dextris & ſiniſtris.& eſt tota Græca,ædita M.Marcello,Cn.Sulpitio COSS.

PROLOGVS.

Poëta cum primum animum ad ſcribēdum appulit,
Id ſibi negotij credidit ſolum dari,
Populo vt placerent,quas feciſſet fabulas,
Verùm aliter euenire multo intelligit.
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur.
Non qui argumentum narret,ſed qui maleuoli
Veteris poëtæ maledictis reſpondeat.
Nunc quā rem vitio dent, quæſo animū aduortite.
Menander fecit Andriam & Perinthiam.
Qui vtramuis recte norit,ambas nouerit.
Non ita diſſimili ſunt argumento,ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ ac ſtylo.
Quæ conuenere,in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe,atque vſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum:atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo,vt nihil intelligant.
Qui cum hūc accuſant,Næuium,Plautum,Ennium
Accuſant:quos hic noſter authores habet:

Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc vt quieſcant porrò moneo: & deſinant
Maledicere, maledicta ne noſcant ſua.
Fauete. adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, & quid ſpei ſit relliquum:
Poſthac quas faciet deintegro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

ACT. I. SCEN. I.

SIMO *ſenex.* SOSIA *libertus.*

Vos iſtæc intro auferte: abite. Soſia
Ades dum: paucis te volo. SO. *dictū putat*
Nempe vt curentur recte hæc. SI. *imò aliud.* SO. *quid eſt*
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?
SI. *Nihil iſtac opus eſt arte ad hāc rem quā paro:*
Sed his, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide & taciturnitate. SO. *expecto quid velis.*
SI. *Ego poſtquā te emi à paruulo, vt ſemper tibi*
Apud me iuſta, & clemens fuerit ſeruitus,
Scis. feci è ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruiebas liberaliter:
Quod habui ſummum pretium, perſolui tibi.
SO. *In memoria habeo.* SI. *haud muto factum.*
SO. *gaudeo*
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet Simo: &
Id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.

Sed mihi hoc moleſtum eſt: nam iſtæc commemoratio,
Quaſi exprobratio eſt immemoris benefici.
Quin tu vno verbo dic quid eſt quod me velis.
SI. *Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi:*
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
SO. *Cur ſimulas igitur?* SI. *Rem omnem à principio audies,*
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis, Soſia,
Liberius viuendi fuit poteſtas. nam antea
Qui ſcire poſſes: aut ingenium noſcere:
Dum ætas, metus, magiſter prohibebat? SO. *ita eſt.*
SI. *Quod pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli,*
Vt animũ ad aliquod ſtudium adiũgant, aut equos
Alere, aut canes ad venãdum, aut ad philoſophos:
Horum ille nihil egregie, præter cætera,
Studebat: & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. *non iniuria: nam id arbitror*
Adprime in vita eſſe vtile, VT NE QVID NIMIS.
SI. *Sic vita erat: facile omnes perferre, ac pati,*
Cum quibus erat, cúmque vnà his ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudijs: aduerſus nemini:
Nunquam præponens ſe illis; ita vt facillime
Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.
SO. *Sapienter vitam inſtituit. namq; hoc tempore,*

OBSEQVIVM AMICOS, *veritas odium parit.*

S I. *Interea mulier quædam ab hinc triennium*
Ex Andro commigrauit huc viciniæ,
Inopia, & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atq; ætate integra.
S O. *Hei vereor nequid Andria apportet mali.*
S I. *Primum hæc, pudice vitam, parce ac duriter*
Agebat, lana ac tela victum quæritans.
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
Vnus, & itẽ alter (ITA VT *ingeniũ eſt omniũ*
Hominum à labore procliue ad libidinem)
Accepit conditionem: dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte (ita vt fit) filium
Perduxere illuc ſecum, vt vnà eſſet meum.
Egomet continuo mecum, Certe captus eſt:
Habet. obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venientes, aut abeuntes. rogitabam, Heus puer,
Dic ſodes: quis heri Chryſidẽ habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. S O. *teneo.* S I. *Phædrum aut Cliniam,*
Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho quid Pamphilus? quid? ſymbolum
Dedit: cœnauit. gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam qui cum ingenijs conflictatur eiuſmodi.

Neq; commouetur animus in ea re tamen:
ſcias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes
Vltro ad me venit, vnicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio vxorem vt daret.
Placuit. deſpondi. hic nuptijs dictus eſt dies.
SO. *Quid obſtat cur non veræ fiant?*
SI. *audies.*
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. SO. *ô factum bene,*
Beaſti. metui à Chryſide. SI. *ibi tum filius*
Cum illis qui amabant Chryſidem, vnà aderat frequens.
Curabat vnà funus. triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam, Hic paruæ conſuetudinis
Cauſſa, mortem huius tam fert familiariter.
Quid ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni,
Manſuetiq; animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſſa, in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. SO. *hem, quid eſt?*
SI. *ſcies.*
Effertur. imus. Interea inter mulieres,
Quæ ibi aderãt, forte vnam aſpicio adoleſcentulã,

Forma. SO. bona fortaſſe. SI. & voltu ſoſia
Adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter cæteras
Honeſta & liberali, accedo ad pediſequas.
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Perculſit ilico animum, At at, hoc illud eſt:
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
SO. Quàm timeo quorſum euadas. SI. funus interim
Procedit. ſequimur, ad ſepulchrum venimus.
In ignem poſita eſt. fletur. Interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius
Satis cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem, & celatum indicat.
Adcurrit, mediam mulierem complectitur.
Mea Glycerium: inquit, quid agis? cur te is perditū?
Tum illa, vt conſuetum facile amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum flens, quàm familiariter?
SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægre ferens.
Nec ſatis ad obiurgandum cauſſæ. diceret,
Quid feci, quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem inijcere, prohibui,
Seruaui. honeſta oratio eſt. SO. recte putas.
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?
SI. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,

Indignum facinus, comperiſſe Pamphilum
Pro vxore habere hãc peregrinam. ego illud ſedulo
Negare factum. ille inſtat factum. deniq;
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturum. SO. *non tu ibi gnatum?* SI. *ne hæc quidem*
Satis vehemens cauſſa ad obiurgandum. SO. *qui cedo?*
SI. *Tute ipſe his rebus finem præſcripſti pater:*
Prope adeſt, quum alieno more viuendum eſt mihi:
Sine nunc meo me viuere interea modo.
SO. *Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?*
SI. *Si propter amorem, vxorem nolit ducere,*
Ea primum ab illo eſt animaduertenda iniuria.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſſa ſit, ſi deneget:
Simul ſceleratus Dauus ſiquid conſilĩ
Habet, vt conſumat nunc, cum nihil obſint doli.
Quem ego credo manibus pedibúſq; obnixe omnia
Facturum, magis id adeo, mihi vt incommodet,
Quàm vt obſequatur gnato. SO. *quapropter?* SI. *rogas?*
Mala mens, malus animus. quem quidem ego ſi ſenſero.
Sed quid opus eſt verbis? ſin eueniat (quod volo)
In Pamphilo vt nihil ſit moræ: reſtat Chremes,
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nũc tuũ eſt officiũ, has bene vt adſimules nuptias.

Perterrefacias Dauum: obſerues filium
Quid agat, quid cum illo cõſilij captet. SO. *ſat eſt,*
Curabo. eamus iam nunc intro. SI. I *præ, ſequar.*

ACT. I SCEN. II.

SIMO. DAVVS.

N*On dubium eſt quin vxorem nolit filius:*
Ita Dauũ modo timere ſenſi, vbi nuptias
Futuras eſſe audiuit, ſed ipſe exit foras.
D. *Mirabar, hoc ſi ſic abiret. & heri ſemp̄ lenitas*
Verebar quorſum euaderet.
Qui poſtquam audierat non datum iri filio vxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægre tulit.
S. *At nunc faciet: neque, vt opinor, ſine tuo magno malo.*
D. *Id voluit, nos ſic nec opinãtes duci falſo gaudio:*
Sperantes iam amoto metu, interea oſcitantes opprimi,
Ne eſſet ſpatiũ cogitandi ad diſturbandas nuptias.
Aſtute. S. *carnufex quæ loquitur?* D. *herus eſt, neq; præuideram.*
S. *Daue.* D. *hem, quid eſt?* S. *ehodum ad me.*
D. *quid hic volt?* S. *quid ais?* D. *qua de re?* S. *rogas?*
Meum gnatum rumor eſt amare. D. *id populus curat, ſcilicet.*

S. Hócine agis, an nō? D. ego vero iſtuc. S. ſed nūc ea me exquirere,

Iniqui patris eſt. nam quod antehac fecit, nihil ad me attinet.

Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui, animū vt expleret ſuum.

Nunc hæc dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.

Dehinc poſtulo, ſiue æquum eſt, te oro Daue, vt redeat iam in viam.

D. Hoc quid ſit. S. omnes qui amant, grauiter ſibi dari vxorem ferunt.

D. Ita aiunt. S. tum ſiquis magiſtrū cepit ad eam rem improbum,

Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partē plerunq; applicat.

D. Non hercle intellego. S. non? hem. D. non:

DAVVS SVM, NON OEDIPVS.

S. Nempe ergo aperte vis, quæ reſtant, me loqui.

D. ſanè quidem.

S. Si ſenſero hodie quicquam in his te nuptijs

Fallaciæ conari, quò fiant minus:

Aut velle in ea re oſtendere q̄ ſis callidus:

Verberibus cæſum te in piſtrinū Daue dedam vſq; ad necem,

Ea lege, atq; omine, vt ſi te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid, hoc intellextin? an nondum etiam ne hoc

quidem? D. *imò callide:*

Ita *aperte ipſam rem modo locutus, nihil circuitione vſus es.*

S. Vbivis *facilius paſſus ſim, q̃ in hac re me deludier.*

D. Bona *verba quæſo.* S. *irrides, nihil me fallis. ſed dico tibi,*

Ne *temere facias. neq; tu haud dicas tibi non prædictum.* Caue.

ACT. I. SCEN. III.

DAVVS.

Nimuero Daue, *nihil loci eſt ſegnitiæ neque ſocordiæ,*

E

Quantum *intellexi modo ſenis ſententiā de nuptijs.*

Quæ *ſi non aſtu prouidentur, me, aut herum peſſundabunt.*

Nec *quid agam certum eſt:* Pamphilúmne *adiutem, an oſcultem ſeni.*

Si *illum relinquo, eius vitæ timeo. ſin opitulor, huius minas:*

Cui *verba dare difficile eſt. primum iam de amore hoc comperit:*

Me *infenſus ſeruat, ne quam faciam in nuptijs fallaciam.*

Si *ſenſerit, perij. aut ſi libitū fuerit, cauſſam ceperit*

Quo iure, quaq; iniuria præcipitem me in piſtrinum dabit.

Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,

Siue iſta vxor, ſiue amica eſt, grauida è Pamphilo eſt.

Audiréq; eorum eſt operæpretium audaciam.

NAM *incœptio eſt amentium, haud amantium.*

Quicquid peperiſſet, decreuerunt tollere.

Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,

Ciuem Atticam eſſe hanc. fuit olim quidam ſenex

Mercator: nauem is fregit apud Andrum inſulam.

Is obijt mortem, ibi tum hanc eiectam, Chryſidis

Patrem recepiſſe orbam, paruam, fabulæ.

Mihi quidem hercle non fit veriſimile: atque ipſis commentum placet.

Sed Myſis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, vt

Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACT. I. SCEN. IIII.

MYSIS *ancilla.*

A*Vdiui Archillis: iandudum Leſbiam adduci iubes.*

Sanè pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria:

Nec ſatis digna, cui cõmittas primo partu mulierẽ.

Tamen eam adducam. Importunitatem ſpectate aniculæ,

Quia compotrix eius eſt. Dij date facultatē obſecro

Huic pariūdi, atq; illi in alijs potius peccandi locū.

Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid ſiet:

Opperiar, vt ſciam nunquidnam hæc turba triſtitiæ adferat.

ACT. I. SCEN. V.

PAMPHILVS *adoleſcens.* MYSIS.

Hocine eſt humanū factum, aut inceptū? hocine officium patris?

M. *Quid illud eſt?* P. *prò deûm atque hominum fidem, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?*

Vxorē decrerat dare ſeſe mihi hodie. nónne oportuit

Præſciſſe me ante? nōne pri9 cōmunicatū oportuit?

M. *Miſeram me, quod verbum audio.*

P. *Quid Chremes, qui denegarat ſe commiſſurum mihi,*

Gnatam ſuam vxorē? id mutauit, quoniam me immutatum videt.

Itáne obſtinate operam dat, vt me à Glycerio miſerum abſtrahat?

Quod ſi fit, pereo funditus.

Adeon hominem eſſe inuenuſtum, aut infœlicem

quenquam, vt ego ſum?

Prò deûm atque hominum fidem: nullóne ego
Chremetis pacto adfinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia: hem
Repudiatus repetor. quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor.
Aliquid monſtri alunt: ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. *oratio hæc me miſeram exanimauit metu.*
P. *Nam quid ego nunc dicam de patre? ah*
Tātámne rē tam negligēter agere? præteriēs modo
Mihi apud forum, Vxor tibi ducenda eſt Pamphile hodie, inquit. para,
Abi domum. Id mihi viſus eſt dicere, Abi cito, & ſuſpende te.
Obſtupui: cenſen vllum me verbū potuiſſe proloqui:
Aut vllam cauſſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quòd ſi ego reſciſſem id prius, quid facerē? ſi quis nunc me roget,
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem, ſed nunc quid primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuerſe trahunt:
Amor, miſericordia huius, nuptiarum ſolicitatio:
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt ani-

mo vſque adhuc,

Quæ meo cunq; animo libitum eſt, facere: eine ego vt aduerſer? hei mihi,

Incertum eſt quid agam. M. *miſera timeo, hoc incertum quorſum accidat.*

Sed nunc peropus eſt, aut hũc cum ipſa, aut me aliquid de illa aduerſum hunc loqui.

Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.

P. *Quis hic loquitur?* Myſis *ſalue.* M. *ô ſalue* Pamphile. P. *quid agit?* M. *rogas?*

Laborat è dolore: atque ex hoc miſera ſollicita eſt: diem

Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,

Ne deſeras ſe. P. *hem, egóne iſtuc conari queam?*

Ego propter me illam decipi miſeram ſinam,

Quæ mihi ſuum animũ, atq; omnẽ vitam credidit:

Quam ego animo egregie charam pro vxore habuerim,

Bene & pudice eius doctum atque eductum, ſinam

Coactum egeſtate ingenium immutarier?

Non faciam. M. *haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitũ:*

ſed vim vt queas ferre. P. *adeón me ignauum putas,*

Adeón porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferũ,

Vt neq; me conſuetudo, neque amor, neq; pudor

Commoneat, neq; commoneat, vt ſeruem fidem?

M. *Vnum hoc ſcio, hanc meritam eſſe vt memor eſſes ſui.*

P. *Memor eſſem? ô Myſis Myſis, etiam nunc mihi*
Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. iam ferme moriens me vocat.
Acceſſi. vos ſemotæ: nos, ſoli. incipit,
Mi Pamphile, huius formam atq; ætatem vides.
Nec clam te eſt, quàm illi vtræq; res inutiles,
Et ad pudicitiam, & ad tutandam rem ſient.
Quod ego per hanc te dexterã oro, & geniũ tuum:
Per tuam fidem, pérq; huius ſolitudinem
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te ſolum ſemper fecit maximi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus,
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem.
Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei
Hanc mihi in manum dat. mors cõtinuo ipſam occupat.
Accepi. acceptam ſeruabo. M. *ita ſpero quidem.*
P. *ſed cur tu abis ab illa?* M. *obſtetricem acceerſo.*
P. *propera.*
Atq; audin? verbum vnum, caue de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. *teneo.*

ACT. II. SCEN. I.

CHARINVS *adoleſcés.* BIRRIA *ſeruus.* PAMPHILVS.

*Q*Vid ais Birria? datúrne illa hodie Pamphilo
Nuptũ? B.*ſiceſt.* C. *quî ſcis?* B.*apud forum modo*
De Dauo *audiui.* C. *væ miſero mihi,vt animus in*
Spe atq; in timore vſq; antehac attentus fuit:
Ita poſtquam adempta ſpes eſt,laſſus, cura confectus ſtupet.
B.*quæſo ædepol* Charine,*quoniam id fieri quod vis non poteſt,velis id*
Quod poſſit. C.*nihil aliud, niſi* Philumenam volo.
B. *Ah,quanto ſatius eſt,te id dare operam,*
Quî iſtum amorem ex animo dimoueas tuo,quàm id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.
C. FACILE OMNES,*quum* valemus,*recta conſilia ægrotis damus.*
Tu *ſi hic ſis,aliter ſentias.*B.*age age, vt lubet* .C. *sed* Pamphilum
Video. *omnia experiri certum eſt prius q̃ pereo.* B.*quid hic agit?*
C. Ipſum *hunc orabo:huic ſupplicabo:amorem huic narrabo meum,*
Credo *impetrabo , vt aliquot ſaltem nuptijs pro-*

trahat dies.

Interea fiet aliquid ſpero. B. *id aliquid nihil eſt.* C. *Birria,*

Quid tibi videtur? adeon ad eũ? B. *quidni? ſi nihil impetres,*

Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.

C. *Abin hinc in malam crucem cũ ſuſpicione iſtac, ſcelus?*

P. *Charinum video. ſalue.* C. *ô ſalue Pamphile.*

Ad te venio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.

P. *Neque pol conſilij locum habeo, neque auxilij copiam.*

Sed iſtud quidnam eſt? C. *hodie vxorem ducis?* P. *aiunt.* C. *Pamphile,*

Si id facis, hodie poſtremum me vides. P. *quid ita?* C. *hei mihi,*

Vereor dicere: huic dic quæſo Birria. B. *ego dicam.* P. *quid eſt?*

B. *Sponſam hic tuam amat.* P. *næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,*

Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. *ah Pamphile*

Nihil. P. *quàm vellem.* C. *nũc te per amicitiam, & per amorem obſecro,*

Principio vt ne ducas. P. *dabo equidẽ operam.* C. *Sed ſi id non poteſ-*

Aut tibi ſi nuptiæ hæ ſunt cordi. P. *cordi?* C. *ſaltē aliquot dies*

Profer, dum proficiſcor aliquò ne videam. P. *audi nunc iam.*

Ego Charine, neutiquam officium eſſe liberi puto,

Cum is nihil promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi.

Nuptias effugere ego iſtas malo, q̃ tu adipiſcier.

C. *Reddidiſti animum.* P. *nunc ſiquid potes aut tu, aut hic Birria,*

Facite, fingite, inuenite, efficite quî detur tibi.

Ego id agam, mihi quî ne detur. C. *ſat habeo.* P. *Dauum optume*

Video, cuius cōſilio fretus ſum. C. *at tu hercle haud quicquam mihi,*

Niſi ea quæ nihil opus ſunt ſcire. fugin hinc? B. *ego vero, ac lubens.*

ACT. II. SCEN. II.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

D *I boni, boni quid porto? ſed vbi inueniam Pamphilum,*

Vt metum, in quo nūc eſt, adimam, atq; expleam animum gaudio?

C. *Lætus eſt, neſcio quid.* P. *nihil eſt: nondum hæc reſciuit mala.*

D. *Quem ego nūc credo, ſi iam audierit ſibi para-*

tas nuptias.

C. Audin tu illum? D. toto me oppido exanima-
tum quærere.

ſed vbi quæram? aut quo nunc primum intendam?
C. ceſſas alloqui?

D. Habeo. C. Daue ades, reſiſte. D. quis homo eſt,
qui me? ô Pamphile.

Teipſum quæro. euge ô Charine, ambo opportune:
vos volo.

C. Daue, perij. D. quin tu hoc audi. C. interij. D.
quid timeas, ſcio.

P. Mea quidem hercle certe in dubio eſt vita. D. &
tu quid, ſcio.

P. Nuptiæ mihi. D. & id ſcio. P. hodie. D. obtundis,
tametſi intellego.

Id paues ne ducas tu illam: tu autem vt ducas. C.
rem tenes.

P. Iſtuc ipſum. D. atque iſtuc ipſum, nihil pericli
eſt: me vide.

P. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum
metu. D. hem

Libero: vxorem tibi iam non dat Chremes. P. qui
ſcis? D. ſcio.

Tuus pater modo me prehendit. ait tibi vxorē dare
ſe hodie. item alia multa: quæ nunc non eſt narran
di locus.

Continuo ad te properans percurro ad forum, vt
dicam tibi hæc.

Vbi te non inuenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum.
Circũſpicio.nuſquam.fortè ibi huius video Birriã.
Rogo.negat vidiſſe. mihi moleſtum, quid agam,cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mihi incidit ſuſpicio. hem,
Paululum obſoni : ipſus triſtis deimprouiſo : nuptiæ
Non cohærent. P.quorſúmnam iſtuc? D.egomet continuo ad Chremem.
Quum illò aduenio , ſolitudo ante oſtium. iam id gaudeo.
C. Rectè dicis : perge. D. maneo.interea introire neminem
Video:exire neminem. matronam nullã.in ædibus
Nihil ornati,nihil tumulti.acceſſi intro : aſpexi.P. ſcio.
Magnum ſignum. D. num videntur conuenire hæc nuptijs?
P. Non opinor Daue. D.opinor narras? non rectè accipis:
Certa res eſt . etiam puerum inde abiens conueni Chremis
Olera,& piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni.
C. Liberatus ſum Daue hodie tua opera. D.at nullus quidem.

C. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. D. ridiculum caput,
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam vxorem ducere:
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo, etſi hercle ſæpe iam me ſpes hæc fruſtrata eſt. Vale.

ACT. II. SCEN. III.

PAMPHILVS. DAVVS.

Quid igitur ſibi volt pater? cur ſimulat? D. ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nūc, quia nō det tibi vxorem Chremes,
Ipſus ſibi eſſe iniurius videatur, neq; id iniuria.
Prius q̃ tuum animum vt ſeſe habeat ad nuptias, perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te trāſferet.
Tum illæ turbæ fient. P. quid vis patiar? D pater eſt Pamphile.
Difficile eſt. tum hæc ſola eſt mulier. dictum ac factum, inuenerit
Aliquā cauſſam, quamobrē eijciat oppido. P. eijciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam Daue? D. dic te ducturum. P. hem. D. quid eſt?

P. Egóne dicam? D. cur non? P. nunquam faciam.
D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid ſiat, vide.
P. Vt ab illa excludar, hac concludar. D. nõ ita eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem,
Ducas volo hodie vxorem. tu, ducam, inquies.
Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta vt ſient,
Sine omni periculo. nam hocce haud dubium eſt, quin Chremes
Tibi non det gnatam. nec tu ea cauſſa minueris
Hæc quæ facis: ne is mutet ſuam ſententiam.
Patri dic velle: vt, cum velit, tibi iure iraſci non queat.
Nam quod tu ſperas, propulſabo facile: vxorem his moribus
Dabit nemo. inueniet inopem potius, quàm te corrumpi ſinat.
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, neglegẽtem feceris.
Aliam otioſus quæret: interea aliquid acciderit boni.
P. Itán credis? D. haud dubiũ id quidem eſt. P. vide quo me inducas. D. quin taces?
P. Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa, cautio eſt.
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. ô facinus audax. P. hanc fidem

Sibi me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturum, vt darem.

D. Curabitur. ſed pater adeſt: caue te eſſe triſtem ſentiat.

ACT. II. SCEN. IIII.
SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

R Euiſo quid agant, aut quid captent cõſili.
D. Hic nunc non dubitat, quin te ductu- rum neges.
Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:
Orationem ſperat inueniſſe ſe,
Qua differat te. proin tu face, apud te vt ſies.
P. Modo vt poſſim. D. crede mihi hoc inquã Pam- phile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACT. II. SCEN. V.
BIRRIA. SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

H Erus me relictis rebus, iuſſit Pamphilum
Hodie obſeruare: vt quid ageret de nu- ptijs,
Scirem. Id propterea nunc hunc venientem ſequor.
Ipſum adeo præſto video cum Dauo. hoc agam.

S. Vtrũq; adeſſe video. D.hem ſerua. S.Pamphile.
D.Quaſi de improuiſo reſpice ad eũ.P.hem pater.
D. Probe. S.hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.
B. nunc noſtræ parti timeo, hic quid reſpondeat.
P.Neq; iſtic, neq; alibi vſquam tibi erit in me mora.B.hem.
D.Obmutuit. B.quid dixit? SI.facis vt te decet:
Quum iſtuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio, vxore excidit.
S.I iam nunc intro:ne in mora quum opus ſit, ſies.
P.Eo. B.nullane in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum eſt, vulgo quod dici ſolet,
OMNES SIBI melius eſſe malle, quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre. quò æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis: quàm illum amplecti maluit.
Renuntiabo: vt pro hoc malo, mihi det malum.

ACT. II. SCEN. VI.
DAVVS. SIMO.

HIc nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
S.Quid Dauus narrat? D.æque quicquã nunc quidem.
S. Nihilne? hem. D.nihil prorſus.S.atqui expectabam quidem.

D. Præter ſpem euenit, ſentio: hoc male habet virũ.
S. Potin es verum mihi dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ
Propter hoſpitæ huiuſce conſuetudinem?
D. nihil hercle: aut ſi adeo, bidui, aut tridui eſt
Hæc ſolicitudo. noſtin'? deinde deſinet.
Etenim eam ſecum rem recta reputabit via.
S. Laudo. D. dum licitũ eſt illi, dúmque ætas tulit,
Amauit: tum id clàm cauit, ne vnquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, vt virum fortem decet.
Nunc vxore opus eſt: animum ad vxorem appulit.
S. Subtriſtis viſus eſt eſſe aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt quod tibi ſuccenſeat.
S. Quidnam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil.
S. quin dic quid eſt.
D. Ait nimium parce facere ſumptum. S. méne? D. te.
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem.
Num filio videtur vxorem dare?
Quẽ inquit ad cœnam vocabo meorum æqualium
Potiſſimum nunc? & quod dicendum hic ſiet,
Tu quoq; perparce nimium, non laudo. S. tace.
D. Commoui. S. ego, iſthæc rectè vt fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt, veterator ſibi?
Nam ſi hîc mali eſt quicquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACT. III. SCEN. I.

MYSIS. SIMO. DAVVS. LESBIA *obſtetrix.* GLYCERIVM *meretrix.*

TA pol quidem res eſt, vt dixti Leſbia:
Fidelem haud fermè mulieri inuenias virum.
S. *Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narras?* D. *ita eſt.*
M. *Sed hîc Pamphilus.* S. *quid dicit?* M. *firmauit fidem.* S. *hem.*
D. *Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.*
M. *Nam quod peperiſſet, iuſſit tolli.* S. *ô Iuppiter*
Quid ego audio? actum eſt, ſi quidem hæc vera prædicat.
L. *Bonum ingenium narras adoleſcentis.* M. *optumum.*
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L. *ſequor.*
D. *quod remedium nunc huic malo inueniam?* S. *quid hoc?*
Adeón eſt demens ex peregrina? iam ſcio, ah
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. *quid hic ſenſiſſe ſe ait?*
S. *Hæc primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia.*
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreãt.
G. *Iuno Lucina fer opem: ſerua me obſecro.*
S. *Hui, tam cito? ridiculum. poſtquam ante oſtium*
Me audiuit ſtare: approperat. non ſat commode

Diuiſa ſunt temporibus tibi Daue hæc. D. *mihine?*
S. *Num immemor es diſcipuli?* D. *ego, quid narres neſcio.*
S. *Hícine me ſi imparatum in veris nuptijs*
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periculo fit: ego IN PORTV NAVIGO.

ACT. III. SCEN. II.
LESBIA. SIMO. DAVVS.

ADHVC *Archillis quæ adſolent, quæque oportet*
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac iſtæc vt lauet: pòſt deinde
Quod iuſſi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Date. mox ego huc reuertar.
Perecaſtor ſcitus puer natus eſt è Pamphilo.
Deos quæſo, vt ſit ſuperſtes, quandoquidem ipſe eſt ingenio bono:
Cúmque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere iniuriam.
S. *Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum?* D. *quidnam id eſt?*
S. *non imperabat coràm, quid opus facto eſſet puerperæ.*
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, cla-

mat de via.

O Dave, *itáne contemnor abs te? aut itáne tandem idoneus*

Tibi videor, quẽ tam aperte fallere incipias dolis?

Saltem accuratè, vt metui videar: certè ſi reſciuerim.

D. *Certè hercle nunc hic ſeipſus fallit, haud ego.* S. *edixín tibi?*

Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid retulit?

Credóne, tibi hoc nunc, peperiſſe hanc è Pamphilo?

D. *Teneo quid erret: quid ego agam habeo.* S. *quid taces?*

D. *Quid credas? quaſi non tibi renuntiata ſint hæc ſic fore.*

S. *Mihíne quiſquam?* D. *eho an tute intellexti hoc adſimulari?* S. *irrideor.*

D. *Renuntiatum eſt. nam quî iſtæc tibi incidit ſuſpectio?*

S. *Quî? quia te noram.* D. *quaſi tu dicas factum id conſilio meo.*

S. *Certè enim ſcio.* D. *non ſatis me pernoſti etiam qualis ſim* Simo.

S. *Egóne te?* D. *ſed ſiquid narrare occœpi, continuo dari*

Tibi verba cenſes. S. *falſo.* D. *itaque hercle nihil iam mutire audeo.*

S. *Hoc ego ſcio vnum, neminem peperiſſe hic.* D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

D. *intellextin?*

Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium.

Id ego iam nunc tibi renuntio here futurum, vt ſis ſciens:

Ne tu hoc poſterius dicas, Daui *factum cõſilio aut dolis.*

Prorſus à me opinionem hanc tuam ego eſſe amotam volo.

S. *Vnde id ſcis?* D *audiui, & credo.* S. *multa concurrunt ſimul,*

Quî coniecturam hanc nunc facio. iam primũ hæc ſe è Pamphilo

Grauidam dixit eſſe. inuentum eſt falſum. nũc poſtquam videt

Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico

Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum vt afferret ſimul.

D. *Hoc niſi fit, puerum vt tu videas, nihil mouentur nuptiæ.*

S. *Quid ais? cum intellexeras*

Id cõſilij capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?

D. *Quis igitur eũ ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem*

ſcimus quàm miſere hanc amarit: nunc ſibi vxorem expetit.

Poſtremò, id mihi da negotij. tu tamen has nuptias

Perge facere ita, vt fa:is: & id ſpero adiuturos deos.

S. Imò abi intrò: ibi me opperire: & quod parato opus eſt, para.

Non impulit me, hæc nunc omnino vt crederem:
Atq; haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed paruipendo. illud mihi multo maximum eſt,
Quod mihi pollicitus eſt ipſus gnatus. nunc Chremem
conueniam: orabo gnato vxorem: ſi impetro.
Quid aliàs malim, q̃ hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus eſt, haud dubium eſt mihi id,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atque adeo in ipſo tempore eccum ipſum obuiam Chremem.

ACT. III. SCEN III.

SIMO, CHREMES, ſenes II.

Vbeo Chremetem. C. ô teipſum quærebã.
I S. & ego te. C. optatò aduenis.
Aliquot me adiere, ex te auditũ qui aiebant hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viſo, túne, an illi inſaniant.
S. Auſculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæris, ſcies.

C. Auſculto:loquere quid velis.
S. Per ego te deos oro,& noſtram amicitiam Chreme:
Quæ incœpta à paruis,cum ætate adcreuit ſimul:
Pérq; vnicam gnatam tuam &,gnatum meum,
Cuius tibi poteſtas ſumma ſeruandi datur:
Vt me adiuues in hac re:atq; ita,vti nuptiæ
Fuerant futuræ,fiant. C. ah,ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando,à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me,atq; olim,cum dabam?
Si in rem eſt vtrique,vt fiant:accerſi iube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt,quàm commodi
Vtrique:id oro te,in commune vt conſulas:
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
S. Imò ita volo,itáq; poſtulo vt fiat Chreme.
Neq; poſtulē abs te,ni ipſa res moneat. C.quid eſt?
S. Iræ ſunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.
S.Ita magnæ,vt ſperem poſſe auelli. C.fabulæ.
S. profectò ſic eſt. C.ſic hercle,vt dicam tibi,
AMANTIVM iræ,amoris redintegratio eſt.
S.Hem:id te oro,vt antè eamus,dũ tempus datur,
Dúmq; eius libido occluſa eſt contumelijs.
Prius q̃ harum ſcelera,& lachrymæ cõfictæ dolis,
Reducant animum ægrotum ad miſericordiam,
Vxorem demus.ſpero conſuetudine,&
Coniugio liberali deuictum Chreme,
Dehinc facile ex illis eſſe emerſurum malis.
C. Tibi ita videtur:at ego non poſſe arbitror:

Neque illũ hanc perpetuo habere, neq; me perpeti.
S. *Quî ſcis ergo iſtuc, niſi periculum feceris?*
C. *At iſtuc periculum in filia fieri, graue eſt.*
S. *Nempe incommoditas deniq; huc omnis redit:*
ſi eueniat, quod dij prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide:
Principio, amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, & filiæ inuenies virum.
C. *Quid iſtuc? ſi iſtuc animum induxti eſſe vtile:*
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.
S. *Merito te ſemper maximi feci Chreme.*
C. *Sed quid ais?* S. *quid?* C. *qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?*
S. *Ipſus mihi Dauos, qui intimus eſt eorum cõſilijs, dixit.*
Et is mihi ſuadet, nuptias quantũ queam vt maturem.
Num cenſes faceret, filium niſi ſciret eadem hæc velle?
Tute adeo iam eius verba audies. heus euocate huc Dauum.
Sed eccum video ipſum foras exire.

ACT. III. SCEN. IIII.
DAVVS. SIMO. CHREMES.

D te ibam. S. quidnam eſt?

A D. Cur vxor nõ accerſitur? iã adueſpera-ſcit. S. audín tu illum?

Ego dudum nonnihil veritus ſum Daue abs te, ne faceres idem

Quod vulgus ſeruorũ ſolet, dolis vt me deluderes:

Propterea quòd amat filius. D. egón iſtuc facerem? S. credidi.

Idq; adeo metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. quid? S. ſcies.

Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. tandem cognoſti qui ſiem.

S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. ſed ea gratia

Simulaui, vos vt pertentarẽ. D. quid ais? S. ſic eſt res. D. vide,

Nunquam quiui ego iſtuc intelligere. vah conſilium callidum.

S. Hoc audi: vt huc te iuſſi introire, opportunè hic fit mihi obuiam.

D. Hem, númnam periÿmus? S. narro quæ tu dudum narraſti mihi.

D. Quídnam audio? S. gnatam vt det, oro, vixq; id exoro. D. occidi.

S. Hem, quid dixti? D. optumè inquam factum.

S. *nunc per hunc nulla eſt mora.*

C. *Domum modo ibo:vt apparentur,dicam, atque huc renuntio.*

S. *Nunc te oro Daue, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.*

D. *ego vero ſolus.* S. *corrigere mihi gnatum porrò enitere.*

D. *faciam hercle ſedulo.* S. *potes nunc,dum animus irritatus eſt.*

D. *Quieſcas.* S. *age igitur. vbi nunc eſt,ipſus?* D. *mirum ni domi eſt.*

S. *Ibo ad eum:atque eadem hæc,quæ tibi dixi,dicã itidem illi.* D. *nullus ſum.*

Quid cauſſæ eſt,quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via?

Nihil eſt preci loci relictũ, iam perturbaui omnĩa:
Herum feſelli:in nuptias conieci herilem filium:
Feci hodie vt fierent, inſperante hoc,atque inuito Pamphilo.
Hem aſtutias.quòd ſi quieſſem,nihil eueniſſet mali.
ſed eccum ipſum video,occidi.
Vtinam eſſet aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

PAMPHILVS. DAVVS.

Bi illic ſcelus eſt: qui me perdidit? D. perij. P. atque hoc confiteor,

Iure obtigiſſe, quandoquidem tam iners, tam nulli conſili

Sum. ſeruón fortunas meas me commiſiſſe futili?

Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum nunquam id auferet.

D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi hoc deuito malum.

P. sed quid ego nunc dicam patri? negabón velle me, modo

Qui ſum pollicitus ducere? quà fiducia id facere audeam?

Nec quid me nunc faciam, ſcio. D. nec quid de me, atq; id ago ſedulo.

Dicam aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquam producam moram. P. oh.

D. Viſus ſum. P. ehodum bone vir, quid ais? vidén me conſilijs tuis

Miſerum impeditum eſſe? D at iam expediam. P. expedies? D. certe Pamphile.

P. Nempe vt modo. D. imò melius ſpero. P. oh, tibi ego vt credam furcifer?

Tu rem impeditam & perditã reſtituas? hem quo fretus ſiem,

Qui me hodie ex tranquilliſſima re conieciſti in nuptias.

An non dixi hoc eſſe futurum? D. *dixti.* P. *quid meritus es?* D. *crucem.*

Sed paululum ſine ad me vt redeam. iam aliquid diſpiciam. P. *hei mihi.*

Cur non habeo ſpacium vt de te ſumam ſupplicium, vt volo?

Nanque hocce tempus præcauere mihi me, haud te vlciſci ſinit.

ACT. IIII. SCEN. I.

CHARINVS. PAMPHILVS, *adoleſcentes.* DAVVS.

Hocine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeant, atque ex incõmodis
Alterius ſua comparent vt commoda? ah
Idne verum eſt? imó id genus hominum eſt peſſumum. in
Denegando modo quis pudor eſt paululum.
Poſt vbi tempus promiſſa iam perfici,
Tum neceſſario ſe ſe aperiunt, & timent.
Et tamen res cogit denegare. ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,

Proximus ſum egomet mihi. attamen, vbi fides eſt,
Si roges, nihil pudet. hic vbi opus eſt,
Non verentur: illic, vbi nihil opus eſt, ibi verētur.
Sed quid agam? adeámne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expoſtulem?
Ingeram mala multa, atque aliquis dicat, Nihil promoueris.
Multum: moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.
P. *Charine, & me & te imprudens, niſi quid dij reſpiciunt, perdidi.*
C. *Itáne? imprudens, tandem inuenta eſt cauſa: ſoluiſti fidem.*
P. *Quid tandem?* C *etiam nunc me ſubducere iſtis dictis poſtulas.*
P. *Quid iſtuc eſt?* C. *poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.*
Heu me miſerum, qui tuum animum ex animo ſpectaui meo.
P. *Falſus es.* C. *non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,*
Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?
Habeas. P. *habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer,*
Quantáſque hic ſuis conſilijs mihi confecit ſolicitudines,

Meus carnifex. C. quid iſtuc tam mirum eſt, ſi de te exemplum capit?

P. Haud iſtuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.

C. Scio, cum patre altercaſti dudum: & is nunc propterea tibi

Succenſet: nec te quiuit hodie cogere, illam vt duceres.

P. Imò etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas:

Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,

Nec poſtulabat nunc quiſquam vxorem dare.

C. Scio: coactus tua voluntate es. P. mane,

Nondum ſcis. C. ſcio equidē illam ducturū eſſe te.

P. Cur me enecas? hoc audi. nunquam deſtitit

Inſtare, vt dicerem eſſe ducturum patri:

Suadere, orare, vſque adeo, donec perpulit.

C. Quis homo iſtuc? P. Dauos. C. Dauos? P. interturbat. C. quam ob rem? P. neſcio.

Niſi mihi deos ſatis ſcio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.

C. Factum eſt hoc Daue? D. factum. C. hem, quid ais ſcelus?

At tibi Dij dignum factis exitium duint.

Eho, dic mihi, ſi omnes hunc coniectū in nuptias

Inimici vellent, quod, niſi hoc conſilium, darent?

D. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. ſcio.

D. Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via.

Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,

tegraſcit.
Sicine me, atque illam opera tua nunc miſeros ſollicitarier?
Nam idcirco accerſor, nuptias quòd mihi apparari ſenſit.
C. *Quibus quidem quàm facile poterat quieſci, ſi hic quieſſet?*
D. *Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga.* M. *atque ædepol*
Ea res eſt, propter quam nunc miſera in mœrore eſt. P. *Myſis,*
Per omnes tibi adiuro deos, nunquam eam me deſerturum:
Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetiui, contigit. conueniunt mores. valeant
Qui inter nos diſſidium volunt. hanc, niſi mors, mihi adimet nemo.
C. *Reſipiſco.* P. *non Apollinis magis verum, atque hoc reſponſum eſt.*
Si poterit fieri, vt ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo. ſed ſi id non poterit:
Id faciam, in procliui quod eſt, per me ſtetiſſe vt credat.
Quis videor? C. *miſer æque, atque ego.* D. *conſilium quæro.* C. *fortis.*

Scio quid conere. D, *hoc ego tibi profecto effe-ctum reddam.*

P. *Iam hoc opus eſt.* D. *quin iam habeo.* C. *quid eſt?* D. *huic, non tibi habeo, ne erres.*

C. *Sat habeo.* P. *quid facies? cedo.* D. *dies hic mihi vt ſit ſatis, vereor*

Ad agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narran-dum credas.

Proinde hinc vos amolimini, nam mihi impedi-mento eſtis.

P. *Ego hanc viſam.* D. *quid tu? quo hinc te agis?* C. *verum vis dicam?.* D. *imò etiam.*

Narrationis incipit mihi initium. C. *quid me fiet?*

D. *Eho tu impudens, non ſatis habes, quòd tibi dieculam addo,*

Quantum huic promoueo nuptias? C. *Daue, at-tamen.* D. *quid ergo?*

C. *Vt ducam.* D. *ridiculum.* C. *huc face, ad me vt venias, ſiquid poteris.*

D. *Quid veniam? nihil habeo.* C. *attamē ſi quid.* D. *age, veniam.* C. *ſiquid,*

Domi ero. D. *tu Myſis dum exeo, parumper me hic opperire.*

M. *Quapropter?* D. *ita facto opus eſt.* M. *ma-tura.* D. *iam inquam hic adero.*

ACT. IIII. SCEN. III.

MYSIS.

N Ihilne eſſe proprium cuiquam? Di veſtrā fidem,

Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilum:
Amicum, amatorem, virum in quouis loco
Paratum. Verùm ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt quàm illic boni.
Sed Dauus exit. mi homo, quid iſtud obſecro eſt?
Quo portas puerum?

ACT. IIII. SCEN. IIII.
DAVVS. MYSIS.

M Yſis, nunc opus eſt tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atque aſtutia.
M. Quidnā incœpturus? D. accipe à me hūc ocyus,
Atque ante noſtram ianuam appone. M. obſecro,
Humine? D. ex ara hinc ſume verbenas tibi,
Atque eas ſubſterne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia ſi forte opus ſit ad herū iuſiurandū mibi
Non appoſuiſſe, vt liquido poſſim. M. intellego.
Noua nunc religio vnde te iſthæc inceſſit, cedo?
D. Moue ocyus te, vt quid agā, porrò intelligas.
Prò Iuppiter. M. quid? D. ſponſæ pater interuenit.

M. Satin ſanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem,

Qui hic neminem alium video? C. miror vnde ſit.

D. Dicturán quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.

M. Deliras: non tute ipſe? D. verbum ſi mihi vnum præterquã quod te rogo, faxis: caue.

M. Maledicis. D. vnde eſt? dic clare. M. à vobis. D. haha he.

Mirum vero, impudenter mulier ſi facit meretrix.

C. Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intellego.

D. Adeón videmur vobis eſſe idonei

In quibus ſic illudatis? C. veni in tempore.

D. Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua.

Mane, caue quoquam ex iſtoc exceſſis loco.

M. Di te eradicent, ita me miſeram territas.

D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis?. D. at etiam rogas?

Cedo, cuium puerum hîc appoſuiſti? dic mihi.

M. Tu neſcis? D. mitte id quod ſcio: dic quod rogo.

M. Veſtri. D. cuius veſtri? M. Pamphili. D. hem. quid? Pamphili?

M. Eho, an non eſt? C. recte ego ſemper fugi has nuptias.

D. O facinus animaduertendum. M. quid clamitas?

D. Quẽne ego heri vidi ad vos afferri veſperi?

M. O hominem audacem. D. verùm vidi Cantharam
Suffarcinatam. M. dis pol habeo gratias,
Dum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Næ illa illũ haud nouit, cuius cauſſa hæc incipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit. tãto hercle magis dabit.
C. Nõ hercle faciet. D. nunc adeo, vt tu ſis ſciẽs,
Ni puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam
Prouoluam: teq; ibidem peruoluam in luto.
M. Tu pol homo non es ſobrius. D. fallacia
Alia aliam trudit, iam ſuſurrari audio,
Ciuem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam vxorem ducet. M. eho obſecro, an non ciuis eſt?
C. Iocularium in malum inſciens penè incidi.
D. Quis hic loquitur? ô Chreme, per tempus aduenis.
Auſculta. C. audiui iam omnia. D. an hæc tu omnia?
C. Audiui inquam à principio. D. audiſtín obſecro? hem
Scelera. hanc iam oportet in cruciatũ hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Dauum ludere.
M. Me miſeram, nihil pol falſi dixi, mi ſenex.
C. Noui rem omnem. ſed eſt Simo intus? D. eſt.
M. Ne me attingas ſceleſte: ſi pol Glycerio non

omnia hæc.

D. *Eho inepta, neſcis quid ſit actum.* M. *quid ſciam?*

D. *Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri*

Vt ſciret hæc, quæ volumus. M. *hem prædiceres.*

D. *Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia*

Vt fert natura facias, an de induſtria?

ACT. IIII. SCEN. VI.

CRITO *hoſpes.* MYSIS. DAVVS.

IN hac habitaſſe platea dictũ eſt chryſidẽ:

Quæ ſe inhoneſte optauit parare hic diuitias

Potius, quàm in patria honeſte pauper viuere:

Eius morte ea ad me lege redierunt bona.

Sed quos perconter video. ſaluete. M. *obſecro*

Quem video? eſt ne hic Crito ſobrinus Chryſidis?

Is eſt. C. *ô Myſis ſalue.* M. *ſaluos ſis Crito.*

C. *Itáne Chryſis? hem.* M. *nos quidem pol miſeras perdidit.*

C. *Quid vos? quo pacto hic? ſatiſne recte?* M. *nóſne? ſic*

Vt quimus, aiunt, quando vt volumus, non licet.

C. *Quid Glyceriũ? iam hic ſuos parẽtes reperit?*

M. *Vtinam.* C. *an nondum etiam? haud auſpicato huc me appuli.*

Nã pol, ſi id ſciſſem, nũquã huc tetuliſſem pedem.

C. Vide, quàm iniquus ſis præ ſtudio, dum efficias id quod cupis.
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas.
Nam ſi cogites, remittas iam me onerare iniurijs.
S. Quibus? C. ah rogitas? perpuliſti me, vt homini adoleſcentulo
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
Filiam darem in ſeditionē, atque incertas nuptias,
Eius labore, atque eius dolore gnato vt medicarer tuo.
Impetraſti: incœpi, dum res tulit: nunc non fert, feras.
Illam hinc ciuem eſſe aiunt, puer eſt natus, nos miſſos face.
S. Per ego te deos oro, vt ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxime vtile eſt, illum eſſe quàm deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc ſunt ficta, atque incœpta omnia:
Vbi ea cauſſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.
C. Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillam. S. ſcio. C. at
Vero voltu, cum ibi me adeſſe neuter tum præſenſerat.
S. Credo: & id' facturas, Dauos dudum præ-

xit mihi.
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACT. V. SCEN. II.

DAVVS. CHREMES. SIMO. DROMO ſeruus.

Nimo iam nunc otioſo eſſe impero. C. A hem Dauom tibi.
S. Vnde egreditur? D. meo præſidio, atq; hoſpitis. S. quid illud mali eſt?
D. Ego commodiorem hominem, aduentum tempus non vidi. S. ſcelus.
Quémnam hic laudat? D. omnis res eſt iam in vado. S. ceſſo alloqui?
D. Herus eſt: quid agam? S. ô ſalue bone vir, D. hem Simo. o noſter Chreme.
Omnia apparata iam ſunt intus. S. curaſti probe.
D. Vbi voles, accerſe. S. bene ſanè: id enimuero hic nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes? quid iſtic tibi negoti eſt? D. mihín. S. ita.
D. Mihíne? S. tibi ergo. D. modo introij. S. quaſi ego quàm dudum rogem,
D. Cum tuo gnato vná. S. ánne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.

Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias carnifex?

D. *Sunt.* S. *cur igitur hic eſt?* C. *quid illum cenſes? cum illa litigat.*

D. *Imò vero indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.*

Neſcio quis ſenex modo venit, ellum, confidẽs, catus: Cum faciem videas, videtur eſſe quantiuis pretij. Triſtis ſeueritas ineſt in voltu, atq; in verbis fides.

S. *Quidnam apportas?* D. *nihil equidem, niſi quod illum audiui dicere.*

S. *Quid ait tandem?* D. *Glycerium ſe ſcire ciuem eſſe Atticam.*

S. *Hem Dromo Dromo.* DR. *quid eſt?* S. *Dromo.*

D. *audi.* S. *verbum ſi addideris, Dromo.*

D. *Audi obſecro.* DR. *quid vis?* S. *ſublimẽ hunc intrò rape, quantum potes.*

DR. *Quẽ?* S. *Dauom.* D. *quãobrẽ?* S. *quia Lubet, rape inquam.* D. *quid feci?* S. *rape.*

D. *Si quicquam mentitum inuenies, occidito.* S. *nihil audio.*

Ego iam commotum te reddam. D. *tametſi hoc verum eſt.* S. *tu tamen Cura adſeruandum vinctum, atque audin? quadrupedem conſtringito.*

Age nunc: iam ego pol hodie, ſi viuo, tibi Oſtendam, herum quid ſit pericli, fallere, &

Sed quid ego? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam ſenectutem huius ſollicito amentia? an
Vt pro huius peccatis ego ſupplicium ſufferam?
Imò habeat: valeat: viuat cum illa. P. *mi pater.*
S. *quid mi pater? quaſi tu huius indigeas patris.*
Domus, vxor, liberi inuenti, inuito patre.
Adducti qui illam ciuem hinc dicant. viceris,
P. *Pater, licétne pauca?* S. *quid dices mihi?* C. *at*
Tamen Simo audi. S. *ego audiam? quid ego audiam*
Chreme? C. *at tamen dicat, ſine.* S. *age dicat, ſino.*
P. *Ego me amare hanc, fateor. ſi id peccare eſt, fateor id quoque.*
Tibi pater me dedo, quiduis oneris ĩpone: impera.
Vis me vxorem ducere? hanc vis amittere? vt potero, feram.
Hoc modò te obſecro, vt ne credas à me allegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atque illum huc coràm adducam. S. *adducas?* P. *ſine pater.*
C. *Aequum poſtulat, da veniam.* P. *ſine te hoc exorem.* S. *ſino.*
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.
C. *Pro peccato magno paulum ſupplicij ſatis eſt patri.*

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILVS.

Mitte orare, una harum quævis cauſſa me, ut faciam, monet:

Vel tu, vel quod verum eſt, vel quòd ipſi cupio Glycerio.

CH. *Andrium ego Critonem video? & certe is eſt, ſaluos ſis Crito.*

Quid tu Athenas inſolens? CR. *euenit, ſed hicine eſt Simo?*

CH. *Hic eſt.* S. *mén quæris? eho, tu Glycerium hinc ciuem eſſe ais?*

CR. *Tu negas?* S. *itáne huc paratus aduenis?* CR. *quare?* S. *rogas?*

Túne impune hoc facias? túne hic homines adoleſcentulos,

Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?

Sollicitando, & pollicitando eorum animos lactas? CR. *ſanúſne es?*

S. *Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?*

P. *Perij: metuo ut ſubſtet hoſpes.* CH. *ſi Simo hunc noris ſatis,*

Non ita arbitrere, bonus hic vir eſt. S. *hic vir ſit bonus?*

Itáne attemperatè venit hodie in ipſis nuptijs?

Ut veniret antehac nunquam? eſt vero huic creden-

dum chremeſ?

P. *Ni metuam patrem, habeo pro illa re illum quod moneam probe.*

S. *Sycophanta.* CR. *hem.* CH. *ſic Crito, eſt hic: mitte.* CR. *videat qui ſiet.*

Si mihi pergit, quæ volt, dicere: ea, quæ non volt, audiet.

Ego iſtæc moneo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?

Nam ego quæ dixi, vera, an falſa audieris: iam ſciri poteſt.

Atticus quidam olim naui fracta, apud Andrum eiectus eſt,

Et iſtæc vnà parua virgo. tum ille egens, forte applicat

Primum ad Chryſidis patrem ſe. S. *fabulam inceptat.* CH. *ſine.*

CR. *Itáne vero? obturbat.* CH. *perge.* CR. *tum is mihi cognatus fuit,*

Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo, ſeſe eſſe Atticum.

Is ibi mortuus eſt. CH. *eius nomen?* CR. *nomen tam cito tibi?*

Phania. CH. *hem, perij.* CR. *verum hercle opinor fuiſſe Phaniam.*

Hoc certo ſcio, Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. CH. *ô Iuppiter.*

CR. Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere. CH. vtinam id ſit,

Quod ſpero. eho dic mihi, quid eam tum Crito: ſuámne aiebat eſſe? CR. non.

CH. Cuiam igitur? CR. fratris filiam.

CH. Certe mea eſt. CR. quid ais? S. quid tu ais? P. arrige aureis Pamphile.

S. Qui credis? CH. Phania ille frater meus fuit. S. noram, & ſcio. CH. is

Bellum hinc fugiens, méque in Aſiam perſequens, Proficiſcitur,

Tum illam hic relinquere eſt veritus, poſt illa nunc primum audio,

Quid illo ſit factum. P. vix ſum apud me, ita animus commotus eſt metu,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.

S. Næ iſtam multis tuam inueniri gaudeo. P. credo pater.

CH. At mihi vnus ſcrupulus etiam reſtat, qui me male habet. P dignus es

Cum tua religione, odio. NODVM in ſcirpo quæris. CR. quid iſtuc eſt?

CH. Nomen non conuenit. CR. fuit hercle aliud huic paruæ. CH quod Crito?

Nunquid meminiſti? CR. id quæro. P. Egóne huius memoriam patiar meæ

Voluptati obſtare, cum ego poſſim in hac re medi-

cari mihi?

Non patiar . heus Chreme, quod quæris, Paſibula eſt. CR.*ipſa eſt.* CH.*ea eſt.*

P.*Ex ipſa audiui millies.* S.*omneis nos gaudere hoc Chreme,*

Te credo credere. CH. *ita me dij ament,credo.* P. *quid reſtat pater?*

S. *Iandudum res reduxit me ipſa in gratiam.* P. *ô lepidum patrem.*

De Vxore ita,Vt poſſedi,nihil mutat Chremes. CH. *cauſſa optuma eſt:*

Niſi quid pater aliud ait. P. *nempe.* S. *ſcilicet.* CH. *dos Pamphile eſt,*

Decem talenta. P.*accipio.* CH. *propero ad filiam. eho mecum Crito.*

Nam illam me haud noſſe credo. S. *cur non illam huc tranſferri iubes?*

P. *Recte admones. Dauo iſtuc dedam iam negoti.* S. *non poteſt.*

P.*Qui?* S. *quia habet aliud magis ex ſeſe,& maius.* P.*quidnam?* S.*vinctus eſt.*

P.*Pater,non recte vinctus eſt.* S. *haud ita iuſſi.* P. *iube ſolui obſecro.*

S. *Age fiat.* P.*at matura.* S.*eo intro.* P.*ô fauſtum & fœlicem hunc diem.*

CHARINVS. PAMPHILVS.

Roniſo quid agat Pamphilus: atq; eccum.
P P. aliquis forſan me putet
Non putare hoc verum : at mihi nunc ſic
eſſe hoc verum lubet.
Ego vitam deorum propterea ſempiternam eſſe
arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi
immortalitas
Parta eſt, ſi nulla ægritudo huic gaudio interceſ-
ſerit.
Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui
hæc narrem, dari?
C. Quid illud gaudi eſt? P. Dauom video. nemo eſt
quem mallem omnium.
Namq; hūc ſcio mea ſolide ſolū gauiſurū gaudia.

ACT. V. SCEN. VI.

DAVVS. PAMPHILVS.
CHARINVS.

Amphilus vbinam hic eſt?
P P. Daue. D. quiſnam homo eſt? P. ego ſum.
D. ô Pamphile.
P. Neſcis quid mihi obtigerit. D. certe: ſed quid mi-
hi obtigerit, ſcio.
P. Et quidem ego. D. more hominum euenit, vt quod

ſim nactus mali,

Prius reſciſceres tu, q̃ ego, quod tibi euenit boni.

P. Mea Glycerium ſuos parentes reperit. D. ô factum bene. C. hem.

P. Pater amicus ſummus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probe.

P. Nec mora vlla eſt, quin eam vxorem ducam. C. num ille ſomniat

Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero Daue? D. ab deſine.

Solus eſt, quem diligunt dij. C. ſaluus ſum, ſi hæc vera ſunt.

Colloquar. P. quis homo eſt? Charine in tempore ipſo mihi aduenis.

C. Bene factum. P. hem, audiſtin? C. omnia, age, me in tuis ſecundis rebus reſpice.

Tuus eſt nunc Chremes: facturum, quæ voles, ſcio eſſe omnia.

P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum expectare, dum exeat.

Sequere hàc me: intus apud Glycerium eſt nunc, tu Daue abi domum:

Propera, accerſe, hinc qui auferant eam. quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.

Ne expectetis, dum exeāt huc: intus deſpondebitur,

Intus tranſigetur, ſiquid eſt quod reſtet. Plaudite.

CALLIOPIVS RECENSVI.

AELII DONATI ARGVMENTVM in Eunuchum Terentij.

h Aec maſculini generis nomine nuncupata fabula eſt, Eunuchus: & eſt palliata Menandri vetus, quam ille author de facto adoleſcentis, qui ſe pro Eunucho deduci ad meretricem paſſus eſt, nominauit. Itaq; ex magna parte motoria eſt. Atq; in hac comœdia qui perſonã Parmenonis actor ſuſtinet, primas habet partes, ſecundæ ſunt Chæreæ, tertiæ ad Phædriã ſpectãt. Huius prologus ſanè eſt cõcitatior. Nã & obijcit crimina aduerſantibus: & cõminatur in poſterum: & accuſatorie narrat iniuriã Terentio factam: & ad vltimum tumultuoſe, & cum magna inuidia defendit poëtam. Hæc & protaſin & epitaſin & cataſtrophen ita æquales habet, vt nuſquã dicas longitudine operis Terentium delaſſatum dormitaſſe. Actus ſanè implicatiores ſunt in ea, & qui non facile à parum doctis diſtingui poſſint: ideo, quia tenendi ſpectatoris cauſſa vult Poëta noſter omnes quinque actus velut vnum fieri, ne reſpiret quodammodo: atque diſtincta alicubi continuatione ſuccedentium rerum, ante aulæa ſublata faſtidioſus ſpectator exurgat. Acta planè eſt ludis Megalenſibus, L. Poſthumio, L. Cornelio Aedilibus, curã ædium habẽtibus: etiam tunc perſonatis, L. Numidio Poſthumio, L. Ambiuio Turpione: Item modulante Flac-

co Claudio tibijs dextra, & ſiniſtra ob iocularia, multa permixta grauitate. Et acta eſt tanto ſucceſſu, ac plauſu, atque ſuffragio: vt rurſus eſſet vendita, & ageretur iterum pro noua, próque ea pretium, quod nulli ante ipſam fabulam contigit, octo millibus ſeſtertiûm numerarent poëtæ. Prouerbia multa ſæpe pronuntiata, & cantica ſæpe mutatis modis exhibita ſunt. Protaticon proſopon nuſquam habet: ſed ſuis tantum perſonis vtitur. In hac Terentius delectat facetijs, prodeſt exemplis: & vitia hominum paulo mordacius, quàm in cæteris carpit. Exempla autem morum hic tria præcipua proponuntur, Vrbani ſcilicet, Paraſitici, & Militaris. Hæc edita tertium eſt, & pronuntiata Terentij Eunuchus: quippe iam adulta commendatione poëtæ, ac meritis ingenij notioribus populo. Facta autē ex duabus Græcis vna eſt Latina. Nam ex Eunucho & Colace Menandri fabulis, hæc Eunuchus Terentiana ſcripta eſt, non ſine crimine, quòd multa in hanc tranſlata ſint ex multis poëtis Latinis, quod totum per prologum purgat atque defendit.

Apta quædam ex Attica virgo nobilis, atque adducta eſt Rhodum: ibique matri Thaidis meretricis ab amico dono data eſt, & educata velut ſoror vnà cum filia Thaide. Sed Thais relicta matre, Rhodo cum amatore quodam Athenas ſe contulit: ab eóque hæres inſtituta mortuo, mox à milite Thraſone diligebatur nimis. Qui cum Athenis profectus matrem Thaidis mortuam Rhodi comperiſſet, & eam virginẽ, quam diximus, ab hæredibus mortuæ animaduertiſſet venum eſſe propoſitã: quãuis ignarus rerum omniũ, emit tamẽ: & dono amatæ Thaidi vexit Athenas. Verum poſtquam adueniens riualem Phædriam apud amicam reperit, quem per eius abſentiam ſibi meretrix conciliarat: affirmauit ſe non ante daturum promiſſam virginem, quàm Thais foras æmulum pepuliſſet. Illa igitur, etſi amaret Phædriam, cupiditate tamen recuperandæ virginis & ciuis Atticæ, & quam à paruulo vt ſororem dilexerat, excludit Phædriam. Hinc ille primo iraſcitur: pòſt accepta facti ratione, à Thaide lenitur, & in bidui ſpatium ſponte concedens militi, rus proficiſcitur. Statimque ne ab æmulo muneribus ſuperaretur, Eunuchum & puellam Parmenoni iubet abiens ad Thaidem deducere. Verùm Chærea frater Phædriæ tunc Ephebus, viſa in via virgine, inflamma-

tur amore eius. Atq; eò euaſit vehementi ardore, vt pro Eunucho ipſe deduceretur ad Thaidem. Hac occaſione vitiata virgo: & mox ciuis, & nobilis cognita, datur vxor Chæreæ. Phædria vero & miles riuales, ambo concordes per paraſitum redditi, communi amica ſine certamine potiuntur. In primo actu Phædria excluſus à Thaide, & ſecum primo, & mox cum Parmenone conqueritur fortunas ſuas: & ad poſtremum coràm accuſat Thaidem. Rurſus permulcetur ab eadem: & voluntate digrediens, rus ſeſe conceſſurum in ſpatium bidui eſſe promittit. Secundus actus, profectionem Phædriæ continet, delegantis ſeruo deductionem Eunuchi, & puellæ ad Thaidem. Tum paraſitum loquentem, per quem virgo à milite dono amicæ miſſa eſt. Tum interuentum Chæreæ amantis virginem, eiuſdémq; cum Parmenone conſilium de eadem potienda per fallaciam: quia pro Eunucho ipſe ſupponitur Thaidi. Tertius actus characterẽ exprimit militis, & paraſiti perridiculum colloquium. Tum inuitationem ad cœnam Thaidis. Tum oblationem velut Eunuchi Chæreæ & puellæ ex Aethiopia per Parmenonẽ factã. Tum verba Chremetis ad Thaidem venientis, perductique ad militem. Antiphonis Chæreæq; colloquium de vitiata per dolum virgine. In quarto actu Dorias nũtiat iurgiũ inter militẽ & Thaidẽ. tum reditũ habet ex villa Phædriæ: & querelam Pythiæ de vitiata virgine apud Phæ-

driam: & eundem ſtupentem quod audiebat. Errorem ebrij Chremetis: & verba petulantia Thaidis aduerſum militem, & militis aduerſum Thaidem: parata prælia, ridiculéque depoſita. Quintus actus hæc continet, querelam Thaidis de vitiata virgine, primo cum Pythia, poſtea cum ipſo Chærea. Tum interuentum Chremetis atq; nutricis. Tum perturbationem Parmenonis per dolum Pythiæ, atque eius indicio per ſenem qui rure tunc aduenerat, confirmatas nuptias, & ad vltimum reditum in gratiam militis cum Phædria & Chærea.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Phædria adoleſcens.	*Chremes adoleſcens ruſticus.*
Parmeno ſeruus.	*Antipho adoleſcens,*
Thais meretrix.	*Dorias ancilla.*
Gnato paraſitus.	*Dorus eunuchus,*
Chærea adoleſcens.	*Sanga lixa.*
Thraſo miles.	*Sophrona nutrix.*
Pythias ancilla.	*Laches ſenex.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PE- riocha in Eunuchum.

ſ
Ororem falſo dictitatam Thaidis,
Idipſum ignorans miles abduxit Thraſo,
Ipſiq; donat: erat hæc ciuis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret, dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur. ſuadet Parmeno,
Introijt: vitiat virginem. ſed Atticus
Ciuis repertus frater eius, collocat
Vitiatam Ephebo, Phædriam exorat Thraſo.

Adelon.

m
Eretrix adoleſcentem, cuius mutuo amore
Tenebatur, excluſit: eíq; reuocato,
Excluſionis cauſſas reddidit. eius frater
Minor natu, virginem, quam miles
Meretrici dono miſerat, amare cœpit:
Deductúſq; ĩ domũ meretricis, pro Eunucho vitiat,
Re itaque cognita, cum illuſam ſe meretrix
Doleret, ab eodem adoleſcente placatur.
Interuentúq; fratris eius ciuem cognitam
Athenienſem, duxit vxorem. miles quoque
In partem meretricij amoris receptus illuditur.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. Poſthumio, L. Cornelio Aedilibus Curulibus. egit L. Ambiuius Turpio, L. Attilius Prænestinus, tibijs duabus dextris. Græca Menandru facta ſecunda, modos fecit Flaccus, M. Valerio, C. Fannio COSS.

PROLOGVS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quàm plurimis, & minime multos lædere:
In his poëta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſiquis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimat eſſe, ſic exiſtimet: ſciat
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prius,
Qui bene vertendo, & eas deſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit.
Atque in theſauro ſcripſit cauſſam dicere
Prius vnde petitur aurum, quare ſit ſuum,
Quàm illic qui petit, vnde eſſet theſaurus ſibi,
Aut vnde in patrium monumentum peruenerit.
Dehinc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet,
Defunctus iam ſum: nihil eſt quod dicat mihi,
Is ne erret, moneo: & deſinat laceſſere.
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur:

Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita, vt facere inſtituit. Nunc *quam acturi ſumus*
Menandri *EVNVCHVM, poſtquam ædiles emerunt,*
Perfecit, ſibi vt inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occœpta eſt agi.
Exclamat, furem, non poëtam, fabulam
Dediſſe, & nihil dediſſe verborum tamen.
COLACEM eſſe Næui, & Plauti *veterem fabulam:*
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis,
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poëtæ: non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri *eſt: in ea eſt paraſitus Colax,*
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum *ſuam*
Ex Græca. *ſed eas fabulas factas prius*
Latinas ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quòd ſi perſonis iiſdem vti aliis non licet:
Qui magis licet, currentes ſeruos ſcribere:
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſeruum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? denique
NVLLVM *eſt iam dictum, quod non dictum ſit prius.*

Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciant noui.
Date operam, & cum ſilentio animaduortite:
Vt pernoſcatis quid ſibi Eunuchus velit.

ACT. I. SCEN. I.

PHAEDRIA *adoleſcens.*
PARMENO *ſeruus.*

Vid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem
Cum accerſor vltro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit: reuocat. redeam? non, ſi me obſecret.
P. *Si quidem hercle poſſis, nihil prius, neq; fortius.*
Verùm ſi incipies, neque perficies gnauiter:
Atque vbi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, vltro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe. actum eſt: ilicet,
Periſti: eludet, vbi te victum ſenſerit.
PH. *Proin tu, dũ eſt tempus, etiam atq; etiam cogita.*
P. *Here, quæ res in ſe neq; conſilium, neq; modum*
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia: iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,

Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas,
Egóne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modo,
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem.
Hæc verba, me hercule vna falſa lacrumula,
Quam oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te vltro accuſabis. & ei dabis
Vltro ſupplicium. PH. *ô indignum facinus: nunc ego &*
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet, & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Viuus, vidénſq; pereo: nec quid agam, ſcio.
P. *Quid agas, niſi vt te redimas captum q̃ queas*
Minimo? ſi nequeas paululo, at quanti queas?
Et ne te afflictes. PH. *itáne ſuades?* P. *ſi ſapis,*
Neq; præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas: & illas quas habet, rectè feras.
Sed ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACT. I. SCEN. II.

THAIS *meretrix.* PHAEDRIA.
PARMENO.

MISERAM *me, vereor ne illud grauius Phædria*
Tulerit: néve aliorſum, atque ego feci,

acceperit,
Quòd heri intromiſſus nõ eſt. PH. *totus,* Parmeno,
Tremo *horreóque, poſtq̃ aſpexi hanc.* P. *bono ani-
mo es:*
Accede *ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.*
T. *Quis hic loquitur? ehem túne eras hic mi* Phæ-
dria?
Quid hic ſtabas? cur non rectà introibas? P. *cæterũ*
De *excluſione* verbum *nullum.* T. *quid taces?*
PH. Sanè *quia* vero *hæ mihi patent ſemper fores:*
Aut *quia ſum apud te primus.* T. *miſſa iſtæc face.*
PH. *Quid miſſa? ô* Thais Thais, *vtinam eſſet mihi*
Pars *æqua amoris tecum, ac pariter fieret, vt*
Aut *hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet:*
Aut *ego iſtuc abs te factum nihili penderem.*
T. Ne *crucia te obſecro animé mi* Phædria,
Non *pol quo quenquam plus amẽ, aut plus diligã,*
Eò *feci: ſed ita erat res, faciundum fuit.*
P. Credo, vt *ſit, miſera præ amore excluſit hunc
foras.*
T. Sicine *ais* Parmeno? *age, ſed huc qua gratia*
Te *accerſi iuſſi, auſculta.* PH. *fiat.* T. *dic mihi*
Hoc *primum, potin eſt hic tacere?* P. Egóne? *o-
ptume:*
Verum *heus tu, lege hac tibi meam aſtringo fidem:*
Quæ vera *audiui, taceo, & contineo optume.*
Sin *falſum, aut* vanum, *aut fictum eſt, continuo
palàm eſt.*

Plenus rimarum ſum: hac atq; illac perfluo,
Proin taceri ſi vis, vera dicito.
T. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.*
P. *Poteſt taceri hoc.* T. *ibi tum matri paruolam*
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. P. *ciuémne?* T. *arbitror.*
Certum non ſcimus: matris nomen, & patris
Dicebat ipſa: patriam, & ſigna cætera
Neque ſciebat, neq; per ætatem etiam potuerat,
Mercator hoc addebat, è prædonibus
Vnde emerat, ſe audiſſe abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, & educere, ita vt ſi eſſet filia.
Sororem pleriq; eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quocũ vno rem habebam tũ hoſpite,
Abij huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
P. *Vtrunq; hoc falſum eſt: effluet.* T. *qui iſtuc?* P. *quia*
Neq; tu vno eras contenta, neq; ſolus dedit.
Nam hic quoq; bonam, magnámque partem ad te attulit.
T. *Ita eſt: ſed ſine me peruenire quò volo.*
Interea miles, qui me amare occœperat,
In Cariam eſt profectus: te interea loci
Cognoui. tute ſcis, poſt illa, quam intumum
Habeam te: & mea conſilia vt tibi credam omnia.
PH. *Ne hoc quidem tacebit Parmeno.* P. *oh, dubiúmne id eſt?*

T. Hoc agite amabo: mater mea illic mortua eſt
Nuper:eius frater aliquantum ad rem eſt auidior.
Is hanc vbi forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire,pretium ſperans,ilico
Producit:vendit.fortè fortuna adfuit
Hic meus amicus,emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum,ignarúſq; omnium.
Is venit.poſtquam ſenſit me tecum quoq;
Rem habere,fingit cauſſas,ne det,ſedulo:
Ait,ſi fidem habeat,ſe iri præpoſitum tibi
Apud me:ac non id metuat,ne vbi acceperim,
Seſe relinquam:velle ſe illam mihi dare,
Verum id vereri.ſed ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adiecit. PH. etiámne amplius?
T. Nihil:nam quæſiui nunc ego eam mi Phædria.
Multæ ſunt cauſſæ,quamobrem cupio abducere.
Primum,quòd ſoror eſt dicta:præterea,vt ſuis
Reſtituam,ac reddam.ſola ſum:habeo hic neminẽ,
Neque amicum,neq; cognatum: quamobrem Phædria,
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me,quo id fiat facilius.
Sine illum priores partes hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. peſſuma,
Egón quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
P. Hei noſter,laudo:tandem perdoluit:vir es.
PH. At ego neſciebam quorſum tu ires: paruola

Hinc eſt abrepta:eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta:cupio abducere,vt reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nũc verba huc redeunt denique,
Ego excludor:ille recipitur:qua gratia?
Niſi illum plus amas,q̃ me:& iſtam nunc times,
Quæ aduecta eſt,ne illum talem præripiat tibi.
T. *Egón id timeo?* PH. *quid te ergo aliud ſolicitat?cedo.*
Num ſolus ille dona dat?nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nónne vbi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam,relictis rebus omnibus,
Quæſiui?Eunuchum porrò dixti velle te,
Quia ſolæ vtuntur his reginæ:repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria,
Ob hæc facta, abs te ſpernor. T. *quid iſtuc Phædria?*
Quanquam illam cupio abducere,atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxume:veruntamen
Potius quàm te inimicũ habeam,faciam vt iuſſeris,
PH. *Vtinam iſtuc verbum ex animo, ac verè diceres,*
Potius q̃ te inimicum habeam.ſi iſtuc crederem
Syncere dici,quidvis poſſem perpeti.
P. *Labaſcit victus vno verbo quàm cito?*
T. *Ego non ex animo miſera dico?quam ioco*

Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt concedas ſolum. PH. *ſi quidem biduum:*
Verum ne fiant iſti viginti dies.
T. *Profectò non plus biduum, aut.* PH. *aut? nihil moror.*
T. *non fiet: hoc, modo ſine te exorem.* PH. *ſcilicet*
Faciundum eſt quod vis. T. *meritò amo te.* PH. *bene facis:*
Rus ibo. ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundus eſt Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. P. *maxume.* PH. *in*
Hoc biduum Thaïs vale. T. *mi Phædria,*
Et tu. nunquid vis aliud? PH. *egóne quid velim?*
Cum milite iſto præſens, abſens vt ſies.
Dies noctéſq; ames me: me deſyderes:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremò animus, quãdo ego ſũ tuus.
T. *Me miſeram, forſitan hic mihi paruam habeat fidem:*
Atq; ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neq; me finxiſſe falſi quicquam: neq; meo
Cordi eſſe quenquam chariorem hoc Phædria.
Et quicquid huius feci, cauſſa virginis
Feci: nam me eius ſpero fratrem propemodum

Iam reperiſſe adoleſcentem adeo nobilem.&
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro:atq; expectabo,dum venit.

ACT. II. SCEN. I.

PHAEDRIA. PARMENO.

ACITA *Vt iuſſi,deducantur iſti,*
P. *faciam.* PH.*at diligenter.*
P. *Fiet.* PH.*at mature.* P.*fiet.* PH.
ſátne hoc mandatum eſt tibi?
P. *Ah rogitare?quaſi difficile ſit.*
Vtinam tam aliquid inuenire facile poſſis Phædria,
Quàm hoc peribit. PH.*ego quoq; vnà pereo,quod mihi eſt charius:*
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. P. *minime: quin*
Effectum dabo.ſed nunquid aliud imperas?
PH. *Munus noſtrũ ornato verbis quòd poteris:&*
Iſtum æmulum quòd poteris,ab ea pellito.
P. *Memini, tametſi nullus moneas.* PH. *ego rus ibo:atq; ibi manebo.*
P.*Cenſeo.* PH.*ſed heus tu.*P.*quid vis?* PH.*cenſén poſſe me obfirmare,&*
Perpeti ne redeam interea? P.*téne? non hercle arbitror.*
Nam aut iam reuertêre:aut mox noctu te adigent

horſum inſomnia.

PH. *Opus faciam vt defatiger vſque, ingratus vt dormiam.*

P. *Vigilabis laſſus: hoc plus facies.* PH. *abi ſis: nihil dicis Parmeno.*

Eijciunda hercle hæc mollities animi, nimis me indulgeo:

Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? P. *hui,*

Vniuerſum triduum? vide quid agas. PH. *ſtat ſententia.*

P. *Di boni quid hoc morbi eſt? adeón homines immutarier*

Ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe? hoc nemo fuit

Minus ineptus, magis ſeuerus quiſquam, nec magis continens.

Sed quis hîc eſt, qui huc pergit? atat hic quidem eſt paraſitus Gnato

Militis: ducit ſecum vnà virginem huic dono. papæ

Facie honeſta: mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo,

Cũ meo decrepito hoc Eunucho. hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACT. II. SCEN. II.

GNATO *paraſitus.* PARMENO.

DI IMMORTALES *homini homo quid præſtat? ſtulto intelligens*
Quid intereſt? hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conueni hodie aduenicns quendã mei loci hinc, atq; ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis, anniſque obſitum.
Quid iſtuc ornati, inquam? quoniam miſer quod habui, perdidi: hem
Quo redactus ſum? omnes noti me atque amici deſerunt.
Hic ego illũ contempſi præ me, quid homo, inquã, ignauiſſume?
Itáne te paraſti, vt ſpes nulla reliqua ĩ te ſiet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti? vidén me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neq; quicquam habeo, nihil cum eſt, nihil deſit tamen.
At ego infœlix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati

Poſſum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclum prius.
Hoc nouum eſt aucupium: ego adeo hãc primus inueni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt tamen: hos conſector: hiſce ego non paro me vt rideant,
Sed his vltro arrideo, & eorum ingenia admiror ſimul.
Quicquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque.
Negat quis, nego: ait, aio. poſtremò imperaui egomet mihi
Omnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo vberrimus.
P. ſcitum hercle hominem: hic homines prorſus ex ſtultis inſanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellũ vbi venimus,
Concurrunt læti mi obuiã Cupedinarij omnes, Cetarij, Lanij, Coqui, fartores, Piſcatores, Aucupes:
Quibus & re ſalua, & perdita profueram, & proſum ſæpe.
Salutant: ad cœnam vocãt, aduentum gratulantur.
Ille vbi miſer famelicus videt me eſſe in tantum

honorem, &

T*am facile victum quærere,ibi homo cœpit me ob-ſecrare,*Vt

S*ibi liceret diſcere id de me.ſectari iuſſi,*

S*i pote,tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis*

V*ocabula,paraſiti itidem* Vt G*natonici vocentur.*

P. V*idén otium & cibus quid faciat alienus?* G. *ſed ego ceſſo*

A*d* T*haidem hanc deducere,& rogitare ad cœnam vt veniat?*

S*ed* P*armenonem ante oſtium* T*haidis triſtẽ video,*

R*iualis ſeruum:ſalua res eſt:nimirum hic homines frigent.*

N*ebulonem hunc certum eſt ludere.* P.*hiſce hoc munere arbitrantur*

S*uam* T*haidem eſſe.* G.*plurima ſalute* P*armenonẽ*

S*ummum ſuum impertit* G*nato.quid agitur?* P.*ſtatur.* G.*video.*

N*unquidnam hic,quod nolis,vides?* P.*te.* G.*credo. at nunquid aliud?*

P. Q*ui dum?* G. *quia triſtis es.* P.*nihil equidem.* G.*ne ſis:ſed quid videtur*

H*oc tibi mancipium?* P.*non malum hercle.* G.*vro hominem.* P. *vt falſus animi eſt!*

G. Q*uàm hoc munus gratũ* T*haidi arbitrare eſſe?* P.*hoc nunc dices,*

E*iectos hinc nos.*OMNIVM RERVM HEVS

viciſſitudo eſt.

G. *sex ego te totos Parmeno hos menſes quietum reddam:*

Ne ſurſum, deorſum curſites, néve vſque ad lucem vigiles.

Ecquid beo te? P. *mén?* *papæ.* G. *ſic ſoleo amicos.* P. *laudo.*

G. *Detineo te: fortaſſe tu profecturus aliò fueras.*

P. *Nuſquam.* G. *tum tu igitur paulũ da mihi operæ, fac vt admittar*

Ad illam. P. *age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.*

G. *Num quem euocari hinc vis foras?* P. *ſine biduum hoc prætereat:*

Qui mihi nũc vno digitulo fores aperis fortunatus:

Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.

G. *etiam nunc hic ſtas Parmeno? eho núnnã tu hic relictus cuſtos,*

Nequis fortè internuntius clàm à milite ad iſtam curſitet?

P. *Facete dictum: mira vero militi quæ placeant.*

sed video herilem filium minorem huc aduenire.

Miror quid ex Piræo abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.

Non temere eſt, & properans venit: neſcio quid circunſpectat.

ACT. II. SCEN. III.

CHAEREA *adoleſcens.* PARMENO *ſeruus.*

CCIDI.

O *Neq; virgo eſt vſquam: neq; ego, qui illã è conſpectu amiſi meo.*
Vbi quæram? vbi inueſtigem? quem percõter? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum: vna hæc ſpes eſt, vbi vbi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet harum quotidianarum formarum. P. *ecce autem alterum,*
Neſcio quid de amore loquitur, ô infortunatum ſenem.
Hic vero eſt, qui ſi amare occœperit, ludũ iocúmq;
Dices fuiſſe illum alterum, præut huius rabies quæ dabit.
CH. *Vt illum dij, deæq; ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt:*
Méq; adeo, qui reſtiterim: tum autem qui illum vel flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. *ſalue.* P. *quid tu es triſtis, quidve es alacris?*
Vnde is? CH. *ego neſcio hercule neque vnde eam, neque quorſum eam.*
Ita prorſum oblitus ſum mei.

P. Qui quæſo? CH. amo. P. hem. CH. nūc te Parmeno oſtendes qui vir ſies.

Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe, Chærea aliquid inueni

Modo quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt cognoſcas meam:

Cum in cellulam ad te patris penum omnē congerebam clanculum.

P. age inepte. CH. hoc hercle factum eſt. fac ſis nunc promiſſa appareant,

Siue adeo digna res eſt, vbi tu neruos intendas tuos.

Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum: quas matres ſtudent

Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, vt graciles ſient.

Si qua habitior paulò, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum,

Tametſi bona eſt natura: reddunt curatura iunceas.

Itaq; ergo amantur. P. quid tua iſthæc? CH. noua figura oris. P. papæ.

CH. color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum. P. anni? CH. anni ſedecim.

P. Flos ipſe. CH. hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precario

Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.

P. Quid virgo, cuia eſt? CH. neſcio hercle. P. vnde

eſt? CH.tantundem. P.vbi habitat?
CH. *Ne id quidem.* P.*vbi vidiſti?* CH.*in via.* P. *qua ratione amiſti?* CH.*id equidem*
Aduenïens mecum ſtomachabar modo:neque
Quenquam ego hominem eſſe arbitror, cui magis bonæ
Fœlicitates omnes aduerſæ ſient.
P. *Quid hoc eſt ſceleris?* CH.*perij.* P.*quid factum eſt?* CH.*rogas?*
Patris cognatum,atque æqualem Archidemidem
Noſtin? P.*quidni?* CH.*is,dum ſequor hãc,fit mihi obuiam.*
P. *Incommode hercle.* CH. *imò enimuero infœliciter:*
Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
Illum liquet mihi deierare his menſibus
ſex,vel ſeptem prorſum non vidiſſe proximis:
Niſi nunc cum minime vellem, miniméque opus fuit.
Eho,nónne hoc monſtri ſimile eſt?quid ais? P.*maxume.*
CH.*continuo accurrit ad me quàm longe quidem.*
Incuruus,tremulus,labijs demiſſis,gemens.
Heus heus,tibi dico Chærea,inquit.reſtiti.
Scin quid ego te volebam?dic.cras eſt mihi
Iudicium.quid tum?vt diligenter nunties
Patri,aduocatus mane mihi eſſe vt meminerit.
Dum hæc dicit,abijt hora.rogo nunquid velit.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS M. Publio, & M. Glabrione Aedilibus Curulibus egerũt, L. Ambiuius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Flaccus, Claudi filius tibijs paribus, dextris & ſiniſtris. & eſt tota Græca, ædita M. Marcello, Cn. Sulpitio COSS.

PROLOGVS.

Poëta cum primum animum ad ſcribẽdum appulit,
Id ſibi negotij credidit ſolum dari,
Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas,
Verùm aliter euenire multo intelligit.
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur.
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris poëtæ maledictis reſpondeat.
Nunc quã rem vitio dent, quæſo animũ aduortite.
Menander fecit Andriam & Perinthiam.
Qui vtranuis rectè norit, ambas nouerit.
Non ita diſſimili ſunt argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ ac ſtylo.
Quæ conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque vſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum: atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant.
Qui cum hũc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium
Accuſant: quos hic noſter authores habet:

haud

eho-

hil ad

r.fa-

is?

am ad

juidem

ſemper

us.

m pro-

.qua re

veſtem?

ſe illum

m dice-

ropter

ter

xh. 10364

T. Hoc agite amabo: mater mea illic mortua eſt
Nuper: eius frater aliquantum ad rem eſt auidior.
Is hanc vbi forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, ilico
Producit: vendit. fortè fortuna adfuit
Hic meus amicus, emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignarúſq; omnium.
Is venit. poſtquam ſenſit me tecum quoq;
Rem habere, fingit cauſſas, ne det, ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me: ac non id metuat, ne vbi acceperim,
Seſe relinquam: velle ſe illam mihi dare,
Verum id vereri. ſed ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adiecit. PH. etiámne amplius?
T. Nihil: nam quæſiui nunc ego eam mi Phædria.
Multæ ſunt cauſſæ, quamobrem cupio abducere.
Primum, quòd ſoror eſt dicta: præterea, vt ſuis
Reſtituam, ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminē,
Neque amicum, neq; cognatum: quamobrem Phædria,
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores partes hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. peſſuma,
Egón quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
P. Hei noſter, laudo: tandem perdoluit: vir es.
PH. At ego neſciebam quorſum tu ires: paruola

Hinc eſt abrepta:eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta:cupio abducere,vt reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nűc verba huc redeunt denique,
Ego excludor:ille recipitur:qua gratia?
Niſi illum plus amas,q̃ me:& iſtam nunc times,
Quæ aduecta eſt,ne illum talem præripiat tibi.
T. *Egón id timeo?* PH. *quid te ergo aliud ſolicitat?cedo.*
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nónne vbi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam,relictis rebus omnibus,
Quæſiui? Eunuchum porrò dixti velle te,
Quia ſolæ vtuntur his reginæ:repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria.
Ob hæc facta, abs te ſpernor. T. *quid iſtuc Phædria?*
Quanquam illam cupio abducere,atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxume:veruntamen
Potius quàm te inimicű habeam,faciam vt iuſſeris,
PH. *Vtinam iſtuc verbum ex animo, ac verè diceres,*
Potius q̃ te inimicum habeam.ſi iſtuc crederem
Syncere dici,quidvis poſſem perpeti.
P. *Labaſcit victus vno verbo quàm cito?*
T. *Ego non ex animo miſera dico? quam ioco*

Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt concedas ſolum. PH. *ſi quidem biduum:*
Verum ne fiant iſti viginti dies.
T. *Profecto non plus biduum, aut.* PH. *aut? nihil moror.*
T. *non fiet: hoc, modo ſine te exorem.* PH. *ſcilicet*
Faciundum eſt quod vis. T. *meritò amo te.* PH. *bene facis:*
Rus ibo. ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundus eſt Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. P. *maxume.* PH. *in*
Hoc biduum Thaïs vale. T. *mi Phædria,*
Et tu. nunquid vis aliud? PH. *egóne quid velim?*
Cum milite iſto præſens, abſens vt ſies.
Dies noctéſq; ames me: me deſyderes:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremò animus, quãdo ego ſũ tuus.
T. *Me miſeram, forſitan hic mihi paruam habeat fidem:*
Atq; ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neq; me finxiſſe falſi quicquam: neq; meo
Cordi eſſe quenquam chariorem hoc Phædria.
Et quicquid huius feci, cauſſa virginis
Feci: nam me eius ſpero fratrem propemodum

Iam reperiſſe adoleſcentem adeo nobilem.&
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro: atq; expectabo, dum venit.

ACT. II. SCEN. I.

PHAEDRIA. PARMENO.

AC IT A *Vt iuſſi, deducantur iſti,*
P *P. faciam.* PH. *at diligenter.*
P. *Fiet.* PH. *at mature.* P. *fiet.* PH.
ſátne hoc mandatum eſt tibi?
P. *Ah rogitare? quaſi difficile ſit.*
Vtinam tam aliquid inuenire facile poſſis Phædria,
Quàm hoc peribit. PH. *ego quoq; vnà pereo, quod mihi eſt charius:*
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. P. *minime: quin*
Effectum dabo. ſed nunquid aliud imperas?
PH. *Munus noſtrũ ornato verbis quòd poteris: &*
Iſtum æmulum quòd poteris, ab ea pellito.
P. *Memini, tametſi nullus moneas.* PH. *ego rus ibo: atq; ibi manebo.*
P. *Cenſeo.* PH. *ſed heus tu.* P. *quid vis?* PH. *cenſen poſſe me obfirmare, &*
Perpeti ne redeam interea? P. *téne? non hercle arbitror.*
Nam aut iam reuertêre: aut mox noctu te adigent

horſum inſomnia.

PH. Opus faciam vt defatiger vſque, ingratus vt dormiam.

P. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. PH. abi ſis: nihil dicis Parmeno.

Eijciunda hercle hæc mollities animi, nimis me indulgeo:

Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? P. hui,

Vniuerſum triduum? vide quid agas. PH. ſtat ſententia.

P. Di boni quid hoc morbi eſt? adeón homines immutarier

Ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe? hoc nemo fuit

Minus ineptus, magis ſeuerus quiſquam, nec magis continens.

Sed quis hîc eſt, qui huc pergit? atat hic quidem eſt paraſitus Gnato

Militis: ducit ſecum vnà virginem huic dono. papæ

Facie honeſta: mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo,

Cũ meo decrepito hoc Eunucho. hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACT. II. SCEN. II.

GNATO *paraſitus.* PARMENO.

D I IMMORTALES *homini homo quid præſtat? ſtulto intelligens*
Quid intereſt? hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conueni hodie adueniens quendã mei loci hinc, atq; ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis, anniſque obſitum.
Quid iſtuc ornati, inquam? quoniam miſer quod habui, perdidi: hem
Quo redactus ſum? omnes noti me atque amici deſerunt.
Hic ego illũ contempſi præ me, quid homo, inquã, ignauiſſume?
Itáne te paraſti, vt ſpes nulla reliqua ĩ te ſiet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti? vidén me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neq; quicquam habeo, nihil cum eſt, nihil deſit tamen.
At ego infœlix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati

Poſſum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.

Olim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclum prius.

Hoc nouum eſt aucupium: ego adeo hāc primus inueni viam.

Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,

Nec ſunt tamen: hos conſector: hiſce ego non paro me vt rideant,

Sed his vltro arrideo, & eorum ingenia admiror ſimul.

Quicquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque.

Negat quis, nego: ait, aio. poſtremò imperaui egomet mihi

Omnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo vberrimus.

P. ſcitum hercle hominem: hic homines prorſus ex ſtultis inſanos facit.

G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellū vbi venimus,

Concurrunt læti mi obuiā Cupedinarij omnes, Cetarij, Lanij, Coqui, fartores, Piſcatores, Aucupes:

Quibus & re ſalua, & perdita profueram, & proſum ſæpe.

Salutant: ad cœnam vocāt, aduentum gratulantur.

Ille vbi miſer famelicus videt me eſſe in tantum

honorem, &

Tam facile victum quærere, ibi homo cœpit me obſecrare, vt

Sibi liceret diſcere id de me. ſectari iuſſi,

Si pote, tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis

Vocabula, paraſiti itidem vt Gnatonici vocentur.

P. Vidén otium & cibus quid faciat alienus? G. ſed ego ceſſo

Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam vt veniat?

Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtē video,

Riualis ſeruum: ſalua res eſt: nimirum hic homines frigent.

Nebulonem hunc certum eſt ludere. P. hÿce hoc munere arbitrantur

Suam Thaidem eſſe. G. plurima ſalute Parmenonē

Summum ſuum impertit Gnato. quid agitur? P. ſtatur. G. video.

Nunquidnam hic, quod nolis, vides? P. te. G. credo. at nunquid aliud?

P. Qui dum? G. quia triſtis es. P. nihil equidem. G. ne ſis: ſed quid videtur

Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. vro hominem. P. vt falſus animi eſt!

G. Quàm hoc munus gratū Thaidi arbitrare eſſe? P. hoc nunc dices,

Eiectos hinc nos. OMNIVM RERVM HEVS

viciſſitudo eſt.

G. *ſex ego te totos* Parmeno *hos menſes quietum reddam:*

Ne ſurſum, deorſum curſites, néve vſque ad lucem vigiles.

Ecquid beo te? P. *mén? papæ.* G. *ſic ſoleo amicos.* P. *laudo.*

G. *Detineo te: fortaſſe tu profecturus aliò fueras.*

P. *Nuſquam.* G. *tum tu igitur paulũ da mihi operæ, fac vt admittar*

Ad illam. P. *age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.*

G. *Num quem euocari hinc vis foras?* P. *ſine biduum hoc prætereat:*

Qui mihi nũc vno digitulo fores aperis fortunatus:

Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.

G. *etiam nunc hic ſtas* Parmeno*? eho núm nã tu hic relictus cuſtos,*

Nequis fortè internuntius clàm à milite ad iſtam curſitet?

P. *Facete dictum: mira vero militi quæ placeant.*

ſed video herilem filium minorem huc aduenire.

Miror quid ex Piræo *abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.*

Non temere eſt, & properans venit: neſcio quid circunſpectat.

ACT. II. SCEN. III.

CHAEREA *adoleſcens.* PARMENO *ſeruus.*

CCIDI.

O *Neq; virgo eſt vſquam: neq; ego, qui illã è conſpectu amiſi meo.*

Vbi quæram? vbi inueſtigem? quem percõter? quam inſiſtam viam?

Incertus ſum: vna hæc ſpes eſt, vbi vbi eſt, diu celari non poteſt.

O faciem pulchram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres.

Tædet harum quotidianarum formarum. P. *ecce autem alterum,*

Neſcio quid de amore loquitur; ô infortunatum ſenem.

Hic vero eſt, qui ſi amare occœperit, ludũ iocúmq;

Dices fuiſſe illum alterum, præut huius rabies quæ dabit.

CH. *Vt illum dij, deæq; ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt:*

Méq; adeo, qui reſtiterim: tum autem qui illum vel flocci fecerim.

Sed eccum Parmenonem. ſalue. P. *quid tu es triſtis, quidve es alacris?*

Vnde is? CH. *ego neſcio hercule neque vnde eam, neque quorſum eam.*

Ita prorſum oblitus ſum mei.

P. Qui quæſo? CH. amo. P. hem. CH. nũc te Parmeno oſtendes qui vir ſies.

Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe, Cherea aliquid inueni

Modo quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt cognoſcas meam:

Cum in cellulam ad te patris penum omnẽ congerebam clanculum.

P. age inepte. CH. hoc hercle factum eſt. fac ſis nunc promiſſa appareant,

Siue adeo digna res eſt, vbi tu neruos intendas tuos.

Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum: quas matres ſtudent

Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, vt graciles ſient.

Si qua habitior paulò, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum,

Tametſi bona eſt natura: reddunt curatura iunceas.

Itaq; ergo amantur. P. quid tua iſthæc? CH. noua figura oris. P. Papæ.

CH. Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum.

P. anni? CH. anni ſedecim.

P. Flos ipſe. CH. hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precario

Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.

P. Quid virgo, cuia eſt? CH. neſcio hercle. P. Vnde

eſt? CH. tantundem. P. vbi habitat?
CH. Ne *id quidem.* P. *vbi vidiſti?* CH. *in via.* P. *qua ratione amiſti?* CH. *id equidem*
Adueniens mecum ſtomachabar modo: neque
Quenquam ego hominem eſſe arbitror, cui magis bonæ
Fœlicitates omnes aduerſæ ſient.
P. *Quid hoc eſt ſceleris?* CH. *perij.* P. *quid factum eſt?* CH. *rogas?*
Patris cognatum, atque æqualem Archidemidem
Noſtin? P. *quidni?* CH. *is, dum ſequor hãc, fit mihi obuiam.*
P. Incommode *hercle.* CH. *imò enimuero infœliciter:*
Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
Illum liquet mihi deierare his menſibus
sex, vel ſeptem prorſum non vidiſſe proximis:
Niſi nunc cum minime vellem, miniméque opus fuit.
Eho, nónne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. *maxume.*
CH. *Continuo accurrit ad me quàm longe quidem,*
Incuruus, tremulus, labijs demiſſis, gemens,
Heus heus, tibi dico Chærea, inquit. reſtiti.
Scín quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium quid tum? vt diligenter nunties
Patri, aduocatus mane mihi eſſe vt meminerit.
Dum hæc dicit, abijt hora. rogo nunquid velit.

Rectè, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc aduorterat
In hanc noſtram plateam. P. *mirum ni hanc dicit, modo*
Huic quæ data eſt dono. CH. *huc cum aduenio, nulla erat.*
P. *Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?*
CH. *Verũ, paraſitus cũ ancilla.* P. *ipſa eſt ſcilicet.*
Deſine iam conclamatum eſt. CH. *alias res agis.*
P. *Iſtuc ago quidem.* CH. *noſtin quæ ſit? dic mihi: aut*
Vidiſtin? P. *vidi: noui: ſcio, quo abducta ſit.*
CH. *Eho Parmeno mi, noſtin?* P. *noui.* CH. *& ſcis vbi ſiet?*
P. *Huc deducta eſt ad Thaidem meretricem: ei dono data eſt.*
CH. *Quis is eſt tam potens cũ tanto munere hoc?*
P. *Miles Thraſo,*
Phædriæ riualis. CH. *duras fratris partes prædicas.*
P. *Imò enim ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet:*
Tum magis id dicas. CH. *quódnam quæſo hercle?*
P. *Eunuchum.* CH. *illúmne obſecro*
Inhoneſtum hominẽ, quem mercatus eſt here, ſenẽ, mulierem?
P. *Iſtunc ipſum.* CH. *homo quatietur certè cũ dono foras.*

Sed iſtam Thaidem nō ſciui nobis vicinam. P. *haud diu eſt.*

C H. *Perij, nunquámne etiã me illam vidiſſe? ehodum dic mihi:*

Eſtne, vt fertur, forma? P. *ſanè.* C H. *at nihil ad noſtram hanc.* P. *alia res eſt.*

C H. *Obſecro hercle Parmeno, fac vt potiar.* P. *faciam ſedulo, ac*

Dabo operam: adiuuabo. nunquid me aliud vis? C H. *quo nunc is?* P. *domum,*

Vt mancipia hæc, ita vt iuſſit frater, deducam ad Thaidem.

C H. *O fortunatum iſtum Eunuchum, qui quidem in hanc detur domum?*

P. *Quid ita?* C H. *rogitas? ſumma forma ſemper conſeruam domi*

Videbit: colloquetur: aderit vnà in vnis ædibus.

Cibum nonnunquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.

P. *Quid ſi nunc tute fortunatùs fias?* C H. *qua re Parmeno?*

Reſponde. P. *capias tu illius veſtem.* C H. *veſtem? quid tum poſtea?*

P. *Pro illo te ducam.* C H. *audio.* P. *te eſſe illum dicam.* C H. *intellego.*

P. *Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:*

Cibum vnà capias: adſis: tangas: ludas: propter

dormias:

Quandoquidem illarum neque quiſquam te nouit, neque ſcit qui ſies:

Præterea forma, ætas ipſa eſt, facile vt pro EUNUCHO *probes.*

CH. *Dixti pulchre: nunquam vidi melius conſilium dari.*

Age, eamus intro: nunc iam orna me: abduc, duc, quantum potes.

P. *Quid agis? iocabar equidē.* CH. *garris.* P. *perij, quid ego egi miſer?*

Quo trudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.

CH. *Eamus.* P. *pergin?* CH. *certum eſt.* P. *vide ne nimium calidum hoc ſit modo.*

CH. *Non eſt profecto: ſine.* P. ATENIM *iſtæc in me cudetur faba. ah,*

Flagitium facimus. CH. *an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam*

Deducar: & illis crucibus, quæ nos, noſtrámq; adoleſcentiam

Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam, atq; eas itidem fallam, vt ab illis fallimur?

An potius hæc pati? æquum eſt fieri, vt à me ludatur dolis.

Quod qui reſcierint, culpent: illud merito factum

omnes putent.
P.*Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias: verùm ne poſt conferas*
Culpam in me. CH. *non faciam.* P.*iubéſne?* CH. *iubeo, cogo, atque impero.*
P. *Nũquam defugiam authoritatem tuam: ſequere.* CH.*dij vortant bene.*

ACT. III. SCEN. I.

THRASO *miles.* GNATO. PARMENO.

Magnas verò agere gratias Thais mihi?
G.*Ingentes.* T.*ain tu, læta eſt?* G.*non tam ipſo quidem*
Dono, quàm abs te datum eſſe: id vero ſerio
Triumphat. P.*huc prouiſo, vt vbi tempus ſiet,*
Deducam. ſed eccum militem. T.*eſt iſtuc datum*
Profectò mihi, vt grata ſint, quæ facio, omnia.
G.*Aduorti hercle animum.* T.*vel rex ſemper maximas*
Mihi agebat, quicquid feceram: alijs non item.
G.*Labore alieno magnam partam gloriam*
Verbis ſæpe in ſe tranſmouet, qui habet ſalem
Qui in te eſt. T.*habes.* G.*rex te ergo in oculis.*
T.*ſcilicet.*
G.*Geſtare.* T.*verum credere omnem exercitum,*
Cõſilia. G.*mirum.* T.*tum ſicubi eum ſatietas*
Hominum, aut negoti ſiquando odium ceperat,

Requieſcere vbi volebat, quaſi. noſtin? G. *ſcio,*
Quaſi vbi illam expueret miſeriam ex animo.
T. *tenes.*
Tum me conuiuam ſolum adducebat ſibi. G. *hui,*
Regem elegantem narras. T. *imò ſic homo eſt,*
Perpaucorum hominum. G. *imò nullorum arbitror,*
Si tecum viuit. T. *inuidere omnes mihi:*
Mordere clanculum: ego non flocci pendere.
Illi inuidere miſere: verùm vnus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is vbi moleſtus magis eſt, quæſo inquam Strato,
Eóne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. *Pulchre me hercle dictum & ſapienter: papæ,*
Iugularas hominem. quid ille? T. *mutus illico.*
G. *Quídni eſſet?* P. *dij veſtram fidem, hominem perditum*
Miſerúmque, & illum ſacrilegum. T. *quid, illud Gnato,*
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Nunquid tibi dixi? G. *nunquam: ſed narra obſecro.*
Plus milles iam audiui. T. *vnà in conuiuio*
Erat hic quem dico, Rhodius adoleſcentulus:
Fortè habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere: Quid ais inquam, homo impudens?
LEPVS *tute es, & pulpamentum quæris,* G. *ha, ha, he.*
T. *Quid eſt?* G. *facete, lepidè, lautè. nihil ſupra.*
Tuum obſecróne, hoc dictum erat? vetus credidi.

T. *Audieras?* G. *ſæpe, & fertur imprimis.* T. *meum eſt.*
G. *Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.*
P. *At te dij perdāt.* G. *quid ille quæſo?* T. *perditus.*
Riſu omnes qui aderant emoriri: denique
Metuebant omnes iam me. G. *non iniuria.*
T. *Sed heus tu, purgón ego me de iſtac Thaidi,*
Quòd eam me amare ſuſpicatur? G. *nihil minus.*
Imò magis auge ſuſpicionem. T. *cur?* G. *rogas?*
Scín ſiquando illa mentionem Phædriæ
Facit: aut ſi laudat, te vt male vrat? T. *ſentio.*
G. *Id vt ne fiat, hæc res ſola eſt remedio:*
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo: ſiquando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comeſſatum: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus: ſi laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denique
Par pari referto quod eam mordeat.
T. *Si quidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet Gnato.*
G. *Quando illud quod tu das, expectat atq; amat:*
Iandudum amat te: iandudum illi facile fit
Quod doleat: metuet ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, nequando iratus tu aliò conferas
T. *Bene dixti: at mihi iſtuc non in mentē venerat.*
G. *Ridiculum, non enim cogitaras: cæterum*
Idem hoc tute melius quanto inueniſſes Thraſo?

ACT. III. SCEN. II.

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATO. PYTHIAS, *ancilla.*

Vdire vocem viſa ſum modo militis,
A *Atq; eccum. ſalue mi Thraſo.*
THR. *ô Thais mea,*
Meum ſuauium. quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? P. *quàm venuſtè? quod dedit*
Principium aduenients? THA. *plurimum merito tuo.*
G. *Eamus ergo ad cœnam : quid ſtas?* P. *hem alterum,*
Ex homine hunc natum dicas. THA. *vbi vis, non moror.*
P. *Adibo, atq; adſimulabo, quaſi nunc exeam.*
Iturâne Thais quopiam es? THA. *hem Parmeno,*
Bene feciſti: hodie itura. P. *quo?* THA. *quid, hunc non vides?*
P. *Video, & me tædet. vbi vis dona adſunt tibi*
A Phædria. THR. *quid ſtamus? cur non imus hinc?*
P. *Quæſo hercle vt liceat, pace quod fiat tua,*
Dare huic quæ volumus, conuenire & colloqui.
THR. *Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia.*
P. *Res indicabit. heus iubete iſtos foras*
Exire, quos iuſſi, ocyus. procede tu huc:

EX AEthiopia eſt vſque hæc. THR. hic ſunt tres minæ.

G. Vix. P. vbi tu es Dore? accede huc: hem Eunuchum tibi,

Quàm liberali facie, quàm ætate integra?

TH. Ita me dij ament, honeſtus eſt. P. quid tu ais Gnato?

Nunquid habes quod contemnas? quid tu autem Thraſo?

Tacent: ſatis laudant. fac periculum in literis,

Fac in palæſtra, in muſicis: quæ liberum

ſcire æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.

THR. Ego illum Eunuchũ ſi ſit opus vel ſobrius.

P. Atq; hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat

Te viuere, & ſua cauſſa excludi cæteros.

Neq; pugnas narrat, neq; cicatrices ſuas

Oſtentat, neq; tibi obſtat, quod quidam facit.

Verùm vbi moleſtum non erit, vbi tu voles,

Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.

THR. Apparet ſeruum hunc eſſe domini pauperis

Miſerique. G. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,

Qui haberet quî pararet alium, hunc perpeti.

P. Tace tu, quem ego puto eſſe infra omnes in fimos

Homines. nam qui huic animũ aſſentari induxeris,

E flamma te petere cibum poſſe arbitror.

THR. Iámne imus? THA. hos prius introducã, & quæ volo,

Simul imperabo: poſtea continuo exeo.

THR. *Ego hinc abeo, tu iſtanc opperire.* P. *haud conuenit*

Vnà ire cum amica, imperatorem in via.

THR. *Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.*

G. *Ha, ha, he.* THR, *quid rides?* G. *iſtuc quod dixti modo.*

Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.

Sed Thais exit. THR. *abi, præcurre, vt ſint domi*

Parata omnia. G. *fiat.* THA. *diligenter Pythias*

Fac cures, ſi Chremes huc fortè aduenerit,

Vt ores, primum vt maneat: ſi id non commodũ eſt,

Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.

PY. *Ita faciam.* THA. *quid? quid aliud volui dicere?*

Hem, curate iſtam diligenter virginem:

Domi adſitis facite. THR. *eamus.* THA. *vos me ſequimini.*

ACT. III. SCEN. III.

CHREMES. PYTHIAS.

PROFECTO *quanto magis magiſq; cogito,*

Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum.

Ita me video ab ea aſtute labefactarier.

Iam tum cum primum iuſſit me ad ſe accerſier:
(Roget quis,quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni,cauſſam vt ibi manerem,reperit.
Ait rem diuinam feciſſe ſeſe,& rem ſeriam
Velle agere mecum.iam tum erat ſuſpicio
Dolo malo hæc fieri omnia:ipſa accumbere
Mecum,mihi ſeſe dare,ſermonem quærere.
Vbi friget,huc euaſit,quàm pride::: pater
Mihi & mater mortui eſſent:dico iam diu.
Rus sunij ecquod habeam:& quàm longe à mari.
Credo ei placere hoc:ſperat ſe à me auellere.
Poſtremò,ecqua in die parua periſſet ſoror:
Ecquis cum ea vnà:quid habuiſſet,cum perit:
Ecquis eam poſſet noſcere.hæc cur quæritet:
Niſi illa fortè,quæ olim periijt paruula
Soror,hanc ſe intendit eſſe,vt eſt audacia?
Verùm ea ſi viuit,annos nata eſt ſedecim,
Non maior:Thais,ego q̃ ſum,maiuſcula eſt.
Miſit porrò orare vt venirem ſerio,
Aut dicat quid volt,aut moleſta ne ſiet:
Non hercle veniam tertiò.heus heus.P.hic quis eſt?
C.ego ſum Chremes. P. ô capitulum lepidiſſimum.
C.Dico ego mihi inſidias fieri. P.Thais maximo
Te orabat opere,vt cras redires. C.rus eo. P.
Fac amabo. C.non poſſum inquam. P.at apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa. C.nihil minus. P.cur,mi Chremes?

C. *Malā in rē abi hinc.* P. *ſi iſtuc ita certū eſt tibi,*
Amabo, vt illuc tranſeas, vbi illa eſt. C. *eo.*
P. *Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.*

ACT. III. SCEN. IIII.

ANTIPHO *adoleſcens.*

HERI *aliquot adoleſcentuli coimus in Piræo,*
In hunc diē vt de ſymbolis eſſemus: Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus conſtitutum eſt.
Præterijt tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt:
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, vt illum quæram,
Idq; adeo viſam ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? qui hic ornatus eſt?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neq; coniicere.
Niſi quicquid eſt, procul hinc libet prius quid ſit ſciſcitari.

ACT. III. SCEN. V.

CHAEREA. ANTIPHO.

N Vnquis hîc eſt?nemo eſt. nũquis hinc mẽ ſequitur?nemo homo eſt.
Iámne erumpere hoc licet mihi gaudiũ? prò Iuppiter,
Nunc eſt profectò,interfici cum perpeti me poſſum.
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.
Sed neminémne curioſum interuenire nunc mihi,
Qui me ſequatur quoquo eam,rogitando obtũdat, enecet:
Quid geſtiam,aut quid lætus ſim:quo pergam:vnde emergam:vbi ſiem
Veſtitũ hunc nactus:quid mihi quæram:ſanus ſim, ánne inſaniam?
A. Adibo : atque ab eo gratiam hanc , quam video velle,inibo.
Chærea,quid eſt quòd ſic geſtis? quídve ſibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt quòd lætus ſis? quid tibi vis ? ſatín ſanus?quid me
Aſpectas ? quid taces? C. ô feſtus dies hominis: amice
Salue:nemo eſt, quem ego magis nũc cuperem videre,quàm te.
A. Narra iſtuc quæſo quid ſiet. C. imò ego te obſe-

ero hercle vt audias.

Noſtin hanc, quam amat frater? A. noui, nempe opinor Thaidem.

C. Iſtam ipſam. A. ſic commemineram. C. quædam hodie eſt ei dona data

Virgo: quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho:

Cum ipſum me noris, quàm elegans formarum ſpectator ſiem?

In hac commotus ſum. A. ain tu? C. primam dices ſcio, ſi videris.

Quid multa verba? amare cœpi. fortè fortuna domi

Erat quidam Eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:

Neque is deductus etiam tũ ad eam. ſubmonuit me Parmeno

Ibi ſeruus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tacitus citius audies:

Vt veſtem cũ eo mutem, & pro illo iubeam me illuc ducier.

A. Pro Eunuchón? C. ſic eſt. A. quidnam ex ea re tandem vt caperes commodi?

C. Rogas? viderem, audirem, eſſem vnà quacum cupiebam Antipho.

Num parua cauſſa, aut parua ratio eſt? traditus ſum mulieri.

Illa illico vbi me accepit, læta vero ad ſe abducit domum.

Commendat virginem. A.cui? tibine? C. mihi. A.ſatis tuto tamen.

C.Edicit,ne vir quiſquam ad eam adeat: & mihi, ne abſcedam,imperat:

In interiore parte vt maneã ſolus cũ ſola : adnuo,

Terram intuens,modeſte. A.miſer. C.ego, inquit, ad cœnam hinc eo:

Abducit ſecum ancillas:paucæ,quæ circũ illam eſſent,manent

Nouitiæ puellæ:continuo hæc adornant,vt lauet.

Adhortor properent dum apparatur,virgo in conclaui ſedet,

Suſpectans tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hæc,Iouem

Quo pacto Danae miſiſſe aiunt quondã in gremiũ imbrem aureum.

Egomet quoque id ſpectare cœpi:& quia conſimilem luſerat

Iam olim ille ludum,impendio magis animus gaudebat mihi,

Deum ſeſe in hominem conuertiſſe, atque per alienas tegulas

Veniſſe clanculum per impluuium, fucum factum mulieri.

At quem deum? qui templa cæli ſumma ſonitu concutit.

Ego homuncio hoc non facerem? ego illud vero ita feci,ac lubens.

Dum hæc mecum reputo, accerſitur lauatū interea
virgo.
It. lauit. redit. deinde illam in lecto illæ collocant.
Sto exſpectans, ſiquid mihi imperent, venit vna,
Heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulū huic ſic facito, dum
lauamur:
Vbi nos lauerimus, ſi voles, lauato. accipio triſtis.
A. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre ni-
mium vellem:
Quis eſſet ſtatus, flabellum tenere te aſinum tan-
tum.
C. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes pro-
ruunt ſe:
Abeunt lauatum: perſtrepunt, ita vt fit, domini vbi
abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit: ego limis a-
ſpecto
Sic per flabellum clanculum, & ſimul alia circun-
ſpecto,
Satin explorata ſint. video eſſe. peſſulū oſtio obdo.
A. Quid tum? C. quid tum, fatue? A. fateor. C. an
ego occaſionem
Mihi oſtentatam tam breuem, tam optatam, tam
inſperatam
Amitterem? tum pol ego is eſſem verè, qui aſſimu-
labar.
A. Sanè hercle vt dicis. Sed interim de ſymbolis quid

actum eſt?

C.*Paratū eſt.* A.*frugi es: vbi? domin?* C. *imò apud libertum* Diſcum.

A.*Perlonge eſt: ſed tanto ocyus properemus, muta veſtem.*

C.*vbi mutem? perij, nam domo exulo: nunc metuo fratrem*

Ne intus ſit: porrò autē, pater ne rure redierit iā.

A. *Eamus ad me: ibi proximum eſt vbi mutes.* C. *rectè dicis,*

Eamus: & de iſtac ſimul quo pacto porrò poſſim

Potiri, conſilium volo capere vnà tecum. A. *fiat.*

ACT. IIII. SCEN. I.

DORIAS.

I *TA me dij bene ament: quantum ego illū vidi, nonnihil timeo miſera,*

Ne quam ille hodie inſanus turbam faciat, aut vim Thaidi.

Nam poſtquam ille aduenit Chremes adoleſcēs frater virginis,

Militem rogat, vt illum admitti iubeat, ille continuo iraſci:

Neque negare audere. Thais porrò inſtare, vt hominem inuitet.

Id faciebat retinendi illius cauſſa: quia illa quæ cupiebat

De ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.

Inuitat triſtis: manſit ibi: illa cum illo ſermonem occipit.

Miles vero ſibi putare adductum ante oculos æmulum.

Voluit facere contra huic ægre: Heus, inquit, puer Pamphilam

Accerſe, vt delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium:

In conuiuium illam? miles tendere inde ad iurgium.

Interea aurum ſibi clàm mulier demit: dat mihi vt auferam:

Hoc eſt ſigni, vbi primum poterit, ſe illinc ſubducet ſcio.

ACT. IIII. SCEN. II.

PHAEDRIA.

D V M rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita vt fit, vbi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem. quid opus eſt verbis? dũ hæc puto,
Præteriĳ imprudens villam, longe iam abieram.
Cum ſenſi, redeo rurſum: malè vero me habens.
Vbi ad ipſum veni diuerticulum, conſtiti:
Occœpi mecum cogitare, Hem, biduum hic

Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſteà?
Nihil eſt: quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho, ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit: certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. Villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc eſt, quod timida ſubito egreditur
Pythias?

ACT. IIII. SCEN. III.

PYTHIAS. DORIAS. PHAEDRIA.

Bi ego ſceleroſum miſera atque impium
V *inueniam? aut vbi quæram?*
Hócine tam audax facinus facere eſſe auſum? PH. *perij, hoc quid ſit vereor.*
PY. *Quinetiam inſuper, ſcelus, poſtquam ludificatus eſt virginem,*
Veſtem omnem miſeræ diſcidit: tum ipſam capillo conſcidit.
PH. *Hem* PY. *qui nunc ſi detur mihi:*
Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolem veneſico?
PH. *Neſcio quid profecto abſente nobis turbatum eſt domi.*
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas, aut quem quæris Pythia?
PY. *Hem Phædria, egón quem quæram? abi hinc quo dignus es*

cum donis tuis tam lepidis. PH. *quid iſtud eſt rei?*
PY. *Rogas me?* Eunuchum *quem dediſti nobis, quas turbas dedit?*
Virginem quam heræ dederat dono miles, vitiauit. PH. *quid ais?*
PY. *Perij.* PH. *temulenta es.* PY. *Vtinam ſic ſint, qui mihi male volunt.*
D. *Hau obſecro mea* Pythias, *quid iſtuc nam monſtri fuit?*
PH. *Inſanis. qui iſtuc facere* Eunuchus *potuit?* PY. *ego illum neſcio*
Qui fuerit. hoc quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lachrymat: neque cum rogites quid ſit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet: etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. PH. *nequeo mirari ſatis*
Quo ille abire ignauos poſſit longius. niſi ſi domũ
Forte ad nos redierit. PY. *Viſe amabo num ſit.* PH. *iam faxo ſcias.*
D. *Perij, obſecro tam infandum facinus mea tu, ne audiui quidem.*
PY. *At pol ego amatores audieram eſſe mulierum eos maximos,*
Sed nihil poſſe: verũ miſeræ non in mentẽ venerat:
Nam illum aliquò concluſſem: neque illi commiſiſſem virginem.

ACT. IIII. SCEN. IIII.
PHAEDRIA. DORVS. PYTHIAS. DORIAS.

E Xi foras ſceleſte.at etiam reſtitas?
Fugitiue prodi, male conciliate.
DO.obſecro.PH.oh.
Illud vide os vt ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?
Quid narras? paululum ſi ceſſaſſem Pythia,
Domi non offendiſſem: ita iam ornabat fugam.
PY. Habéſne hominem amabo? PH. quidni habeam? PY. ô factum bene.
D. Iſtuc pol vero bene. PY. vbi eſt? PH. rogitas? non vides?
PY. videam obſecro? quem? PH. hunc ſcilicet. PY. Quis hic eſt homo?
PH. Qui ad vos deductus hodie eſt. PY. hunc oculis ſuis
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit Phædria.
PH. Nõ vidit? PY. an tu hunc credidiſti eſſe obſecro
Ad nos deductum? PH. nanque alium habui neminem. PY. hau,
Ne comparandus hic quidem ad illum eſt: ille erat
Honeſta facie & liberali, PH. ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc eò tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
PY. Tace obſecro, quaſi vero paulum interſiet.

Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu vero videre velles Phædria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. PH. *hem, quæ hæc eſt fabula?*
Eò redigis me, vt quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu, emin ego te? DO. *emiſti.* PY. *iube mihi denuo*
Reſpondeat PH. *roga.* PY. *Veniſtin hodie ad nos? negat.*
At ille alter venit annos natus ſedecim,
Quem ſecum adduxit Parmeno. PH *agedum hoc mihi expedi*
Primùm: iſtam, quam habes, vnde habes, veſtem? taces?
Monſtrum hominis, non dicturus? DO. *venit Chærea.*
PH. *Fraterne?* DO. *ita.* PH *quando?* DO. *hodie.*
PH. *quàm dudum?* DO. *modo.*
PH. *Quicum?* DO. *cum Parmenone.* PH. *noráſne eum prius?*
DO. *Non: nec quis eſſet, vnquam audieram dicier.*
PH. *Vnde igitur fratrem meum eſſe ſciebas?* DO. *Parmeno*
Dicebat eũ eſſe: is dedit hanc veſtẽ mihi. PH. *occidi.*
DO. *Meam ipſe induit: pòſt vnà ambo abierunt foras.*
PY. *Iam ſatis credis me eſſe ſobriã, & nihil mentitam tibi?*

Iam ſatis certum eſt virginem vitiatam eſſe? PH. *age nunc bellua,*

Credis huic quod dicat? PY. *quid iſti credam? res ipſa indicat.*

PH. *Concede iſtuc paululum : audín? etiam nunc paululum. ſat eſt.*

Dic dum hoc rurſum, Chæreán tuam veſtem detraxit tibi?

DO. *Factum.* PH. *& ea eſt indutus?* DO. *factum.* PH. *& pro te huc deductus eſt?* DO. *ita.*

PH. *Iuppiter magne, ô ſceleſtum, atque audacem hominem!* PY. *væ mihi,*

Etiam nunc non credis indignis nos eſſe irriſas modis?

PH. *Mirum ni tu credas quod iſte dicat : quid agam neſcio.*

Heus tu negato rurſum : poſſúmne hodie ex te exculpere

Verum? vidiſtin fratrem Chæream? DO. *non.* PH. *non poteſt*

Sine malo fateri, video: ſequere hac: modo ait, modo negat.

Ora me. DO. *obſecro te vero Phædria.* PH. *I intro.* DO. *hoi, hei.*

PH. *Alio pacto honeſte quo modo hinc abeam, neſcio:*

Actum eſt ſiquidem. tu me hic etiam nebulo ludificabere?

PY. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quàm me viuere.

D. Sic eſt. PY. inueniam hodie parem vbi pol referam gratiam.

Sed nunc quid faciundum cenſes Dorias? D. de iſtac rogas

Virgine? PY. ita, vtrum taceámne, an prædicem? D. tu pol ſi ſapis,

Quod ſcis neſcis, neque de Eunucho, neque de vitio virginis:

Hac re te omni turba euolues, & illigratū feceris.

Id modo dic, abiſſe Dorum. PY. ita faciam. D. ſed videón Chremem?

Thais iam aderit. PY. quid ita? D. quia cum inde abeo, iam tum incœperat

Turba inter eos. PY. aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc quid ſiet.

ACT. IIII. SCEN. V.

CHREMES. PYTHIAS.

Tat data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.

Ac dum accubabam, quàm videbar mihi eſſe pulchre ſobrius.

Poſtquā ſurrexi, neque pes, neque mens ſatis ſuum officium facit.

P. Chreme. C. quis eſt? ehem Pythias, vah quanto

nunc formoſior
Videre mihi, quàm dudum. P. *certe tu quidem pol multo hilarior.*
C. *Verbū hercle hoc verū eſt:* SINE CERERE ET LIBERO FRIGET VENVS.
Sed Thais ante multò venit? P. *an abiit iā à milite*
C. *Iam dudum ætatem, lites ſunt inter eos factæ maxumæ.*
P. *Nihil dixit tum, vt ſequerere ſeſe?* C. *nihil, niſi abiens mihi innuit.*
P. *Eho nónne id ſat erat?* C. *at neſciebam id dicere illam, niſi quia*
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.
Sed eccam ipſam. miror vbi ego huic anteuerterim.

ACT. IIII. SCEN. VI.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

Credo equidem illum iam affuturum eſſe, vt illam à me eripiat. ſine vt
Veniat: atqui ſi illam digito attigerit vno, oculi illico
Effodientur: vſque adeo ego illius ferre poſſum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum ſint: verùm enim ſi ad rem conferentur, vapulabit.

C. Thais, ego iandudum hic adſum. T. ô mi Chreme, teipſum expectabam.
Scín tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? quî? quaſi iſtuc. T. quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere & reſtituere, hæc atque huiuſmodi ſum multa paſſa.
C. Vbi ea eſt? T. domi apud me. C. hem. T. quid eſt?
Educta ita vti téq;, illáq; dignum eſt. C. quid ais? T. id quod res eſt:
Hanc tibi dono do, neq; repeto pro illa abs te quicquam pretij.
C. Et habetur, & refertur à me Thais tibi, ita vti merita es, gratia.
T. At enim caue ne prius, quàm hãc à me accipias amittas Chreme.
Nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc ereptum venit.
Abi tu, ciſtellam Pythia domo effer cum monumentis.
C. Vidén tu illum Thais? P. Vbi ſita eſt? T. in Riſco: odioſa ceſſas?
C. Militem ſecum ad te quantas copias adducere?
Atat. T. num formidoloſus obſecro es mi homo? C. apageſis.
Ego formidoloſus? nemo eſt hominum, qui viuat, minus.

T. *Atque ita opus eſt.* C. *hau metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.*

T. *Imò hoc cogitato, quicum res tibi eſt, peregrinus eſt,*

Minus potens quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus.

C. *Scio iſtuc:* SED TV QVOD CAVERE *poſſis, ſtultum admittere eſt.*

Malo ego nos proſpicere, quàm hunc vlciſci accepta iniuria.

Tu abi, atque oſtium obſera intus, ego dum hinc tranſcurro ad forum,

Volo ego adeſſe hic aduocatos nobis in turba hac. T. *mane.*

C. *Melius eſt.* T. *mane.* C. *omitte, iam iſtic adero.* T. *nihil opus eſt iſtis Chreme.*

Hoc dic modo. ſororem illam tuam eſſe, & te paruam virginem

Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. P. *adſunt.* T. *cape:*

Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellextin? C. *probe.*

T. *Fac animo hæc præſenti dicas.* C. *faciam.* T. *attolle pallium.*

Perij, huic ipſi eſt opus patrono, quem defenſorem paro.

THRASO. GNATO. SANGA. CHREMES. THAIS.

Hancine ego, vt contumeliam tam inſignem in me accipiam Gnato?
Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini:
Primum ædeis expugnabo. G. recte. THR. virginem eripiam. G. probe.
THR. Male mulctabo ipſam. G. pulchre.
THR. In medium huc agmen cum vecti, Donax:
Tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterum.
Cedo alios, vbi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? S. eccum adeſt.
THR. Quid ignaue, peniculóne pugnare, qui iſthuc huc portes, cogitas?
S. Egóne? imperatoris virtutem noueram, & vim militum:
Sine ſanguine hoc fieri non poſſe, qui abſtergerem vulnera.
THR. Vbi alij? S. qui (malum) alij? ſolus Sannio ſeruat domum.
THR. Tu hoſce inſtrue: hic ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.
G. Illuc eſt ſapere, vt hoſce inſtruxit? ipſe ſibi cauit loco.
THR. Idem hoce Pyrrhus factitauit. CH. Vide tu

Thais, quam hic rem agit.

Nimirum conſilium illud rectum eſt, de occludendis ædibus.

THA. *Sanè quod tibi nunc vir videaturr eſſe, hic nebulo magnus eſt.*

Ne metuas. THR. *quid videtur?* G. *fundam tibi nunc nimis vellem dari,*

Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.

THR. *Sed eccam Thaidem ipſam video.* G. *quàm mox irruimus?* THR. *mane:*

OMNIA PRIVS *experiri, quàm armis ſapientem decet.*

Qui ſcis, an quæ iubeam, ſine vi faciat? G. *dij veſtram fidem,*

Quanti eſt ſapere? nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.

THR. *Thais, primum hoc mihi reſponde: cum tibi do iſtam virginem,*

Dixtín mihi hos dies ſoli dare te? THA. *quid tum poſtea?* THR. *rogitas,*

Quæ mihi ante oculos amatorem coràm adduxti tuum?

THA. *Quid cũ illo agas?* THR. *& cum eo clàm ſubduxti te mihi?*

THA. *Libuit.* THR. *Pamphilam ergo huc redde, niſi vi mauis eripi.*

CH. *Tibi illam reddat? aut tu eam tãgas, omnium?*

G. *ah quid ais? tace.*

C H. *Quid tu tibi vis?* T H R. *ego non tangam meam?* C H. *tuam autem furcifer?*

G. *Caue ſis, neſcis cui nunc maledicas viro.* C H. *non tu hinc abis?*

Scin tu vt tibi res ſeſe habeat? ſi quicquam hodie hic turbæ cœperis,

Faciam vt huius loci, dieique, meique ſemper memineris.

G. *Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.*

C H. *Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis.* G. *ain vero canis?*

Siccine agis? T H R. *quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?*

C H. *Scibis: principio eam eſſe dico liberã.* T H R. *hem.* C H. *ciuem Atticam.* T H R. *hui.*

C H. *Meam ſororem.* T H R. *os durum.* C H. *miles, nunc adeo edico tibi,*

Ne vim facias vllam in illam. Thais ego eo ad Sophronam

Nutricem, vt eam adducam, & ſigna oſtẽdam hæc, T H R. *tún me probibeas*

Meam ne tangam? C H. *prohibeo inquam.* G. *audín tu? hic furti ſe alligat.*

C H. *Satis hoc eſt tibi.* T H R. *idẽ hoc tu ais Thais?* T H A. *quære qui reſpondeat.*

T H R. *Quid nunc agimus?* G. *quin redeamus: iam*

hæc tibi aderit ſupplicans
Vltrò. T H R.*credin?* G.*imò certe :noui ingenium mulierum,*
Nolunt vbi velis:vbi nolis, cupiunt vltro. T H R. *bene putas.*
G.*Iam dimitto exercitum?* T H R.*vbi vis.* G.*Sanga,vti fortes decet*
Milites: domique,fociq; fac viciſſim vt memineris.
S. *Iandudum eſt animus in patinis.* G. *frugi es.*
T H R.*vos me hac ſequimini.*

ACT. V. SCEN. I.
THAIS. PYTHIAS.

Ergin ſceleſta mecum perplexè loqui?
P *Scio,neſcio:abijt:audiui:ego non adfui.*
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, quid quid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lachrymans obticet.
Eunuchus abijt,quamobrem?quid factum eſt?taces?
P. *Quid tibi ego dicam miſera? illum Eunuchum negant*
*Fuiſſe.*T.*quis fuit igitur?*P.*iſte Chærea.*
T.*Qui Chærea?*P.*iſte Ephebus frater Phædriæ.*
T.*Quid ais venefica?*P.*atqui certo comperi.*
T. *Quid is obſecro ad nos? aut quamobrem adductus eſt?*P.*neſcio:*
*Niſi amaſſe credo Pãphilam.*T.*hem miſera occidi.*

Infœlix,ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.
Num id lachrymat virgo? P.id opinor. T. quid ais
 ſacrilega?
Iſtúcine interminata ſum hinc abiens tibi?
P.Quid facerem?ita vt tu iuſti,ſoli credita eſt.
T.Sceleſta, LVPO OVEM COMMISI-
 STI:diſpudet,
Sic mihi data eſſe verba.quid hominis illic eſt?
P.Hera mea tace,tace obſecro,ſaluæ ſumus:
Habemus hominem ipſum. T. vb is eſt?P. hem ad
 ſiniſtram.vides
Ne?T.video.P.comprendi iube,quantum poteſt.
T.Quid illi faciemus ſtulta?P.quid faciam,rogas?
Vide amabo,ſi non cum aſpicias,os impudens
Videtur.T.non eſt.P.tum quæ eius confidentia eſt?

ACT. V. SCEN. II.
CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

Pud Antiphonem vterq; mater & pater,
a Quaſi dedita opera domi erant, vt nullo
 modo
Introire poſſem,quin viderent me.interim
Dum ante oſtium ſto,notus mihi quidam obuiam
Venit:vbi vidi,ego me in pedes,quantum queo
In angiportum quoddam deſertum:inde item
In aliud,inde in aliud:ita miſerrimus
Fui fugitando,nequis me cognoſceret.

Sed éſtne hæc Thais, quam video? ipſa eſt: hæreo.
Ah, quid faciã? quid mea autem? quid faciet mihi?
T. Adeamus. bone vir Dore, ſalue: dic mihi,
Aufugiſtin? C. hera, factum. T. ſatin id tibi placet?
C. Non. T. credin te impunè abiturum? C. vnam hanc noxiam
Mitte: ſi aliam vnquam vllam admiſero, occidito.
T. Num meam ſæuitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?
C. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? C. paululum quiddam. P. eho paululum impudens?
An paululum hoc tibi eſſe videtur, virginem
Vitiare ciuem? C. conſeruam eſſe credidi.
P. Conſeruam? vix me contineo quin inuolem in
Capillum: monſtrum, etiam vltro deriſum aduenis.
T. Abi hinc inſana. P. quid ita vero? debeam
Credo iſti quicquam furcifero, ſi id fecerim:
Præſertim cum ſe ſeruum fateatur tuum?
T. Miſſa hæc faciamus. non te dignum Chærea
Feciſti: nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque ædepol, quid nunc conſiliĳ capiam ſcio
De virgine iſtac: ita conturbaſti mihi
Rationes omnes, vt eam non poſſim ſuis,
Ita vt æquum fuerat, atque vt ſtudui, tradere:
Vt ſolidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
C. At nũc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam

Fore Thais: ſæpe ex huiuſmodi re quapiam, & ex MALO PRINCIPIO, *magna familiaritas conflata eſt. quid ſi hoc quiſpiam voluit deus?*

T. *Equidem pol in eam partem accipióq; & volo.*

C. *Imò ita quæſo. vnum hoc ſcito, contumeliæ Non me feciſſe cauſſa, ſed amoris.* T. *ſcio: Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi. Non adeo inhumano ingenio ſum Chærea, Neq; tam imperita, vt quid amor valeat, neſciam.*

C. *Te quoque iam Thais, ita me dij bene ament, amo.*

P. *Tum pol tibi ab iſtoc hera cauendum intellego.*

C. *Non auſim.* P. *nihil tibi quicquam credo.* T. *deſinas.*

C. *Ego me tuæ commendo & committo fidei. Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix ſies. Te mihi patronam cupio Thais: te obſecro. Emoriar, ſi non hanc vxorem duxero.*

T. *Tamen ſi pater.* C. *ah quid? volet, certo ſcio: ciuis modo hæc ſit.* T. *paululum opperirier Si vis: iam frater ipſe hic aderit virginis. Nutricem accerſitum ijt, quæ illam aluit paruolam. In cognoſcendo tute ipſe aderis Chærea.*

C. *Ego vero maneo.* T. *víſne interea, dum is venit, Domi opperiamur, potius q̃ hic ante oſtium?*

C. *Imò percupio.* P. *Quam tu rem actura obſecro es?*

T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædeis cõgitas
Recipere poſthac? T. cur non? P. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. ahu, tace obſecro.
P. Parum perſpexiſſe eius videre audaciam.
C. Non faciam Pythias. P. non pol credo Chærea,
Niſi ſi commiſſum non erit. C. quin Pythias
Tu me ſeruato. P. neque pol ſeruandum tibi
Quicq̃ dare auſim, neque te ſeruare: apage te.
T. Adeſt optime ipſe frater. C. perij hercle, obſecro
Abeamus intrò Thais: nolo me in via
Cum hac veſte videat. T. quamobrem tandem? an quia pudet?
C. Idipſum. P. idipſum? virgo vero? T. I præ, ſequor.
Tu iſtic mane, vt Chremen introducas, Pythias.

ACT. V. SCEN. III.
PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA nutrix.

q Vid, quid venire in mentem nunc poſſit mihi?
Quidnam, quî referam illi ſacrilego gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis? C. moue vero ocyus
Te nutrix. S. moueo. C. video, ſed nihil promoues.
P. Iamne oſtendiſti ſigna nutrici? C. omnia.

P. Amabo quid ait? cognoſcitne? C. ac memoriter.
P. Bene ædepol narras: nam illi faueo virgini,
Ite intro: iandudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video, vide, vt otioſus ſit, ſi diis placet.
Spero me habere, quî hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione vt certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACT. V. SCEN. IIII.

PARMENO. PYTHIAS.

Euiſo quidnam Chærea hic rerum gerat.
P. Quòd ſi aſtu rem tractauit, dij voſtram fidem,
Quantam, & quàm veram laudem capiet Parmeno.
Nam vt omittam, quòd ei amorem difficillimum, &
Chariſſimum ab meretrice auara: virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio. tum hoc alterum
Id vero eſt quod mihi puto palmarium,
Me reperiſſe quomodo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere:
Mature vt cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis cōpoſitum quicquam, nec magis elegans:

Quæ cum amatore ſuo quum cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluuiem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atq; auidæ cibi:
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent:
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. *Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,*
Vlciſcar: vt ne impunè in nos illuſeris.

ACT V. SCEN. V.
PYTHIAS. PARMENO.

PRoh fidem deûm, facinus fœdum, ô infelicem adoleſcentulum,
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit. PA. *quid eſt?*
PY. *Miſeret me: itaque vt ne viderem, miſera huc effugi foras.*
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? PA. *ô Iuppiter,*
Quæ illæc turba eſt? númmam ego perij? adibo. quid iſtuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? PY. *rogitas audaciſſime?*
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro Eunucho adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. PA. *quid ita? aut quid factum eſt? cedo.*
PY. *Dicam: virginem iſtam, Thaidi hodie quæ do-*

no data eſt,

ſcin eam hinc ciuem eſſe,& eius fratrem adprimè nobilem?

PA. *Neſcio.* PY. *atqui ſic inuenta eſt: eam iſte vitiauit miſer.*

Ille vbi id reſciuit factum frater violentiſſimus.

PA. *Quidnam fecit?* PY. *colligauit primum eum miſeris modis.* PA. *hem,*

colligauit? PY. *atque equidem orante, vt ne id faceret, Thaide.*

PA. *Quid ais?* PY. *nunc minatur porrò ſeſe id, quod mœchis ſolet:*

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. PA. *qua audacia*

Tantum facinus audet? PY. *quid ita tantum?* PA. *an non hoc maximum eſt?*

Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia

Deprehendi quenquam? PY. *neſcio.* PA. *at ne hoc neſciatis, Pythias:*

Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. PY. *hem,*

obſecro an is eſt? PA. *ne quam in illum Thais vim fieri ſinat:*

Atque adeo autem cur non egomet intro eo? PY. *vide Parmeno*

Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas. nam hoc putant,

Quicquid factum eſt, ex te eſſe ortum. PA. *quid igitur faciam miſer?*

Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem ſenem.

Dicam huic, an non? dicam hercle, etſi mihi magnum malum

Scio paratum: ſed neceſſe eſt huic vt ſubueniat. PY. *ſapis.*

Ego abeo intro: tu iſti narrato omnem rem ordine, vt factum ſiet.

ACT. V. SCEN. VI.

SENEX. PARMENO.

E*x meo propinquo rure hoc capio commodi:*
Neque agri, neq; vrbis odium me vnquam percipit.

Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.

Sed éſtne ille noſter Parmeno? & certe ipſus eſt.

Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?

P. *Quis homo eſt? ehem, ſaluum te aduenire here gaudeo.*

S. *Quem præſtolare?* P. *perij: lingua hæret metu.* S. *hem,*

Quid eſt quod trepidas? ſatiſne ſalué? dic mihi.

P. *Here primum te arbitrari quod res eſt, velim:*

Quicquid huius factum eſt, culpa non factum eſt mea.

S.Quid? P.recte ſanè interrogaſti:oportuit
Rem prænarraſſe me.emit quendam Phædria
Eunuchum,quem dono huic daret.S.cui? P.Thaidi.
S.Emit? perij hercle.quanti? P.viginti minis.
S.Actum eſt.-P. tum quandam fidicinam amat hic
Chærea.
S.Hem,quid? amat? an ſcit iam ille,quid meretrix
ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
P.Here,ne me ſpectes:me impulſore hæc non facit.
S.Omitte de te dicere:ego te furcifer,
Si vivo.ſed iſtud quicquid eſt,primum expedi.
P. Is pro illo Eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.
S. Pro Eunuchón? P. ſic eſt: hunc pro mœcho
poſtea
Comprehendere intus,& conſtrinxere.S.occidi.
P.audaciam meretricum ſpecta.S.nunquid eſt
Aliud mali,damnive,quod non dixeris,
Reliquom? P.tantum eſt.S.ceſſo huc intro irrūpere?
P.non dubium eſt,quin mihi magnum ex hac re ſit
malum:
Niſi quia neceſſe fuit hoc facere,id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali.
Nam iam diu aliquam cauſſam quærebat ſenex,
Quamobrē inſigne aliquid faceret:is nūc reperit.

ACT. V. SCEN. VII.
PYTHIAS. PARMENO.

Vnquam ædepol quicquam iam diu quod magis vellem euenire,
Mihi euenit, quàm quòd modo ſenex intrò ad nos venit errans:
Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ quid timeret ſciebam.
PA. *Quid hoc autem eſt?* PY. *nunc id prodeo vt conueniam Parmenonem.*
Sed vbi obſecro eſt? PA. *mén quærit hæc?* PY. *atqui eccum video: adibo.*
PA. *Quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin?* P. *perij.*
Defeſſa iam ſum miſera de te ridendo. PA. *quid ita?* P. *rogitas?*
Nunquam ædepol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo: ah,
Nõ poſſũ ſatis narrare quos ludos præbueris ĩtus:
At etiam primo callidum & diſertum credidi hominem.
PA. *Quid?* PY. *ilicóne credere ea quæ dixi oportuit te?*
An pœnitebat flagitij, te authore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, vbi veſtem vidit

Illam eſſe eum indutum pater? quid eſt? iam ſcis te perijſſe.

PA. Hem, quid dixti peſſuma? an mentita es? etiam rides?

Itáne lepidum tibi viſum eſt ſcelus, nos irridere? PY. nimium.

PA. ſi quidem iſtuc impune habueris. PY. Verum?

PA. reddam hercle. PY. credo:

Sed in diem iſtuc Parmeno eſt fortaſſe quod minitare.

Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas

Flagitijs, & eundem indicas: vterque in te exempla edent.

PA. Nullus ſum. PY. hic pro illo munere tibi honos eſt habitus: abeo.

PA. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perij.

ACT. V. SCEN. VIII.
GNATO. THRASO.

Qvid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas Thraſo?

T. Egóne? vt Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. G. quid eſt?

T. Quî minus quàm Hercules ſeruiuit Omphale? G. exemplum placet.

Vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput.

Sed fores crepuere ab ea, perij. T. *quid hoc autem eſt mali?*

Hunc ego nunquam videram: & iam hic quidnam properans proſilit?

ACT. V. SCEN. IX.

CHAEREA. PARMENO. PHAEDRIA. GNATO. THRASO.

Populares, ecquis me viuit hodie fortunatior?

Nemo hercle quiſquam: nam in me planè dij poteſtatem ſuam

Omnem oſtendêre, cui tam ſubito tot congruerint commoda.

PA. *Quid hic lætus eſt?* C. *ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium*

Inuentor, incæptor, perfector: ſcin me in quibus ſim gaudijs?

Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? PA. *audiui.* C. *ſcis ſponſam mihi?*

PA. *Bene, ita me dij ament, factum.* G. *audin tu illum, quid ait?* C. *tum autem Phædriæ*

Meo fratri gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: vna eſt domus:

Thais patri ſe cõmendauit in clientelam & fidem:

Nobis dedit ſe. PA. *fratris igitur Thais tota eſt?*

C.*ſcilicet.*

PA.*Iam hoc aliud eſt quod gaudeamus: miles pellitur foras.*

C.*Tum tu frater, vbivbi eſt, fac quàm primũ hæc audiat.* PA.*viſam domum.*

T. *Nunquid Gnato dubitas, quin ego perpetuo perierim?* G.*ſine*

Dubio opinor. C. *quid commemorem primum? aut quem laudem maxume?*

Illum, qui mihi dedit conſilium vt facerem: an me, qui auſus ſim

Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit:

Quæ tot res, tantas, tam opportunè in vnum concluſit diem?

An mei patris feſtiuitatem & facilitatem? ô Iupiter,

Serua obſecro hæc nobis bona PH.*dij veſtram fidem, incredibilia*

Parmeno modo quæ narrauit. ſed vbi eſt frater? C.*præſto adeſt.*

PH.*Gaudeo.* C.*ſatis credo, nihil eſt Thaide hac tua frater dignius*

Quod ametur, ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. PH.*hui mihi*

Illam laudas? T.*perij, quanto minus ſpei eſt, tanto magis amo.*

Obſecro Gnato, in te ſpes eſt. G. *quid vis faciam?*

T. *perfice hoc*

Precibus, pretio, vt hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.

G. *Difficile eſt.* T. *ſiquid collibuit, noui te. hoc ſi effeceris,*

Quod vis donum & præmium à me optato: id optatum feres.

G. *Itáne?* T. *ſic erit.* G. *ſi hoc efficio, poſtulo vt mihi tua domus*

Te præſente, abſente pateat, inuocato vt ſit locus

Semper. T. *do fidem ita futurum.* G. *accingar.* PH. *quem hic ego audio?*

O Thraſo. T. *ſaluete.* PH. *Tu fortaſſe quæ facta hic ſint neſcis.*

T. *Scio.* PH. *cur ergo in his ego te conſpicor regionibus?*

T. *Vobis fretus.* PH. *ſcín quàm fretus? miles, edico tibi,*

Si in platea hac te offendero pòſt vnquam, nihil eſt quod dicas mihi,

Alium quærebam, iter hac habui: periſti. G. *eia haud ſic decet.*

PH. *Dictum eſt.* G. *non cognoſco veſtrum tam ſuperbum.* PH *ſic erit.*

G. *Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,*

Facitote. PH. *audiamus.* G. *tu concede paululum iſtuc Thraſo.*

Principio, ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim:
Me huius quicquid facio, id facere maximè cauſſa mea:
Verùm idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.
PH. Quid id eſt? G. militem riualem ego recipiendum cenſeo. P. hem,
Recipiendum? G. cogita modo, tu hercle cum illa Phædria
Et libenter viuis: etenim bene libenter victitas:
Et quod des, paululum: & neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
Vt tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo.
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex vſu tuo
Nemo eſt, principio & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus: ſtertit noctéſq; & dies.
Neque iſtum metuas ne amet mulier: facile pellas vbi velis.
PH. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit hominem nemo melius prorſus, neque prolixius.
C. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. PH. idem arbitror.
G. Recte facitis. vnum etiam hoc vos oro, vt me in

veſtrum gregem
Recipiatis: ſatis diu hoc iam ſaxum voluo. PH. *recipimus.*
C. *Ac libenter.* G. *at ego pro iſtoc, Phædria, & tu Chærea,*
Hunc comedendum & deridedum vobis propino. C. *placet.*
PH. *Dignus eſt.* G. *Thraſo, vbi vis, accede.* T. *obſecro te quid agimus?*
G. *Quid? iſti te ignorabant: poſtquam eis mores oſtendi tuos,*
Et collaudaui ſecundum facta & virtutes tuas,
Impetraui. T. *bene feciſti, gratiam habeo maximã.*
Nunquam etiam fui vſquam, quin me omnes amarent plurimum.
G. *Dixin ego in hoc eſſe vobis Atticã eloquentiam?*
PH. *Nihil prætermiſſum, ite hac omnes vos, Valete & plaudite.*

CALLIOPIVS RECENSVI.

IOANNIS CALPHVRNII BRIxienſis, *viri clariſſimi in P. Sexti Terentij Heautontimorumenon prolegomena.*

H *Acc fabula Menandri Græca, quæ facta à Terẽtio Latina, nomen idem obſeruauit, ne Græci nominis euphoniam perderet, quòd Terentius minus laudis exiſtimaret, propria ſcri-*

bere, q̃ Græca tranſferre. Nomen habet à ſene ſeipſum excruciante ob filij abſentiā: quem amantem, duritia ſua in militiā proficiſci compulerat. heautontimorumenos, Latine ſeipſum excrucians interpretatur. Illud animaduertendū, omnes Terētianas fabulas, ex vtroq; genere miſtas, præter hanc. Nam comœdiæ aut motoriæ ſunt, aut ſtatariæ, aut miſtæ. Motoriæ, turbulentæ: Statariæ, quietiores: Miſtæ ex vtroq; actu cōſiſtentes. In hac quæ plurimum delectat actu & ſtylo, primæ partes ſūt Menedemi: & Chremetis: ſecūdæ Cliniæ & Clitiphonis: tertiæ, Syri: & ſic deinceps. Hæc etiā, vt cæteræ, quinq; actus habet, Prologū concitatū. Nam & ſe purgat: & in lædendis aduerſarijs eſt occupatus. Argumentum quoq; non ſimplicis negotij habet, nec vnius adoleſcentis, vt in Hecyra: ſed duorum, vt in fabulis.

ARGVMENTVM.

c Hremes grauidæ vxori olim interminatus ſi puellam pareret, nolle tolli. At illa clàm anui Corinthiæ nutriendā dedit. Hāc adultam Clinia inuito patre amare cœpit. cuius duritia & aſſiduis iurgijs, im militiā proficiſci compulſus eſt, poſtea facti patrē Menedemū adeo pœnituit, vt omnia venderet, & agrū emeret. in eóq; ſe exercere, vt ſic filij iniuriam vlciſceretur. Paulò poſt reuertitur Clinia: & clam patre diuertitur apud Cli-

tiphonem,qui & ipſe amabat ſcortum Bacchidem. Mittit accerſitum cupitam Antiphilam Clinia:cum qua & Bacchis vnà venit. Hanc adoleſcẽtes Cliniæ amicã ſimulant Syri technis. Antiphila ad matrem deducitur: cuius occaſione Syrus decẽ minas meretriculæ aufert à Chremete. Dehinc Antiphila Clitiphonis ſoror reperitur: & Cliniæ in vxorẽ datur. Chremes Bacchidẽ à Clitiphone amari animaduertit,iraſcitur,minatur,ſed & Menedemo adhortante filio ignoſcit:& aliam illi dat coniugem. In primo actu agitur de coniunctione ſenũ, ſcilicet Menedemi & Chremetis:ſimul & de amicitia & familiaritate adoleſcentũ,in qua Clitipho ardentiſſimus oſtenditur. Secundus actus continet quemadmodum adoleſcẽtes amicas receperint: ſimul & Syri callidum conſilium. Tertius actus exprimit Syri fallaciam in Chremem, vt Bacchidem credat Cliniæ eſſe amicã,& Antiphilam Arrhaboni Bacchidi relictã eſſe putet pro argento,quod anum Corinthiam meretrici debere finxit. In quarto actu agitur de recognitione Antiphilæ:& de extorſione argẽti,quod Bacchidi Clitipho promiſerat. Quintus actus continet omniũ rerum cõuerſionẽ ad iucũdos exitus,patefacta cunctis cognitione geſtorũ: & quẽdmodum Antiphilam vxorem Clinia duxerit: Clitipho verò dimiſſa Bacchide aliam acceperit.

Chremes ſenex.	*Dromo ſeruus.*
Clitipho adoleſcens.	*Soſtrata matrona.*
Syrus ſeruus.	*Bacchis meretrix.*
Menedemus ſenex.	*Phrygia ancilla.*
	Nutrix.
Clinia adoleſcens.	*Antiphila meretrix.*

C. SVLPITII APOLLINARIS
in Heautontimorumenon periocha.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam
Amantē Antiphilam cōpulit durus pater:
Animíq; ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox vt reuerſus eſt, clam patre diuortitur
Ad Clitiphonem (is amabat ſcortum Bacchidem)
Cum accerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Vt eius Bacchis venit amica, ac ſeruolæ
Habitum gerens Antiphila, factum id quo patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri,
Decem minas meretriculæ aufert à ſene,
Antiphila, Clitiphonis reperitur ſoror:
Hanc Clinia, aliam Clitipho vxorem accipit.

GRAECA EST MENANDRV. ACTA *Ludis Megalenſib. L. Cornelio Lentulo, L. Valerio Flacco AEdilib. Curulib. Egit Ambiuius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudi. Acta Primum tibijs Imparibus, deinde Duab. dextris. Acta etiã Tertia, C. Cornelio, M. Iuuentio Coſſ.*

PROLOGVS.

NE CVI ſit veſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poëta dederit, quæ ſunt adoleſcentium,
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar,
Ex integra Græca, integram comœdiam
Hodie ſum acturus, Heautontimorumenon:
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Nouam eſſe oſtendi, & quæ eſſet: nũc qui ſcripſerit,
Et cuia Græca ſit, ni partem maximam
Exiſtimarem ſcire veſtrum, id dicerem.
Nũc quamobrẽ has parteis didicerim, paucis dabo,
Oratorem voluit eſſe me, non prologum:
Veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturus ſum,
Nam quòd rumores diſtulerunt maleuoli,
Multas contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hîc eſſe id non negat,

Neque ſe id pigere: & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malenolus vetus poëta dictitat,
Repente ad ſtudium, hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicûm ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtimatio
Valebit. quamobrem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquûm poſſit, quàm æquûm oratio.
Facite æqui ſitis: date creſcendi copiam
Nouarum, qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitijs: ne ille pro ſe dictum exiſtimet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti in via
Deceſſe populum: erit cur inſano ſeruiat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem, mihi
Statariam agere vt liceat per ſilentium:
Ne ſemper ſeruos currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Auarus leno, adſidue agendi ſint mihi,
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſſa cauſſam hanc iuſtam eſſe animum inducite:
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc nouas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Siqua laborioſa eſt, ad me curritur:
Sin lenis eſt, ad alium defertur gregem.

In hæc eſt pura oratio:experimini,
In vtranq; partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam auare pretium ſtatui arti meæ:
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maximũ,
Quammaxime ſeruire veſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me,vt adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius,quàm ſibi.

ACT. I. SCEN. I.

CHREMES,MENEDEMVS,*ſenes.*

Q Vanquã hæc inter nos nuper notitia ad-
modum eſt,
Inde adeò , quòd agrum in proximo hîc
mercatus es,
Nec rei ferè ſanè amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me,vel vicinitas
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit,vt te audacter moneam,& familiariter:
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere,& præterquam res te adhortatur tua.
Nam prò deûm , atque hominum fidem , quid vis
tibi?
Aut quid quæris? annos ſexaginta natus es,
Aut plus eo,vt coniicio. Agrum in his regionibus
Meliorem,neque preti maioris nemo habet:
Seruos complureis. proinde quaſi nemo ſiet,

Ita attente tute illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neq; tam veſperi
Domum reuertor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: deniq;
Nullum remittis tempus: neq; te reſpicis.
Hæc non voluptati eſſe ſatis certo ſcio.
At enim dices, Me quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme tantúmne eſt ab re tua otij tibi,
Aliena vt cures, eáq; nihil quæ ad te attinent?
C. Homo ſum: humani à me nihil alienum puto:
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum eſt ego vt faciam, non vt deterream.
M. Mihi ſic eſt vſus: tibi vt opus eſt facto, face.
C. An cuiquam eſt vſus homini, ſe vt cruciet? M. mihi eſt.
C. Si quid laboris eſt, nollem: ſed quid iſtuc mali eſt?
Quæſo quid de te tantum meruiſti? M. eheu.
C. Ne lacruma, atque iſtuc quicquid eſt, fac me vt ſciam:
Ne retice: ne verere: crede inquam mihi.
Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.
M. Scire hoc vis? C. hac quidem cauſſa, qua dixi tibi.
M. Dicetur. C. at iſtos raſtros interea tamen]

Depone: ne labora. M. *minime.* C. *quam rem agis?*
M. *ſine me, vacuum tempus ne quod dem mihi*
Laboris. C. *non ſinam inquam.* M. *ah, non æquum facis.*
C. *Hui, tam graueis hos quæſo?* M. *ſic meritum eſt meum.*
C. *Nunc loquere.* M. *filium vnicum adoleſcentulum*
Habeo. ah, quid dixi habere me? imò habui Chreme.
Nunc habeam, néc ne: incertum eſt. C. *quid ita iſtuc?*
M. *ſcies.*
Eſt è Corintho hic aduena anus paupercula:
Eius filiam ille amare cœpit perdite,
Propè iam vt pro vxore haberet: hæc clàm me omnia.
Vbi rem reſciui, cœpi non humanitus,
Neq; vt animum decuit ægrotum adoleſcentuli
Tractare: ſed vi & via peruolgata patrum.
Quotidie accuſabam, Hem, tibine hæc diutius
Licere ſperas facere me viuo patre,
Amicam vt habeas prope iam in vxoris loco?
Erras ſi id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non faxis,
Ego quod me in te ſit facere dignum, inuenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis, non amori operam dabam,

Sed in Aſiam hinc abij propter pauperiem: atq; ibi
Simul rem & gloriam armis belli repperi.
Poſtremò adeo res redijt: adoleſcentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo, victus eſt.
Putauit me & ætate & beneuolentia
Plus ſcire & prouidere: quàm ſeipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abijt Chreme.
C. Quid ais? M. clàm me eſt profectus, menſes treis abeſt.
C. Ambo accuſandi. etſi illud incœptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
M. Vbi comperi ex his, qui ei fuere conſcij,
Domum reuertor mœſtus, atq; animo ferè
Perturbato, atq; incerto præ ægritudine,
Aſſido: accurrunt ſerui: ſoccos detrahunt.
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſq; ſedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare, Hem, tot mea
Solius ſolliciti ſunt cauſſa, vt me vnum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum vnicum,
Quem pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
Quòd illi ætas magis ad hæc vtenda idonea eſt:
Eum ego eieci hinc miſerum iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam: nam vſque dum ille vitam illam incolit

Inopem,carens patria ob meas iniurias,
Interea vſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans,quærens:parcens,illi ſeruiens.
Ita facio prorſus:nihil relinquo in ædibus,
Nec vas,nec veſtimentum:corraſi omnia.
Ancillas,ſeruos,niſi eos,qui opere ruſtico
Faciundo facile ſumptum exerceant ſuum:
Omnes produxi ac vendidi,inſcripſi ilico
AEdeis mercede:quaſi talenta ad quindecim
Coegi:agrum hunc mercatus ſum:hic me exerceo.
Decreui tantiſper me minus iniuriæ
Chreme,meo gnato facere,dum fiam miſer:
Nec fas eſſe vlla me voluptate hic frui,
Niſi vbi ille huc ſaluos redierit meus particeps.
C.Ingenio te eſſe in liberos leni puto:
Et illum obſequentem, ſiquis rectè aut commode
Tractaret:verùm neq; tu illum ſatis noueras,
Nec te ille:hoc ibi fit,vbi non vere viuitur.
Tu illum nunquam oſtendiſti quanti penderes,
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquum patri.
Quod ſi eſſet factum,hæc nunquam eueniſſent tibi.
M.Ita res eſt,fateor: peccatum à me maximũ eſt.
C.Menedeme,at porrò recte ſpero & illum tibi
Saluum affuturum eſſe hîc confido propediem.
M.Vtinam dÿ ita faxint. C. facient. nunc ſi commodum eſt,
Dionyſia hic ſunt:hodie apud me ſis volo.

M. Non poſſum. C. cur non? quæſo, tandem aliquantulum

Tibi parce: idem abſens facere te hoc vult filius.

M. Non conuenit, qui illũ ad laborem impulerim,

Nunc me ipſum fugere. C. ſiccine eſt ſententia?

M. Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lacrumas excuſſit mihi:

Miſerétque me eius. ſed vt diei tempus eſt,

Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,

Ad cœnam vt veniat. ibo, vt viſam, ſi domi eſt.

Nihil opus fuit monitore: iam dudum domi

Præſto apud me eſſe aiunt, egomet conuiuas moror.

Ibo adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores?

Hinc à me quiſnam egreditur? huc conceſſero.

ACT. I. SCEN. II.

CLITIPHO adoleſcens. CHREMES.

NIHIL adhuc eſt, quod vereare Clinia: haud quaquam etiam ceſſant.

Et illam ſimul cũ nũtio tibi hic ego affuturam hodie ſcio:

Proin tu ſollicitudinem iſtam falſam, quæ te excruciat, omittas.

CH. Quicum loquitur filius?

CL. Pater adeſt, quẽ volui: adibo. pater opportune aduenis.

CH. Quid eſt? CL. hunc Menedemum noſtin noſtrum vicinum?
CH. Probe. CL. huic filium ſcis eſſe? CH. audiui, in Aſia. CL. non eſt pater,
Apud nos eſt. CH. quid ais? CL. aduenientē è naui egredientem illico
Adduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo iam inde vſq; à pueritia
Semper fuit familiaritas. CH. voluptatē magnam nuntias.
Quàm vellem Menedemum inuitatum, vt nobiſcū eſſet hodie amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei obijcerem domi.
Atq; etiam nunc tempus eſt. CL. caue faxis, nō eſt opus pater.
CH. Quapropter? CL. quia enim incertū eſt etiā quid ſe faciat: modo venit.
Timet omnia, patris iram, & animū amicæ ſe erga vt ſit ſuæ.
Eam miſerè amat: propter eam hæc turba, atque abitio euenit. CH. ſcio.
CL. Nunc ſeruolum ad eam in vrbem miſit, & ego noſtrum vnà Syrum.
CH. Quid narrat? CL. quid ille? ſe miſerum eſſe. CH. miſerum? quem minus credere eſt?
Quid reliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?

Parẽtes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, diuitias:
Atque hæc perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit, ei bona: illi qui non vtitur recte, mala.
CL. *Imò ille fuit ſenex importunus ſemper: & nũc nihil magis*
Vereor, quàm nequid in illum iratus plus ſatis faxit pater.
CH. *Illéne? ſed reprimam me: nam in metu eſſe hunc, illi eſt vtile.*
CL. *Quid tu tecum?* CH. *dicam: vtvt erat, manſum tamen oportuit.*
Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter eius libidinem:
Pateretur. nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?
Húncine erat æquum ex illius more, an illum ex huius viuere? &
Quod illum inſimulat durum, id non eſt. nam parentum iniuriæ
Vniuſmodi ſunt ferme: paulò qui eſt homo tolerabilis,
Scortari crebro nolunt, nolunt crebro conuiuarier:
Præbent exigue ſumptum, & ea ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verùm vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit

mala,

Neceſſe eſt clitipho conſilia conſequi conſimilia: hoc

ſcitum eſt, PERICVLVM EX ALIIS FACERE, *tibi quod ex vſu ſiet.*

CL. *Ita credo.* CH. *ego ibo hinc intro, vt videam nobis quid cœnæ ſiet:*

Tu vt tempus eſt diei, vide ſis ne quo hinc abeas longius.

ACT. II. SCEN. I.

CLITIPHO.

QVAM *iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices,*

Qui æquum eſſe cenſent, nos iam à pueris ilico naſci ſenes:

Neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.

Ex ſua libidine moderantur, quæ nunc eſt, non quæ olim fuit.

Mihi ſi vnquam filius erit, næ ille facili me vtetur patre.

Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:

Non vt meus, qui mihi per aliũ oſtendit ſuam ſententiam.

Perij,is mihi vbi adbibit plus paulò, ſua quæ narrat facinora!

Nunc ait, Periclum ex alijs facito,tibi quod ex vſu ſiet.

Aſtutus: næ ille haud ſcit q̃ mihi nunc SVRDO NARRET FABVLAM.

Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant, da mihi, atq; affer mihi.

Cui quid reſpõdeam,nihil habeo:neq; me quiſquam eſt miſerior.

Nam hic Clinia,etſi is ſuarũ rerũ ſatagit:attamen

Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.

Mea eſt potens,procax,magnifica,ſumptuoſa, nobilis.

Tum quod dem ei,recte eſt:nam nihil eſſe mihi,religio eſt dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neque etiam dum ſcit pater.

ACT. II. SCEN. II.

CLINIA. CLITIPHO.

SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, iam dudum ſcio

Veniſſent: ſed vereor ne me abſente hîc mulier corrupta ſit.

Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animũ ex-

augeant:

Locus, occaſio, ætas: mater, ſub imperio cuius eſt, mala:

Cui nihil iam præter pretium dulce eſt. CLIT. *Clinia.* CLIN. *hei miſero mihi.*

CLIT. *Etiã caues, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?*

CLIN. *Faciam. ſed neſcio quid profectò mihi animus præſagit mali.*

CLIT. *Pergin iſtuc prius diiudicare, quàm ſcis quid veri ſiet?*

CLIN. *Si nihil mali eſſet, iam hîc adeſſent.*

CLIT. *iam aderunt.* CLIN. *quando iſtuc erit?*

CLIT. *Non cogitas hinc longius abeſſe? & noſti mores mulierum,*

Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. CLIN. *ô Clitipho,*

Timeo. CLIT. *reſpira: eccum Dromonem cũ Syro, vnà adſunt tibi.*

ACT. II. SCEN. III.

SYRVS, DROMO, *ſerui.* CLITIPHO. CLINIA.

IN *tu?* D. *ſic eſt.* S. *verum interea dum*

A *ſermones cedimus,*

Illæ ſunt relictæ. CLIT. *mulier tibi adeſt, audin Clinia?*

CLIN. *Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo Clitipho.*

CLIT. *Minime mirum, adeo impeditæ ſunt, ancillarum gregem*

Ducunt ſecum. CLIN. *perij: vnde illi ſunt ancillæ?* CLIT. *mén rogas?*

S. *Non oportuit relictas: portant quid rerum.* CLIN. *hei mihi.*

S. *Aurum, veſtem: & veſperaſcit, & non nouerunt viam:*

Factum à nobis ſtulte eſt. abi dum tu Dromo illis obuiam

Propere, quid ſtas? CLIN. *væ miſero mihi, quãta de ſpe decidi.*

CLIT. *Quid iſtuc? quæ res te ſollicitat autem?* CLIN. *rogitas quid ſiet?*

Vidén tu ancillas, aurum, veſtem? quam ego cũ vna ancillula

Hic reliqui: vnde ea eſſe cenſes? CLIT. *vah, nunc demum intellego.*

S. *Dij boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix capient, ſcio.*

Quid comedent? quid ebibent? quid ſene erit noſtro miſerius?

Sed video, eccos quos volebam. CLIN. *ô Iuppiter, vbinam eſt fides?*

Dum ego propter te errans, patria careo demens, tu interea loci

Collocupletaſti te Antiphila,& me in his deſeruiſti malis:
Propter quam in ſumma infamia ſum,& meo patri minus ſum obſequens:
Cuius nunc pudet me, & miſeret: qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra, neque potuiſſe vnquam ab hac me expellere:
Quod tamen nunc faciam:tum cum gratum mihi eſſe potuit,nolui.
Nemo eſt miſerior me. S.*hic de noſtris verbis errat videlicet,*
Quæ hic ſumus locuti.Clinia,aliter tuum amorem, atq; eſt,accipis:
Nam & vita eſt eadem, & animus te erga idem ac fuit:
Quantum ex ipſa re coniecturam fecimus.
CLIN.*Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium eſt*
Quod malim,q̃ me hoc falſo ſuſpicarier.
S. *Hoc primum, vt nequid huius rerum ignores: anus*
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac,non fuit:
Ea obijt mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audiui. CLIT.*quæ nam eſt altera?*
S. *Mane: hoc quod cœpi primum enarrem Clitipho:*

Poſt, iſtuc veniam. CLIT. *propera.* S. *iam primum omnium*
Vbi ventum ad ædeis eſt: Dromo pultat foreſ:
Anus quædam prodijt: hæc vbi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe coniecit intro: ego conſequor.
Anus foribus obdit peſſulum: ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit, haud vſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit,
Vbi deimprouiſo eſt interuentum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtimandi copiam,
Quotidianæ vitæ conſuetudinem:
Quæ cuiuſq; ingenium vt ſit, declarat maxume:
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Eius anuis cauſſa, opinor, quæ erat mortua:
Sine auro tum ornatam, ita vti quæ ornantur ſibi:
Nulla mala re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Reiectus neglegenter: pax. CLIN. *Syre mi obſecro*
Ne me in lætitiam fruſtra conijcias. S. *anus*
Subtegmen nebat: præterea vna ancilla erat:
Ea texebat vnà pannis obſita,
Neglecta, immunda illuuie. CLIT. *ſi hæc ſunt Clinia*
Vera, ita vti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt, dominam eſſe

extra noxiam,
Cum eius tam negleguntur internuntij:
Nam diſciplina eſt, eiſdem munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
CLIN. *Perge, obſecro te, & caue ne falſam gratiam*
Studeas inire. quid ait? vbi me nominas?
S. *Vbi dicimus rediſſe te, & rogare vti*
Veniret ad te, mulier telam deſerit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi.
Vt facile ſcires deſyderio id fieri tuo.
CLIN. *Præ gaudio (ita me dij ament) vbi ſim, neſcio:*
Ita timui. CLIT. *At ego nihil eſſe ſciebam Clinia.*
Agedum viciſſim Syre, dic quæ illa eſt altera?
S. *Adducimus tuam Bacchidem.* CLIT. *hem, quid, Bacchidem?*
Eho ſceleſte quo illam ducis? S. *quo ego illam? ad nos ſcilicet.*
CLIT. *Ad patrémne?* S. *ad eum ipſum.* CLIT. *ô hominis impudentem audaciam!*
S. *Heus tu, non fit ſine periclo facinus magnum & memorabile.*
CLIT *Hoc vide. in mea vita tu tibi laudē is quæſitum ſcelus:*
Vbi ſi paululū modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? S. *at enim.* CLIT. *quid enim?*
S. *ſi ſinas, dicam.* CLIN. *ſine.*

CLIT. *ſino.* S. *ita res eſt, hæc nunc quaſi cum.*
CLIT. *quas, malum, ambages mihi*
Narrare occipit? CLIN. *Syre verū hic dicit, mitte, ad rem redi.*
S. *Enimuero reticere nequeo: multis modis iniurius*
Clitipho eſt: neq; ferri potis eſt. CLIN. *audiendū hercle eſt, tace.*
S. *Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:*
Tuum eſſe in potiundo periculū non vis: haud ſtulte ſapis:
ſi quidem id ſapere eſt, velle te id quod non poteſt, contingere.
Aut hæc, cum illis ſunt habenda; aut illa cum his amittenda ſunt.
Harum duarū conditionū nunc vtram malis, vide:
Etſi hoc conſilium, quod cepi, rectum eſſe & tutum ſcio.
Nam apud patrem tua amica tecum ſine metu vt ſit, copia eſt.
Tum quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inueniam via.
Quod vt efficerem, orādo ſurdas iam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? CLIT. *ſi quidem hoc fit.* S. *ſi quidem, experiundo ſcies.*
CLIT. *Age age, cedo iſtuc tuum conſilium quod id eſt?* S. *aſſimulabimus*

Tuam amicã, huius eſſe amicam. CLIT. *pulchre,*
cedo, quid hic faciet ſua?
An ea quoque dicetur huius, ſi vna hæc dedecori eſt
parum?
S. *Imò ad tuam matrem deducetur.* CLIT. *quid*
eó? S. *longum eſt Clitipho,*
Si tibi narrem, quamobrem id faciam. vera cauſſa
eſt. CLIT. *fabulæ.*
Nihil ſatis firmi video, quamobrem accipere hunc
mihi expediat metum.
S. *Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis: quod ambo cõ-*
fiteamini
Sine periclo eſſe. CLIT. *huiuſmodi obſecro ali-*
quid reperi. S. *maxime.*
Ibo obuiam hinc: dicam vt reuortantur domum.
CLIT. *hem,*
Quid dixti? S. *ademptum tibi iam faxo omnem*
metum,
IN AVREM VTRAMVIS OTIO-
SE VT DORMIAS.
CLIT. *Quid ago nunc?* CLIN. *túne? quod boni*
eſt. CLIT. *Syre dic modo*
Verum. S. *age modo: hodie ſero, ac nequicquam*
voles.
CLIN. *Datur modo. fruere dum licet. nam neſcias*
Eius ſit poteſtas poſthac, an nunquam, tibi.
CLIT. *Syre inquam.* S. *perge porrò, tamen iſtuc*
ago.

CLIT. *Verum hercle iſtuc eſt, syre, Syre inquam, heus heus Syre.*

S. *Concaluit, quid vis?* CLIT. *redi, redi.* S. *adſum, dic, quid eſt?*

Iam hoc quoque negabis tibi placere. CLIT. *imò ſyre,*

Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.

Tu es iudex: ne quid accuſandus ſis vide.

S. *Ridiculum eſt iſtuc me admonere Clitipho,*

Quaſi iſtic minor mea res agatur, q̃ tua.

Hic ſiquid nobis fortè aduerſi euenerit,

Tibi erunt parata verba: huic homini verbera.

Quapropter neutiquam hæc res neglectu eſt mihi.

Sed iſtum exora, vt ſuam eſſe adſimulet. CLIN. *ſcilicet*

Facturum me eſſe, in eum iam res rediͤt locum,

Vt ſit neceſſe. CLI. *merito te amo Clinia.*

CLIN. *Verùm illa nequid titubet.* S. *perdocta eſt probe.*

CLIT. *At hoc demiror, quî tam facile potueris*

Perſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere.

S. *In tempore ad eam veni, quod rerum omniũ eſt*

Primũ: nam miſere quendam offendi ibi militem,

Eius noctem orantem: hæc arte tractabat virum,

Vt illius animum cupidum inopia incenderet:

Eadémq; vt eſſet apud te ob hoc q̃ gratiſſima.

Sed heus tu vide ſis, nequid imprudens ruas:

Patrem nouiſti ad has res quàm ſit perſpicax:

Ego te autem noui q̃ eſſe ſoleas impotens,
Inuerſa verba, euerſas ceruices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſſes, riſus abſtine.

CLIT. *Laudabis.* S *vide ſis.* CLIT.*tutemet mirabere.*

S.*Sed q̃ cito ſunt conſecutæ mulieres?*

CLIT.*Vbi ſunt? cur retines?* S.*iam nunc hæc non eſt tua.*

CLIT.*Scio, apud patrem: at nunc interim.* S.*nihilo magis.*

CLIT.*Sine.* S.*non ſinam inquã.* CLIT.*quæſo paulíſper.* S.*veto.*

CLIT. *Saltem ſalutare.* S. *abeas, ſi ſapis.*
CLIT.*eo.*

Quid iſtic? S.*manebit.* CLIT.*ô hominem fœlicem.* S.*ambula.*

ACT. II. SCEN. IIII.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRVS.

AE *Depol te mea Antiphila laudo, & fortunatam iudico:*
Id cum ſtuduiſti, formæ mores vt conſimiles forent:
Minimẽq; (ita me dij ament) miror, ſi te ſibi quiſq; expetit.

Nam mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.

Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſydero,

Omniúmque adeò voſtrarum, volgus quæ abs ſe ſegregant:

Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.

Nam expedit bonas eſſe vobis: nos quibuſcũ eſt res, non ſinunt.

Quippe forma impulſi noſtra, nos amatores colunt.

Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.

Niſi proſpectum interea aliquid nobis eſt, deſertæ viuimus.

Vobis cum vno ſimul vbi ætatem agere decretum eſt viro,

Cuius mos maxime eſt conſimilis voſtrum, hi ſe ad vos applicant:

Hoc beneficio vtrique ab vtriſque vero deuincimini:

Vt nunquam vlla amori veſtro incidere poſſit calamitas.

A. Neſcio alias, me ſcio quidem ſemper feciſſe ſedulo, vt

Ex illius commodo, meum compararem commodũ. C. vah,

Ergo mea Antiphila, tu nunc ſola reducem me in patriam facis.

Nam dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues:

Præterquam tui carendum quòd erat. S.*credo.* C.*Syre, vix ſuffero.*

Hócine me miſerum non licere meo modo ingenio frui?

S.*Imò vt patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.*

B.*Quis nam hîc adoleſcens eſt, qui intuetur nos?* A.*ah, retine me obſecro.*

B.*Amabo, quid tibi eſt?* A.*diſperij.* B.*perij miſera: quid ſtupes*

Antiphila? A.*videón Cliniam, an non?* B. *quem vides?*

C. *Salue anime mi.* A. *ô mi Clinia, ſalue.* C. *vt vales?*

A.*Saluum veniſſe gaudeo.* C. *teneóne te*

Antiphila, maxime animo exoptata meo?

S.*Ite intro: nam vos iandudum exſpectat ſenex.*

ACT. III. SCEN. I.

CHREMES MENEDEMVS.

L VCESCIT: *hoc iam ceſſo pultare oſtium*

Vicini? primum ex me vt ſciat ſibi filiū

Rediſſe:etſi adoleſcentem hoc nolle intellego.
Verùm cum videam miſerum hunc tam excrucia-
rier
Eius abitu: celem tam inſperatum gaudium,
Cum illi nihil pericli ex inducio ſiet?
Haud faciam:nam quod potero,adiutabo ſenem.
Ita vt filium meum amico,atque æquali ſuo
Video inſeruire,& ſocium eſſe in negotijs:
Nos quoq; ſenes eſt æquum ſenibus obſequi.
M. *Aut ego profectò ingenio egregie ad miſeriam*
Natus ſum:aut illud falſum eſt quod volgo audio
Dici, DIEM ADIMERE *ægritudinem ho-*
minibus.
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo:& quanto diutius
Abeſt,magis cupio tanto,& magis deſydero.
C. *Sed ipſum foras egreſſum video : adibo : allo-*
quar.
Menedeme ſalue:nuntium apporto tibi,
Cuius maxime te fieri participem cupis.
M. *Nunquidnam de Gnato meo audiſti Chreme?*
C. *Valet,atque viuit.* M. *vbinam eſt quæſo?* C. *apud*
me domi.
M. *Meus gnatus?* C. *ſic eſt.* M. *venit?* C. *certè.* M.
Clinia
Meus venit? C. *dixi.* M. *eamus:duc me ad eum ob-*
ſecro.
C. *Non volt te ſcire ſe rediſſe:etiam & tuum*

Conſpectum fugitat propter peccatum: & tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta ſit.
M. Non tu ei dixiſti vt eſſem? C. non. M. quamobrē Chreme?
C. Quia peſſume iſtuc in te atq; in illum conſulis,
Si te tam leni & victo eſſe animo oſtenderis.
M. Non poſſum: ſatis iam, ſatis pater durus fui.
C. ah,
Vehemens in vtranq; partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa incides.
Primum olim potius, quàm paterere filium
Commeare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia,
Proterruiſti hinc. ea coacta ingratis
Poſt illa cœpit victum volgo quærere.
Nunc cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quidvis dare cupis. nam vt tu ſcias,
Quàm ea nunc inſtructa pulchre ad perniciē ſiet:
Primum, iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte atque auro. Satrapes ſi ſiet
Amator, nunquam ſufferre eius ſumptus queat,
Nedum tu poſſis. M. éſtne ea intus? C. ſit rogas?
Senſi: nam ei vnam cœnam, atque eius comitibus
Dedi: quòd ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet.
Nam vt alia omittam, pitiſſando modo mihi

Quid vini abſumpſit? ſic hoc dicens, aſperum
Pater hoc eſt, aliud lenius: ſodes vide.
Releui dolia omnia, omnes ſerias.
Omnes ſollicitos habui, atque hæc vna nox.
Quid te futurum cenſes, quem aſſidue exedent?
Ita me dij amabunt, vt tuarũ miſeritum eſt
Menedeme fortunarum. M. *faciat quod lubet,*
ſumat, conſumat, perdat, decretum eſt pati:
Dum illum modo habeam mecum. C. *ſi certum eſt tibi*
ſic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. *Quid faciam?* C. *quidvis potius q̃ quod cogitas,*
Per alium quemuis vt des: falli te ſinas
Technis per ſeruolum: & ſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, & id agere inter ſe clanculum.
Syrus cum illo veſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur: ſed illuc, quo modo
Minimo periculo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, q̃ abs te amittas filium: hui
Quantam feneſtram ad nequitiam pateſeceris:
Tibi autem porrò vt non ſit ſuaue viuere:
NAM DETERIORES *omnes ſumus licentia.*

Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
putabit prauum, an rectum ſiet, quod petet.
Tu rem perire, & ipſum, non poteris pati:
Dare denegabis: ibit ad illud illico,
Quo maxime apud te ſe valere ſentiet:
Abiturum ſe abs te illico minabitur.
M. Videre verum, atq; ita vti res eſt, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi quî filium reſtituerem.
M. Cedo dexteram: porrò te idem oro vt facias Chreme.
C. Paratus ſum. M. ſcin quid nunc te facere volo?
C. Dic. M. quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id vt maturent facere: cupio illi dare
Quod volt: cupio ipſum iam videre. C. operam dabo:
Syrus eſt prehendendus, atq; adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paululum negoti mihi obſtat: Symus & Crito
Vicini noſtri hîc ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam vt dixeram,
Operam daturum me hodie non poſſe his dare.
Continuo hic adero. M. ita quæſo. Dij voſtram fidem,
ITAN COMPARATAM ESSE HO-

MINVM *naturam omnium,*
Aliena melius vt videant & iudicent,
Quàm ſua? an eò ſit, quia in re noſtra, aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi quanto nunc plus ſapit, q̃ egomet mihi?
C. *Diſſolui me ocyus, operam vt tibi darem.*

ACT. III. SCEN. II.

SYRVS. CHREMES.

H AC *illac circuncurſa, inueniendum eſt tamen*
Argentum: intendenda in ſenem fallacia.
C. *Num me fefellit hoſce id ſtruere? videlicet*
Eſt ille Cliniæ ſeruus tardiuſculus:
Idcirco huic noſtro tradita eſt prouincia.
S. *Quis hîc loquitur? perij. nùmnam hæc audiuit?*
C *Syre.* S. *hem.*
C. *Quid tu iſtic?* S. *rectè. equidem te demiror Chreme*
Tam mane, qui here tantum biberis. C. *nihil nimis.*
S. *Nihil narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,*
AQVILAE SENECTVS. C. *eia.* S. *mulier commoda, &*
Faceta hæc eſt meretrix. C *ſanè idem viſa eſt mihi.*
S. *Et quidem hercle forma luculenta.* C *ſic ſatis.*
S. *Ita non vt olim, ſed vti nunc ſanè, bona:*

Minimeq́; miror, Clinia hanc ſi deperit.
Sed habet patrem quendam auidum, miſerum, atque aridum:
Vicinum hunc noſtin? at quaſi is non diuitijs
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin eſſe factum, vt dico? C. quid ego neſciam,
Hominem piſtrino dignum? S. quem? C iſtum ſeruulum
Dico adoleſcentis. S Syre tibi timui male.
C. Qui paſſus eſt id fieri. S. quid faceret? C. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret:
Atq; hunc difficilem inuitum ſeruaret ſenem.
S. Garris. C. hæc facta ab illo oportebat Syre.
S. Eho quæſo, laudas qui heros fallunt? C. in loco
Ego vero laudo. S. rectè ſanè. C. quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt:
Iam huic manſiſſet vnicus gnatus domi.
S. Iocóne, an ſerio illæc dicat, neſcio:
Niſi mihi quidem addit animũ, quo libeat magis.
C. At nunc quid expectat Syre? an dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare huius ſumptus non queat?
Nónne ad ſenem aliquam fabricam fingit? S. ſtolidus eſt.
C. At te adiutare oportet adoleſcentuli
Cauſſa. S facile equidem facere poſſum, ſi iubes.
Etenim quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
C. Tanto hercle melior. S. non eſt mentiri meum.

C. *Fac ergo.* S. *at heus tu, facito dũ eadem hæc memineris,*
ſiquid huius ſimile fortè aliquando euenerit,
Vt ſunt humana, tuus vt faciat filius.
C. *Non vſus veniet ſpero.* S. *ſpero hercle ego quoq;:*
Neque eò nunc dico quòd quicquam illum ſenſerim:
Sed ſiquid, nequid. quæ ſit eius ætas vides.
Et næ ego te (ſi vſus veniat) magnifice, Chreme,
Tractare poſſim. C. *de iſtoc, cum vſus venerit,*
Videbimus quid opus ſiet: nunc iſtuc age.
S. *Nunquam commodius vnquam herum audiui loqui:*
Nec cum malefacerem, crederem mihi impunius
Licere. quiſnam à nobis egreditur foras?

ACT. III. SCEN. III.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

Q VID *iſtuc quæſo? quî iſtic mos eſt Clitipho? itáne fieri oportet?*
CL. *Quid ego feci?* C. *vidíne ego te modo manum in ſinum huic meretrici*
Inſerere? S. *acta hæc res eſt: perij.* CL. *mén?* C. *hiſce oculis, ne nega:*
Facis adeò indigne iniuriam illi, qui non abſtineas manum.
Nam iſtæc quidem contumelia eſt,

Hominem amicum recipere ad te, atq; eius amicam ſubagitare:
Vel heri in conuiuio, quàm immodeſtus fuiſti? S. factum.
C. Quàm moleſtus: vt equidem (ita me dij ament) metui quid futurum denique eſſet.
Noui ego amantium animos: aduertũt grauiter quæ non cenſeas.
CL. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum pater.
C. Eſto, at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantiſper.
Multa fert libido: ea prohibet facere tua præſentia: ego de me
Facio coniecturam: nemo eſt meorum amicorum hodie, apud
Quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam:
Apud alium, prohibet dignitas: apud alium, ipſius facti piget,
Ne ineptus, ne proternos videar. quod illum facere credito.
Sed noſtrum eſt intelligere vtcunque, atq; vbicunq; opus ſit, obſequi.
S. Quid iſtic narrat? CL. perij. S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi,
Hominis frugi & temperantis functus officium.
CL. tace ſodes.

S. Recte ſane. C. Syre pudet me. S. credo, neque id iniuria:
Quin mihi moleſtum eſt. C L. pergin hercle? S. verum dico quod videtur.
C L. Nónne accedam ad illos? C. eho quæſo, vna ac cedundi via eſt.
S. Actum eſt: hic prius ſe indicarit, q̃ ego argentum effero. Chreme
Vin tu homini ſtulto mihi auſcultare? C. quid faciam? S. iube hunc
Abire hinc aliquò. C L. quo ego hinc abeam? S. quo lubet: da illis locum.
Abi deambulatum. C L. deambulatum? quo? S. vah, quaſi deſit locus.
Abi ſanè iſtac, iſtorſum, quo vis. C. recte dicit: cẽſeo.
C L. Dÿ te eradicent Syre, qui me iſtinc extrudis.
S. at tu pol tibi iſtas
Poſthac comprimito manus.
Cenſén verò? quid illum porrò credis facturum Chreme,
Niſi eum, quantum dÿ dant tibi opis, ſeruas, caſtigas, mones?
C. Ego iſtuc curabo. S. atqui nunc here hic tibi aſſeruandus eſt.
C. Fiet. S. ſi ſapias. nam mihi iam minus, minúſq; obtemperat.
C. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſtin Syre? aut

Reperiſti tibi quod placeat, an nondum etiam? S. de fallacia

Dicis? eſt, inueni nuper quandam. C. frugi es: cedo quid eſt?

S. Dicã, verum vt aliud ex alio incidit. C. quidnam Syre? S. peſſima hæc

Eſt meretrix. C. ita videtur. S. imò ſi ſcias.

Vah, vide quod incœptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia

Hic: huic drachmarum hæc argenti mille dederat mutuum.

C. Quid tum? S. ea mortua eſt. reliquit filiam adoleſcentulam.

Ea relicta huic Arrhaboni eſt pro illo argento. C. intellego.

S. Hanc ſecum huc adduxit, ea quæ eſt nunc ad vxorem tuam.

C. Quid tum? S. Clinia orat ſibi vti nunc det illam: illi tamen

Poſt daturum mille nummûm poſcit. C. & poſcit quidem? S. hui

Dubiúmne id eſt? C. ego ſic putaui: quid nunc facere cogitas?

S. Egóne? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam è Caria,

Ditem & nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe in ea lucrum.

C. Erras. S. quid ita? C. pro Menedemo nunc tibi ego

reſpondeo,
Non emo. quid ais? S. optata loquere. C. atqui non opus eſt.
S. Non opus eſt? C. non hercle vero. S. quid iſtuc, miror. C. iam ſcies.
Mane mane, quid eſt, quòd tam à nobis grauiter crepuere fores?

ACT. IIII. SCEN. I.
SOSTRATA. CHREMES.
NVTRIX. SYRVS.

Iſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor:
Is, quicum expoſita eſt gnata. C. quid volt ſibi Syre hæc oratio?
SO. Quid eſt? iſne tibi videtur? N. dixi equidem, vbi mihi oſtendiſti, illico
Eum eſſe. SO. at vt ſatis cõtemplata modo ſis, mea nutrix. N. ſatis.
SO. Abi iam nunc intro: atque illa ſi iam lauerit, mihi nuntia:
Hic ego virum interea opperibor. SY. te volt, videas quid velit:
Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo quid ſit. C. quid ſiet?
Næ iſta hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.

S O. Ehem mi vir. C. ehem mea vxor. S O. te ipſum quæro. C. loquere quid velis.
S O. Primum hoc te oro, nequid credas me aduerſus edictum tuum
Facere eſſe auſam. C. vin me iſtuc tibi (etſi incredibile eſt) credere?
Credo. S Y. neſcio quid peccati portet hæc purgatio.
S O. Meminiſtin me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? C. ſcio quid feceris:
Suſtuliſti. S O. ſic eſt factum. S Y. domina, ergo herus damno auctus eſt.
S O. Minime. ſed hic erat anus Corinthia haud impura: ei dedi
Exponendam. C. ô Iuppiter, tantámne eſſe in animo inſcitiam?
S O. Perij: quid ego feci? C. rogitas? S O. ſi peccaui mi Chreme,
Inſciens feci. C. id equidem ego, etiam ſi tu neges, certo ſcio,
Te inſcientem atque imprudentem dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. Nam iam primum, ſi meum
Imperium exequi voluiſſes, interemptam oportuit,
Non ſimulare mortē verbis, re ipſa ſpē vitæ dare?
At id omitto: miſericordia, animus maternus, ſino:
Quàm bene vero abs te proſpectum eſt. quid vo-

Iniſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,
Per te vel vti quæſtū faceret, vel vti væniret palám
Credo id cogitaſti, quid vis? ſatis eſt dum viuat modo.
Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum atque æquum ſciunt?
Melius, peius: proſit, obſit: nihil vident, niſi quod lubet.
SO. Mi chreme peccaui fateor, vincor: nunc hoc te obſecro,
Quanto tuus eſt animus natu grauior, ignoſcentior,
Vt meæ ſtultitiæ iuſtitia tua ſit aliquid præſidi.
C. Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcam: verum Soſtrata,
Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc, quicquid eſt,
Qua hoc occœptum eſt cauſſa, loquere. SO. Vt ſtultæ & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ, cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho: & cum dico vt vnā cū puella exponeret,
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis
C. Iſtuc recte: conſeruaſti te, atq; illam. SO. is hic eſt annulus.
C. Vnde habes? SO. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam. SY. hem.

C. Quid ea narrat? SO. ea lauatum dum it ſer-
uandum mihi dedit
Annulum non aduorti primo: ſed poſtquam aſpe-
xi, illico
Cognoui: ad te exilui. C. quid nunc ſuſpicare, aut
inuenis
De illa? SO. neſcio, niſi vt ex ipſa quæras vnde
hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. SY. interij: plus ſpei video
quàm volo:
Noſtra eſt, ſi ita eſt. C. viuitne illa, cui tu dederas?
SO. neſcio.
C. Quid renuntiauit olim feciſſe? SO. id quod iuſ-
ſeram.
C. Nomen mulieris cedo quod ſit, vt quæratur. SO.
Philteræ.
SY. Ipſa eſt: mirum, ni illa ſalua eſt, & ego perij.
C. Soſtrata,
Sequere me intro hàc. SO. vt præter ſpem euenit!
quàm timui male,
Ne nunc animo ita eſſes duro, vt olim in tollenda,
Chreme.
C. NON LICET hominẽ eſſe ſæpe ita vt vult,
ſi res non ſinit:
Nunc ita tempus eſt mihi, vt cupiam filiam: olim
nihil minus.

ACT. IIII. SCEN. II.

SYRVS.

NIſi me animus fallit, haud multum à me aberit infortunium:

Ita hercle in anguſtum oppido nunc meæ coguntur copiæ,

Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.

Nam quod ſperem de argento, aut poſſe poſtulem me fallere,

Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto, abſcedere.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam ſubito è faucibus.

Quid agam? aut quid cõminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.

NIHIL TAM difficile, quin quærendo inueſtigari poſſiet.

Quid ſi hoc ſic incipiam? nũc nihil eſt. quid ſi ſic? tantundem egero.

At ſic opinor. non poteſt, imo optime: euge optumam habeo.

Retraham hercle opinor ad me illud idem fugitiuum argentum tamen.

ACT. IIII. SCEN. III.
CLINIA. SYRVS.

Nulla mihi res poſthac poteſt iam interue-
nire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc
lætitia oborta eſt.
Dedo patri me nunc iam, vt frugalior ſim q̃ volt.
S. *Nihil me fefellit: cognita eſt, quantum audio hu-*
ius verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
C. *O mi Syre, audiſtín obſecro?* S. *quidni, qui vſque*
vnà affuerim?
C. *Cui æque audiſti commodi quicquam eueniſſe?* S.
nulli.
C. *Atque ita me dij ament, vt ego nunc non tam*
meapte cauſſa
Lætor, quàm illius: quam ego ſcio eſſe honore quo-
uis dignam.
S. *Ita credo, ſed nunc Clinia age, da te mihi vi-*
ciſſim:
Nam amici quoque res eſt videnda in tuto vt col-
locetur,
Nequid de amica nũc ſenex. C. *ô Iuppiter,* S. *quieſce.*
C. *Antiphila mea nubet mihi.* S. *ſicine me interlo-*
quere?
C. *Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me.* S. *fero*
hercle vero.

C. Deorum vitam adepti ſumus. S. fruſtra operam hanc, opinor, ſumo.

C. Loquere: audio. S. at iam hoc non ages. C. agam. S. videndum eſt inquam,

Amici quoq; res Clinia tui in tuto vt collocetur:

Nam ſi nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,

Noſter reſciſcet ilico eſſe amicam hanc Clitiphonis:

Si abduxeris, celabitur itidem, vt celata adhuc eſt.

C. At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis nuptijs aduorſum:

Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam? S. quidni?

C. Quid dicam? quam cauſſam afferam? S. quin nolo mentiare.

Aperte ita, vt res ſeſe habet, narrato. C. quid ais? S. iubeo,

Illam te amare, & velle vxorem, hanc eſſe Clitiphonis.

C. Bonam, atque iuſtam rem oppido imperas, & factu facilem:

Et ſcilicet iam me hoc voles patrē exorare, vt celet

Senem voſtrum. S. imò vt recta via rem narret ordine. C. hem,

Satín ſanus es, aut ſobrius? tu quidem illum planè prodis.

Nam quî ille poterit eſſe in tuto? dic mihi.

S. Huic equidem conſilio palmam do: hic me ma-

gnifice effero,

Qui vim tantã in me,& poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,

Vera edicendo vt eos ambos fallam : vt cum narret ſenex

Veſter noſtro,iſtam eſſe amicam gnati, non credat tamen.

C. *At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis.*

Nam dum amicam hanc meam eſſe credet,non committet filiam:

Tu fortaſſe quid me fiat paruipendis,dum illi conſulas.

S. *Quid (malum) me tandem cenſes velle id adſimularier?*

Vnus eſt dies,dum argentum eripio:pax,nihil amplius.

C. *Tantum ſat habes? quid tum quæſo,ſi hoc pater reſciuerit?*

S. *Quid ſi redeo ad illos qui aiunt ,* QVID SI NVNC CAELVM RVAT?

C. *Metuo quid agam.* S. *Metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,*

Quo velis in tempore vt te exoluas , rem facias palàm.

C. *Age,age,traducatur Bacchis.* S. *optume ipſa exit foras.*

ACT. IIII. SCEN. IIII.

BACCHIS. CLINIA. SYRVS. DROMO. PHRYGIA *ancilla.*

Atis pol proterue me Syri promiſſa huc S. *induxerunt:*

Decem minas, quas mihi dare pollicitus eſt. quòd ſi is nunc

Me deceperit, ſæpe obſecrans me vt veniam, fruſtra veniet.

Aut cum venturam dixero, & conſtituero: cum is certe

Renuntiarit, Clitipho cum ſpe pendebit animi,

Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.

C. *Satis ſcite promittit tibi.* S. *atqui tu hanc iocari credis?*

Faciet, niſi caueo. B. *dormiunt: ego pol iſtos commouebo.*

Mea Phrygia, audiſtin homo iſte modo quam villam demonſtrauit

Charini? P. *audiui.* B. *proximam eſſe huic fundo ad dexteram?* P. *memini.*

B. *Curriculo percurre, apud eum miles Dyoniſia agitat.*

S. *Quid inceptat?* B. *dic me hic oppido eſſe inuitam, atque ſeruari:*

Verùm aliquo pacto verba his me daturam eſſe &

venturam.

S. Perij hercle: Bacchis mane mane, quo mittis iſtác quæſo?

Iube maneat. B. abi. S. quin eſt paratum argentum.

B. quin ego maneo.

S. Atqui iam dabitur. B. vt lubet: num ego inſto? S. at ſcin quid ſodes?

B. Quid? S. tranſeundum eſt nunc tibi ad Menedemum, & tua pompa

Eò traducenda eſt. B. quam rem agis, ſcelus? S. egóne? argentum cudo,

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam illudas? S. non eſt temere.

B. Etiámne tecum hic res mihi eſt? S. minime: tuum tibi reddo.

B. Eatur. S. ſequere hàc. heus Dromo. D. quis me volt? S. Syrus. D. quid eſt rei?

S. Ancillas omneis Bacchidis traduce huc ad vos propere.

D. Quamobrem? S. ne quæras, & ferant quæ ſecum huc attulerunt:

Sperabit ſumptum ſibi ſenex leuatum eſſe harum abitu.

Næ ille haud ſcit hoc paulum lucri, quantum ei

Damni apportet. tu neſcis quod ſcis Dromo ſi ſapies. D. mutum dices.

ACT. IIII. SCEN. V.
CHREMES. SYRVS.

Ita me dij amabunt, vt nunc Menedemi vicem
Miſeret me, tãtum deueniſſe ad eum mali.
Illáncine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet,
Ita magno deſyderio fuit ei filius.
Verùm vbi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rurſum vt abeat abs ſe filius, Syrũ optime
Eccum. S. ceſſo hunc adoriri? C. Syre. S. hem. C. quid eſt?
S. Te mihi ipſum iandudum exoptabam dari.
C. Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.
S. De illo quod dudum? dictum ac factum reddidi.
C. Bonáne fide? S. bona hercle. C. non poſſum pati
Quin tibi caput demulceam: accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. At ſi ſcias quàm ſcite in mentem venerit.
C. Vah, gloriare eueniſſe ex ſententia?
S. Non hercle vero, verum dico. C. dic, quid eſt?
S. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. Probe. S. dic ſodes. C. nimium inquam. S. imò ſic ſatis.

Sed porrò auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Eius ſibi complacitam formam, poſtquam aſpexerit,
Hanc ſe cupere vxorem. C. modo quæ inuenta eſt? S. eam:
Et quidem iubebit poſci. C. quamobrem iſtuc Syre?
Nam prorſus nihil intellego. S. vah, tardus es.
C. Fortaſſe. S. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurũ, atque veſtem, quî: tenéſne? C. comparet?
S. Idipſum. C. at illi ego neq; do, nec deſpondeo.
S. Non? quamobrem? C. quamobrem? me rogas? homini fugitiuo dabo? S. vt lubet.
Non ego perpetuo dicebam, vt illam illi dares,
Verùm vt ſimulares. C. non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egón cui daturus non ſim, vt ei deſpondeam?
S. Credebam. C. minime. S. ſcite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iuſſeras,
Eo cœpi. C. credo. S. cæterum equidem iſtuc Chreme,
Aequi, boniq; facio. C. atqui tum maxime
Volo te dare operam vt fiat: verùm alia via.
S. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
Eò nunc cõfugies, Quid mea? num mihi datum eſt?
Num iuſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? verum illud Chreme

Dicunt, IVS SVMMVM, ſæpe ſumma malitia eſt.
C. Haud faciam. S. imò, alijs ſi licet, tibi non licet:
Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.
C. Quin egomet iam ad eam deferam S. imò, filium
Iube potius. C. quamobrem? S. quia enim in hunc ſuſpicio eſt
Tranſlata amoris. C. quid tum? S. quia videbitur
Magis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego quod volo.
Ipſe adeo adeſt, abi, effer argentum. C. effero.

ACT. IIII. SCEN. VI.

CLITIPHO. SYRVS.

Vlla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam inuitus facias: vel me hæc deambulatio
Quàm non laborioſa, ad languorem dedit?
Nec quicquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miſer aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Vt te omnes equidem dij, deæq;, quantum eſt Syre,
Cum iſtoc inuento, cúmq; incœpto perdiunt,
Huiuſmodi mihi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnifices. S. I tu hinc quo dignus es:
Quàm penè tua me perdidit proteruitas.
C. Vellem hercle factum: ita meritus. S. meritus?

quomodo?
Næ me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quàm argentum haberes,quod daturus iam fui.
C. Quid igitur tibi vis dicam? abijſti. mihi
Amicam adduxti,quam non liceat tangere?
S. Iam non ſum iratus. ſed ſcin vbi nunc ſit tibi
Tua Bacchis? C. apud nos. S. non. C. vbi igitur? S. apud Cliniam.
C. Perij. S. bono animo es: iam argentum ad eam deferes,
Quod ei pollicit⁹. C. garris: vnde id? S. à tuo patre.
C. Ludis fortaſſe me. S. ipſa re experibere.
C. Næ ego fortunatus homo ſum: deamo te Syre.
S. Qua cauſſa id fiat, caue quicquã admiratus ſies.
ſed pater egreditur, obſecundato in loco.
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACT. IIII. SCEN. VII.
CHREMES. CLITIPHO.
SYRVS.

Vbi Clitipho nunc eſt? C. eccum me, inque.
CLI. eccum hic tibi.
C. Quid rei eſſet, dixtín huic? S. dixi pleraque omnia.
C. Cape hoc argentũ, ac defer. S. hei, quid ſtas lapis?
Quin accipis? CLI. cedo ſanè. S. ſequere hac me ocyus.

Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt illic quòd moremur diutius.
C. *Minas quidem iam decem habet à me filia,*
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas:
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa iniuſta ac praua fiunt moribus!
Mihi nunc relictis omnibus, inueniendus eſt
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACT. IIII. SCEN. VIII.

MENEDEMVS. CHREMES.

M *Vlto omnium nunc me fortunatiſſimum*
Factum puto eſſe gnate, cum te intellego
Reſipuiſſe. C. *Vt errat?* M. *teipſum quærebam chreme:*
Serua quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
C. *Cedo, quid vis faciam?* M. *inueniſti hodie filiam.*
C. *Quid tum?* M. *hãc ſibi vxorem dari volt Clinia.*
C. *Quæſo quid tu hominis es?* M. *quid?* C. *iámne oblitus es*
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur? M. *ſcio.*
C. *Ea res nunc agitur ipſa.* M. *quid dixti Chreme?*
C. *Erraui: ſic res acta eſt.* M. *quanta ſpe decidi?*
C. *Imò hæc, quæ apud te eſt, Clitiphonis eſt*
Amica. M. *ita aiunt.* C. *& tu credis?* M. *omnia.*

C. Et illum aiunt velle vxorem: vt cum deſponderim,
Des quî aurum, ac veſtem, atque alia quæ opus ſunt comparet.
M. Id eſt profectò: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
Daturum. M. vah, fruſtra igitur gauiſus miſer.
Quiduis tamen iam malo, q̃ hunc amittere.
Quid nunc renuntiem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?
C. Aegre? nimium illi Menedeme indulges. M. ſine:
Incœptum eſt: perfice hoc mihi perpetuo Chreme.
C. Dic conueniſſe, egiſſe te de nuptijs.
M. Dicam. quid deinde? C. me facturum eſſe omnia:
Generum placere: poſtremo etiam ſi voles,
Deſponſam quoq; eſſe dicito. M. hem, iſtuc volueră.
C. Tanto ocyus te vt poſcat, & tu id quod cupis,
Quàm ocyſſime vt des. M. cupio. C. ne tu propediem
(vt iſtam rem video) iſtius obſaturabere.
Sed hæc vtvt ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciam. C. abi intro, vide quid poſtulent.
Ego domi ero, ſiquid me voles. M. ſanè volo:
Nam te ſciente faciam quicquid egero.

MENEDEMVS. CHREMES.

Go me non tam aſtutum, neque ita perſpi-
E *cacem eſſe, id ſcio:*
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præ-
monſtrator Chremes,
Hoc mihi præſtat: in me quiduis harum rerum
conuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus,
plumbeus.
In illum nil poteſt: nam exuperat eius ſtultitia hæc
omnia.
C. *Ohe, iam deſine deos vxor gratulando obtũdere,*
Tuam eſſe inuentam gnatam: niſi illos ex tuo inge-
nio iudicas,
Vt nihil credas intelligere, niſi idem dictum eſt
centies.
Sed quid interim illic iandudum gnatus ceſſat cum
Syro?
M. *Quos ais homines chreme ceſſare?* C. *ehem Me-*
nedeme, aduenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nuntiaſtíne? M. *omnia.*
C. *Quid ait?* M. *gaudere adeo occœpit, quaſi qui cu-*
piunt nuptias.
C. *Ha, ha, he.* M. *quid riſiſti?* C. *ſerui venere in men-*
tem Syri
Calliditates. M. *itáne?* C. *voltus quoque hominum*

fingit ſcelus.

M. *Gnatus quòd ſe aſſimulat lætum, id dicis?* C. *id.* M. *idem iſtuc mihi*

Venit in mentem. C. *Veterator.* M. *magis, ſi magis noris, putes*

Ita rem eſſe. C. *ain tu?* M, *quin tu auſculta.* C. *mane, hoc prius ſcire expeto,*

Quid perdideris: nam vbi deſpõſam nũtiaſti filio,

Continuo inieciſſe verba tibi Dromonem, ſcilicet,

Sponſæ veſtem, aurum, ancillas, opus eſſe argentum vt dares.

M. *Non.* C. *quid? non?* M. *non inquam.* C. *neque ipſe gnatus?* M. *nihil prorſus Chreme.*

Magis vnum etiam inſtare, vt hodie conficerentur nuptiæ.

C. *Mira narras: quid Syrus meus? ne is quidẽ quicquam?* M. *nihil.*

C. *Quamobrem?* M. *neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam planè ſcias.*

Sed ille tuum quoq; Syrus idem mire finxit filium,

Vt ne paululum quidem ſuboleat eſſe amicam hãc Cliniæ.

C. *Quid ais?* M. *mitto iam oſculari, atque amplexari: id nihil puto.*

C. *Quid eſt, quod amplius ſimuletur?* M. *vah.* C. *quid eſt?* M. *audi modo.*

Eſt mihi vltimis cõclaue in ædibus quoddam retro:

Huc eſt intro latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.

C. Quid poſtquam hoc eſt factum? M. dictum, factum. huc abijt Clitipho.

C. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis conſecuta eſt illico.

C. Sola? M. ſola. C. perij. M. vbi abiere intro, operuere oſtium. C. hem,

Clinia hæc fieri videbat? M. quídni? mecum vnà ſimul.

C. Filij eſt amica Bacchis Menedeme: occidi.

M. Quamobrem? C. decem dierum vix mihi eſt familia.

M. Quid? iſtuc times, quòd ille operam amico dat ſuo?

C. Imò quòd amicæ. M. ſi dat. C. an dubium id tibi eſt?

Quenquam animo tam cõmuni eſſe aut leni putas,

Qui ſe vidente amicá patiatur ſuá? M. ha, ha, he.

Quidni, quo verba facilius dentur mihi?

C. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.

Quot res dedere: vbi poſſem perſentiſcere,

Niſi eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi.

At næ illud haud inultum (ſi viuo) ferent.

Nam iam. M. non tu te cohibes? non te reſpicis?

Non tibi ego exempli ſatis ſum? C. præ iracundia

Menedeme, non ſum apud me. M. téne iſtuc loqui?

Nónne id flagitium eſt, te alijs conſilium dare,

Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?

C. Quid faciã? M. id quod me feciſſe aiebas parum.

Fac te eſſe patrem ſentiat: fac vt audeat
Tibi credere omnia, abs te petere & poſcere:
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
C. *Imò abeat potius multo quouis gentium,*
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem.
Nam ſi illi pergam ſuppeditare ſumptibus
Menedeme, mihi illæc vere ad raſtros res redit.
M. *Quot incõmoditates hac re accipies, niſi caueſ?*
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt: & id ingratum. C. *ah, neſcis quàm doleam.*
M. *vt lubet.*
Quid hoc, quod rogo, vt illa nubat noſtro? niſi quid eſt
Quod mauis. C. *imò & gener, & affines placent.*
M. *Quid dotis dicam te dixiſſe filio?*
Quid obticuiſti? C. *dotis?* M. *ita dico.* C. *ah.* M. *Chreme,*
Nequid vereare, ſi minus eſt, nihil dos nos mouet.
C. *Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decreui ſatis.*
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſaluum eſſe, & rem & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. M. *quam rem agis?*
C. *Id mirari te ſimulato, & illum rogitato ſimul,*
Quamobrem id faciam. M. *quin ego vero quamobrem id facias, neſcio.*
C. *Egóne? vt ei⁹ animũ, qui nũc luxuria & laſciuia*

Diffluit, retundam, redigam, vt quo ſe vortat neſciat.

M. *Quid ais?* C. *mitte, ac ſine, me in hac re gerere mihi morem.* M. *ſino.*

Itáne vis? C. *ita.* M. *fiat.* C. *age iam vt vxorem decerſat, paret.*

Hic, ita vt liberos eſt æquum, dictis confutabitur.

sed Syrum. M. *qid eum?* C. *egóne? ſi viuo, adeo exornatum dabo,*

Adeo depexum, vſq; vt dum viuat, meminerit ſemper mei:

Qui ſibi me pro ridiculo ac delectamento putat.

Non (ita me dij ament) auderet hæc facere viduæ mulieri,

Quæ in me fecit.

ACT V. SCEN. II.

CLITIPHO. MENEDEMVS. CHREMES. SYRVS.

Tàne tandem quæſo Menedeme, vt pater

1 *Tam in breui ſpatio omnem de me eiecerit animum patris?*

Quódnam ob facinus? quid ego tãtum ſceleris admiſi miſer?

Volgo id faciunt. M. *ſcio tibi eſſe hoc grauius multo, ac durius*

Cui fit: verùm ego haud minus ægre patior id,

qui neſcio:
Nec rationem capio, niſi quòd tibi bene ex animo volo.
C L. *Hic patrem aſtare aiebas?* M. *eccum.* C H. *quid me incuſas Clitipho?*
Quicquid ego huius feci, tibi proſpexi & ſtultitiæ tuæ:
Vbi te vidi animo eſſe omiſſo, & ſuauia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cœpi rationem vt neque egeres, neque vt hæc poſſes perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi nõ licuit per te mihi dare.
Abij ad proximos, tibi qui erant: eis commiſi, & credidi:
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho:
Victus, veſtitus, quo in tectum te receptes. C L. *hei mihi.*
C H. *Satius eſt, quàm te ipſo herede, hæc poſſidere Bacchidem.*
S. *Diſperij, ſceleſtus quantas turbas concivi inſciens!*
C L. *Emori cupio.* C H. *prius quæſo diſce quid ſit vivere.*
Vbi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc vtitor.
S. *Here licétne?* C H. *loquere.* S. *at tuto.* C H. *loquere.* S. *quæ iſta eſt prauitas,*

Quæve amentia, quod peccaui ego, id obeſſe huic? CH. *ilicet.*

Ne te admiſce: nemo accuſat syre te, nec tu aram tibi

Neque precatorem pararis. S. *quid agis?* CH. *nihil ſuccenſeo*

Nec tibi, nec huic: nec vos eſt æquum quod facio, mihi.

S. *Abijt, ac rogaſſe vellem.* CL. *quid?* S. *vnde mihi peterem cibum:*

Ita nos abalienauit: tibi iam eſſe ad ſororem intellego.

CL. *Adeóne rem rediiſſe, vt periculum etiam fame mihi ſit syre?*

S. *Modo liceat viuere, eſt ſpes.* CL. *quæ?* S. *nos eſurituros ſatis.*

CL. *Irrides in re tanta, neque me quicquam conſilio adiuuas?*

S. *Imò: & ibi nunc ſum, & vſque dudum id egi, dum loquitur pater:*

Et, quantum ego intellegere poſſum. CL. *quid?* S. *non aberit longius.*

CL. *Quid id ergo?* S. *ſic eſt, non eſſe horum te arbitror.* CL. *quid iſtuc syre?*

satín ſanus es? S. *ego dicam quod mihi in mentem: tu diiudica.*

Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,

Quæ propior eſſet te, indulgebant, tibi dabant:

nunc filia
Poſtquam eſt inuenta vera, inuenta eſt cauſſa, quæ te expellerent.
CL. *Eſt veri ſimile.* S. *an tu ob peccatum hoc, eſſe illum iratum putas?*
CL. *Nõ arbitror.* S. *nũc aliud ſpecta.* MATRES OMNES *filijs*
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
ſolent eſſe: id non fit. CL. *Verum dicis. quid ergo nunc Syre*
Faciam? S. *ſuſpicionem iſtam ex illis quære: rem profer palàm.*
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut
Scibis cuius ſis. CL. *recte ſuades: faciam.* S. *ſat recte hoc mihi in*
Mentem venit. nanque adoleſcens quàm minima in ſpe ſitus erit,
Tam facillime patris pacem in leges cõficiet ſuas.
Et iam haud ſcio ánne vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt.
Miror non iuſſiſſe ilico me arripi. ad Menedemum hinc pergam: eum
Precatorẽ mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACT. V. SCEN. III.
SOSTRATA. CHREMES.

Profecto niſi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeo miror, quomodo tam ineptum quicquam potuerit tibi
Venire in mentem, mi vir. C. *oh, pergin' mulier eſſe? vllámne ego*
Rem vnquam volui, quin tu in ea re mihi aduorſatrix fueris Soſtrata?
At ſi rogitem iam, quid eſt quod peccem hic, aut quamobrem hoc faciam, neſcias:
In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? S. *ego neſcio.*
C. *Imò ſcis potius, quàm quidem redeat ad integrum hæc oratio.*
S. *Oh iniquus es, qui me tacere de re tanta poſtules.*
C. *Non poſtulo: iam loquere: nihilo minus ego hoc faciam tamen.*
S. *Facies?* C. *verum.* S. *non vides quantum mali ex ea re excites?*
Subditum ſe ſuſpicatur. C. *ſubditum, aín tu?* S. *certe inquam mi vir.*
C. *Confitere tuū non eſſe.* S. *ah, obſecro te, iſthuc inimicis ſiet.*
Egóne cōfitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?

C. Quid? metuis ne non, cum velis, conuincas illum
eſſe tuum?
S. Quòd filia eſt inuenta? C. non, ſed quod magis
credendum ſiet,
Quòd eſt conſimilis moribus,
Conuinces facile ex te natum: nam tui ſimilis eſt
probe:
Nam illi nihil vitij eſt relictum, quin id itidem ſit
tibi.
Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur: quàm ſeuerus! rem cum videas,
cenſeas.

ACT. V. SCEN. IIII.
CLITIPHO. SOSTRATA.
CHREMES.

S I vnquam vllum fuit tempus mater, cum
ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate,
obſecro
Eius vt memineris, atque inopis nunc te miſere-
ſcat mei,
Quod peto & volo: parentes meos vt commonſtres
mihi.
S. Obſecro mi gnate, ne iſtuc in animum inducas
tuum,
Alienum eſſe te. C L. ſum. S. miſerã me, hócine quæ

ſiſti obſecro?

Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, vt ex me, atque hoc natus es.

Et caue poſthac (ſi me amas) vnquam iſtuc verbum ex te audiam.

C. *At ego (ſi me metuis) mores caue in te eſſe iſtos ſentiam.*

CL. *Quos?* C. *ſi ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,*

Ganeo, damnoſus: crede, & noſtrum te eſſe credito.

CL. *Non ſunt hæc iam parentis dicta.* C. *non, ſi ex capite ſis meo*

Natus, item vt aiunt Mineruam eſſe ex Ioue, ea cauſſa magis

Patiar Clitipho, flagitijs tuis me infamem fieri.

S. *Dij iſtæc prohibeant.* C. *deos neſcio: ego quod potero, enitar ſedulo.*

Quæris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri

Quo modo obſequare, & vt ſerues quod labore inuenerit.

Nō mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet

Dicere hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo

Facere piguit. CL. *eheu, quàm ego nunc totus diſpliceo mihi.*

Quàm pudet! neque quod principium inueniam ad placandum, ſcio.

ACT. V. SCEN. V.
MENEDEMVS. CHREMES.
CLITIPHO. SOSTRATA.

Nimvero, chremes nimis grauiter cruciat adoleſcentulum,
Nimiſque inhumane, exeo ergo vt pacem conciliem. optume
Ipſos video. CH. ehem Menedeme, cur non accerſi iubes
Filiam, & quod dixi dotis, firmas? S. mi vir te obſecro
Ne facias. CL. pater obſecro vt mihi ignoſcas. M. da veniam chreme:
Sine te exorem. CH. egóne mea bona vt dem Bacchidi dono? ſciens
Non faciam. M. at id nos non ſinemus. CL. ſi me viuum vis pater,
Ignoſce. S. age Chreme mi. M. age quæſo, ne tam obfirma te Chreme.
CH. Quid iſtuc? video non licere, vt cœperam hoc pertendere.
M. Facis vt te decet. CH. ea lege hoc adeo faciam, ſi faciat
Quod ego hûc æquum cenſeo. CL. pater omnia faciam: impera.
CH. Vxorem vt ducas. CL. pater. CH. nihil audio.
M. ad me recipio,

Faciet. CH. *nihil etiam audio ipſum.* CL. *perij.* S. *an dubitas Clitipho?*

CH. *Imò, vtrum vult.* M. *faciet omnia.* S. *hæc dum incipias grauia ſunt,*

Dúmq; ignores: vbi cognoris, facilia. CL. *faciam pater.*

S. *Gnate mi, ego pol tibi dabo puellam lepidã, quam tu facile ames,*

Filiam Phanocratæ noſtri. CL. *rufámne illam virginem,*

Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? nõ poſſum pater.

CH. *Eia vt elegans eſt! credas animum ibi eſſe.* S. *aliam dabo.*

CL. *Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum*

Quam volo. S. *nunc laudo gnate.* CL. *Archonidis filiam.*

S. *Perplacet.* CL. *pater hoc nunc reſtat.* CH. *quid?* CL. *Syro ignoſcas volo,*

Quæ mea cauſſa fecit. CH. *fiat. Vos valete, & plaudite.*

CALLIOPIVS RECENSVI.

DONATI PROLEGOMENA IN Adelphos Terentij.

Haec fabula Adelphi palliata, vt ipſum indicat nomen, ex plurali numero, cum ſit vna: ex maſculino genere, cũ ſit comœdia: ex Graeca lingua, cum ſit Latina, cenſetur. Potuit eam Terentius Fratres dicere: ſed & Graeci nominis euphoniam perderet: & praeterea Togata videretur: ad ſummam, non ſtatim intelligeretur Menandri eſſe: quod Terẽtius in primis lectorem ſcire cupit: minus exiſtimans laudis proprias ſcribere, q̃ Graecas transferre. Eſt igitur Menandri: & à fratrum facto, quibus argumentum nititur, nomen accipit. Huius tota actio cum ſit miſta ex vtroq; genere, vt ferè Terentianae omnes, praeter Heautontimorumenon: tamen maiore ex parte motoria eſt: nam ſtatarios locos perpaucos habet. Prodeſt autem & delectat actu & ſtylo. In hac primae partes ſunt, vt quidam putant, Demeae: vt quidam, Syri. Quod ſi eſt, vt primas Syrus habeat: ſecundae Demeae erunt, tertiae Mitionis, & ſic deinceps. Quanquam etiã ſunt qui putãt, primas Mitioni dandas, ſecũdas Syro, tertias Demeae. Nã quod ait Terẽtius. Senes qui primi venient, non ad partes quas dicimus, ſed ad ordinem pertinet exeuntium perſonarum. Haec etiam, vt caetera huiuſmodi poëmata, quinque actus habeat neceſſe eſt, choris diuiſos à

Græcis poëtis, quos etſi retinendi cauſſa iam inconditi ſpectatoris minime diſtinguũt Latini Comici, metuentes ſcilicet nequis faſtidioſus finito actu, velut admonitus abeundi, reliquæ comœdiæ fiat contemptor, & ſurgat: tamen à doctis veteribus diſcreti atque diſiuncti ſunt, vt mox aperiemus poſt argumenti narrationem. In hac prologus aliquanto lenior inducitur: qui magis etiam in ſe purgando, quàm in aduerſarijs lædendis eſt occupatus. Protaſis eſt turbulenta, Epitaſis clamoſa, Cataſtrophe lenis. quarum partium rationem diligentius in principio propoſuimus, cum de comœdia quædam diceremus. Hæc ſanè eſt acta ludis ſcenicis funebribus L. Aemilij Pauli: agentibus L. Ambiuio, & L. Turpione: qui cum ſuis gregibus etiam tum perſonati agebant. Modulata eſt autem tibijs dextris, id eſt Lydijs, ob ſeriam grauitatem, qua ferè in omnibus comœdijs vtitur hic poëta. ſæpe tamen, mutatis per ſcenam modis, cantica mutauit. quod ſignificat titulus ſcenæ habens ſubiectas perſonis literas, M. M. C. Item Diuerbia ab hiſtrionibus crebro pronuntiata ſunt, quæ ſignificantur D. & M. literis ſecundum perſonarum nomina præſcriptis in eo loco vbi incipit ſcena. Adnotãdum ſanè quòd hæc fabula protaticõ proſopõ nõ habet, hoc eſt perſonam quæ ad argumentũ nihil attineat, quæq; ſit aſſumpta extrinſecus, vt eſt in Andria Soſia. Hanc dicunt ex Terentianis ſecundo loco actam, etiã tum

rudi nomine poëtæ. itaque ſic pronuntiatam, Adelphœ Terenti, non Terenti Adelphœ: quòd adhuc magis de fabulæ nomine poëta, quàm de poëtæ nomine fabula commendabatur. In hac quidem ſpectatur quid interſit inter ruſticam & vrbanã vitam, mitem & aſperam, cœlibis & mariti, veri patris & per adoptionem facti. Quibus propoſitis ad exemplum, vitanda perinde, fugiendáq; Terentius monſtrans, artificis poëtæ per totam fabulam obtinet laudem.

ARGVMENTVM.

EX DVOBVS *Atticis fratribus, alter quidem Demea nomine, rus coluit, vxorẽ duxit: filios ſuſcepit duos, Aeſchinum & Cteſiphonem. at alter, Mitio nomine, vxorem non duxit, & filios procreare noluit, ſed ſibi filium fratris Aeſchinum adoptauit, atq; ita indulgenter eduxit à paruulo, vt effuſe luxuriatus adoleſcens, ad poſtremũ ciuem Atticam virginem vitiaret, captus amore eius. Quo facto, & cum matre puellæ pepigit nuptias eiuſdem quam vitiauit. cúmq; rem geſtam ad patris, à quo adoptatus fuerat, conſcientiã, iam iámq; perlaturus eſſet: precibus Cteſiphonis fratris ſui, qui apud durũ patrem atq; agreſtẽ Demeam parcius atque arctius haberetur, impulſus eſt, & vt eidem à lenone raperet meretricem: quo facto, multiplici errore completur fabula. Nam & Demea cum hoc ipſo, id eſt cum Mitione litiga-*

bat, tanquam cum eo qui corruperit adoleſcentem adoptatum, in mores perditos, neſciens ſuum ſibi filium Cteſiphonem eſſe corruptum: eluditúrq; à Syro & Mitione per totam fabulam. Et mater puellæ, iam decimo menſe poſt raptum virginis, Aeſchinum credit ſibiipſi rapuiſſe meretricem. quæ perturbatio cito in trãquillum redacta eſt. Nam re comperta de vitio virginis, Mitio dat ciuẽ Aeſchino quam concupiuerat: eiúſq; matrem ipſe accipit. Deprehenſo vero Cteſiphone in amore meretricis, primò iraſcitur Demea: poſt lenitur, atq; habendæ eius meretricis licentiã præbet. Primus actus hæc continet, Mitionis ſolius primò verba: & poſt, eiuſdem & Demeæ iurgium. Secundus actus hæc continet, Lenonis alteram rixã aduerſus Aeſchinũ pro puella: eiuſdem apud Syrũ querelas: lætitiam Cteſiphonis: obſeſſionem amicæ: & eiuſdem gratiarum actiones apud Aeſchinum. Tertius actus hæc continet, Trepidationem matris Soſtratæ, & Canthare nutricis ob parturientem Pamphilam vitiatam ab Aeſchino: Getam nuntiantem dominæ ſuæ per errorẽ, quòd ſibi rapuerit Aeſchinus meretricẽ: reditum in ſcenam Demeæ: eiuſdémq; cũ Syro ludificante ſermocinationem: interuentum Hegionis, cum querela apud eundem Demeam de facto Aeſchinis, & conſolatione Soſtratæ. Quartus actus hæc cõtinet, Cteſiphonis cũ Syro colloquiũ: deluſionem Demeæ: eiuſdémq; in ſcenam interuentũ, atq; ſecundã

fruſtrationem per Syrũ factam: Mitionis cum Hegione ſermonem, querelam Aeſchini de rebus ſuis: eiuſdémq; cũ Mitione patre facetiſſimam decertationem: Demeæ reditũ in ſcenam ex errore in quẽ eum coniecerat Syrus, & renouatum cũ fratre eiuſdem iurgiũ, proceſſionem in ſcenam temulenti Syri. Quintus actus hæc continet, Deprehenſionem Cteſiphonis cum meretrice: tertium cũ Mitione iurgium Demeæ, eiuſdémq; vitæ priſtinæ correptionẽ: & per eum multa in comœdia noua, hoc eſt blandimentũ circa Aeſchinũ, & affabilitatem circa Getam, conciliationem Syri, & vxoris eius & veniã circa Cteſiphonem, permiſſionémq; habendæ meretricis. Seruatur autem per totã fabulam mitis Mitio, ſæuus Demea, Leno auarus, callidus Syrus, timidus Cteſipho, liberalis Aeſchinus, pauidæ mulieres, grauis Hegio. In diuidendis actibus fabulæ identidem meminerimus, primo paginarũ dinumerationẽ neq; Græcos, neq; Latinos ſeruaſſe: cũ eius diſtributio huiuſmodi rationẽ habeat, vt vbi attẽtior ſpectator eſſe potuerit, longior actus ſit: vbi faſtidioſior, breuior atq; cõtractior. Deinde etiam illud, in eundẽ actũ poſſe conijci & tres, & quatuor ſcenas introeuntium atque exeuntiũ perſonarũ. Facta autem hæc vna eſt de duabus fabulis, Adelphis Menandri, & Commorientibus Diphili.

FABVLARVM INTERLOCVTORES.

Mitio	ſenex,	Soſtrata	mtarona.
Demea	ſenex.	Canthara	nutrix.
Sannio	leno.	Geta	ſeruus,
AEſchinus	adoleſcens.	Hegio	ſenex.
Syrus	ſeruus.	Dromo	ſeruus,
Cteſipho	adoleſcens.	Pamphila	nurus.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN ADELPHOS.

Vos cum haberet Demea adulſcentulos,
D Dat Mitioni fratri adoptandū AEſchinū
Sed Cteſiphonē retinet. hunc citharistriæ
Lepôre captum, ſub duro ac triſti patre
Frater celabat AEſcinus: famam rei,
Amorem in ſe transſferebat, denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiauerat
Idem AEſchinus ciuem Atticam pauperculam,
Fidémq; dederat, hanc ſibi vxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre. mox tamen
Vt veritas patefecta eſt, ducit AEſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho citharistriam.
Exorato ſuo patre duro Demea.

ACTA LVDIS FVNERALIB. Q. Fab. Max. P. Cornelio Africano Aed. Curul. Egere L. Attilius Prænestinus, Minutius Protimus. Modos fecit Flaccus Claudi. tibijs Sarranis. Facta Græca Menandru L. Anicio, M. Cornelio, COSS.

PROLOGVS.

POSTQVAM Poëta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſeruari, & aduerſarios
Rapere in peiorem partem, quam acturi ſumus:
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis iudices,
Laudíne, an vitio duci factum oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt:
Eam commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripuit
Merctricem. in prima fabula, eum Plautus locum
Reliquit integrum. eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos, verbum de verbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus nouam. pernoſcite,
Furtúmne factum exiſtimetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus neglegentia eſt.
Nam quòd iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, aſſiduéq; vnà ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,

Qui vobis vniuerſis & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſq; tempore vſus eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem oſtendent. facite æquanimitas,
Poëtæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACT. I. SCEN. I.

MITIO ſenex.

STORAX, non rediijt hac nocte à cœna
Aeſchinus:
Neque ſeruulorum quiſquam qui aduorſum ierant?
Profecto hoc vere dicunt, ſi abſis vſpiam, aut
Vbi ſi ceſſes, euenire ea ſatius eſt
Quæ in te vxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata: quàm illa quæ parentes propitij.
Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi:
Et tibi bene eſſe ſoli, cum ſibi ſit male.
Ego, quia non rediijt filius, quæ cogito: &
Quibus nunc ſollicitor rebus, ne aut ille alſerit,
Aut vſpiam ceciderit, aut perfregerit aliquid?
Vah, quenquámne hominem in animo inſtituere,

Parare quod ſit charius, quàm ipſe eſt ſibi?
Atqui ex me hic non natus eſt, ſed ex fratre. is adeo
Diſſimili ſtudio eſt iam inde ab adoleſcentia.
Ego hanc clementem vitam vrbanam, atq; otium
Secutus ſum: & quod fortunatum iſti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contrà, hæc omnia:
Ruri agere vitam, ſemper parce, ac duriter
Se habere: vxorem duxit: nati filij
Duo: inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:
Eduxi à paruulo: habui, amaui pro meo.
In eo me oblecto. ſolum id eſt charum mihi.
Ille vt item contrà me habeat, facio ſedulo,
Do, prætermitto: non neceſſe habeo omnia
Pro meo iure agere. poſtremò alij clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſuefeci filium.
Nam qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit: tanto magis audebit cæteros.
PVDORE ET LIBERALITATE *liberos*
Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neque placent.
Venit ad me ſæpe clamitans, Quid agis Mitio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?

Veſtitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt præter æquúmque & bonum.
ET ERRAT LONGE ME *A quidem ſententia,*
Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius
Vi quod fit: q̃ illud quod amicitia adiungitur.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum:
Malo coactus qui ſuum officium facit:
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clàm, rurſum ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adiungas, ex animo facit:
Studet par referre: præſens, abſénſq; idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium
Sua ſponte rectè facere, q̃ alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt. hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed éſtne hic ipſus, de quo agebam? & certè is eſt.
Neſcio quid triſtem video. credo, iam (vt ſolet)
Iurgabit. ſaluum te aduenire Demea,
Gaudemus.

ACT. I. SCEN. II.
DEMEA, MITIO, *ſenes.*

*H*EM *opportune: teipſum quærito.*
M. *Quid triſtis es?* D. *rogitas me, vbi nobis Aeſchinus*
Siet, quid triſtis ego ſim? M. *dixine hoc fore?*
Quid is fecit? D. *quid ille fecerit? quem neq; pudet*
Quicquam, neque metuit quenquam, neque legem putat
Tenere ſe vllam. nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto: modo quid deſignauit? M. *quidnam id eſt?*
D. *Fores effregit, atq; in ædeis irruit*
Alienas: ipſum dominum, atq; omnem familiam
Multauit vſq; ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat: clamant omnes, indigniſſume
Factum eſſe. hoc aduenienti quot mihi Mitio
Dixere? in ore eſt omni populo. deniq;
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum huius ſimile factum. hæc cum illi Mitio
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi ſinis.
M. HOMINE IMPERITO *nunquam quicquam iniuſtius,*
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
D. *Quorſum iſtuc?* M. *quia tu Demea hæc male iudicas.*
Non eſt flagitium (mihi crede) aduleſcentulum

Scortari, neq; potare, non eſt, neq; fores.
Effringere. hæc ſi neq; ego, neq; tu, fecimus:
Non ſiuit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Iniurium eſt. nam ſi eſſet vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius q̃ vbi te expectatum eieciſſet foras:
Alieniore ætate poſt faceret tamen.
D. Prò Iuppiter, tu homo adiges me ad inſaniam.
Non eſt flagitiũ facere hæc adoleſcentulum? M. ah,
Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi.
Is meus eſt factus. ſiquid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet vnguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum:
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur: eſt (dijs gratia)
Et vnde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremò, aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. D. hei mihi,
Pater eſſe diſce ab alijs, qui vere ſciunt.
M. Natura tu illi pater es, conſilijs ego.
D. Túne cõſulis quicquam? M. ah, ſi pergis, abiero.
D. Sicine agis? M. an ego toties de eadẽ re audiam?

D. Curæ eſt mihi. M. & mihi curæ eſt: verũ Demea,
Curemus æquam vterq; partem: tu alterum,
Ego item alterũ. nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt quem dediſti. D. ah Mitio,
Mi. Mihi ſic videtur. D. quid iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum vnum poſthac. M. rurſum Demea
Iraſcere? D. ah non credis? repetóne quem dedi?
Aegre eſt: alienus non ſum, ſi obſto. hem deſino.
Vnum vis curem, curo: & eſt dijs gratia,
Cum ita, vt volo, eſt: iſte tuus, ipſe ſentiet
Poſterius. nolo in illum grauius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit, tamen,
Nonnihil moleſta hæc ſunt mihi, ſed oſtendere
Me ægre pati illi nolui. nam ita eſt homo,
Cum placo, aduerſor ſedulo, & deterreo,
Tamen vix humane patitur: verùm ſi augeam,
Aut etiam adiutor ſim eius iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo. etſi Aeſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? poſtremò nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle vxorem ducere.
Sperabam iam deferuiſſe adoleſcentiam.
Gaudebam: ecce autem de integro. niſi quicquid eſt,

Volo ſcire, atque hominem conuenire, ſi apud forum eſt.

ACT. II. SCEN. I.

SANNIO *leno.* AESCHINVS *adoleſcens.*

*O*Bſecro populares, ferte miſero, atq; innocenti auxilium:
ſubuenite inopi. Ae. *otioſe, nunc iam ilico hic conſiſte.*
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nũquam, dum ego adero, hic te tanget.
S. *Ego iſtam inuitis omnibus.*
Ae. *Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie vnquam iterum vt vapulet.*
S. *Aeſchine audi, ne te ignarum fuiſſe dicas meorũ morum,*
Leno ego ſum. Ae. *ſcio.* S. *at ita, vt vſquam fuit fide quiſquam optuma.*
Tu quod te poſterius purges, hanc iniuriam mihi nolle
Factam eſſe, huius non faciam. crede hoc, ego meum ius perſequar.
Neque tu verbis ſolues vnquam, quod mihi re maleſeceris.
Noui ego veſtra hæc: nollem factum: iuſiurandum

dabitur, te eſſe

Indignum iniuria hac, indignis cum egomet ſim acceptus modis.

Ae. *Abi præſtrenue, ac fores aperi.* S. *cæterum hoc nihil facis.*

Ae. *I intro nũc iam.* S. *at enim non ſinam.* Ae. *accede illuc Parmeno,*

Nimium iſtoc abiſti: hic propter hunc aſſiſte. hem, ſic volo.

Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam dimoueas tuos:

Ne mora ſit, ſi innuero, quin pugnus continuo in mala hæreat.

S. *Iſtuc volo ergo ipſum experiri.* Ae. *hem ſeruas omitte mulierem.*

S. *O facinus indignum.* Ae. *geminabit niſi caues.* S. *hei miſero mihi.*

Ae. *Non innueram: verùm in iſtam partem potius peccato tamen.*

I nunc iam. S. *quid hoc rei eſt? regnúmne Aeſchine hic tu poſſides?*

Ae. *Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.*

S. *Quid tibi rei mecũ eſt?* Ae. *nihil.* S. *quid? noſtíne qui ſim?* Ae. *non deſydero.*

S. *Tetigíne tui quicquam?* Ae *ſi attigiſſes, ferres infortunium.*

S. *Quî tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?*

Reſponde. Ae. *ante ædeis non feciſſe erit melius hic conuitium.*
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, iam intro arripiere, atque ibi
Vſque ad necem operiere loris. S.*loris liber?* Ae. *ſic erit.*
S.*O hominem impurũ, hicine libertatem aiũt æquã eſſe omnibus?*
Ae.*Si ſatis iam bacchatus es leno, audi ſi vis nunc iam.*
S.*Egóne bacchatus ſum in te, an tu ĩ me?* Ae.*omitte iſta, atq; ad rem redi.*
S.*Quam rem? quo redeam?* Ae.*iámne me vis dicere quod ad te attinet?*
S.*Cupio: modo æqui aliquid.* Ae.*Vah, leno iniqua me non volt loqui.*
S.*Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,*
Periurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta iniuria.
Ae.*Nam hercle etiam id reſtat.* S.*illuc quæſo redi quo cœpiſti Aeſchine.*
Ae.*Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vertat male.*
Argenti tantũ tibi debitur. S.*quid ſi ego illam nolo vendere,*
Coges me? Ae.*minime.* S.*nanq; id metui.* Ae.*neq; vendundam cenſeo,*

Quæ libera eſt: nam ego illam liberali aſſero cauſſa manu.

Nunc vide vtrum vis, argentũ accipere, an cauſſam meditari tuam.

Delibera hoc, dum ego redeo leno. S. *prò ſupreme Iuppiter,*

Minime miror, qui inſanire occipiunt ex iniuria:

Domo me eripuit: verberauit: me inuito abduxit meam.

Ob malefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi tradier.

Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.

Verùm enim quando bene promeruit, fiat: ſuũ ius poſtulat.

Age iam cupio: ſi modo argentum reddat. ſed ego hoc ariolor:

Vbi me dixero dare tanti, teſteis faciet ilico

Vendidiſſe me. de argento ſomnium: mox cras redi.

Id quoque poſſum ferre, ſi modo reddat, quanquam iniurium eſt.

Verùm cogito id, quod res eſt: quando eum quæſtum occœperis,

Accipiunda, & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt.

Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes deputo.

SYRVS *ſeruus.* SANNIO.

Ace,egomet conueniam iam ipſum:cupi-
T *de accipiat ſaxo,atque etiam*
Bene dicat ſecum eſſe actum. quid iſtuc
Sannio eſt,quod te audio
Neſcio quid concertaſſe cum hero? S A.*nunquã vi-*
di iniquius
Certationem comparatam, quàm quæ hodie inter
nos fuit.
Ego vapulando,ille verberando vſque,ambo defeſſi
ſumus.
S.*Tua culpa.* S A.*quid agerem?* S.*adoleſcenti morẽ*
geſtum oportuit.
S A.*Quid potui melius, qui hodie vſq; os præbui?*
S.*age,ſcis quid loquar?*
PECVNIAM IN LOCO NEGLE-
GERE,*maximũ interdũ eſt lucrum.* S A.*hui.*
S.*Metuiſti,ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululũ,*
atque
Adoleſcenti eſſes morigeratus,hominum homo ſtul-
tiſſime,
Ne non tibi iſtuc fœneraret. S A.EGO *ſpem pre-*
tio non emo.
S.*Nũquam rem facies:abi, neſcis ineſcare homines*
Sannio.
S A.*Credo iſtuc melius eſſe: verùm ego nunquam*

adeo aſtutus fui,
Quin quicquid poſſem, mallem auferre potius in præſentia.
S. *Age,noui tuum animum; quaſi iam vſquam tibi ſint viginti minæ,*
Dum huic obſequare. præterea autẽ te aiunt proficiſci Cyprum. SA. *hem.*
S. *Coemiſſe hinc quæ illuc veheres multa: nauẽ conductam:hoc ſcio,*
Animus tibi pendet:vbi illinc ſpero redieris,tamen hoc ages.
SA. *Nuſquam pedem. perij hercle, hac illi ſpe hoc incœperunt.* S. *timet:*
Inieci ſcrupulum homini. SA. *ô ſcelera, illuc vide*
Vt in ipſo articulo oppreſſit:emptæ mulieres
complures, & item hinc alia,quæ porto Cyprum.
Niſi eò ad mercatum veniam, damnum maximum eſt.
Nunc ſi hoc omittam, actum agam: vbi illinc rediero,
Nihil eſt,refrixerit res. Nunc demum venis?
Cur paſſus? vbi eras? vt ſit ſatius perdere,
Quàm aut hic nũc manere tam diu, aut tum perſequi.
S. *Iámne enumeraſti,quod ad te rediturum putes?*
SA. *Hócine illo dignum eſt? hócine incipere Aeſchinum?*

Per oppreſſionem vt hanc mihi eripere poſtulet?
S. *Labaſcit, vnum hoc habeo: vide, ſi ſatis placet,*
Potius, q̃ venias in periculum sannio,
Seruéſne, an perdas totum, diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. SA. *hei mihi,*
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer,
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber eſt totum caput:
Etiam inſuper defrudet? nuſq̃ abeo. S. *vt lubet.*
Nunquid vis quin abeã? SA. *imò hercle hoc quæſo syre,*
Vtvt hæc ſunt facta, potius quàm lites ſequar,
Meum mihi reddat, ſaltem quanti empta eſt, syre.
Scio non te vſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe & gratum. S. *ſedulo*
Faciam. ſed Cteſiphonem video lætus eſt
De amica. SA. *quid quod te oro?* S. *pauliſper mane.*

ACT. II. SCEN. IIII.

CTESIPHO *adoleſcens.* SYRVS.

ABS *quivis homine, cum eſt opus, beneficiũ accipere gaudeas:*
Verumenimuero id demũ iuuat: ſi, quem æquum eſt bene facere, is facit.
O frater frater, quid ego nũc te laudem? ſatis certè ſcio,

Nunquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin ſuperet tua.
Itaq; vnam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini neminem eſſe primarum artium magis principem.
S.O. *Cteſipho.* C. *ô Syre, Aeſchinus vbi eſt?* S. *ellum, te expectat domi.* C. *hem.*
S. *Quid eſt?* C. *quid ſit? illius opera Syre nunc viuo: feſtiuum caput,*
Qui omnia ſibi poſtputarit eſſe præ meo cõmodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatũ in ſe tranſtulit.
Nihil pote ſupra. ſed quiſnam? foris crepuit. S. *mane, ipſe exit foras.*

ACT. II. SCEN. IIII.

AESCHINVS. SANNIO.
CTESIPHO. SYRVS.

VBI ille eſt ſacrilegus? SA. *méne quærit? nunquidnam effert? occidi:*
Nihil video. Ae. *ehem opportune: teipſum quærito: quid fit Cteſipho?*
In tuto eſt omnis res: omitte vero triſtitiam tuam.
C. *Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem,*

O mi Aeſchine, ô mĩ germane: ah, vereor coràm in os te laudare amplius,

Ne id aſſentãdi magis, quàm quòd habeam gratũ, facere exiſtimes.

Ae. Age inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos Cteſipho.

Sed hoc mihi dolet, nos penè ſero ſciſſe, & penè in eum locum

Rediſſe, vt ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.

C. Pudebat. Ae. ah, ſtultitia eſt iſtæc nõ pudor, tam ob paruolam

Rẽ penè ex patria. turpe dictu. deos quæſo vt iſtæc probibeant.

C. Peccaui. Ae. quid ait tandem nobis Sannio? S. iã mitis eſt.

Ae. Ego ad forum ibo, vt hũc abſoluam. tu intro ad illam Cteſipho.

SA. Syre inſta. S. eamus: nanq; hic properat in Cyprum. SA. ne tam quidem:

Quamuis etiam maneo otioſus hic. S. reddetur, ne time.

SA. At, vt omne reddat. S. omne reddet, tace modò, ac ſequere hac. SA. ſequor.

C. Heus heus Syre. S. hem quid eſt? C. obſecro hercle hominem iſtum impuriſſimum

Quamprimũ abſoluitote: ne ſi magis irritatus ſiet

Aliquà ad patrem hoc permanet, atque ego tunc

perpetuo perierim.

S. Non *fiet, bono animo eſto: tu cum illa te intus obſecta interim,*

Et *lectulos iube ſterni nobis, & parari cætera.*

Ego *iam tranſacta re conuortam me domum cum obſonio.*

C. Ita *quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hũc ſumamus diem.*

ACT. III. SCEN. I.

SOSTRATA, *matrona,* CANTHARA, *nutrix.*

O Bſecro *mea tu nutrix, quid nunc fiet?* C. *quid fiet rogas? rectè* Aedepol *ſpero.* S. *modo dolores mea tu occipiunt primulum.*

C. Iam *nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris?*

S. Miſeram *me, neminem habeo: ſolæ ſumus:* Geta *autem hic non adeſt:*

Nec *quem ad obſtetricem mittam, nec qui accerſat* Aeſchinum.

C. Pol *is quidem iam hîc aderit: nam nunquam vnũ intermittit diem,*

Quin *ſemper veniat.* S. *ſolus mearũ miſeriarum eſt remedium.*

C. E re nata melius fieri haud potuit, quàm factum eſt hera:
Quando vitium oblatum eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,
Talem, tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol eſt, vt dicis: ſaluus nobis, deos quæſo, vt ſiet.

ACT. III. SCEN. II.

GETA ſeruus. SOSTRATA. CANTHARA.

NUNC illud eſt, quòd ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atq; huic malo ſalutem quærant, auxilij nihil afferant,
Quod mihíque, heræque, filiæq; herili eſt: væ miſero mihi,
Tot res repente circumuallant, vnde emergi non poteſt:
Vis, egeſtas, iniuſtitia, ſolitudo, infamia.
Hócine ſeculum? ô ſcelera, ô genera ſacrilega, ô hominem impium.
S. Me miſeram, quidnam eſt, quòd ſic video timidum & properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque iuſiurandum, neque

illum miſericordia
Repreſſit, neque reflexit: neque quòd partus inſtabat prope:
Cui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat. S. non intellego
Satis quæ loquatur. C. propius obſecro accedamus Soſtrata. G. ah,
Me miſerum, vix ſum cõpos animi: ita ardeo iracundia.
Nihil eſt quod malim, q̃ illam totam familiam dari mihi obuiam,
Vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens.
Satis mihi id habeam ſupplicij, dum illos vlciſcar modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tum autem Syrum impulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat viam:
Adoleſcenti ipſi eriperem oculos: poſt hæc præcipitem darem:
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſternerem.
Sed ceſſo heram hoc malo impertire properè? S. reuocemus: Geta.

G.Hem, quiſquis es, ſine me. S.ego ſum Soſtrata. G.vbi ea eſt? te ipſam quærito,

Te expecto: oppido opportune te obtuliſti mihi obuiam

Hera. S.quid eſt? quid trepidas? G.hei mihi. S. quid feſtinas mi Geta?

Animũ recipe. G.prorſus. S.quid iſtuc prorſus ergo eſt? G perimus,

Actum eſt. S.eloquere obſecro quid ſit. G.iam. S. quid iam Geta?

G.Aeſchinus. S.quid ergo is? G.alienus eſt à noſtra familia. S.hem,

Perij: quare? G.amare occœpit aliam. S.væ miſeræ mihi.

G.Neque id occulte fert: à lenone ipſus eripuit palám.

S.Satín hoc certo? G.certè, hiſce oculis egomet vidi Soſtrata. S.ah, ah,

Me miſeram: quid credas iam? aut cui credas? noſtrúmne Aeſchinum,

Noſtram vitam omniũ, in quo noſtræ ſpes, omnéſq; opes ſitæ

Erant? qui ſine hac iurabat ſe vnum nunquam victurum diem:

Qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum dicebat: patrem

Ita obſecraturum, vt liceret ſibi hanc vxorem ducere.

G.Hera, lachrumas mitte, ac potius quod ad hanc rem opus eſt, porrò conſule,

Patiamúrne, an narremus cuipiam? S.hau, hau mi homo, ſanúſne es?

An hoc proferendum tibi vſquam eſſe videtur? G. mihi quidem non placet.

Iam primum illũ alieno animo à nobis eſſe res ipſa indicat:

Nunc ſi hoc palàm proferemus, ille inficias ibit, ſat ſcio.

Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet, tum ſi maxime

Fateatur, cum amet aliam, non eſt vtile hanc illi dari:

Quapropter quoquo pacto celato opus eſt. S.ah, minime gentium.

Non faciam. G.quid agis? S.proferã. G.hem, mea Soſtrata, vide quam rem agas.

S.Peiore res loco non poteſt eſſe, quàm in quo nũc ſita eſt.

Primum indotata eſt: tum præterea quæ ſecunda ei dos erat,

Periĳt: pro virgine dari nuptum non poteſt. hoc reliquum eſt,

si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat.

Poſtremò quando ego conſcia mihi ſum, à me culpam eſſe hanc procul:

Neq; pretium, neq; rem vllam interceſſe illa aut me indignam experiar Geta.

G. Quid iſtuc? accedo vt melius dicas. S. tu quantum potes

Abi, atq; Hegioni cognato huius rem omnem narrato ordine.

Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit maxime.

G. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. S. propera: tu mea Canthara

Curre: obſtetricem arceſſe, vt cũ opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACT. III. SCEN. III.
DEMEA. SYRVS.

D I ſperij: Cteſiphonem audiui filium

Vnà fuiſſe in raptione cum Aeſchino.

Id miſero reſtat mihi mali, ſi illũ poteſt,

Qui alicui rei eſt, etiam eum ad nequitiam abducere.

Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum

Aliquò: perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.

Sed eccum Syrum ire video: hinc ſcibo iam vbi ſiet:

Atq; hercle hic de grege illo eſt. ſi me ſenſerit

Eum quæritare, nunquam dicet carnufex:

Non oſtendam me id velle. S. omnem rem modo ſeni,

Quo pacto ſe haberet, enarramus ordine:
Nihil quicquam vidi lætius. D. *prò Iuppiter*
Hominis ſtultitiam. S. *collaudauit filium:*
Mihi, qui dediſſem conſilium, egit gratias.
D. *Diſrumpor.* S. *argentum adnumerauit ilico:*
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententia. D. *hem,*
Huic mandes, ſiquid rectè curatum velis.
S. *Ehem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?*
D. *Quid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis*
Rationem. S. *eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atque*
Abſurda. Piſceis cæteros purga Dromo:
Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere
Pauliſper: vbi ego venero, exoſſabitur:
Prius nolo. D. *hæcine flagitia?* S. *mihi quidem non placent.*
Et clamo ſæpe, ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre. D. *dij voſtram fidem,*
Vtrum ſtudióne id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi,
Videre videor iam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquò militatum. S. *ô Demea*
ISTHVC EST SAPERE, *non quod ante pedes modo eſt*
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt,
Proſpicere. D. *quid? iſthæc iam penes vos pſaltria eſt?*

S. Eſt iam intus. D. eho, an domi eſt habiturus? S. credo, vt eſt

Dementia. D. hæcine fieri flagitia? S. inepta lenitas

Patris, & facilitas praua. D. fratris me quidem

Pudet, pigétq;. S. nimium inter vos Demea,

Ac non quia ades præſens, dico hoc, pernimium intereſt:

Tu quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:

Ille futilis, ſomnium: ſineres verò illum tuum

Facere hæc? D. ſinerem illũ? an non ſex totis menſibus

Prius olfeciſſem, quàm ille quicquam cœperit?

S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. ſic ſiet

Modo, vt nunc eſt quæſo. S. vt quiſque ſuum volt eſſe, ita eſt.

D. Quid eum? vidiſtíne hodie? S. tuúmne filium?

D. Abigam hunc rus. S. iam dudũ aliquid ruri agere arbitror.

D. Satín ſcis ibi eum eſſe? S. oh, qui egomet produxi. D. optume eſt.

Metui, ne hæreret hic. S. atq; iratum admodum.

D. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forum

De pſaltria iſtac. D. aín vero? S. vah, nihil reticuit:

Nam vt numerabatur fortè argentum, interuenit

Homo de improuiſo: cœpit clamare, Aeſchine

Hæcine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? D. *oh, lachrumo gaudio.*
S. *non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.*
D. *Saluos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiorum ſuûm.*
S. *hui.*
D. *Syre præceptorum plenus iſtorum ille.*
S. *Phy. domi habuit, vnde diſceret.* D. *fit ſedulo:*
Nihil prætermitto, conſuefacio: deniq;
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, vitas omnium
Iubeo, atq; ex aliis ſumere exemplum ſibi:
Hoc facito. S. *rectè ſanè.* D. *hoc fugito.* S. *callide.*
D. *Hoc laudi eſt.* S. *iſtæc res eſt.* D. *hoc vitio datur.*
S. *Probiſſime.* D. *porrò autem.* S. *non hercle ocium eſt*
Nunc mihi auſcultandi: piſceis ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt.
Nam id nobis tam flagitium eſt, quàm illa Demea non
Facere vobis, quæ modo dixti: & quòd queo,
Conſeruis ad eundem illis præcipio modum:
Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parùm,
Illud rectè: iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia.
Poſtremò tanquam in ſpeculum, in patinas Demea
Inſpicere iubeo: & moneo quid facto vſus ſiet.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio:
Verùm quid facias? vt homo eſt, ita morem geras.

Nunquid vis? D. *mentem vobis meliorem dari.*
S. *Tu rus hinc abis?* D. *rectè.* S. *nam quid tu hic agas,*
Vbi ſiquid bene præcipias, nemo obtemperat?
D. *Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,*
Rus abijt: illum curo vnum: ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis ille eſt, quem procul video? éſtne hic Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, is hercle eſt, vah, homo
Amicus nobis iam inde à puero: *Dij boni,*
Næ illiuſmodi iam nobis magna ciuium
Penuria eſt: homo antiqua virtute ac fide:
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quàm gaudeo, vbi etiam huius generis reliquias
Reſtare video. vah, viuere etiam nunc libet.
Opperiar hominem hic, vt ſalutem, & colloquar.

ACT. III. SCEN. IIII.
HEGIO. GETA. DEMEA.
PAMPHILA.

H. *O dij immortales, facinus indignum:* P *Geta*
Quid narras? G. *ſic eſt factum.* H. *ex illáne familia*
Tam illiberale facinus eſſe ortum? ô Aeſchine,

Pol haud paternum iſtuc dediſti. D. videlicet
De pſaltria hac audiuit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi,
Vtinam hic prope adeſſet alicubi, atq; audiret hæc.
H. Ni facient quæ illos æquum eſt, haud ſic auferent.
G. In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt.
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit ſenex.
Si deſeris tu, periimus. H. caue dixeris,
Neq; faciam, neq; me ſatis pie poſſe arbitror.
D. Adibo, ſaluere Hegionem plurimum
Iubeo. H. te quærebam ipſum: ſalue Demea.
D. Quid autem? H. maior filius tuus Aeſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neq; boni,
Neq; liberalis functus officium eſt viri.
D. Quid iſtuc eſt? H. noſtrum amicum noras Simulum,
Atque æqualem? D. quid ni? H. filium eius virginem
Vitiauit. D. hem. H. mane, nondum audiſti Demea
Quod eſt grauiſſimum. D. an quicquam eſt etiam amplius?
H. vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt:
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanum eſt, vbi ſcit factum, ad matrem virginis

Venit ipſus vltro lachrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, iurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt. virgo ex eo
Compreſſu grauida facta eſt, menſis hic deci-
mus eſt.
Ille bonus vir nobis pſaltriam (ſi dijs placet)
Parauit, quicum viuat, illam deſerat.
D. *Pro certóne tu iſtæc dicis?* H. *mater virginis*
In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, vt captus eſt ſeruulorum, non malus,
Neq; iners, alit illas: ſolus omnem familiam
Suſtentat: hunc abduce: vinci: quære rem.
G. *Imò hercle extorque, niſi ita factum eſt Demea.*
Poſtremò non negabit: coram ipſo cedo.
D. *Pudet: nec quid agam, neque quid huic reſpon-*
deam,
Scio. P. *miſeram me, differor doloribus.*
Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro. H. *hem,*
Númnam illa quæſo parturit? G. *certè Hegio.* H.
hem,
Illæc fidem nunc veſtram implorat Demea.
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum vt fiant, deos quæſo, vt vobis decet,
Sin aliter animus veſter eſt, ego Demea
Summa vi hanc defendam, atq; illum mortuum.
Cognatus mihi erat: vnà à pueris paruoli
Sumus educati: vnà ſemper militiæ & domi
Fuimus: paupertatem vnà pertulimus grauem,

Quapropter nitar, faciam, experiar: denique
Animam relinquam potius, q̃ illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? D. fratrem conueniã Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit cõſilium, id ſequar.
H. Sed Demea hoc tu facito tecum animo cogites,
Quàm vos facillimè agitis, q̃ eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles:
Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos vultis perhiberi probos.
D. Redito: fient, quæ fieri æquum eſt, omnia.
H. Decet te facere. Geta duc me intro ad Soſtratã.
D. Non me indicente hæc fiunt: vtinã hoc ſit modo
Defunctum: verũm nimia illæc licentia
Profecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, vt in eum hæc euomam.

ACT. III. SCEN. V.

HEGIO.

Bono animo fac ſis Soſtrata, & iſtã, quòd potes
Fac conſolere: ego Mitionem, ſi apud forum eſt,
Conueniam: atque vt res geſta eſt, narrabo ordine.
Si eſt, facturus vt ſit officium ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eſt eius ſententia,
Reſpõdeat mihi, vt quid agã quamprimum ſciam.

CTESIPHO. SYRVS.

In patrem hinc abiſſe rus? S. iam dudum.
a *C. dic ſodes. S. apud villam eſt.*
Nunc eum maxume operis aliquid facere credo. C. vtinam quidem,
Quod cũ ſalute eius fiat, ita ſe defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo prorſus è lecto nequeat ſurgere.
S. Ita fiat, & iſtoc ſiquid potis eſt rectius. C. ita: nam hunc diem
Miſere nimis cupio, vt cœpi, perpetuum in lætitia degere.
Et illud rus nulla alia cauſſà tã male odi, niſi quia
Prope eſt: quòd ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quàm huc reuerti poſſet iterum.
Nunc vbi me illic non videbit, iam huc recurret, ſat ſcio.
Rogabit me vbi fuerim, quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? S. nihilne in mente eſt? C. nunquam quicquam. S. tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? C. ſunt: quid poſtea?
S. Hiſce opera vt data ſit. C. quæ non data ſit? non poteſt fieri. S. poteſt.

C. Interdiu. ſed ſi hic pernocto, cauſſæ quid dicam ſyre?

S. Vah, quàm vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari!

Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo

Cum feruit maxume, tam placidum, quàm ouem reddo. C. quomodo?

S. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:

Virtutes narro. C. meas? S. tuas: homini ilico lachrumæ cadunt

Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. C. quidnam eſt? S. LVPVS IN FABVLA.

C. Pater eſt? S. ipſus eſt. C. Syre, quid agimus? S. fuge modo intro, ego videro.

C. ſiquid rogabit, nuſquam tu me, audiſtin'? S. potin vt deſinas?

ACT. IIII. SCEN. II.

DEMEA. CTESIPHO. SYRVS.

Ae ego homo ſum infœlix: primùm fratrẽ nuſquam inuenio gentium:

Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium

Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec quid agam ſcio.

C. Syre. S. quid ais? C. me quærit? S. verum. C. perij.

S. quin tu animo bono es.

q.ij.

D. Quid hoc (malum) infœlicitatis? nequeo ſatis decernere:
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferūdis miſeriȷs.
Pimus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porrò obnuntio: ægre ſolus, ſiquid fit, fero.
S. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire, is ſolus neſcit omnia.
D. Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo. C. Syre
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. etiam taces?
Ego cauebo. C. nunquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi:
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam, id tutiſſimum eſt.
S. Age, tamen hunc ego amouebo. D. ſed eccum ſceleratum Syrum.
S. Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini: quæ hæc eſt miſeria?
D. Quid ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? hem, eſt frater domi?
S. Quid (malum) bone vir mihi narras? equidem periȷ. D. quid tibi eſt?
S. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum, & iſtam pſaltriam
Vſque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide vt diſcidit labrum.

D. Quamobrem? S. me impulſore hanc emptam eſſe ait. D. non tu eum rus hinc modo
Produxe aiebas? S. factum: verùm venit pòſt inſaniens:
Nihil pepercit: non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtaui meis?
D. Laudo Cteſipho: patriſſas: abi, virum te iudico.
S. Laudas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquam: quia miſeram mulierem, & me ſeruolum,
Qui referire non audebam, vicit. hui perfortiter.
D. Non potuit melius: idem ſenſit quod ego, te eſſe huic rei caput.
Sed eſtne frater intus? S. non eſt. D. vbi illum quæram, cogito.
S. Scio vbi ſit: verùm hodie nunquam monſtrabo. D. hem, quid ais?
S. Ita. D. diminuetur tibi quidem iam cerebrum. S. at nomen neſcio
Illius hominis, ſed locum noui vbi ſit. D. dic ergo locum.
S. Noſtin porticum apud macellum hâc deorſum? D. quidni nouerim?
S. Præterito hac recta platea ſurſũ: vbi eò veneris,
Cliuos deorſũ vorſum eſt: hâc te præcipitato: poſtea

Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.

D. *Quo nam?* S. *illic vbi etiam caprificus magna eſt, noſtin?* D. *noui.* S. *hàc pergito.*

D. *Id quidem angiportum non eſt peruium.* S. *verum hercle, vah*

Cenſen hominem me eſſe? erraui: in porticum rurſum redi.

Sanè hàc multo propius ibis, & minor eſt erratio.

Scin Cratini huius ditis ædes? D. *ſcio.* S. *Vbi eas præterieris,*

Ad ſiniſtrã hac recta platea: vbi ad Dianæ veneris

Ito ad dextram prius, quàm ad portam venias: apud ipſum lacum

Eſt piſtrilla, & exaduorſum eſt fabrica: ibi eſt. D. *quid ibi facit?*

S. *Lectulos in ſole iligneis pedibus faciundos dedit,*

Vbi potetis vos. D. *recte ſanè: ſed ceſſo ad eum pergere?*

S. *I ſanè, ego te exercebo hodie, vt dignus es, ſilicernium.*

Aeſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur.

Cteſipho autem in amore eſt totus: ego iam proſpiciam mihi.

Nam iam adibo, atque vnum quicque, quod quidem erit belliſſimum,

Carpam: & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACT. IIII. SCEN. III.

MITIO. HEGIO.

EGo in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere Hegio:
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum eſt, corrigo:
Niſi ſi me in illo crediſti eſſe hominum numero, qui ita putant,
Sibi fieri iniuriam, vltro ſi quam fecere ipſi, expoſtulant,
Et vltro accuſant: id quia non eſt à me factum, agis gratias.
H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæſo, vt vnà mecum ad matrem virginis eas Mitio:
Atque iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri:
Suſpicionem hanc propter fratrem eius eſſe, & illam pſaltriam.
M. Si ita æquum cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eamus. H. bene facis:
Nam & illi animum iam releuabis, quæ dolore, ac miſeria
Tabeſcit, & tuo officio fueris functus. ſed ſi aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. imò ego ibo. H.

bene fatis.

OMNES QVIBVS RES SVNT *minus*
ſecundæ, magis ſunt neſcio quomodo
Suſpicioſi, ad contumeliam omnia accipiunt magis
Propter ſuã impotentiã: ſe ſemper credũt neglegi.
Quapropter teipſum purgare ipſis coràm placabilius eſt.

M. *Et recte, & verum dicis.* H. *ſequere me ergo hàc intro.* M. *maxume.*

ACT. IIII. SCEN. IIII.

AESCHINVS.

Iſcrucior animi: hócine deimprouiſo mali
mihi obijci
Tantum, vt neque quid me faciam, neque quid agam, certum ſiet?
Mẽbra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit,
Pectore conſiſtere nihil conſilij quit. vah, quomodo
Me ex hac expediam turba tanta? nunc ſuſpicio de me incidit,
Neque ea immerito. Soſtrata credit mihi me pſaltriam hanc
Emiſſe: id anus mihi indicium fecit.
Nam vt hinc forte ea ad obſtetricem erat miſſa, vbi eam vidi, ilico
Accedo, rogito, Pãphila quid agat: iã partus adſiet:
Eóne obſtetricem accerſat, illa exclamat, Abi, abi

iam Aeſchine:

Satis diu verba dediſti nobis: ſatis adhuc tua fruſtrata eſt fides:

Hem, quid iſtuc obſecro inquam eſt? valeas: habeas illam, quæ placet.

Sẽſi ilico id illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tamen,

Nequid de fratre garrulæ illi dicerẽ, ac fieret palã.

Nunc quid faciam? dicam fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus

Vſquam efferri. age mitto: fieri potis eſt, vt ne quà exeat.

Ipſum id metuo vt credant: tot concurrunt veriſimilia.

Egomet rapui: ipſe egomet ſolui argentum: ad me abducta eſt domum:

Hæc adeo mea culpa fateor fieri, non me hanc rem patri,

Vt vt erat geſta indicaſſe: exoraſſem vt eã ducerẽ.

Ceſſatum vſque adhuc eſt. nunc etiam porrò Aeſchine expergiſcere.

Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, vt purgem me: accedam ad fores.

Perij, horreſco ſemper, vbi pultare haſce occipio fores.

Heus, heus, Aeſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.

Prodit neſcio quis: concedam huc.

ACT. IIII. SCEN. V.

MITIO. AESCHINVS.

ITa vti dixi Soſtrata,
Facite: ego Aeſchinum conueniam, vt quo-
modo acta hæc ſint, ſciat.
ſed quis oſtium hoc pultauit? Ae. pater hercle eſt:
perij. M. Aeſchine.
Ae. Quid huic hic negoti eſt? M. túne has pepuliſti
fores? tacet.
Cur non ludo hunc aliquantiſper? melius eſt,
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit cre
dere.
Nihil mihi reſpondes? Ae. non equidem iſtas, quod
ſciam.
M. Itáne? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalua res eſt. Ae. dic ſodes pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei? M. nihil mihi quidem:
Amicus quidam me à foro abduxit modo
Huc aduocatum ſibi. Ae. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ,
Vt opinor, has non noſſe te, & certo ſcio:
Neque enim diu huc commigrarunt. Ae. quid tum
poſtea?
M. Virgo eſt cum matre. Ae. perge. M. hæc virgo
orba eſt patre.
Hic meus amicus illi genere eſt proximus:
Huic leges cogũt nubere hanc. Ae. perij. M. quid eſt?

Ae.Nihil:recte:perge. M.is venit,vt ſecũ auehat:
Nam habitat Mileti. Ae. hem, virginem vt ſecum auehat?
M.Sic eſt. Ae.Miletum vſque obſecro? M.ita. Ae.animo male eſt:
Quid ipſæ? quid aiunt? M. quid iſtas cenſes? nibil enim:
Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
Ae.Eho, nónne hæc iuſta tibi videntur poſtea?
M. Non. Ae. obſecro non? an illam hinc abducet pater?
M.Quidni illam abducat? Ae. factum à vobis duriter,
Immiſericorditérque: atque etiam, ſi eſt pater
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
M. Quamobrem? Ae. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui illi conſueuit prius,
(Qui infœlix haud ſcio an illã nunc miſere amat)
Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M.Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui quando nupſit? author his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? Ae.an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret, expectantem? hæc mi pater,

Te dicere æquum fuit, & id defendere.
M. *Ridicule, aduorſum ne illum cauſſam dicerem,*
Cui veneram aduocatus? ſed quid iſta Aeſchine
Noſtra, aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?
Quid lachrumas? Ae. *pater, obſecro, auſculta.* M. *Aeſchine audiui omnia,*
Et ſcio: nam te amo: quo magis quæ agis curæ ſunt mihi.
Ae. *Ita velim me promerentem ames, dum viuas, mi pater,*
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. *credo hercle: nam ingenium noui tuum*
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiaſti, quam te ius non fuerat tangere:
Iam id peccatum primum magnum, at humanum tamen:
Fecere alij ſæpe, item boni. at poſtquam id euenit, cedo,
Nunquid circunſpexti? aut nunquid tute proſpexti tibi
Quid fieret? quà fieret? ſi teipſum mihi puduit dicere,
Quà reſciſcerem? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem,
Prodidiſti & te, & illam miſerã, & gnatum, quòd

quidem in te fuit.

Quid? credebas dormienti hæc tibi cõfecturos deos?

Et illam ſine tua opera in cubiculum iri deductum domum?

Nolim cæterarum rerum te ſocordem eodem modo.

Bono animo es, duces vxorem hanc. Ae. *hem.* M. *bono animo es, inquam.* Ae. *pater,*

Obſecro non ludis tu nunc me? M. *ego te? quamobrem?* Ae. *neſcio,*

Niſi quia tam miſere hoc cupio eſſe verum, eò vereor magis.

M. *Abi domum, ac deos comprecare, vt vxorem acerſas: abi.*

Ae. *Quid? iam vxorem?* M. *iam.* Ae. *iam?* M. *iam quantum potes.* Ae. *dij me pater*

Omnes oderint, ni magis te, quàm oculos nunc amo meos.

M. *Quid? quàm illam?* Ae. *æque.* M. *perbenigne.* Ae. *quid, illic vbi eſt Mileſius?*

M. *abijt: perijt: nauem aſcendit. ſed cur ceſſas?* Ae. *abi pater.*

Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certe ſcio,

Quo vir melior multo es, quàm ego ſum, obtemperaturos magis.

M. *Ego eo intro, vt quæ opus ſunt, parentur: tu fac, vt dixi, ſi ſapis.*

Ae. *Quid hoc eſt negoti? hoc eſt patrem eſſe? aut hoc eſt filium eſſe?*

Si frater, aut ſodalis eſſet, qui magis morẽ gereret?
Hic non amandus? hicine non geſtandus in ſinu
eſt? hem.
Itáque adeo magnam mihi iniecit ſua commodita-
te curam,
Ne forte imprudens faciã, quod nolit: ſciẽs cauebo.
Sed ceſſo ire intro, ne mora meis nuptijs egomet
ſiem?

ACT. IIII. SCEN. VI.
DEMEA.

Efeſſus ſum ambulando: Vt Syre te cum
d *tua*
Monſtratione magnus perdat Iuppiter.
Perreptaui vſque omne oppidum, ad portam, ad
lacum.
Quo non? neque illic fabrica vlla erat, neque fra-
trem homo
Vidiſſe ſe aiebat quiſquam. nunc vero domi
Certum obſidere eſt vſque, donec redierit.

ACT. IIII. SCEN. VII.
MITIO. DEMEA.

Bo, illis dicam nullam eſſe in nobis morã.
I *D. Sed eccum ipſum: te iam dudum quæ-*
ro Mitio.

M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. M. ecce autem. D. noua,
capitalia. M. ohe, iam. D. neſcis qui vir ſit. M. ſcio.
D. Ah, ſtulte tu de pſaltria me ſomnias agere:
Hoc peccatum eſt in virginem ciuem. M. ſcio.
D. Eho, ſcis, & patere? M. quidni patiar? D. dic mihi
Non clamas? nõ inſanis? M. non. D. malim quidem,
Puer natus eſt. M. dij bene vortant. D. virgo nihil habet.
M. Audiui. D. & ducenda indotata eſt? M. ſcilicet.
D. Quid nunc futurum eſt? M. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Iuppiter,
Iſtócine pacto fieri oportet? M. quid faciã amplius?
D. Quid facias, rogitas? ſi non re ipſa tibi iſtuc dolet,
ſimulare certe eſt hominis. M. quin iam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem, hæc magis ſunt hominis. D. cæterum,
Placet tibi factum Mitio? M. non, ſi queam
Mutare: NVNC, CVM non queo, æquo animo fero.
ITA VITA EST HOMINVM, quaſi cum ludas teſſeris:
Si illud, quod eſt maxume opus, iactu non cadit:
Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
D. Corrector. nempe tua arte viginti minæ

Pro pſaltria periere, quæ, quantum poteſt,
Aliquò abijcienda eſt, ſi non pretio, at gratis.
M. Neque eſt, neque illam ſanè ſtudeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. proh diuûm fidem,
Meretrix materfamilias erit vna in domo?
M. cur non? D. ſanúmne te credis eſſe? M. equidem arbitror.
D. Ita me dij ament, vt video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, vt habeas quicum cantites.
M. Cur non? D. & noua nupta eadem hæc diſcet? M. ſcilicet.
D. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. M. probe.
Et tu nobiſcum vnà, ſi opus ſit. D. hei mihi,
Non te hæc pudent? M. iam vero omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita vti decet,
Hilarum, ac lubentem fac te in gnati nuptijs.
Ego hos conueniam: poſt huc redeo. D. ô Iuppiter,
Háncine vitam? hóſcine mores, hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: ipſa ſi cupiat Salus,
Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACT. V. SCEN. I.
SYRVS. DEMEA.

Depol Syriſce te curaſti molliter,
Lautéque munus adminiſtraſti tuum.
Abi.ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt.D.illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ.S.ecce autem hic adeſt ſenex
Noſter.quid fit?quid tu es triſtis?D.ohe ſcelus.
S.Eho,iam tu verba fundis hic,ſapientia?
D.Túne ſi meus eſſes? S.Dis quidem eſſes Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes.D.exemplum omnibus
Curarem vt eſſes.S.quamobrẽ?quid feci? D.rogas?
In ipſa turba,atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt,potaſti ſcelus,quaſi
Re bene geſta.S.ſanè nollem huc exitum.

ACT. V. SCEN. II.
DROMO. SYRVS. DEMEA.

Eus Syre, rogat te Cteſipho vt redeas. S. abi.
D.Quid Cteſiphonem hic narrat? S.nihil. D.eho carnufex,
Eſt Cteſipho intus?S.non eſt.D.cur hic nominat?
S.Eſt alius quidam paraſitaſter paruolus:
Noſtin? D. iam ſcibo. S. quid agis ? quo abis? D.

mitt e me.
S. *Noli inquam.* D. *non manum abſtines maſtigia?*
An tibi mauis cerebrum diſpergi hic? S. *abijt.*
Aedepol comeſſatorem haud ſanè commodum,
Præſertim Cteſiphoni: quid ego nunc agam?
Niſi dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atq; edormiſcam hoc villi? ſic agam.

ACT. V. SCEN. III.
MITIO. DEMEA.

P *Arata à nobis ſunt, ita vt dixi, Soſtrata*
Vbi vis: quiſnam à me pepulit tam grauiter fores?
D. *Hei mihi, quid faciam? quid clamem, aut querar?*
O cælum, ô terra, ô maria Neptuni. M. *hem tibi,*
Reſciuit omnem rem: id nunc clamat ſcilicet.
Paratæ lites: ſuccurrendum eſt. D. *eccum adeſt*
Communis corruptela noſtrûm liberûm.
M. *Tandem reprime iracundiam, atq; ad te redi.*
D. *Repreſſi, redij, mitto maledicta omnia:*
Rem ipſam putemus: dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Néve ego tuum: reſponde. M. *factum eſt, non nego.*
D. *Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?*
Cur emis amicam Mitio? nunquid minus
Mihi idem ius æquum eſt eſſe, quàm mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

M. Non æquum dicis, non. nam vetus verbum hoc
quidem eſt,
COMMVNIA eſſe amicorum inter ſe omnia,
D. Facete. nunc demum iſtæc nata oratio eſt.
M. Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea:
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filij
Quem faciunt, quæſo facito hæc tecum cogites:
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quòd ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum: eandem illam rationē antiquam obtine.
Conſerua, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam iſtanc tibi obtine:
Mea, quæ præter ſpem euenere, vtantur ſine:
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe. omnia hæc ſi voles
In animo vere cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
D. Mitto rem: conſuetudinem ipſorum. M. mane,
Scio: iſtuc ibam. multa in homine Demea,
Signa inſunt, ex quibus coniectura facile fit,
Duo cum idem faciunt ſæpe, vt poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quòd diſſimilis res ſit, ſed quòd is qui facit.
Quæ ego eſſe in illis video, vt confidam fore, ita
Vt volumus: video eos ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare: ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum: quouis illos tu die

Reducas. at enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. ô noſter Demea,
Ad omnia alia: ætate ſapimus rectius,
SOLVM VNVM *hoc vitium affert ſenectus hominibus,*
Attentiores ſumus ad rem omnes, q̃ ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. D. næ nimium modo
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Mitio,
Et tuus iſte animus æquus ſubuortit. M. tace.
Non fiet: mitte iam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. D. ſcilicet, ita tempus fert,
Faciundum eſt: cæterum rus cras cum filio
Cum prima luce ibo hinc. M. imò de nocte cenſeo.
Hodie modo hilarum fac te. D. & iſtam pſaltriam
Vnà illuc mecum hinc abſtraham. M. pugnaueris.
Eo pacto prorſum illic alligaris filium.
Modo facito, vt illam ſerues. D. ego iſtuc videro:
Atque ibi, fauillæ plena, fumi ac pollinis
Coquendo ſit faxo, & molendo: præter hæc
Meridie ipſo faciam, vt ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atque atram, q̃ carbo eſt. M. placet,
Nunc mihi videre ſapere: atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas vt cum illa vnà cubet.
D. Derides? fortunatus qui iſtoc animo ſies:
Ego ſentio. M. ah pergíſne? D. iam iam deſino.
M. I ergo intro: & cui opus eſt rei, hilarem hunc ſumamus diem.

ACT. V. SCEN. IIII.

DEMEA.

Vnquam ita quiſquam bene ſubducta ra-tione ad vitam fuit,

QVIN RES, AETAS, VSVS *ſem-per aliquid adportet noui,*

Aliquid [illegible] *vt illa, quæ te ſcire credas, neſcias:*

Et quæ tibi putaris prima, in experiũdo repudies:

Quod mihi nunc euenit. nam ego vitam duram, quam [illegible] *vſque adhuc,*

Prope iam excurſo ſpatio, mitto: id quamobrem, re ipſa reperi,

FACILITATE NIHIL *homini eſſe me-lius, neque clementia.*

Id eſſe verum, ex me, atque ex fratre, cuiuis facile eſt noſcere:

Ille ſuam ſemper egit vitam in otio, in conuiuijs:

Clemẽs, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus.

Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes benedicunt, amant.

Ego ille agreſtis, ſæuus, triſtis, parcus, truculentus, tenax,

Duxi vxorem: quam ibi miſeriam vidi? nati filij:

Alia cura. porrò autem dum ſtudeo illis vt quam-plurimum

Facerem, contriui in quærendo vitam atque æta-tem meam.

Nūc exacta ætate,hoc fructi pro labore ab his fero
Odiū,ille alter ſine labore patria potitur cōmoda:
Illum amant : me fugitant : illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo : ego deſertus ſum.
Illum vt viuat optant : meam autem mortem expectant.ſcilicet
Ita eos meo labore eductos maximo,hic fecit ſuos
Paulo ſumptu:miſeriam omnem ego capio,hic potitur gaudia.
Age age , nunc experiamur contra hæc , quid ego poſſiem
Blande dicere,aut benigne facere, quando eò prouocat.
Ego quoque à meis me amari, & magnipendi poſtulo:
Si id fit dando,atque obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit : id mea minime refert, qui ſum natu maxumus.

ACT. V. SCEN. V.
SYRVS. DEMEA.

Eus Demea, rogat frater,ne abeas lōgius.
h *D.Quis homo? ô Syre noſter,ſalue : quid fit? quid agitur?*

S.Recte. D.optime eſt: iam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam, ô noſter, quid fit? quid agitur?
Seruum haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens benefaxim. S.gratiam habeo. D.atqui ſyre
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACT. V. SCEN. VI.

GETA. DEMEA.

Era, ego hinc ad hos prouiſam, quàm mox virginem
b Accerſant, ſed eccum Demeam: ſaluos ſies.
D. Oh, quî vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi
Pretij eſſe hodie te indicaui animo meo.
Nam is mihi eſt profecto ſeruus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita vt tibi ſenſi Geta.
Et tibi ob eam rem, ſiquid vſus venerit,
Lubens benefaxim. meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cum hæc exiſtumas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

AESCHINVS. DEMEA.
SYRVS. GETA.

Occidunt me quidem, dum nimis ſanctas nuptias
Student facere: in apparando conſumunt diem.
D. Quid agitur Aeſchine? Ae. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te amat plus quàm hoſce oculos. ſed cur non domum
Vxorem accerſis? Ae. cupio. verùm hoc mihi mora eſt,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho,
Vin tu huic ſeni auſcultare? Ae. quid? D. miſſa hæc face.
Hymenæum, turbam, lampadas, tibicinas:
Atque hãc in horto maceriam iube dirui:
Quantum poteſt: hac tranſfer. vnam fac domum.
Traduce & matrem & familiam omnem ad nos. Ae. placet
Pater lepidiſſime. D. euge, iam lepidus vocor.
Fratri ædes fient peruiæ: turbam domum
Adducet, & ſumptum admittet. multa, quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam: iube nunc iam
Dinùmeret Babylo illi viginti minas.

Syre ceſſas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue:
Tu illas abi & traduce. G. Dij tibi Demea
Bene faciant. cum te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
Quid tu ais? Ae, ſic opinor. D. multo rectius eſt,
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Aegrotam. Ae. nihil enim vidi melius mi pater.
D. Sic ſoleo. ſed eccum Mitio egreditur foras.

ACT V. SCEN. VIII.

MITIO. DEMEA. AESCHINVS.

Vbet frater? vbi is eſt? túne iubes hoc
I Demea?
D. Ego vero iubeo, & in hac re, & in alijs omnibus
Quàm maxime vnam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. Ae. ita quæſo pater.
M. Haud aliter cẽſeo. D. imò hercle, ita nobis decet.
Primùm huius vxoris eſt mater. M. eſt: quid poſtea?
D. Proba & modeſta. M. ita aiunt. D. natu grãdior.
M. Scio. D. parere iam diu per annos hæc nõ poteſt:
Nec qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquum eſt ducere: & te operam, vt fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam.
M. ineptis. D. ſi tu ſis homo,

Hic faciat. Ae.*mi pater.* M.*quid? tu huic aſine auſcultas?* D.*nihil agis:*

Fieri aliter non poteſt. M.*deliras.* Ae. *ſine te exorem mi pater.*

M.*Inſanis? aufer.* D.*age, da veniam filio.* M.*ſatin ſanus es? ego*

Nouus maritus anno demũ quinto & ſexageſimo

Fiam? atque anum decrepitam ducam? idne eſtis authores mihi?

Ae.*Fac: promiſi ego illis.* M.*promiſti autem? de te largitor puer.*

D. *Age, quid ſi quid te maius oret?* M. *quaſi hoc non ſit maxumum.*

D.*Age, da veniam.* Ae.*ne grauare.* D.*fac, promitte.* M.*non omittis?*

Ae.*Non, ni exorem.* M.*Vis eſt hæc quidem.* D.*age, prolixe Mitio.*

M.*Etſi hoc mihi prauum, ineptum, abſurdum, atque alienum à vita mea*

Videatur: ſi vos tantopere iſtuc vultis, fiat. Ae.*bene facis.*

D.*Merito te amo. Verum, quid ego dicam? hoc confit quod volo:*

Quid nunc quod reſtat? Hegio his eſt cognatus proxumus,

Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

M. *Quid facere?* D. *agelli hic ſub vrbe eſt paulu-*

lum, quod locitas foras:
Huic demus, qui fruatur. M. *paululum id autem?* D. *ſi multum, tamen*
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, recte datur.
Poſtremo, non meum illud verbum facio, quod tu Mitio
Bene, & ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,
QVOD NIMIVM *ad rem in ſenecta attenti ſumus: hanc maculam nos decet*
Effugere: dictum eſt vere, & re ipſa fieri
Oportet. M. *quid iſtuc? dabitur quidem, quando hic volt.* Ae. *mi pater.*
D. *Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo.* M. *gaudeo.*
D. SVO SIBI HVNC *gladio iugulo.*

ACT. V. SCEN. IX.
SYRVS. DEMEA. MITIO. AESCHINVS.

Actum eſt, quod iuſſi Demea.
F D. *Frugi homo es: ædepol hodie mea quidem ſententia*
Iudico Syrum fieri eſſe æquum liberum. M. *iſtunc liberum?*
Quódnam ob factum? D. *multa.* S. *ô noſter Demea,*

ædepol vir bonus es:
Ego iſtos vobis vſque à pueris curaui ambos ſedulo:
Docui, monui, bene præcepi ſemper quæ potui omnia.
D. *Res apparet: & quidem porrò hæc, obſonare, cum fide*
Scortum adducere, apparare de die conuiuium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. *ô lepidum caput.*
D. *Poſtremo, hodie in pſaltria iſtac emunda, hic adiutor fuit,*
Hic curauit: prodeſſe æquũ eſt: alij meliores erunt.
Denique hic vult fieri. M. *Vin tu hoc fieri?* AE. *cupio.* M. *ſi quidem*
Tu vis, Syre eho, accede huc ad me, liber eſto. S. *bene facis:*
Omnibus gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea Demea.
D. *Gaudeo.* AE. *& ego.* S. *credo: Vtinam hoc perpetuũ fiat gaudium,*
Phrygiam vt vxorem meam vnà mecum videam liberam.
D. *Optumam quidem mulierem.* S. *& quidem tuo nepoti huius filio*
Hodie primam mammam dedit hæc. D. *hercle vero ſerio,*
Si quidem prima dedit, haud dubium quin emitti

æquum ſiet.

M. *Ob eam rem?* D. *ob eam: poſtremo à me argentum, quanti eſt, ſumito.*

S. *Dij tibi* Demea *oro omnes ſemper omnia optata offerant.*

M. *Syre proceſſiſti hodie pulchre.* D. *ſi quidem porro* Mitio

Tu tuum officium facies, atq; huic aliquid paululum præ manu

Dederis, vnde vtatur, reddet tibi cito. M. *iſtoc vilius.*

Ae. *Frugi homo eſt.* S. *reddam hercle, da modo.* Ae. *age pater.* M. *pòſt conſulam.*

D. *Faciet.* S. *ô vir optime.* Ae. *ô mi pater feſtiuiſſime.*

M. *Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutauit tuos?*

Quod proluuium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? D. *dicam tibi:*

Vt id oſtenderem, quòd te iſti facilem & feſtiuum putant,

Id non fieri ex vera vita, neq; adeo ex æquo & bono:

Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo Mitio.

Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inuiſa eſt Aeſchine,

Quia non iuſta iniuſta, prorſus omnia omnino obſequor,

Miſſa facio, effūdite, emite, facite quod vobis lubet,

Sed ſi id vultis potius, quæ vos propter adoleſcentiam
Minus videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum,
Hæc reprehendere & corrigere me, & obſecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis. AE. *tibi pater permittimus:*
Plus ſcis quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet? D. *ſino,*
Habeat, in iſtac finem faciat. AE. *iſtuc recte.*

PLAVDITE.

CALLIOPIVS RECENSVI.

DONATI PROLEGOMENA IN Hecyram Terentij.

Hæc fabula, Apollodori eſſe dicitur Græca. nam & ipſa & Phormio ab eodem dicuntur eſſe tranſlatæ, cum reliquæ quatuor ſint Menandri comici. Hecyra autem dicitur ideo, quia per ſocrus & ſoceros in ea aguntur multa. Nam & Hecyros & Hecyra, ſoceri nomen, ſocrûſque ſignificant. Eſt autem mixta motorijs actibus, ac ſtatarijs: multúmque ſententiarum & figurarum continet in toto ſtylo. Vnde cum delectet plu-

rimum, non minus vtilitatis affert ſpectatoribus. Atque in hac, primæ partes ſunt Lachetis, *ſecundæ* Pamphili, *tertiæ* Phidippi, *quartæ* Parmenonis: *ac deinceps aliarum perſonarum quæ his adiunctæ ſunt.* Diuiſa *eſt autem, vt cæteræ, quinque actibus legitimis, quos in ſubditis diſtinguemus.* In *hac prologus eſt & multiplex, & rhetoricus nimis: propterea quòd ſæpe excluſa hæc* Comœdia*, diligentiſſima defenſione indigebat.* Atque *in hac* Protaſis *turbulenta eſt,* Epitaſis *mollior, lenis* Cataſtrophe. Acta *ſanè eſt ludis* Megalenſibus, Sexto Iulio, C. Rabirio Aedilibus Curulibus. Egitq; L. Ambiuius. Modulatus *eſt eam* Flaccus Claudius *tibijs paribus.* Tota Græca *eſt, factáq; & ædita quinto loco,* Cn. Octauio, T. Manlio COS. Cantica *& diuerbia ſummo in hac fauore ſuſcepta ſunt.* protatica *proſopa, id eſt perſonæ extra argumentum duæ ſunt,* Philotidis *&* Syræ. In *tota* Comœdia *hoc agitur, vt res nouæ fiant: nec tamen abhorreant à conſuetudine.* Inducuntur *enim beneuolæ ſocrus, verecunda nurus, leniſſimus in vxorem maritus, & item deditus matri ſuæ, meretrix bona.*

Vitiatam in tenebris ante nuptias, cui annulum extorſerat, meretricem amãs dum ignorat Pamphilus, duxit vxorem grauidam ex compreſſu ſuo. Quam peregre profectus, quum reliquiſſet domi, rediens parientem offendit furtim, & apud matrẽ ſuam. Qua re commotus, dum repudium inuitis parentibus, & cauſſam repudij neſciẽtibus, parat: per meretricem, apud quã annulus inuentus eſt, cognoſcit tandem ita à ſe vitiatam vxorem, & ex ſe natum filium. Primus actus colloquium continet meretricis Philotidis ac lenæ Syræ cum Parmenone: vt per harum perſonas, quæ protaticæ dicuntur, argumentum ſpectator diſcat. Secundi actus tenor in hoc eſt, Immeritam vxorem veluti malam ſocrũ, accuſat Laches: & conuenit Phidippum de eadem cauſa. ſtatim poſt quorum colloquium, conqueſtio inducitur Soſtratæ, quòd falſum crimẽ inuidioſũmq; ſuſtineat. Tertio actui hæc aſcribũtur, conqueſtio Pamphili peregre redeuntis, de amore ſuo circa vxorẽ, paritudo Philumenæ, Soſtratæ verba ſuper ægritudine nurus, quam morbo credit afflictam. Fletus Pamphili errantis, cõputat non ex ſe filiũ natum eſſe. Colloquiũ Parmenonis cum pueris à naui venientibus, vt mox loquatur cum ipſo Pamphilo, à quo in arcem mittitur. Item Lachetis, Phidippiq;, & Pamphili verba de recon-

ciliandæ illi coniuge, & eorum ab inuicem litigioſa diſſenſio. Quartum actum hæc complent, perturbatio Myrrhinæ ex interuentu mariti: & eiuſdem cum eo nimis callida ac muliebris aſtutiæ diſceptatio. Soſtratæ, Pamphili, Lachetiſque colloquium. Inclamatio patris & ſoceri aduerſum Pamphilum vxorem recuſantem. Conuentio meretricis promittentis ſe iuſiurandum matronis exhibituram de nõ admiſſo ad ſe Pamphilo. In quinto actu Bacchidis narratio de intus geſtis, & colloquium cũ Parmenone inducitur: quẽ nuntiũ mittit ad Pamphilũ, Pamphiliq; ad vltimũ actio gratiarũ apud ipſam Bacchidem. Docet autem Varro, neq; in hac fabula, neque in alijs eſſe mirandum, quòd actus impares ſcenarum paginarũmq; ſint numero, cum hæc diſtributio in rerum deſcriptione, non in numero verſuum cõſtituta ſit: non apud Latinos modo, verùm etiam apud Græcos ipſos.

ſ.i.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Philotis	*meretrix.*	*Soſtrata*	*mulier.*
Syra	*anus.*	*Philippus*	*ſenex.*
Parmeno	*ſeruus.*	*Myrrhina*	*mulier.*
Laches	*ſenex.*	*Soſia*	*ſeruus.*
Pamphilus	*adoleſcens.*	*Bacchis*	*meretrix.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN HECYRAM.

Vxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitiū obtulit:
Eiúſq;, per vim quem detraxit, annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptā haud attigit.
Hanc mater vtero grauidam, ne id ſciat ſocrus,
Vt ægram ad ſe tranſfert. reuertit Pamphilus:
Deprehendit: partum celat. Vxorem tamen
Recipere non volt. pater incuſat Bacchidis
Amorem. dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ fortè agnoſcit Myrrhina:
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

ACTA LVDIS MEGALENS. SEX. Iulio, Cn. Cornelio Dolabebella Aedilib. Curulib. Modos fecit Flaccus Claud. tibijs Paribus. tota Græca Apollodoru facta eſt. Acta Primò ſine Prologo. Data Secundo, Cn. Octauio, T. Manlio Coſſ. Relata eſt Lucio Paulo Aemilio Ludis funeralib. Non eſt placita. Tertio relata, Q. Fulnio, L. Marcio Aedilib. Curulib. Egit L. Ambiuius, L. Sergius Turpio. Placuit.

PROLOGVS.

Hecyra eſt huic nomen fabulæ: hæc cum data eſt
Noua, nouum interuenit vitium, & calamitas,
Vt neq; ſpectari, neq; cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus, in funambulo
Animum occuparat, nunc hæc planè eſt pro noua:
Et is qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis eius, quæſo nunc hanc noſcite:
Orator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator vt ſiem, eodem vt iure vti ſenem
Liceat, quo iure ſum vſus adoleſcentior.
Nouas qui exactas feci vt inueteraſcerent,

Ne cum poëta ſcriptura euaneſceret:
In his, quas primum Cæcili didici nouas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſciebam dubiam fortunam eſſe ſcenicam:
Spe incerta certum mihi laborem ſuſtuli:
Eaſdem agere cœpi, vt ab eodem alias diſcerem
Nouas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem,
Perfeci vt ſpectarentur. vbi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt: ita poëtam reſtitui in locum
Prope iam remotum iniuria aduerſariûm
Ab ſtudio, atq; ab labore, atq; ab arte muſica.
Quòd ſi ſcripturam ſpreuiſſem in præſentia,
Et in deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Vt in otio eſſet potius, q̃ in negotio:
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſſa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem veſtra intelligentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit expectatio,
Comitum conuentus, ſtrepitus, clamor mulierum
Fecere, vt ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cœpi vti conſuetudine,
In experiundo vt eſſem: refero denuo.

Primo actu placeo:cum interea rumor venit
Datum iri gladiatores,populus conuolat:
Tumultuantur,clamant,pugnant de loco.
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt,otium & ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt:vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos:facite vt veſtra authoritas
Meæ authoritati fautrix,adiutrixq; ſit:
Si nunquam auare ſtatui pretium arti meæ:
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maximum,
Quàm maxime ſeruire voſtris commodis:
Sinite impetrare me,qui in tutelam meam
Studium ſuum,& ſe in veſtram commiſit fidem:
Ne eum circumuentum iniquè iniqui irrideant.
Mea cauſſa cauſſam hanc accipite, & date ſilentium,
Vt libeat ſcribere aliis,mihique vt diſcere
Nouas expediat poſthac, precio emptas meo.

PHILOTIS *meretrix.* SYRA *anus.*

P ER *pol quampaucos reperias meretricibus*
Fideleis euenire amatores Syra:
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm ſanctè, vt quiuis facile poſſet credere,
Nunquam illa viua ducturum vxorem domum:
Hem duxit. S. *ergo propterea te ſedulo*
Et moneo, & hortor, ne cuiuſquam miſereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis.
P. *Vtin eximium neminem habeam?* S. *neminem.*
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te vt blanditijs ſuis
Quàm minimo pretio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu, amabo, non contrà inſidiabere?
P. *Tamen eandem pol eſſe omnibus, iniurium eſt.*
S. *Iniurium eſt autem vlciſci aduerſarios?*
Ac qua via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram, cur non aut iſtæc mihi
Aetas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACT. I. SCEN. II.

PARMENO *ſeruus.* PHILO-
TIS. SYRA.

ENEX *ſi quæret me, modo iſſe di-
S cito*
Ad portum percontatum aduentū Pam
phili.
Audín quid dicam Scirte*? ſi quæret me, vti*
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris:
Aliàs vt vti poſſim cauſſa hac integra.
Sed videóne ego Philotion*? vnde hæc aduenit?*
Philotis*, ſalue multum.* PH. *ô ſalue* Parmeno.
SY. *Salue mecaſtor* Parmeno. PA. *& tu ædepol
Syra.*
Dic mihi Philotis*, vbi te oblectaſti tam diu?*
PH. *Minime equidem me oblectaui, quæ cū milite*
Corinthum *hinc ſum profecta inhumaniſſimo:*
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
PA. *Aedepol te deſyderium* Athenarum *arbitror*
Philotion *cepiſſe ſæpe, & te tuum*
Conſilium contempſiſſe. PH. *non dici poteſt*
*Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à mi-
lite,*
Vóſque hic videndi, antiqua vt conſuetudine
Agitarem inter vos libere conuiuium.
Nam illic haud licebat, niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. PA. *haud opinor commode*

Finem ſtatuiſſe orationi militem.

P H. *Sed quid hoc negoti eſt? modo quæ hæc narrauit mihi*

Hic intus Bacchis? *quod ego nunquam credidi*

Fore, vt hac ille viua poſſet animum inducere

Vxorem habere. P A. *habere autem?* PH. *eho tu, an non habet?*

P A. *Habet, ſed firmæ hæ vereor vt ſint nuptiæ.*

P H. *Ita dij deæque faxint, ſi in rem eſt* Bacchidis:

Sed quî iſtuc credam ita eſſe? dic mihi Parmeno.

P A. *Non eſt opus prolato: hoc percontarier*

Deſiſte. P H. *nempe ea cauſſa, vt ne id fiat palàm:*

Ita me dij bene amabunt, haud propterea te rogo

Vt hoc proferam, ſed vt tacita mecum gaudeam.

P A. *Nunquam dices tam commode, vt tergum meum*

Tuam in fidem committam. P H. *ha noli* Parmeno:

Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,

Quàm ego quæ percontor, ſcire. P A. *vera hæc prædicat,*

Et illud mihi maximum vitium eſt. ſi mihi fidem

Das te tacituram, dicam. P H. *ad ingenium redis:*

Fidem do, loquere. P A. *auſculta.* P H. *iſtic ſum.* P A. *hanc* Bacchidem

Amabat, vt cum maxime, tum Pamphilus,

Cum pater vxorem vt ducat orare occipit:

Et hæc communia omnium quæ ſunt patrum,
Se ſenem eſſe dicere:illum autem eſſe vnicum
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille primo ſe negare:ſed poſtquam acrius
Pater inſtat,fecit animi vt incertus foret,
Pudoríne,ánne amori obſequeretur magis.
Tundendo,atq; odio deniq; effecit ſenex:
Deſpondit ei gnatam huius vicini proxumi.
Vſq; ad illud viſum eſt Pamphilo neutiq̃ graue,
Donec iam in ipſis nuptijs, poſtq̃ videt
Paratas,nec moram vllam,quin ducat,dari:
Ibi demum ita ægre tulit,vt ipſam Bacchidem
Si adeſſet,credo ibi eius commiſereſceret.
Vbicunq; datum erat ſpatium ſolitudinis,
Vt colloqui mecum vnà poſſet,Parmeno
Perij,quid ego egi?in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno:perij miſer.
PH. *At te dij,deæque perdiunt cum iſtoc odio Laches.*
PA. *Vt ad pauca redeam, vxorem deducit domum.*
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox,eam nihilo magis.
PH. *Quid ais? cum virgine vnà adoleſcens cubuerit*
Plus potus,ſeſe illa abſtinere vt potuerit?
Non veriſimile dicis:nec verum arbitror.
PA. *Credo ita videri tibi:nam nemo ad te venit*

Niſi cupiens tui:ille inuitus illam duxerat.

P H. *Quid deinde fit?* P A. *diebus ſanè pauculis*

Poſt, Pamphilus me ſolum ſeducit foras:

Narrátq; vt virgo à ſe integra etiam tum ſiet:

Séq; ante, q̃ eam vxorem duxiſſet domum,

Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias:

Sed quam decrerim me non poſſe diutius

Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,

Quin integram itidem reddam, vt accepi à ſuis,

Neq; honeſtum mihi, neq; vtile ipſi virgini eſt.

P H. *Pium , ac pudicum ingenium narras Pamphili.*

P A. *Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror:*

Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitij,

Superbum eſt: ſed illam ſpero, vbi hoc cognouerit,

Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.

P H. *Quid interea? ibátne ad Bacchidem?* P A. *quotidie.*

Sed, vt fit, poſtquam hunc alienũ ab ſeſe videt,

Maligna multo, & magis procax facta ilico eſt.

P H. *Non ædepol mirum.* P A. *atqui ea res multo maxime*

Diſiunxit illum ab illa: poſtquam & ipſe ſeſe,

Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognouit ſatis,

Ad exemplum ambarum, mores earum exiſtimans.

Hæc, ita vti liberali eſſe ingenio decet,

Pudens, modeſta, incommoda atq; iniurias

Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris miſericordia
Deuictus, partim victus huiuſce iniurijs,
Paulatim elapſus Bacchidi, atq; huic tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horum, ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater:
Relinquit cum matre hîc vxorem. nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in vrbem commeat.
PH. *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*
PA. *Nunc audies. primum, dies compluſculos*
Bene conueniebat ſanè inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam:
Neq; lites vllæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. PH. *quid igitur?* PA. *ſi quādo ad eam acceſſerat*
Confabulatum, fugere è conſpectu ilico.
Videre nolle: deniq; vbi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem diuinam: abijt.
Vbi illic dies eſt complureis, accerſi iubet:
Dixere cauſſam tunc neſcio quam. iterum iubet:
Nemo remiſit. poſtq̄ accerſunt ſæpius,
Aegram eſſe ſimulant mulierem: noſtra ilico
It viſere ad eam. admiſit nemo. hoc vbi ſenex
Reſciuit, heri ea cauſſa rure huc aduenit:
Patrem continuo conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:

Niſi ſanè curæ eſt, quorſum euenturum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.
PH. *Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite,*
Me eſſe illum conuenturam. PA. *dij vortant bene*
Quod agas. PH. *vale.* PA. *& tu bene vale Philotion.*

ACT. II. SCEN. I.

LACHES *ſenex.* SOSTRATA *mulier.*

PRO deûm atq; hominũ fidem, quod hoc genus eſt? quæ hæc eſt coniuratio?
Vt omnes mulieres eadẽ æque ſtudeant, nolintq; omnia:
Neq; declinatam quicquam ab aliarum ingenio vllam reperias.
Itaque adeo vno omnes animo ſocrus oderunt nurus:
Viris eſſe aduorſas æque ſtudium eſt, ſimilis pertinacia eſt.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam:
Et ei ludo, ſi vllus eſt, magiſtrã hanc eſſe ſatis certo ſcio.
S. *Me miſeram. quæ nunc quamobrem accuſer, neſcio.* L. *hem,*
Tu neſcis? S. *nõ, ita me dij bene ament, mi* Laches:

Itáq; vnà inter nos agere ætatẽ liceat. L.dij mala
  prohibeant.
S.Méq; abs te immerito eſſe accuſatã poſtmodum
  reſciſſes. L.ſcio:
Te immerito? an quicquam pro iſtis factis dignum
  te dici poteſt?
Quæ me,& te,& familiam dedecoras: filio luctũ
  paras.
Tum autem, ex amicis inimici vt ſint nobis affi-
  nes,facis:
Qui illum decrerunt dignum,ſuos cui liberos com-
  mitterent.
Tu ſola exorere, quæ perturbas hæc tua impu-
  dentia.
S.Egóne?[L.tu inquam mulier, quæ me omnino la-
  pidem,haud hominem putas.
An quia ruri eſſe crebro ſoleo,neſcire arbitramini
Quo quiſq; pacto hîc vitam veſtrorum exigat?
Multo melius hîc quæ fiunt,quàm illic vbi ſum aſ-
  ſidue,ſcio:
Ideo quia vt vos mihi domi eritis, proinde ego ero
  fama foris.
Iam pridem equidem audiui cepiſſe odium tui Phi
  lumenam:
Miniméq; adeo mirum:& ni id feciſſet,magis mi-
  rum foret.
Sed non credidi adeo, vt etiam totam hanc odiſſet
  domum.

Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At vide, q̃ immerito ægritudo hæc oritur mihi abs te Soſtrata.
Rus habitatum abij, concedens vobis, & rei ſeruiens,
Sumptus veſtros, otiúmq; vt noſtra res poſſet pati:
Meo labori haud parcens, præter æquum, atq; ætatem meam.
Nõ te pro his curaſſe rebus, nequid ægre eſſet mihi?
S. Non mea opera, neque pol culpa euenit. L. imò maxime.
Sola hîc fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola Soſtrata.
Quæ hic erant, curares: cum ego vos ſolui curis cæteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico mi Laches.
L. Gaudeo (ita me dij ament) gnati cauſſa: nam de te equidem,
Satis ſcio, peccando detrimenti nihil fieri poteſt.
S. Qui ſcis, an ea cauſſa mi vir, me odiſſe aſſimulauerit,
Vt cum matre vnà plus eſſet? L. quid ais? nõ ſigni ſat eſt,
Quòd heri nemo voluit viſentem te ad eam intromittere?

S. Enim laſſam oppidò tum aiebant: eò ad eam nõ admiſſa ſum.

L. Tuos eſſe illi mores morbum magis, q̃ vllam aliã rem arbitror:

Et merito adeo. nam veſtrarũ nulla eſt, quin gnatum velit

Ducere vxorem: & quæ vobis placita conditio eſt, datur.

Vbi duxere impulſu veſtro, veſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACT. II. SCEN. II.

PHIDIPPVS ſenex. LACHES. SOSTRATA.

ETSI ſcio Philumena meum ius eſſe, vt te cogam

Quæ ego imperem facere: ego tamen patrio animo victus, faciam

Vt tibi concedam: neq; tuæ libidini aduerſabor.

L. Atq; eccum Phidippum optume video: ex hoc iam ſcibo quid ſiet.

Phidippe, etſi ego meis omnibus ſcio me eſſe apprime obſequentem:

Sed non adeò, vt facilitas mea illorum corrumpat animos.

Quòd ſi tu idem faceres, magis in rẽ & noſtram

& voſtram id eſſet.

Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. P.*eia vero.*

L.*Adij te heri de filia: vt veni, itidem incertum amiſti.*

Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe affinitatem hanc,

Celare te iras: ſi quid eſt peccatum à nobis, profer:

Aut ea refellendo, aut purgando, vobis corrigemus,

Te iudice ipſo. ſin ea eſt cauſſa retinendi apud vos

Quia ægra eſt: te mihi iniuriam facere arbitror Phidippe

Si metuis, ſatis vt meæ domi curetur diligenter.

At (ita me dij ament) haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,

Vt tu illam ſaluā magis velis, q̄ ego: id adeo gnati cauſſa,

Quem ego intellexi illam haud minus, q̄ ſeipſum magnifacere.

Neq; adeo me clàm eſt, quàm eſſe eum grauiter laturum credam,

Hoc ſi reſcierit: eò domum ſtudeo hæc prius, q̄ ille huc, redeat.

P.*Laches, & diligētiam veſtram, & benignitatem*

Noui: & quæ dicis omnia, eſſe vt dicis, animum induco.

Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,

ſi facere poſſim vllo modo. L. *quæ res te facere id prohibet?*
Eho, nunquidnam accuſat virum? P. *minime: nam poſtquam attendi*
Magis, & vi cœpi cogere vt rediret, ſanĉte adiurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe aliÿs vitÿ eſt: ego ſum animo leni natus:
Non poſſum aduorſari meis. L. *hem Soſtrata.* S. *heu me miſeram.*
L. *Certúmne eſt iſtuc?* P. *nunc quidem vt videtur: ſed nunquid vis?*
Nam eſt quod me tranſire ad forum iam oportet. L. *eo tecum vná.*

ACT. II. SCEN. III.
SOSTRATA.

Ac *Depol næ nos mulieres ſumus iniquè æquè omnes inuiſæ viris*
Propter paucas: quæ omnes faciũt dignæ vt videamur malo.
Nam (ita me ament dÿ) quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus

Omneis eſſe iniquas. haud pol me quidem. nam nunquam ſecus
Habui illã, ac ſi ex me eſſet nata: nec quî hoc mihi eueniat, ſcio:
Niſi pol filiũ multis modis iam expecto, vt redeat domum.

ACT. III. SCEN. I.

PAMPHILVS *adoleſcens.* PARMENO. MYRRHINA *mulier.*

Nemini ego plura acerba eſſe credo ex amore homini vnquam oblata,
Quàm mihi. heu me infœlicem, háncine ego vitam parſi perdere?
Hácine cauſſa ego eram tantopere cupidus redeũdi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius vbiuis gentium agere ætatem,
Quàm huc redire, atq; hæc ita eſſe miſerũ me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus eſt alicunde aliquis obiectus labos,
Omne quod eſt interea tempus, prius q̃ id reſcitum eſt, lucro eſt.
PAR. At ſic citius quî te expedias his ærumnis, reperias.
Si nõ rediſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores:

Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile ſcio renerituras:

Rem cognoſces: iram expedies, rurſum in gratiam reſtitues.

Leuia ſunt hæc, quæ tu pergrauia eſſe in animum induxti tuum.

PAM. *Quid conſolare me? an quiſquam vſquam gentium eſt æque miſer?*

Prius q̃ hanc vxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:

Iam in hac re vt taceam, cuiuis facile ſcitu quàm fuerim miſer.

Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mihi obtrudit pater.

Vix me illinc abſtraxi, atq; impeditum in ea expediui animum meum:

Vixq; huc contuleram, hem noua res orta eſt, porrò ab hac quæ me abſtrahat:

Tum matrem ex ea re me, aut vxorem in culpa inuentutum arbitror:

Quod cum ita eſſe inuenero, quid reſtat, niſi porrò vt fiam miſer?

Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet:

Tum vxori obnoxius ſum, ita olim ſuo me ingenio pertulit:

Tot meas iniurias, quæ nunquam vllo patefecit loco.

Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eueniſſe Parmeno,
Vnde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.
P A R.*Haud quidem hercle parum eſt: ſi vis verò veram rationem exequi,*
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, iniurias
Faciunt. nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadem cauſſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe q̃ pro leuibus noxis iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres ſunt ferme, vt pueri, leui ſententia:
Fortaſſe vnum aliquod verbum inter eas iram hãc conciuerit.
P A M.*Abi Parmeno intro, ac me veniſſe nuntia.*
P A R.*hem, quid hoc eſt?* P A M.*tace.*
Trepidari ſentio, curſari ſurſum prorſum: agedũ, ad fores
Accede propius. P A R.*hem, ſenſiſtin?* P A M.*noli fabularier:*
Prò Iuppiter, clamorem audio. P A R.*tute loqueris: me vetas?*
M.*Tace obſecro mea gnata.* P A M.*matris vox viſa*

eſt Philumenæ.

Nullus ſum. P A R. *quî dum ?* P A M. *quia perij.*

P A R. *Quamobrem?* P A M. *neſcio quod magnũ malum*

Profecto Parmeno me celas. P A R. *Vxorem Philumenam*

Pauitare neſcio quid dixerunt: id ſi fortè eſt, neſcio.

P A M. *Interij: cur mihi id non dixti?* P A R. *quia non poteram vnà omnia.*

P A M. *Quid morbi eſt?* P A R. *neſcio.* P A M. *quid? nemóne medicum adduxit?* P A R. *neſcio.*

P A M. *Ceſſo hinc ire intro, vt hoc q̃ primum quicquid eſt, certum ſciam?*

Quónam modo Philumena mea nunc te offendam affectam?

Nam ſi periculum vllum in te eſt, periſſe me vnà haud dubium eſt.

P A R. *Non vſus facto eſt mihi nunc hunc intro ſequi:*

Nam inuiſos omneis nos eſſe illis ſentio.

Heri nemo voluit Soſtratam intro admittere.

Si fortè morbus amplior factus ſiet,

(Quod ſanè nolim: maxime heri cauſſa mei:)

Seruom ilico introiſſe dicent Soſtratæ:

Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali

Capiti, atque ætati illorum, morbus quî auctus ſiet.

Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

ACT. III. SCEN. II.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS.

N*Eſcio quid iam dudum hic audio tumultuari miſera:*
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus aggraueſcat:
Quod te Aeſculapi, & te Salus, nequid ſit huius, oro.
Nunc ad eam viſam. PAR. *heus Soſtrata.* S. *hem.*
PAR. *iterum iſtinc excludere.*
S. *Ehem Parmeno, túne hic eras? perij, quid faciam miſera?*
Non viſam vxorem Pamphili, cum in proximo hic ſit ægra?
PAR. *Non viſas, nec mittas quidē viſendi cauſſa quenquam:*
NAM QVI AMAT *cuiodio ipſus eſt, bis facere ſtulte dico:*
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tum autem filius introïjt videre, vt venit, quid agat.

S. *Quid dis? an venit Pamphilus?* PAR. *venit.* S. *dijs habeo gratias.*
Hem, iſtoc verbo animus mihi redijt, & cura ex corde exceſſit.
PAR. *Iam ea te cauſſa maxime huc nunc introire nolo:*
Nam ſi remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
Quæ inter vos interuenit: vnde ortum eſt initium iræ.
Atq; eccum video ipſum egredi, quàm triſtis eſt? S. *ô mi gnate,*
PAM. *Mea mater ſalue.* S. *gaudeo veniſſe ſaluum. ſaluáne*
Philumena eſt? PAM. *meliuſcula eſt.* S. *vtinam iſtuc ita dij faxint:*
Quid tu igitur lachrumas? aut quid es tam triſtis? PAM. *rectè mater.*
S. *Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente inuaſit?*
PAM. *Ita factum eſt.* S. *quid morbi eſt?* PAM. *febris.* S. *quotidiana?* PAM. *ita aiunt.*
I ſodes intro, conſequar iam te mea mater. S. *fiat.*
PAM. *Tu pueris curre Parmeno obuiam, atq; his onera adiuta.*
PAR. *Quid? non ſciūt ipſi viam, domum qua redeant?* PAM. *ceſſas?*

ACT. III. SCEN. III.

PAMPHILVS.

NEQueo mearum rerũ initium vllum inuenire idoneum,

Vnde exordiar narrare,quæ nec opinãti accidunt,

Partim quæ perſpexi his oculis,partim quæ accepi auribus,

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modo me intro vt corripui timidus, alio ſuſpicans

Morbo me viſurum affectam,ac ſenſi eſſe vxorem: hei mihi,

Poſtquam me aſpexere ancillæ aduenisse,ilico omnes ſimul

Lætæ exclamant, venit, id quòd me repente aſpexerant,

Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium,

Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentũ meum,

Vna illarum fortè interea properè præcurrit nuntians

Me veniſſe: ego eius videndi cupidus, rectà conſequor:

Poſtquam introij, extemplo eius morbum cognoui miſer.

Nam neque vt celari poſſet, tempus ſpatium vllum dabat:

Neque voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.

Poſtquam aſpexi, ô facinus indignum inquam, & corripui ilico

Me inde lachrumans, incredibili re, atque atroci percitus.

Mater cõſequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit

Lachrumans miſera: miſeritum eſt. profectò hoc ſic eſt, vt puto,

OMNIBVS NOBIS *vt res dant ſeſe, ita magni atq; humiles ſumus.*

Hanc habere orationem mecũ à principio inſtitit:

O mi Pamphile, abs te quamobrẽ hæc abierit, cauſſam vides.

Nam vitium eſt oblatũ virgini olim ab neſcio quo improbo:

Nunc huc confugit, te atque alios partum vt celaret ſuum.

Sed cum orata eius reminiſcor, nequeo quin lachrumem miſer:

Quæq; fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,

Per eam te obſecramus ambæ, ſi ius, ſi fas eſt, vti

Aduorſa eius per te tecta, tacitáque apud omnes ſient:

Si vnquã erga te animo eſſe amico ſenſiſti eam mi Pamphile:
Sine labore hanc gratiam te, vti ſibi des pro illa nunc, rogat.
Cæterum de reducendo id facias, quod in rem ſit tuam:
Parturire eam, neque grauidam eſſe ex te, ſolus cõſcius.
Nam aiunt tecum poſt duobus concubuiſſe eam mẽſibus:
Tum poſtquam ad te venit, menſis hic agitur iam ſeptimus:
Quod te ſcire ipſa indicat res. nũc ſi potis eſt Pamphile,
Maxime volo, dóque operam, vt clàm partus eueniat patrem,
Atque adeo omneis. ſed ſi fieri id non poteſt quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe: ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te rectè eum natum putent.
Continuo exponetur: hîc tibi nihil eſt quicquam incommodi:
Et illi miſeræ indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus ſum, & ſeruare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id verò neutiquam honeſtum

eſſe arbitror:
Nec faciam: etſi amor me grauiter, conſuetudóque eius tenet.
Lachrumo, quæ poſthac futura ſit vita, cum in mentem venit,
Solitudóque. ô Fortuna vt nunquam perpetuo es bona!
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego conſilio miſſum feci, idem nunc operam huic dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris: hunc minime eſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt:
Vereor ſi clamorem eius hic crebro exaudiat,
Ne parturire eam intellegat: aliquò mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACT. III. SCEN. IIII.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS.

A IN TV *tibi hoc incommodum euenisse iter?*
S. *Nõ hercle Parmeno verbis dici poteſt*
Tantum, q̃ re ipſa nauigare incommodum eſt.
PAR. *Itáne eſt?* S. *ô fortunate, neſcis quid mali*
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.

Nam alias vt omittam miſerias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo in naui fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita vſq; aduorſa tempeſtate vſi ſumus.
PAR. *Odioſum.* S. *haud clàm me eſt: deniq; hercle auſugerim*
Potius, q̃ redeam, ſi eò mihi redeundum ſiet.
PAR. *Olim quidem te cauſſæ impellebant leues,*
Quod nunc minitare facere, vt faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium:
Ite intro: ego hunc adibo, ſiquid me velit.
Here etiam tu hic ſtas? PAM. *equidem te expecto.* PAR. *quid eſt?*
PAM. *In arcem tranſcurſo opus eſt.* PAR. *cui homini?* PAM. *tibi.*
PAR. *In arcem? quid eò?* PAM. *Callidemidem hoſpitem*
Myconium, qui mecum vnà aduectus eſt, conueni.
PAR. *Perij: vouiſſe hunc dicam, ſi ſaluos domum*
Rediſſet vnquam, vt me ambulando rumperet.
PAM. *Quid ceſſas?* PAR. *quid vis dicam? an cõueniam modo?*
PAM. *Imò, quod conſtitui me hodie conuenturum eum,*
Non poſſe, ne me fruſtra illic expectet. vola.
PAR. *At non noui hominis faciem.* PAM. *at faciam vt noueris:*
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius.

PAR. *Cadauerosa facies: dij illum perduint.*
Quid ſi non veniet? maneámne vſque ad veſperum?

PAM. *Maneto: curre.* PAR. *non queo: ita defeſſus ſum.*

PAM. *ille abijt. quid agam infœlix? prorſus neſcio*
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum. nam me miſeret mulieris.
Quod potero, faciam: tamen vt pietatem colam:
Nam me parenti potius, q̃ amori obſequi
Oportet. atat eccum Phidippum, & patrem
Video: horſum pergunt: quid dicam hiſce, incertus ſum.

ACT. III. SCEN. V.

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

Dixtíne dudum dixiſſe illam ſe expectare filium?

PH. *Factum.* L. *veniſſe aiunt: redeat.*

PAM. *quam cauſſam dicam patri,*
Quamobrem non reducam, neſcio. L. *quem ego hic audiui loqui?*

PAM. *Certum obfirmare eſt viam me, quam decreui perſequi.*

L. *Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum.* P A M. *ſalue mi Pater.*

L. *Gnate mi ſalue.* P H. *bene factum te adueniſſe Pamphile.*

Atq; adeo, quod maximũ eſt, ſaluum atq; validum. P A M. *creditur.*

L. *Aduenis modo?* P A M. *admodum.* L. *cedo, quid reliquit Phania*

Conſobrinus noſter? P A M. *ſanè hercle homo voluptati obſequens*

Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum hæredem adiuuant.

Sibi vero hanc laudem reliquit: vixit, dum vixit, bene.

L. *Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus vna ſententia?*

P A M. *Quicquid eſt id, quod reliquit, profuit.* L. *imò obfuit:*

Nam illum viuum & ſaluum vellem. P H. *impunè optare iſtuc licet.*

Ille reuiuiſcet iam nunquam: & tamen vtrũ malis, ſcio.

L. *Heri Philumenam ad ſe accerſi hic iuſſit: dic iuſſiſſe te.*

P H. *Noli fodere: iuſſi.* L. *ſed iam eam remittet.* P H. *ſcilicet.*

P A M. *Omnem rem ſcio, vt ſit geſta: aduenieus audiui omnia.*

L. At iſtos inuidos dij perdant, qui hæc libenter nuntiant.

PAM. *Ego ſcio me cauiſſe, ne vlla merito contumelia*

Fieri à vobis poſſet: idque ſi nunc memorare hic velim,

Quàm fideli animo & benigno in illam, & clementi fui,

Vere poſſim: ni te ex ipſa id magis velim reſciſcere:

Nanque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,

Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit:

Neque culpa hoc eueniſſe diſſidium mea, id teſtor deos.

Sed quando ſeſe indignam deputat matri meæ,

Cui concedat, cuiúſque mores toleret ſua modeſtia:

Neque alio pacto componi poteſt inter eas gratia:

Segreganda aut mater eſt à me Phidippe, aut Philumena.

Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.

L. Pamphile, ad aures haud inuito ſermo mihi acceſſit tuus,

Cum te poſtputaſſe omnes res præ parente intellego.

Verùm vide ne impulſus ira praue inſiſtas Pamphile.

PAM. Quibus iris impulſus nũc in illam iniquus ſim?
Quæ nunquam quicquam erga me commerita eſt pater,
Quod nollem: & ſæpe, quod vellem, meritam ſcio,
Amóque, & laudo, & vehementer deſydero.
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertus ſum:
Illíque exopto, vt reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior:
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas.

PH. Tibi id in manu eſt, ne fiat. L. ſi ſanus ſies,
Iube illam redire. PAM. non eſt conſilium pater:
Matris ſeruibo commodis. L. quo abis? mane.
Mane inquam: quo abis? PH. quæ hæc eſt pertinacia?

L. Dixine Phidippe hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres.

PH. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore,
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, vt velit reducere vxorem, licet:
Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.

L. Ecce autem tu quoq; proteruè iracundus es.

PH. Percontumax rediſti huc nobis Pamphile.

L. Decedet iam ira hæc, etſi merito iratus eſt.

PH. Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ,

Sublati animi ſunt L.*etiam mecum litigas?*
PH. *Deliberet,renuntiétque hodie mihi,*
Velítne,an non:vt alij,ſi huic non ſit,ſiet.
L.*Phidippe ades,audi paucis.abijt:quid mea?*
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi,vt lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quicquam obtemperant:
Quæ dico paruipendunt,porto hoc iurgium
Ad vxorem:cuius fiunt hæc conſilio omnia:
Atq; in eam hoc omne,quod mihi ægre eſt euomam.

ACT. IIII. SCEN. I.
MYRRHINA. PHIDIPPVS.

Erij,quid agam?quo me vertam?quid mea viro reſpondebo
Miſera? nam audiſſe vocem pueri viſus eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quòd ſi reſciuerit peperiſſe eã,id qua cauſſa clam me habuiſſe
Dicam.non ædepol ſcio.
Sed oſtium concrepuit : credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
P.*Vxor vbi me ad filiam ire ſenſit,ſeduxit foras.*
*Atque eccam video. quid agis Myrrhina? heus,tibi dico.*M.*mihin,mi vir?*
P. *Vir ego tuus ſum ? tu virum me, aut hominem*

deputas adeo eſſe?
Nam ſi vtrum vis horum, mulier, vnquam tibi viſus forem,
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogitas?
Peperit filia. hem, taces? ex quo? M. iſtuc patrem rogare eſt æquum?
Perij: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?
P. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror
Quid ſit quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum: præſertim cum & rectè, & tẽpore ſuo pepererit.
Adeón peruicaci eſſe animo, vt puerum præoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam poſthac ſcires:
Potius, quàm aduerſus animi tui libidinem eſſet cum illo nupta?
Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.
M. Miſera ſum. P. vtinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc mihi in mentem venit,
Ex hac re quod locuta es olim, cum illũ generum cepimus.
Nam negabas nuptam filiam tuam poſſe te pati

Cum eo, qui meretricem amaret : qui pernoctaret foris.
M.Quamuis cauſam hunc ſuſpicari, quàm ipſam veram,malo.
P.Multo prius ſciui , q̃ tu , illum amicam habere Myrrhina:
Verum id vitium nunquam decreui eſſe ego adoleſcentiæ:
Nam id omnibus innatum eſt.at pol iam aderit,ſe quoque cum oderit.
Sed vt olim te oſtendiſti eandem eſſe,nihil ceſſauiſti vſque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres:neu quod ego egiſſem,eſſet ratum:
Id,nunc res indicium hæc facit , quo pacto factum volueris.
M.Adeóne me eſſe peruicacem cenſes , cui mater ſiem,
Vt eo eſſem animo , ſi ex vſu eſſet noſtro hoc matrimonium?
P.Túne proſpicere , aut iudicare noſtram in rem quod ſit,potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam : quid tum poſtea,
Si modeſte ac raro hoc fecit? nónne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quàm dare operam id ſcire,

qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere,
Qui cum tot conſueſſet annos: non eum hominem ducerem,
Nec virum ſatis firmum gnatæ. M. *mitte adoleſcentem obſecro,*
Et quæ me peccaſſe ais: abi, ſolum ſolus conueni.
Roga, velitne, an non, vxorem: ſi eſt, vt dicat velle ſe,
Redde: ſin eſt autem vt nolit, rectè conſului meæ.
P. *Si quidem ille ipſe non volt, & tu ſenſiſti eſſe in eo Myrrhina*
Peccatum: aderam, cuius conſilio ea par fuerat proſpici.
Quam ob rem incendor ira, te eſſe auſam facere hæc iniuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædeis puerum vſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parère hanc qui poſtulem:
Ibo intro, atque edicam ſeruis, ne quoquam efferri ſinant.
M. *Nullam pol credo mulierem me miſeriorem viuere:*
Nam vt hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem vt ſiet, reſciuerit,
Non ædepol clam me eſt: cum hoc, quod leuius eſt, tam animo iracundo tulit.

Nec qua via ſententia eius mutari poſſit, ſcio.
Hoc mihi vnum ex plurimis miſerijs reliquum fuerat malum:
Si puerum vt tollam cogit, cuius nos qui ſit neſcimus pater.
Nam cum compreſſa eſt Gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quicquam eſt, quî poſt poſſit noſci qui ſiet.
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiẽs annulum:
Simul vereor Pamphilum, ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACT. IIII. SCEN. II.
SOSTRATA. PAMPHILVS.

Non clam me eſt mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam, vxorem tuam
Propter meos mores hinc abiſſe, etſi ea diſſimulas ſedulo:
Verùm ita me dij ament, itáque obtingant ex te quæ exopto mihi,
Vt nunquam ſciens commerui, merito vt caperet illa odium mei:
Téque ante quàm me amare rebar, ei rei firmaſti fidem.

Nam mihi intus tuus pater narrauit modo, quo pacto me habueris

Præpoſitam amori tuo, nunc tibi me certum eſt contra gratiam

Referre: vt apud me præmium eſſe poſitum pietatis ſcias.

Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ eſſe arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certo decreui patre,

Ne mea præſentia obſtet, neu cauſſa vlla reſtet reliqua,

Quin tua Philumena ad te redeat. P. *quæſo, quid iſtuc conſilij eſt?*

Illius ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?

Non facies: neque ſinam, vt qui nobis mater maledictum velit,

Mea pertinacia dicat eſſe factum, haud tua modeſtia.

Tum tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies

Mea cauſſa nolo. S. *nihil iam mihi iſtæc res voluptatis ferunt:*

Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias me iam tenet

Studiorum iſtorum. hæc mihi nunc cura eſt maxima, vt ne cui meæ

Longinquitas ætatis obſtet, mortémve exoptet meam.
Hîc video me eſſe inuiſam immerito: tempus eſt concedere:
Sic optime, vt ego opinor, omneis cauſſas præcidam omnibus:
Et me hac ſuſpicione exoluam: & illis morem geſſero.
Sine me obſecro hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.
PAM. *Quàm fortunatus cæteris ſum rebus abſque vna hæc foret,*
Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem.
S. *obſecro mi Pamphile,*
Non tute rem incommodam, vt quæque eſt, in animum inducas pati.
Si cætera ſunt ita vt tu vis, itáque vt eſſe ego illã exiſtimo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi: reduce illam.
PAM. *Væ miſero mihi.*
S. *Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quàm te, gnate mi.*

ACT. IIII. SCEN. III.
LACHES. SOSTRATA.
PAMPHILVS.

Vem cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi vxor:
Iſtuc eſt ſapere, qui vbicunque opus ſit, animum poſſis flectere,
Quod faciundum fortaſſe ſit poſt, idem hoc nunc ſi feceris.
S. *Fors fuat pol.* L. *abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.*
S. *ſpero ecaſtor.* L. *I ergo intro, & compone quæ ſimul tecum*
Ferantur: dixi. S. *ita vt iubes, faciam.* P. *pater.*
L. *Quid vis Pamphile?* P. *hinc abire matrem? minime.* L. *quid ita iſtuc vis?*
P. *Quia de vxore incertus ſum etiam quid ſim facturus.* L. *quid eſt?*
Quid vis facere, niſi reducere? P. *equidem cupio, & vix contineo:*
Sed non minuam meum conſilium: ex vſu quod eſt, id perſequar.
Credo ea gratia concordes magis, ſi non reducam, fore.
L. *Neſcias: verùm id tua refert nihil, vtrum illæ fecerint,*
Quando hæc abierit: odioſa hæc eſt ætas adole-

ſcentulis:

E medio æquum eſt excedere:poſtremo iam nos fabulæ

Sumus Pamphile,ſenex atque anus.

Sed video Phidippum per tempus egredi: accedamus.

ACT. IIII. SCEN. IIII.

PHIDIPPVS. LACHES.

PAMPHILVS.

Ibi quoq; ædepol ſum iratus Philumenæ,

Grauiter quidem:nam hercle abs te factum eſt turpiter:

Etſi tibi cauſſa eſt de hac re:mater te impulit:

Huic vero nulla eſt. L. *opportune te mihi*

Phidippe in iſto tempore oſtendis. PH. *quid eſt?*

PAM. *Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?*

L. *Dic filiæ rus conceſſuram hinc Soſtratam:*

Ne reuereatur, minus iam quo redeat domum. PH. *ah,*

Nullam de his rebus culpam commeruit tua.

A Myrrhina hæc ſunt mea vxore exorta omnia,

Mutatio fit:ea nos perturbat Laches.

PAM. *Dum ne reducam,turbent porrò q̃ velint.*

PH. *Ego Pamphile eſſe inter nos,ſi fieri poteſt,*

Affinitatem hanc ſanè perpetuam volo:

Sin eſt, vt aliter tua ſiet ſententia,
Accipias puerum. P A M. *ſenſit peperiſſe. occidi.*
L. *Puerum? quem puerum?* P H. *natus eſt nobis nepos.*
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem vnquam ante hunc ſciui diem.
L. *Bene (ita me dij ament) nuntias, & gaudeo*
Natum illũ, & tibi illã ſaluam. ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nóſne hoc celatos tam diu? nequeo ſatis,
Quàm hoc mihi videtur factum praue, proloqui.
P H. *Non tibi illud factum minus placet, quàm mihi Laches.*
P A M. *Etſi iam dudũ fuerat ambiguũ hoc mihi:*
Nunc non eſt, cum eam iam conſequitur alienus puer.
L. *Nulla tibi Pamphile hic iam conſultatio eſt.*
P A M. *Perij.* L. *hunc videre ſæpe optabamus diẽ,*
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem,
Euenit: habeo gratiam dijs. P A M. *nullus ſum.*
L. *Reduc vxorem, ac noli aduerſari mihi.*
P A M. *Pater, ſi illa ex me liberos vellet ſibi,*
Aut ſe eſſe mecum nuptam: ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intellego.
Nunc cum eius alienum eſſe à me animũ ſentiam,
Nec conuenturum inter nos poſthac eſſe arbitror:
Quamobrem reducam? L. *mater quod ſuaſit ſua,*

Adoleſcens mulier fecit, mirandúmne id eſt?
Cenſén te poſſe reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Voſmet videte iam, Laches, & tu Pamphile,
Remiſſán opus ſit vobis, an reducta domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quicquid futurum eſt, huic reddas, ſuum ſcilicet:
Vt alamus noſtrum. PAM. quem ipſe neglexit pater,
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus Pamphile?
Prodemus quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimuero prorſus iam tacere non queo:
Nam cogis ea, quæ nolo, vt præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lachrumarum eſſe me?
Aut quid ſit id quod ſollicitere ad hunc modum?
Primum, vbi hanc dixti cauſſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc vxorem domi:
Pollicita eſt ea ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc poſtquam ademptam quoque hanc tibi cauſſam vides:
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas:
Aliquando tandem huc animum vt adiungas tuum.
Quàm longum ſpatium amádi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, q̃ animo æquo tuli?

Egi, atque oraui tecum, vxorem vt duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo:
Quæ tum obſecutus mihi, feciſti vt decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricẽ induxti tuum.
Cui tu obſecutus, facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Video eſſe. PAM. *méne?* L. *teipſum.* & *facis iniuriam,*
Cum fingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Vt cum illa viuas, teſtem hanc cum abs te amoueris.
Senſitq; adeo vxor. nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? PH. *planè hic diuinat: nam id eſt.*
PAM. *Dabo iuſiurandum, nihil eſſe iſtorum, tibi.* L. *ah,*
Reduc vxorem: aut quamobrem non opus ſit, cedo.
PAM. *Non eſt nunc tempus.* L. *puerum accipies: nam is quidem*
In culpa non eſt: pòſt de matre videro.
PAM. *Omnibus modis miſer ſum: nec quid agam ſcio:*
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater:
Abibo hinc, præſens quando promoueo parum.
Nam puerum, credo, iniuſſu non tollent meo,
Præſertim in ea re cum ſit mihi adiutrix ſocrus.
L. *Fugis? hem, nec quicquam certi reſpondes mihi?*

Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. P H. maxime:
Non mirum fecit vxor, ſi hoc ægre tulit.
Amaræ mulieres ſunt: non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narrauit mihi:
Id ego præſente hoc tibi nolebam dicere:
Neque illi credebam primo: nunc verò palàm eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic vides à nuptijs.
L. Quid ergo agam Phidippe? quid das conſilij?
P. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo.
Oremus: accuſemus grauius: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.
L. Faciam vt mones. eho puer, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam noſtram: huc euoca verbis meis.
Et te oro porrò in hac re adiutor ſis mihi.
P H. ah,
Iam dudum dixi, idémque nunc dico Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo eſt, vt poſſit, quod ſpero fore.
Sed víſne adeſſe me vnà dum iſtam conuenis?
L. Imò vero abi, aliquam puero nutricem para.

BACCHIS *meretrix.* LACHES.

NON *hoc de nihilo eſt, quòd* Laches *nunc me conuentam eſſe expetit:*

Nec pol me multum fallit, quin quod ſuſpicor, ſit quod velit.

L. *Videndum eſt, ne minus propter iram hanc impetrem, quàm poſſiem:*

Aut nequid faciam plus, quod pòſt me minus feciſſe ſatius ſit.

Aggrediar. Bacchis *ſalue.* B. *ſalue* Laches. L. *credo ædepol te*

Nonnihil mirari Bacchis, *quid ſit quapropter te huc foras puerum euocare iuſſi.*

B. *Ego pol quoque etiam timida ſum, cum venit mihi in mentem quæ ſim:*

Ne nomen mihi quæſtus obſtet apud te: nam mores facilè tutor.

L. *Si vera dicis, nihil tibi pericli eſt à me mulier: nam*

Iam ea ætate ſum, vt non ſit peccato mihi ignoſci æquum:

Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam, accuro.

Nam ſi id nunc facis, facturáve es, bonas quod par eſt facere: inſcitum

Offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquum eſt.

B. Eſt magna ecaſtor gratia, de iſthac re, quam tibi habeam:

Nam qui poſt factam iniuriam ſe expurget, parum mihi proſit.

Sed quid iſthuc eſt? L. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah.

L. Sine dicam: vxorem hanc prius quàm duxit, veſtrum amorem pertuli.

Mane, nondum etiam dixi id quod volui: hic nunc vxorem habet.

Quære alium tibi amicum firmiorem, dum tempus conſulendi eſt.

Nam neque ille hoc animo erit ætatem: neque pol tu eadem iſtac ætate.

B. Quis id ait? L. ſocrus. B. méne? L. teipſam: & filiam abduxit ſuam:

Puerúmque ob eam rem clàm voluit, qui natus eſt, extinguere.

B. Aliud ſi ſcirem, quî firmare meam apud vos poſſem fidem,

Sanctius q̃ iuſiurandum: id pollicerer tibi Laches,

Me ſegregatum habuiſſe, vxorem vt duxit, à me Pamphilum.

L. Lepida es. ſed ſcin quid volo potius ſodes facias? B. quid vis? cedo.

L. Eas ad mulieres huc intro, atque iſthuc iuſiurandum idem

Polliceare illis: exple animum his, téque hoc cri-

mine expedi.

B. *Faciam : quod pol ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio:*

Vt de tali cauſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet.

Sed eſſe falſa fama nolo gnatũ ſuſpectum tuum:

Nec leuiorem vobis, quibus eſt minime æquum, viderier

Immerito:nam meritus de me eſt,quod queam, illi vt commodem.

L. *Facilem, beneuolúmque lingua tua iam tibi me reddidit:*

Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ : ego quoque hoc etiam credidi.

Nunc,cum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi:

Fac eadem vt ſis porrò:noſtra vtere amicitia, vt voles.

Aliter ſi facias. ſed reprimam me, ne ægre quicquam ex me audias.

Verum te hôc moneo vnum:qualis ſim amicus,aut quid poſſiem,

Potius quàm inimicus, periculum facias. B. *faciam ſedulo.*

ACT. V. SCEN. II.

PHIDIPPVS. LACHES. BACCHIS.

NIHIL *apud me tibi deſieri patiar, quin quod opus ſit,*
Benigne præbeatur.
Sed cum tu ſatura, atque ebria eris, puer Vt ſatur ſit, fa ito.
L. *Noſter ſocer video venit : puero nutricem adduxit.*
Phidippe, Bacchis deierat perſanctè. P. *hæcine ea eſt?* L. *hæc eſt.*
P. *Nec pol iſtæ metuunt deos : neque has reſpicere deos opinor.*
B. *Ancillas dedo : quolibet cruciatu per me exquire,*
Licet, hæc res hic agitur, Pamphilo me facere, Vt redeat vxor,
Oportet : quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. *Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falſo*
Nobis, in re ipſa inuenimus: porrò hanc nunc experiamur.
Nam ſi compererit crimini tua ſe falſò vxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet, ſin autem eſt ob eam rem ira-

tus gnatus,

Quod peperit vxor clàm, id leue eſt: cito ab eo hæc ira abſcedet.

Profecto in hac re nihil mali eſt quod ſit diſſidio dignum.

P. *Velim quidem hercle.* L. *exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet.* B. *faciam.*

P. *Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute ipſe audiſti dudum,*

De hac re animus meus vt ſit Laches? illis modo exple animum.

L. *Quæſo ædepol Bacchis, quod mihi es pollicita, tute vt ſerues.*

B. *Ob eam rem vin vt ego introeam?* L. *I, atque exple animum his, vt credant.*

B. *eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodie:*

Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à viro vbi ſegregata eſt.

L. *At hæ amicæ erunt, vbi quamobrem adueneris, reſciſcent.*

P. *At eaſdem amicas fore tibi promitto, rem vbi cognorint.*

Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione exolues.

B. *Perij, pudet Philumenæ: ſequimini me intro huc ambæ.*

L. *Quid eſt, quod mihi malim, quàm quod huic intellego euenire,*

Vt gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi vnà proſit?
Nam ſi eſt, vt hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit:
Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe:
Referétque gratiam ei: vnáque nos ſibi opera amicos iunget.

ACT. V. SCEN. III.
PARMENO. BACCHIS.

Depol næ meam herus eſſe operam deputat parui pretij,
Qui ob rem nullam miſit, fruſtra vbi totum deſedi diem,
Myconium hoſpitem dum expecto in arce Callidemidem:
Itaque ineptus hodie dum illic ſedeo, vt quiſque venerat,
Accedebam: Adoleſcens dic dum quæſo, es tu Myconius?
Non ſum. at Callidemides? non. hoſpitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque enim quenquam eſſe arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abij. ſed quid Bacchidem

Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic eſt rei?

B. Parmeno opportune te offers: properè curre ad Pamphilum.

P. Quid eò? B. dic me orare vt veniat. P. ad te? B. imò ad Philumenam.

P. Quid rei eſt? B. tua quod nihil refert, percontari deſinas.

P. Nihil aliud dicam? B. etiam, cognoſſe annulum illum Myrrhinam

Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem ipſus mihi olim dederat. P. ſcio.

Tantúmne eſt? B. tantum: aderit continuo hæc vbi ex te audierit.

Sed ceſſas? P. minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:

Ita curſando, atque ambulando totum hunc contriui diem.

B. Quantam obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo hodie?

Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?

Gnatum ei reſtituo, qui penè harum ipſiúſq; opera periit.

Vxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:

Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exolui:

Hic adeo his rebus annulus fuit initium inueniundis.
Nam memini abhinc menſes decem ferè ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo: extimui ilico. Mi Pamphile inquam, amabo,
Quid exanimatus es obſecro? aut vnde annulum iſtum nactus?
Dic mihi, ille alias res agere ſe ſimulare. poſtquam id video,
Neſcio quid ſuſpicarier: magis cœpi inſtare vt dicat.
Homo ſe fatetur vi in via virginem neſcio quam compreſſiſſe.
Dicitq; ſeſe illi annulum, dum luctatur, detraxiſſe:
Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modo me habentem.
Rogat vnde ſit: narro omnia hæc. inde eſt cognitio facta,
Philumenam eſſe compreſſam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquam amator nuptijs lætetur, verum ecaſtor,

Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.

Ego, dum illo licitum eſt, vſa ſum benigno, & lepido, & comi:

Incommode mihi nuptijs euenit factum, fateor:

At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eueniret.

Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquum eſt ferre.

ACT. V. SCEN. IIII.
PAMPHILVS. PARMENO.
BACCHIS.

Vide mi Parmeno etiam ſodes, vt mihi hæc certa & clara attuleris:

Ne me in breue hoc conijcias tempus, gaudio hoc falſo frui.

PAR. *Viſum eſt.* PAM. *certóne?* PAR. *certe.* PAM. *deus ſum, ſi hoc ita eſt.* PAR. *verum reperies.*

PAM. *Mane dum ſodes: timeo ne aliud credam, atque aliud nunties.*

PAR. *Maneo.* PAM. *ſic te dixiſſe opinor, inueniſſe Myrrhinam,*

Bacchidem annulum ſuum habere. PAR. *factum.* PAM. *eum, quem olim ei dedi,*

Eáque hoc te mihi nuntiare iuſſit: itáne eſt factum?

PAR. *ita inquam.*

PAM. *Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior? egóne te*

Pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? neſcio,

PAR. *at ego ſcio.* PAM. *quid?*

PAR. *Nihil enim: nam neque in nuntio, nec in me ipſo boni quid ſit, ſcio.*

PAM. *Egóne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,*

Sinam ſine munere abire à me? ah, nimium me ingratum putas.

Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:

Me expectat credo: adibo. B. *ſalue Pamphile.*

PAM. *O Bacchis, ô mea Bacchis, ſeruatrix mea.*

B. *Bene factum, & volupe eſt.* PAM. *factis vt credam facis:*

Antiquámque adeo tuam venuſtatem obtines,

Vt voluptati obitus, ſermo, aduentus tuus, quocunque adueneris,

Semper ſiet. B. *at tu ecaſtor morem antiquum, atque ingenium obtines.*

Vt vnus hominum homo te viuat nunquam quiſquam blandior.

PAM. *Ha ha he, túne mihi iſtuc?* B. *recte amaſti Pamphile vxorem tuam.*

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quòd noſſem, videram:

Perliberalis viſa eſt. PAM. *dic verum.* B. *Ita me dij*

x. iiij.

ament Pamphile.

P A. *Dic mihi, harum rerum num quid dixti iam patri?* B. *nihil.* P A. *neque opus eſt,*

Adeo mutito: placet non fieri hoc itidem, vt in comœdijs,

Omnia omnes vbi reſciſcunt: hi, quos par fuerat reſciſcere

Sciunt: quos non autem ſcire æquum eſt, neque reſciſcent, neque ſcient.

B. *Imò etiam hoc quî occultari poſſe facilius credas, dabo.*

Myrrhina ita Phidippo dixit, iuriurando meo

Se fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum.

P A M. *optume eſt:*

Speróque hanc rem eſſe euenturam nobis ex ſententia.

P A R. *Here, licétne me ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?*

Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? P A M. *non licet.* P A R. *tamen ſuſpicor:*

Egóne hunc ab orco mortuum? quo pacto? P A M. *neſcis Parmeno*

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna me extraxeris.

P A R. *Imò vero ſcio, neque hoc imprudens feci.* P A M. *ego iſtuc ſatis ſcio.*

P A R. *An temere quicquam Parmenonem prætereat, quod facto vſus ſit?*

PAM. *Sequere me intro Parmeno.* PAR. *ſequor. equidem plus hodie boni*
Feci imprudens, q̃ ſciens ante hunc diem vnquam.

PLAVDITE.

CALLIOPIVS RECENSVI.

DONATI PROLEGOMENA IN *Phormionem Terentij.*

Hanc comœdiam manifeſtum eſt prius ab Apollodoro ſub alio nomine, hoc eſt Epidicazomenon Græce ſcriptam eſſe, quàm Latine à Terentio Phormionem. Quamobrem nulla dubitatio eſt, hanc ſolam eſſe, cui nomen poëta mutauerit: & errare eos qui in hac Phormionem paraſitum putant à formula litis, quam intenderit, nominatã: cum Græca lingua fiſcus, ſpartæus, & ſtramen nauticum ſic dicatur: à cuius rei vel capacitate, vel vtilitate etiam ab Apollodoro paraſitus Phormionis nomine nuncupatur. Hæc igitur proprie tota motoria eſt, & in affectibus conſtituta penè maioribus, q̃ comicus ſtylus poſceret: niſi quòd arte poëtæ omnia moderata ſunt. Primas in ea partes, vt ipſe poëta profeſſus eſt, tenet Phormio: ſecundas Geta: tertias Demipho: ſubinde cæteri, prout cuiuſq; actus oſtendit. Prologus Phor-

mionis nimis concitatus eſt, adeo vt ipſe ſemet veluti reprehendat ob hancipſam pernicaciam, & ſimul argumentum ſuæ purgationis inducat. Atque in ea cum & Protaſis, & Epitaſis, & Cataſtrophe magni moliminis & negotij ſint: ita varijs leporibus aſperguntur, vt etiam rerum triſtium grauitatem poëta lepidus comica ſerenitate tranquillet, Hæc acta eſt ludis Megalenſibus, Lucio Cornelio Merula Aedili Curuli, & L. Poſthumio Albino: agentibus Lucio Caſſio Attilio, & L. Ambiuio: modos faciente Flacco Claudij filio tibijs ſerranis, totáq; diuerbijs facetiſſimis, & geſtum deſyderantibus ſcenicum, & ſuauiſſimis ornata canticis fuit. Editáque eſt quarto loco, M. Valerio, & C. Fannio COSS. *Perſona etiam in huius Protaſi non vna eſt, ſed duæ: quarum altera extra argumentum poſita eſt, cui narratur fabula: altera in argumento quæ narrat fabulam. Argumentum quoq; non ſimplicis negotij habet: nec vnius adoleſcẽtis, vt in Hecyra: ſed duorum, vt in cæteris fabulis. Scire autẽ cõuenit vno die trãſigi Phormionẽ: non vt Heautontimorumenõ, duobus. Prologus correpte apo tou prolegein diciutr, nõ producte apo tou protologein: nã officium prologi ante actionem quidem rei ſemper eſt: veruntamen & poſt principium fabulæ inducitur: vt apud Plautũ in milite glorioſo, & apud cæteros magnæ authoritatis veteres poëtas.*

ARGVMENTVM.

Vm Chremes Demiphonis frater adſcito ſibi ad fallaciam nomine, quo Stilphonem ſe dici fecerat, duas eodem tempore habuiſſet vxores, Athenis diuitem, pauperem Lemni: ex diuite ſuſtulit filium, qui dictus eſt Phædria: ex paupere furtim ſuſcepit atque educauit filiam, Phanium nomine: eámque conſilio cum fratre habito, deſtinauit filio eius Antiphoni vxorem dare. Quibus complacitis, vno tempore profecti Athenis ſenes, Demipho in Ciliciam, Chremes Lemnum ad accerſendam filiam, quæ iam illinc cum matre nauigauerat, occaſionem dederunt amandi adoleſcentibus. Nam ſtatim Phædria citharistriam ſub lenone cœpit ardere: Antipho illam filiam patrui Phanium deſponſatam ſibi neſciens neſcientem: mox vt Athenas venit, nec patrem reperit, falſa duplici eius nomine: matrem mortuam dum lamentatur, adamauit: conſilióque & opera paraſiti, ſecundum leges Athenienſium, quaſi ſibi cognata eſſet, tanquam in iure victus & velut coactus, eam accepit vxorem per abſentiam patris. Qui cum aduenîſſet, & vellet eam expellere: primo confutatur per impudentiam paraſiti, poſt cũ ſuo fratre ſic decipitur, vt dum eam credit ab Antiphone poſſe diſiũgi, eam paraſitus ipſe ducat vxorẽ: & det ducturo X X X minas præſenteis

dotis puellæ nomine, quas Phormio acceptas Phædriæ dedit: ille, lenoni ad Cithariſtriam redimendam. Quibus geſtis tandem Chremes agnoſcit filiam ſuam coniunctam eſſe fratris filio. Quare dum mutato conſilio triginta minas à Phormione per rixam conatur exigere, per eundem proditus Vxori ſuæ Nauſiſtratæ eſt: & fact⁹ libidinis reus, non antè Veniam meruit à matrefamilias, quàm & triginta minarum, & amoris Cithariſtriæ veniam dediſſet filio. Primus actus eſt in colloquio Daui & Getæ: per quos diſcit populus argumentum. Secundi actus tenor continet aduentum ſenis turbulentum, & eiuſdem iurgium aduerſus Getam & Phædriam. Tertio actui attribuitur litigium ſenis & Phormionis. tum conſultatio cum aduocatis. tum Antiphonis in ſcenam reditus, colloquiúmque cum Geta. tum lenonis & Phædriæ colluctatio. tum adhortatio Getæ de inueniendo argento ad redimendam Phædriæ Cithariſtriam. Quartum actum iſta concelebrant: aduentus Chremetis, eiuſdémque cum fratre deliberatio per errorem de eijcienda Phanio. Getæ verba de fallendis ſenibus. Antiphonis oratio apud ſemetipſum de amore tractantis. Getæ rurſus cum ſenibus callida, & mox cum Antiphone de eãdem cauſſa ſimplex diſputatio: ſeruum inter ſe colloquium de expulſione mulieris: & ad extremum verba Chremetis agnoſcentis nutricem, ac per eam filiam ſuam cum Antipho-

ne coniunctam. In quinto actu per Demiphonis errorem Phormio accipit argentum dotis nomine: & conuenitur Nauſiſtrata vt exire domo compellat Phanium. nuntiatur Antiphoni & Phormioni per Getam, Phanium à patre agnitam, permiſſámque vt vxor habeatur. quæ cum ita nupta ſit, expoſcitur argentũ à Phormione per rixam ſenum: à quibus ille oppreſſus, rem omnem aperit Nauſiſtratæ, ad quod primum irata, vt in tali re vxor, mox lenitur in fine fabulæ: & tutiſſimum à patris iracundia præſtat Phædriam.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Phormio paraſitus.	*Geta ſeruus.*
Chremes ſenex.	*Sophrona nutrix.*
Demipho ſenex.	*Dorio leno.*
Phædria adoleſcens.	*Hegio aduocatus.*
Antipho adoleſcens.	*Cratinus aduocatus.*
Dauus ſeruus.	*Crito aduocatus.*
	Nauſiſtrata matrona.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

C. SVLPITII APOLLINA-
ris periocha.

c *Hremetis frater aberat peregrè De-*
mipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clàm habebat Lemni vxorem,& filiam:
Athenis aliam coniugem,& amantem vnicè
Gnatum fidicinam.mater è Lemno aduenit
Athenas:moritur.virgo ſola(aberat Chremes)
Funus procurat.ibi eam viſam Antipho
Cum amaret,opera paraſiti vxorem accipit.
Pater & Chremes reuerſi fremere:dein minas
Triginta dant Paraſito,vt illam coniugem
Haberet ipſe.argento hoc emitur fidicina,
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSThumio Albino, L. Cornelio merula ædilib. curul. Egere L. Ambiuius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Flaccus Claudius, tibijs imparibus. Tota Græca Apollodoru Epidicazomenos facta quarto, Cn. Fannio, M. Valerio COSS.

PROLOGVS.

Poſtquam poëta vetus poëtam non poteſt
Retrahere à ſtudio, & tranſdere hominem in otium:
Maledictis deterrere ne ſcribat, parat.
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione, & ſcriptura leui:
Quia nuſquam ſcripſit inſanum adoleſcentulum
Ceruam videre, fugere, & ſectari canes.
Et eam plorare, orare vt ſubueniat ſibi.
Quòd ſi intelligeret, cum ſtetit olim noua,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quàm ſua:
Minus multo audacter, quàm nunc lædit, læderet:
Et magis placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet:
Vetus ſi poëta non laceſſiſſet prior,
Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus,
Quem diceret, niſi haberet cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat: in medio omnibus

Palmam eſſe poſitam, qui artem tractāt muſicam:
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reijcere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab ipſo allatum eſt, ſibi eſſe id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite: apporto nouam,
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant:
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res agetur maxime.
Voluntas veſtra ſi ad poëtam acceſſerit,
Date operam: adeſte æquo animo per ſilentium:
Ne ſimili vtamur fortuna, atque vſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitáſque veſtra adiutans, atque æquanimitas.

ACT. I. SCEN. I.
DAVVS ſeruus.

Micus ſummus meus, & popularis Geta
a Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me relliquum pauxillulum:

Nummorum:id vt conficerem,confeci:adfero.
Nam herilem filium eius duxiſſe audio
Vxorem:ei credo munus hoc corraditur.
QVAM INIQVE *comparatum eſt,hi qui minus habent,*
Vt ſemper aliquid addant diuitioribus.
Quod ille vnciatim vix de demenſo ſuo,
Suum defrudans genium,comparſit miſer,
Id illa vniuerſum abripiet,haud exiſtimans
Quanto labore partum.porrò autem Geta
Ferietur alio munere,vbi hera pepererit:
Porrò alio autem,vbi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt:omne hoc mater auferet:
Puer cauſſa erit mittundi,ſed videón Getam?

ACT. I. SCEN. II.

GETA *ſeruus.* DAVVS.

I *Quis me quæret rufus.* D.*præſto eſt, deſine.* G.*oh,*
8 At *ego obuiam cònabar tibi* Daue. D.*accipe:hem,*
Lectum eſt,conueniet numerus quantum debui.
G.*Amo te,& non neglexiſſe habeo gratiam.*
D *Præſertim vt nunc ſunt mores:adeo res redit,*
Siquis quid reddit,magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G.*Egóne? neſcis quo in metu,&*

Quanto in periculo ſim. D. *quid iſtuc eſt?* G. *ſcies:*
Modo vt tacere poſſis. D. *abi ſis inſciens:*
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere verba ei credere? vbi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G *ergo auſculta.* D. *hanc operam tibi dico.*
G. *Senis noſtri Daue fratrem maiorem Chremem*
Noſtin? D. *quid ni?* G. *quid eius gnatum Phædriam?*
D. *Tanquam te.* G. *euenit ſenibus ambobus ſimul*
Iter, illi in Lemnum vt eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquum: is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non MONTES AVRI *pollicens.*
D. *Cui tanta erat res, & ſupererat?* G. *deſinas:*
Sic eſt ingenium. D. *oh, regem me eſſe oportuit.*
G. *Abeuntes ambo hinc tum ſenes, me filijs*
Relinquunt quaſi magiſtrum. D. *ô Geta, prouinciam*
Cepiſti duram. G. *mihi vſu venit hoc, ſcio:*
Memini relinqui me, deo irato meo.
Cœpi aduerſari primò. quid verbis opus eſt?
Seni fidelis dum ſum ſcapulas perdidi.
D. *Venere in mentem iſtæc mihi. nam quæ inſcitia eſt,*
ADVORSVM *ſtimulum calces?* G. *cœpi bis omnia*

Facere, obſequi quæ vellent. D. *ſciſti* V T I F O R O.

G. *Noſter mali nihil quicquam primò. hic Phædria*
Continuo quandam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hãc amare cœpit perdite.
Ea ſeruiebat lenoni impuriſſimo:
Neq; quod daretur quicquam, id curarant patres,
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere & reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, exaduorſum ei loco
Tonſtrina erat quædam: hic ſolebamus ferè
Plerunq; eam operiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illic, interuenit
Adoleſcens quidam lachrumans, nos mirarier.
Rogamus quid ſit: Nunquam æque, inquit, ac modo
Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum, & graue.
Modo quandam vidi virginem hîc viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex aduorſo: neq; illi beneuolens,
Neque notus, neque cognatus, extra vnam aniculam,
Quiſquam aderat, qui adiutaret funus. miſeritum eſt.
Virgo ipſa facie egregia: quid verbis opus eſt?
Commôrat omnes nos, ibi continuo Antipho,
Voltiſne eamus viſere? alius, cenſeo.

Eamus.duc nos ſodes.Imus,venimus,
Videmus: virgo pulchra,& quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus,nudus pes,ipſa horrida:
Lachrumæ,veſtitus turpis: vt ni vis boni
In ipſa ineſſet forma,hæc formam extinguerent.
Ille,qui illam amabat fidicinam,tantummodo
Satis,inquit,ſcita eſt.noſter vero. D.*iam ſcio:*
Amare cœpit. G.*ſcin quàm,quo euadat,vide:*
Poſtridie ad anum rectà pergit:obſecrat
Vt ſibi eius faciat copiam.illa enim ſe negat:
Neque eum æquum ait facere : illam ciuem eſſe Atticam,
Bonam,bonis prognatam.ſi vxorem velit,
Lege id licere facere:ſin aliter,negat.
Noſter quid ageret,neſcire : & illam ducere
Cupiebat,& metuebat abſentem patrem.
D.*Non ſi rediſſet pater,ei veniam daret?*
G.*Illéne indotatam virginem,atq; ignobilem*
Daret illi?nunquam faceret. D.*quid fit denique?*
G.*Quid fiat?eſt paraſitus quidam Phormio,*
Homo confidens: qui(illum dij omnes perdiunt)
D. *Quid is fecit?* G. *hoc conſilium , quod dicam, dedit:*
Lex eſt,vt orbæ,qui ſunt genere proximi,
Eis nubant : & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam,& tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me aſſimulabo virginis:

Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, quî cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum.
Cum tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. D. *iocularem audaciam.*
G. *Perſuaſit homini. factum eſt. ventum eſt. vincimur.*
Duxit. D. *quid narras?* G. *hoc quod audis.* D. *ô Geta,*
Quid te futurum eſt? G. *neſcio hercle: vnum hoc ſcio:*
Quod fors feret, feremus æquo animo. D. *placet.*
Hem iſtuc viri eſt officium. G. *in me omnis ſpes eſt mihi.*
D. *Laudo.* G. *ad precatorem abeam credo, qui mihi*
Sic oret: Nunc omitte quæſo hunc: cæterum
Poſthac ſi quicquam, nihil precor: tantummodo
Non addat: vbi ego hinc abiero, vel occidito.
D. *Quid ille pædagogus qui cithariſtriam?*
Quid rei gerit? G. *ſic tenuiter.* D. *non multum habet*
Quod det fortaſſe. G. *imò nihil, niſi ſpem meram.*
D. *Pater eius rediijt, an non?* G. *nondum.* D. *quid? ſenem*
Quoad expectatis veſtrum? G. *non certum ſcio:*

Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audiui modo,&
Ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
D. Nunquid Geta aliud me vis? G. vt bene ſit tibi.
Puer heus: nemón huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACT. I. SCEN. III.

ANTIPHO, PHAEDRIA,
adoleſcentes. II.

Deón rem rediiſſe, vt qui mihi cõſultum
A *optime velit eſſe*
Phædria, patrẽ extimeſcam, vbi in mentem eius aduenti venit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, vt par fuit.
P. Quid iſtuc eſt? A. rogitas, qui tam audacis facinoris mihi conſcius ſis?
Quod vtinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eò impuliſſet, quod mihi principiũ eſt mali.
Non potitus eſſem: fuiſſet tum illos mihi ægre aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.
A. Dum expecto, q̃ mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.

P. *Alijs quia deſit, quod amant, ægre eſt: tibi quia ſupereſt, dolet.*

Amore abundas Antipho.

Nam tua quidem hercle certo vita hæc expetenda optandáque eſt:

Ita me dij bene ament, vt mihi liceat tam diu quod amo, frui.

Iam depaciſci morte cupio: tu conijcito cætera.

Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia.

Vt ne addam, quòd ſine ſumptu ingenuam, liberalē nactus es:

Quod habes, ita vt voluiſti, vxorem ſine mala fama. palàm

Beatus: ni vnum hoc deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat.

Quòd ſi tibi res ſit cum eo lenone, quo cum mihi eſt, tum ſentias.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, NOSTRI NOSMET POENITET.

A. *At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phædria,*

Cui deintegro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis

Retinere, amare, amittere. ego in eum incidi infœlix locum,

Vt neque mihi eius ſit amittendi, nec retinendi copia.

Sed quid hoc eſt? videóne ego Getam currentem aduenire huc?

Is eſt ipſus: hei timeo miſer, quam hic mihi nunc rem nuntiet.

ACT. I. SCEN. IIII.

GETA. ANTIPHO. PHAEDRIA.

NVllus es Geta, niſi aliquod iam tibi conſilium celere repereris:

Ita nunc imparatum ſubito tanta te impendent mala:

Quæ neq; vti deuitem ſcio: neq; quo modo me inde extraham:

(Nam nõ poteſt celari noſtra diutius iam audacia:

Quæ ſi non aſtu prouidentur, me aut herum peſſundabunt.

A. Quidnam ille cõmotus venit? G. tum, temporis punctum mihi

Ad hanc rem eſt: herus adeſt. A. quid iſtuc mali eſt?

G. Quod cum audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?

Loquárne? incendam. taceam? inſtigem. purgem me? LATEREM LAVEM.

Eheu me miſerum: cum mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi.

Eius me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam abſq; eo eſſet,

Rectè ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam.

Aliquid conuaſaſſem, atq; hinc me conijcerem protinus in pedes.

A. Quam hic fugam, aut furtum parat?

G. Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?

P. Te nominat. A. neſciò quod magnum hoc nuntio expecto malum.

P. Ah, ſanúſne es? G. domum ire pergam: ibi plurimum eſt. P. reuocemus

Hominem. A. ſta illico. G. hem,

Satis pro imperio quiſquis es. A. Geta. G. ipſe eſt. quem volui obuiam.

A. Cedo, quid portas obſecro? atq; id (ſi potes) verbo expedi.

G. Faciam. A. eloquere. G. modo apud portum. A. meúmne?

G. Intellexti. A. occidi. G. hem.

A. Quid agam? P. quid ais? G. huius patrem vidiſſe me, patruum tuum.

A. Nam quod ego huic nūc ſubito exitio remedium inueniam miſer?

Quòd ſi eò meæ fortunæ redeūt, Phaniū abs te vt diſtrahar,

Nulla eſt mihi vita expetenda. G. ergo iſtæc cum ita ſint Antipho,

Tanto magis te aduigilare æquum eſt: fortes for-

tuna adiuuat.

A. *Non ſum apud me.* G. *atqui opus eſt nunc cum maxime, vt ſis* Antipho:

Nam ſi te ſenſerit timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. P. *hoc verum eſt.* A. *nõ poſſum immutarier.*

G. *Quid faceres: ſi aliud quid grauius tibi nunc faciundum foret?*

A. *Cum hoc non poſſum, illud minus poſſem.* G. *hoc nihil eſt* Phædria: *ilicet,*
Quid conterimus operam fruſtra? quin abeam? P. *& quidem ego.* A. *obſecro:*
Quid ſi aſſimulabo? ſatin eſt? G. *garris.* A. *vultũ contemplamini: hem,*
Satin ſic eſt? G. *non.* A. *quid ſi ſic?* G. *propemodũ.* A. *quid ſi ſic?* G. *ſat eſt.*
Hem iſtuc ſerua: & verbum verbo, par pari vt reſpondeas,
Ne te iratus ſuis ſæuis dictis protelet. A. *ſcio.*
G. *Vi coactum te eſſe inuitum, lege, iudicio: tenes?*
Sed quis hic eſt ſenex, quẽ video in vltima platea? A. *ipſus eſt:*
Non poſſum adeſſe. G. *ah, quid agis? quo abis Antipho? mane,*
Mane inquam. A. *egomet me noui, & peccatum meum:*
Vobis commendo Phanium, *& vitam meam.*
P. *Geta, quid nunc fiet?* G. *tu iam lites audies:*

Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id noſmetipſos facere oportet Phædria.
P. *Aufer mihi oportet: quin tu quod faciã, impera.*
G. *Meminiſtine olim vt fuerit veſtra oratio,*
In re incipienda ad defendendam noxiam?
Iuſtam illam cauſſam, facilem, vincibilem, optumam.
P. *Memini.* G. *hem, nunc ipſa eſt opus, aut ſiquid poteſt,*
Meliore & callidiore. P. *fiet ſedulo.*
G. *Nunc prior adito tu: ego in inſidijs hic ero*
ſuccenturiatus, ſiquid deficies. P. *age.*

ACT. II. SCEN. I.

DEMIPHO *ſenex.* GETA. PHAEDRIA.

I *Táne tandem vxorem duxit Antipho iniuſſu meo?*
Nec meũ imperium. age, mitto imperiũ: non ſimultatem meam
Reuereri ſaltẽ? non pudere? ô facinus audax, ô Geta
Monitor. G. *vix tandem.* D. *quid mihi dicent? aut quam cauſſam reperient?*
Demiror. G. *atqui reperi iam: aliud cura.* D. *ánne hoc dicent mihi,*

Inuitus feci: lex coegit: audio, & fateor. G. *places.*
D. *Verum ſcientem, tacitum, cauſam tradere aduerſarijs,*
Etiámne id lex coegit? P. *illud durum.* G. *ego expediam: ſine.*
D. *Incertum eſt quid agam: quia præter ſpem, atq; incredibile hoc mihi obtigit:*
Ita ſum irritatus, animum vt nequeam ad cogitandum inſtituere.
QVAMOBREM OMNES, *cum ſecundæ res ſunt maxime, tum maxime*
Meditari ſecũ oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant,
Pericla, damna, exilia: peregre rediens ſemper cogitet,
Aut filij peccatũ, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ.
Communia eſſe hæc: fieri poſſe, vt nequid animo ſit nouum.
Q*uicquid præter ſpem eueniat, omne id deputare eſſe in lucro.*
G. O *Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientia.*
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda, herus ſi redierit:
Molendum vſq; in piſtrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nihil quicquam ac-

cidet animo nouum.

Quicquid præter ſpem eueniet, omne id deputabo in lucro.

Sed quid ceſſas hominem adire, & blande in principio alloqui?

D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obuiam.

P. Mi patrue ſalue. D. ſalue: ſed vbi eſt Antipho?

P. Saluum venire. D. credo: hoc reſponde mihi.

P. Valet: hic eſt: ſed ſatín omnia ex ſententia?

D. Vellem quidem. P. quid iſtuc? D. rogitas Phædria?

Bonas me abſente hîc confeciſtis nuptias.

P. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? G. ô artificem probum.

D. Egóne illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio dari
Mihi in conſpectum, nunc ſua culpa vt ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.

P. Atqui nihil fecit patrue, quod ſuccenſeas.

D. Ecce autem ſimilia omnia, omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. P. haud ita eſt.

D. Hic in noxia eſt: ille ad defendendam cauſſam adeſt:
Cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.

G. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex.

D. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.

P. Si eſt patrue, culpã vt Antipho in ſe admiſerit,

Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
Non cauſſam dico, quin quod meritus eſt, ferat.
Sed ſiquis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit: noſtráne ea culpa eſt, an iudicum?
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi.
G. Ni noſſem cauſſam, crederem vera hunc loqui.
D. An quiſquam iudex eſt, qui poſſit noſcere
Tua iuſta, vbi tute verbum non reſpondeas,
Ita vt ille fecit? P. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſtquam ad iudices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obſtupefecit pudor.
G. Laudo hūc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalue: ſaluum te aduenıſſe gaudeo. D. oh,
Bone cuſtos ſalue: columen vero familiæ,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
G. Iam dudum te omneis nos accuſare audio
Immerito, & me omnium horum immeritiſſimō.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Seruum hominem cauſſam orare leges non ſinunt,
Neq; teſtimonij dictio eſt. D. mitto omnia: adde
Iſtuc, imprudens timuit adoleſcens, ſino:
Tu ſeruus: verùm ſi cognata eſt maxime,
Non fuit neceſſe habere: ſed, id quod lex iubet,
Dotem daretis: quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?

G.Non ratio, verùm argentum deerat. D.ſumeret
Alicunde. G.alicunde? nihil eſt dictu facilius.
D.Poſtremò, ſi nullo alio pacto, vel fœnore.
G Hui, dixti pulchrè, ſi quidem quiſquam crederet
Te viuo. D.non non ſic futurum eſt: non poteſt.
Egóne illam cum illo vt patiar nuptam vnũ diem?
Nihil ſuaue meritum eſt, hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo: aut vbi habitet, demonſtrarier.
G.Nempe Phormionem. D.iſtum patronum mulieris.
G.Iam faxo hic aderit. D. Antipho vbi nunc eſt?
P.foris.
D. Abi Phædria: eum require, atque adduce huc.
P.eo
Recta via equidem illuc. G nempe ad Pamphilam.
D.At ego deos penateis hinc ſalutatum domum
Deuortar: inde ibo ad forum, atq; aliquot mihi
Amicos aduocabo ad hanc rem qui adſient,
Vt ne imparatus ſim, cum aduenit Phormio.

ACT. II. SCEN. II.

PHORMIO *paraſitus.* GETA.

Táne patris ais cõſpectum veritum hinc
I abijſſe? G admodum.
P.Phanium relictam ſolam? G.ſic. P.
& iratum ſenem?

G. Oppido. P. *ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit:*

TVTE HOC INTRISTI, *tibi omne eſt exedendum: accingere.*

G. *Obſecro te.* P. *ſi rogabit?* G. *in te ſpes eſt.* P. *ecce re.*

Quid ſi reddet? G. *tu impuliſti.* P. *ſic opinor.* G. *ſubueni.*

P. *Cedo ſenem: iam inſtructa ſunt mihi corde conſilia omnia.*

G. *Quid ages?* P. *quid vis, niſi vt maneat Phanium, atq; ex crimine hoc*

Antiphonem eripiam, atq; in me omnem iram deriuem ſenis?

G. *O vir fortis, atq; amicus! verum hoc ſæpe Phormio*

Vereor, ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat denique. P. *ah,*

Non ita eſt: factum eſt periclum: iam PEDVM *viſa eſt via:*

Quot me cenſes homines iam deuerberaſſe vſque ad necem

Hoſpites, tum ciues: quo magis noui, tanto ſæpius?

Cedo dum, en vnquam iniuriarum audiſti mihi ſcriptam dicam?

G. *Qui iſtuc?* P. *quia* NON RETE ACCIPITRI TENDITVR, *neq; miluio,*

Qui malefaciũt nobis: illis qui nihil faciũt, tẽditur:

Quia enim in illis fructus eſt, in his opera luditur.

Aliis aliũde eſt periclũ, vnde aliquid abradi poteſt:

Mihi ſciunt nihil eſſe. dices, ducent dãmnatum domum.

Alere nolũt hominem edacem: & ſapiunt mea quidem ſententia,

Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.

G. Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia.

P. Imò enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert.

Tene aſymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis,

Otioſum ab animo: cum ille & cura, & ſumptu abſubmitur:

Dum tibi ſit quod placeat: ille ringitur, tu rideas,

Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?

G. Quid iſtuc verbi eſt? P. vbi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.

Hæc cũ ratione ineas, quàm ſint ſuauia, & quàm cara ſint:

Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præſentem deum?

G. Senex adeſt: vide quid agas: prima coitio eſt acerrima.

ſi eam ſuſtinueris, poſt illâ iam, vt lubet, ludas licet.

ACT. II. SCEN. III.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

N*vnquam cuiquam contumelioſius*
E *Audiſtis factam iniuriam, quàm hæc eſt mihi?*
Adeſte quæſo. G.*iratus eſt.* P.*quin tu hos age:*
Iam ego hunc agitabo:pro deûm immortalium,
Negat Phaniũm eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? G.*negat.*
P.*Neq; eius patrem ſe ſcire, qui fuerit?* G.*negat.*
D.*Ipſum eſſe opinor, de quo agebam: ſequimini.*
P.*Nec Stilphonem ipſum ſcire qui fuerit?* G.*negat.*
P. *Quia egens relicta eſt miſera: ignoratur parens:*
Neglegitur ipſa: AVARITIA VIDE *quid facit.*
G.*ſi herum inſimulabis auaritiæ, male audies.*
D.*O audaciam, etiam me vltro accuſatum aduenit.*
P.*Nam iam adoleſcenti nihil eſt quòd ſuccenſeam,*
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior,
Pauper, cui in opere vita erat, ruri ferè
Se continebat. ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex

Narrabat ſe hunc neglegere cognatum ſuum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumũ.
G. *Videas te, atque illum, vt narras.* D. *abi in malam crucem.*
Nam ni ita eum exiſtimaſſem, nunquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperẽ in noſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter.
G. *Pergin hero abſenti male loqui impuriſſime?*
P. *Dignum autem hoc illo eſt.* G. *ain tandem carcer?* D. *Geta.*
G. *Bonorum extortor, legum contortor.* D. *Geta.*
P. *Reſponde.* G. *quis homo eſt? ehem.* D. *tace.* G. *abſenti tibi*
Te indignas, ſéque dignas contumelias
Nunquam ceſſauit dicere hodie. D. *ohe deſine.*
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia expeto:
Si tibi placere potis eſt, mihi vt reſpondeas:
Quem amicũ tuum ais fuiſſe iſtum: explana mihi,
Et quî cognatum me ſibi eſſe diceret.
P. *Proinde expiſcare, quaſi non noſſes.* D. *noſſem?* P. *ita.*
D. *Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.*
P. *Eho tu ſobrinum tuum non noras?* D. *enecas:*
Dic nomen. P. *nomen? maxime.* D. *quid nunc taces?*
P. *Perij hercle: nomen perdidi.* D. *hem, quid ais?*
P. *Geta,*

Si meminiſti quod olim dictum eſt, ſubijce: hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum aduenis.
D. Egón autem tento? G. Stilpho. P. atque adeo quid mea?
Stilpho eſt. D. quem dixti? P. Stilphonem inquam noueras?
D. Neq; ego illam noram: nec mihi cognatus fuit
Quiſquam iſtoc nomine. P. itáne? non te horum pudet?
At ſi talentûm rem reliquiſſet decem.
D. Dij tibi malefaciāt. P. primus eſſes memoriter
Progeniem veſtram vſque ab auo, atq; atauo proferens.
D. Ita vt dicis, ego tum ſi aduenisſem: quî mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face: cedo
Quî eſt cognata? G. heus noſter, rectè: heus tu caue.
P. Dilucide expediui, quibus me oportuit
Iudicibus: tum ſi id falſum fuerat, filius
Cur non refellit? D. filium narras mihi?
Cuius de ſtultitia dici, vt dignum eſt, non poteſt.
P. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſſa iterum vt reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſſa bis iudicium adipiſcier.
D. Etſi mihi facta iniuria eſt, veruntamen
Potius q̃ lites ſecter, aut q̃ te audiam:
Itidem vt cognata ſi ſit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinq; accipe.

P. *Ha ha he, homo ſuauis.* D. *quid eſt? num iniquum poſtulo?*

An, ne hoc quidem adipiſcar ego, quod ius publicum eſt?

P. *Itáne tandem quæſo, ciuem item vt meretricem, vbi abuſus ſis,*

Mercedem dare lex iubet ei, atq; amittere?

An, vt nequid ciuis turpe in ſe admitteret

Propter egeſtatem, proximo iuſſa eſt dari,

Vt vno cum ætatem degeret, quod tu vetas?

D. *Ita, proximo quidē. at nos, vnde, aut quamobrē?* P. *ohe,*

ACTVM (*aiunt*) NE AGAS. D. *non agam: imò haud deſinam,*

Donec perfecero hoc. P. *ineptis.* D. *ſine modo.*

P. *Poſtremò tecum nihil rei nobis Demipho eſt:*

Tuus eſt damnatus gnatus, non tu: nam tua

Præterierat iam ad ducendum ætas. D. *omnia hæc*

Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere.

Aut quidem cum vxore hac, ipſum prohibeo domo.

G. *Iratus eſt.* P. *tute idem feceris melius.*

D. *Itáne es paratus facere me aduorſum omnia Infœlix?* P. *metuit hic nos, tametſi ſedulo*

Diſſimulat. G. *bene habent tibi principia.* P. *quin quod eſt*

Ferendum, feras: tuis factis dignum feceris,

Vt amici inter nos ſimus. D. *egóne tuam expetam*

Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim!
P. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. minue vero iram. D. hoc age:
Satis iam verborum eſt, niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam eijciam: dixi Phormio.
P. Si tu illam attigeris, ſecus quàm dignum eſt liberam,
Dicam impingam tibi grandem: dixi Demipho:
Siquid opus fuerit, heus, domo me. G. intellego,

ACT. II. SCEN. IIII.

DEMIPHO. GETA. HEGIO.
CRATINVS, CRITO, aduocati.

QVANTA me cura & ſollicitudine afficit
Gnatus, qui me, & ſe hiſce impediuit nuptijs!
Neq; mihi in conſpectum prodit, vt ſaltem ſciam
Quid de hac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
Abi tu, viſe redieritne iam, an nondum, domum.
G. Eo. D. videtis quo in loco res hæc ſiet.
Quid ago? dic Hegio. H. ego Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. D. dic Cratine. CRA. méne vis?
D. Te. CRA. ego quæ in rem tuam ſint, ea

velim facias: mihi
Sic hoc videtur: quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum, æquum eſt & bonum:
Et id impetrabis. dixi. D. dic nunc Hegio.
H. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo. verùm ita eſt,
QVOT HOMINES, tot ſententiæ. ſuus cuique mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: & turpe inceptu eſt. D. dic Crito.
CRI. Ego ampliùs deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. H. num quid nos vis? D. feciſtis probe:
Incertior ſum multo quàm dudum. G. negant
Rediſſe. D. frater eſt expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re cōſilium, id exequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
C. At ego Antiphonē quæram, vt quæ acta hic ſunt, ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACT. III. SCEN. I.

ANTIPHO. GETA.

Nimuero Antipho multis modis cum iſtoc
E animo es vituperandus:
Itáne hinc abiſſe, & vitam tuam tutandam alijs dediſſe?

Alios tuam rem magis credidiſti, quàm te, animaduerſuros?
Nam vtut erant alia, illi certè, quæ nunc domi tuæ eſt, conſuleres,
Nequid propter tuam fidẽ decepta pateretur mali,
Cuius nunc miſeræ ſpes, opéſque ſunt in te vno omnes ſitæ.
G. *Equidem here nos iandudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.*
A. *Teipſum quærebam.* G. *ſed ea cauſſa nihilo magis defecimus.*
A. *Loquere obſecro. quónam in loco ſunt res, & fortunæ meæ?*
Nunquid patri ſubolet? G. *nihil etiam.* A. *& quid ſpei porrò eſt?* G. *neſcio.* A. *ah.*
G. *Niſi Phædria haud ceſſauit pro te eniti.* A. *nihil fecit noui.*
G. *Tum Phormio itidem in hac re, vt in aliis, ſtrenuum hominem præbuit.*
A. *Quid is fecit?* G. *confutauit verbis admodũ iratum patrem.*
A. *Heu Phormio.* G. *ego quod potui porrò.* A. *mi Geta, omneis vos amo.*
G. *Sic habent principia ſeſe, vti dico: adhuc tranquilla res eſt.*
Manſurúſq; patruum pater eſt, dum huc adueniat. A. *quid eum?* G. *vt aiebat,*
De eius conſilio velle ſeſe facere, quod ad hanc

rem attinet.

A. *Quantus metus eſt mihi venire huc ſaluum nrõ patruum* Getá?

Nam per eius vnam (vt audio) aut viuam, aut moriar: ſententiam.

G. *Phædria tibi adeſt.* A. *vbínam?* G. *eccum à ſua palæſtra exit foras.*

ACT. III. SCEN. II.

PHAEDRIA. DORIO *leno.* ANTIPHO. GETA.

D*Orio, audi obſecro.* D. *non audio.*

P. *Parumper.* D. *quin omitte me.*

P. *Audi quid dicã.* D. *at enim tædet iam audire eadem millies.*

P. *At nunc dicam, quod lubenter audias.* D. *loquere, audio.*

P. *Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc? quo nunc abis?*

D. *Mirabar, ſi tu mihi quicquam afferres noui.*

A. *Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti.*

G. *idem ego metuo.*

P. *Non mihi credis?* D. *hariolare.* P. *ſin fidem do.* D. *fabulæ.*

P. *Fœneratum iſtuc beneficium tibi pulchre dices.*

D. *logi.*

P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt. D. ſomnium.
P. Experire, non eſt longum. D. CANTILENAM eandem canis.
P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. D. garris modo.
P. Adeóne ingenio te eſſe duro atq; inexorabili,
Vt neq; miſericordia, neq; precibus molliri queas?
D. Adeón te eſſe incogitantem, atque impudentem Phædria,
Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?
A. Miſeritum eſt. P. hei veris vincor. G. q̃ vterq; eſt ſimilis ſui!
P. Neque Antipho alia cum occupatus eſſet ſolicitudine,
Tum hoc eſſe mihi obiectũ malũ! A. ah, quid iſtuc autem eſt Phædria!
P. O fortunatiſſime Antipho. A. egóne? P. cui, quod amas, domi eſt:
Nec cum huiuſmodi vnquã vſus venit vt conflictares malo.
A. Mihine domi eſt! imò, quod aiunt, AVRIBVS TENEO LVPVM.
Nam neq; quo amittam à me, inuenio: neq; vti retineam, ſcio.
D. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. A. eia, ne parum leno ſies.

Num quid hic confecit? P.*hicine? quod homo inhumaniſſimus,*

Pamphilam meam vendidit. G.*quid, vendidit?* A.*Ain vendidit?*

P.*Vendidit.* D.*q̃ indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo!*

P.*Nequeo exorare vt maneat, & cum illo vt mutet fidem,*

Triduum hoc: dum id, quod eſt promiſſum ab amicis, argentum aufero.

Si non tum dedero, vnam præterea horam ne oppertus ſies.

D.*Obtundis.* A.*haud longum eſt id quod orat Dorio: exoret ſine.*

Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicauerit.

D.*Verba iſtæc ſunt.* A.*Pamphilámne hac vrbe priuari ſines?*

Tum præterea horũ amorẽ diſtrahi poterín pati?

D.*Neq; ego, neque tu.* G.*dij tibi omnes id quod eſt dignum duint.*

D.*Ego te complureis aduorſum ingenium meũ menſes tuli*

Pollicitantem, flentem, & nihil ferentem: nunc contra ómnia

Repperi, qui det, neque lachrumet: da locum melioribus.

A.*Certè hercle ſi ſatis commemini, tibi quidem*

olim eſt dies,

Quam ad dares huic, præſtituta. P.*factum.* D.*num ego iſtuc nego?*

A.*Iámne ea præterijt?* D.*non, verum ei hæc anteceſſit.* A.*non pudet*

Vanitatis? D.*minime, dum ob rem.* G *ſterquilinium.* P.*Dorio,*

Itáne tandem facere oportet? D.*ſic ſum: ſi placeo, vtere.*

A.*Sícine hunc decipis?* D.*imò enimuero Antipho, hic me decipit.*

Nam hic me huiuſmodi ſciebat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi.

Is me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.

Sed vtvt hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi

Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attuleris Phædria,

Mea lege vtar, vt potior ſit, qui prior ad dandum eſt. Vale.

ACT. III. SCEN. III.

PHAEDRIA. ANTIPHO. GETA.

Q. *Vid faciam? vnde ego nunc tam ſubito huic argentum inueniam miſer,*

Cui minus nihilo eſt? quòd ſi hic potuiſſet nunc exorarier

Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. *Itáne hunc patiemur* Geta

Fieri miſerum, qui me dudum, vt dixti, adiuuerit comiter?

Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei experiamur reddere?

G. *Scio equidem hoc eſſe æquum.* A. *age ergo, ſolus ſeruare hunc potes.*

G. *Quid faciam?* An. *inuenias argentum.* G. *cupio: ſed id vnde, edoce.*

A. *Pater adeſt hic.* G. *ſcio: ſed quid tum?* A. *ab* DICTVM *ſapienti ſat eſt.*

G. *Itáne?* A. *ita.* G. *ſanè hercle pulchre ſuades: etiã tu hinc abis?*

Non triumpho, ex nuptijs tuis ſi nihil nanciſcor mali:

Ni etiam nunc me huius cauſſa quærere in malo iubeas crucem?

A. *Verum hic dicit.* P. *quid? ego vobis* Geta *alienus ſum?* G. *haud puto.*

Sed parũ ne eſt, quod omnibus nunc nobis ſuccenſet ſenex,

Ni inſtigemus etiam, vt nullus locus relinquatur preci?

P. *Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum? hem:*

Dum igitur licet, dúmque adſum, loquimini mecum Antipho:

contemplamini me. A.*quamobrem? aut quid nam factûrus cedo?*

P.*Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,*

Aut perire. G.*dij bene vortant quod agas, pedetentim tamen.*

A.*Vide, ſiquid opis potes afferre huic.* G.*ſiquid, quid?* A.*quære obſecro,*

Nequid plus minúſve faxit, quod nos poſt pigeat Geta.

G.*Quæro: ſaluos eſt, vt opinor: verum enim metuo malum.*

A.*Noli metuere: vnà tecum bona, maláque tolerabimus.*

G.*Quantũ opus eſt tibi argenti? loquere.* P.*ſolæ triginta minæ.*

G.*Triginta? hui, percara eſt Phædria.* P.*iſtæc vero vilis eſt.*

G.*Age age, inuentas reddam.* P.*ô lepidum caput.*

G.*Auferte hinc.* P.*iam opus eſt.* G.*iam feres:*

ſed opus eſt mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.

A.*Præſto eſt: audaciſſime oneris quid vis impone, & feret:*

SOLVS EST *homo amico amicus.* G.*eamus ergo ad eum ocyus.*

P.*Abi: dic præſtó vt ſit domi.*

A.*Nunquid eſt quod opera mea vobis opus ſit?*

G. *nihil: verùm abi domum.*
Et iſtam miſeram, quam ego nũc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Conſolare. ceſſas? A. *nihil eſt æque quod faciam lubens.*
P. *Qua via iſtuc facies?* G. *dicam in itinere: modo te hinc amoue.*

ACT. IIII. SCEN. I.

DEMIPHO. CHREMES.

Vid? qua profectus cauſſa hinc es Lemnũ Chremes?
Adduxtine tecũ filiam? C. *non.* D. *quid ita non?*
C. *Poſtquam videt me eius mater eſſe hic diutius,*
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam neglegentiam: ipſam cum omni familia
Ad me profectã eſſe aiebant. D. *quid illic tam diu*
Quæſo igitur commorabare, vbi id audiueras?
C. *Pol me detinuit morbus.* D. *vnde? aut qui?*
C. *rogas?*
SENECTVS IPSA *eſt morbus. ſed veniſſe eas*
Saluas audiui ex nauta, qui illas vexerat.
D. *Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtine Chreme?*

C. *Quod quidem me factũ, conſilij incertum facit:*
Nam hanc conditionem ſicui tulero extrario:
Quo pacto, aut vnde mihi ſit, dicendum ordine eſt:
Te mihi fidelem eſſe æque, atque egomet ſum mihi,
Scibam: ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas.
Sin ſpreuerit me, plus q̃ opus eſt ſcito, ſciet:
Veróque, ne vxor aliquà hoc reſciſcat mea.
Quod ſi fit: vti me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat. nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. *Scio ita eſſe: & iſtæc mihi res ſolicitudini eſt:*
Neq; defetiſcar vnquam ego experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

ACT. IIII. SCEN. II.

GETA.

O hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionem. venio ad hominẽ, vt dicerem
Argento opus eſſe, & id quo pacto fieret.
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem:

Dijs gratias agebat, tempus ſibi dari,
Vbi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe, quàm Antiphoni. hominem ad forum
Iuſſi opperiri: eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum ipſum: quis eſt vlterior? at at Phædriæ
Pater venit. ſed quid pertimui autem bellua?
An quia quos fallam, pro vno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.
Petam hinc, vnde à primo inſtitui: is ſi dat, ſat eſt:
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACT. IIII. SCEN. III.
ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

E *Xpecto, quàm mox recipiat huc ſeſe Geta.*
Sed patruum cum patre video aſtantem: hei mihi,
Quàm timeo, aduentus huius quò impellat patrem!
G. Adibo hoſce. ô noſter Chremes. C. ſalue Geta.
G. Venire ſaluum volupe eſt. C. credo. G. quid agitur?
C. Multa aduenienti, vt fit, noua hic compluria.
G. Ita de Antiphone audiſtine quæ facta? C. omnia.
G. Túne dixeras huic? facinus indignum Chreme,
Sic circumiri? D. cum hoc id agebam commodum.
G. Nam herclè ego quoque id quidem mecum agi-

A i.

tans ſedulò,
Inueni, opinor, remedium huic rei. D. quid Geta?
Quod remedium? G. vt abij abs te, fit fortè obuiam
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is qui iſtam. C. ſcio.
G. Viſum eſt mihi, vt eius tentarem ſententiam:
Prehendo hominem ſolum: Cur non, inquam, Phormio
Vides, inter vos ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Herus liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modò
Vno ore authores fuere, vt præcipitem hanc daret.
A. Quid hic cœptat? aut quò euadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt: eia ſudabis ſatis,
Si cum illo incœptas homine: ea eloquentia eſt.
Verùm pone eſſe victum eum, at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier:
Soli ſumus nunc hic inquam, ehò dic quid velis dari
Tibi in manum, vt herus his deſiſtat litibus:
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies.
A. Satin illi dij ſunt propitij? G. nan ſat ſcio,

Si tu aliquam partem æqui boníque dixeris:
Vt eſt ille bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. *quis te iſtæc iuſſit loqui?*
C. *Imò non potuit melius peruenirier*
Eò, quò nos volumus. A. *occidi.* C. *perge eloqui.*
G. *At primò homo inſanibat.* C. *cedo, quid poſtulat?*
G. *Quid? nimium: quantum libuit.* C. *dic.* G. *ſiquis daret*
Talentum magnum. C. *imò malum hercle: vt nihil pudet!*
G. *Quod dixi adeo ei: quæſo quid ſi filiam*
Suam vnicam locaret? parui rettulit
Non ſuſcepiſſe: inuenta eſt quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique eius fuit poſtrema oratio:
Ego inquit, iam à principio amici filiam,
Ita vt æquum fuerat, volui vxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem eius incommodum,
In ſeruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat (vt apertè tibi nunc fabuler)
Aliquantulum quæ afferret, quî diſſoluerem
Quæ debeo. & etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, qantum ab hac accipio quæ ſponſa eſt mihi:
Nullam mihi malim, quàm iſtanc vxorem dari.
A. *Vtrum ſtultitia facere ego hunc, an malitia,*
Dicam: ſcientem, an imprudentem, incertus ſum.

D. *Quid ſi animam debet?* G. *ager oppoſitus eſt pignori*
ob decem minas, inquit. D. *age age, iam ducat, dabo.*
G. *Aediculæ item ſunt ob decem alias.* D. *hoi hui,*
Nimium eſt. C. *ne clama: petito haſce à me decem.*
G. *Vxori emunda ancillula eſt: tum autem pluſcula*
ſupellectile opus eſt: opus eſt ſumptu ad nuptias.
His rebus pone ſanè inquit decem minas.
D. *Sexcẽtas proinde potius ſcribito iam mihi dicas:*
Nihil do: impuratus me ille vt etiam irrideat?
C. *Quæſo, ego dabo, quieſce: tu modò filius*
Fac vt illam ducat, nos quam volumus. A. *hei mihi*
Geta, occidiſti me tuis fallacijs.
C. *Mea cauſa eijcitur: me hoc æquum eſt amittere.*
G. *Quantum potes, me certiorem, inquit, face:*
Si illam dant, hanc vt omittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem iam conſtituerunt dare.
C. *Iam accipiet: illis repudium renuntiet.*
Hanc ducat. D. *quæ quidem illi res vortat male.*
C. *Opportunè adeò nunc argentum mecum attuli,*
Fructum quem Lemni vxoris reddunt prædia:
Id ſumam: vxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACT. IIII. SCEN. IIII.

ANTIPHO. GETA.

GEta. G.hem. A.quid egiſti? G.emunxi argento ſenes.
A.Satin id eſt? G.neſcio herclè: tantum iuſſus ſum.
A.Eho verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua
Ad reſtim mihi quidem res redijt planiſſume:
Vt te quidem omnes dij, deæq;, ſuperi, inferi,
Malis exemplis perdant: hem, ſiquid velis,
Huic mandes: quod quidem recte curatum velis,
Quid minus vtibile fuit, quàm hoc vlcus tangere,
Aut nominare vxorem? iniecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi: cedo nunc porrò Phormio
Dotem ſi accipiet, vxor ducenda eſt domum.
Quid fiet? G. non enim ducet. A. noui: cæterum
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet,
In neruum potius ibit. G. nihil eſt Antipho,
Quin male narrando poſſit deprauarier.
Tu id quod boni eſt, excerpis: dicis quod mali eſt.
Audi nunc contrà iam: ſi argentum acceperit,
Ducenda eſt vxor, vt ais: concedo tibi,
Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum.
Interea amici, quod polliciti ſunt, argentum dabũt:

Id iſtis reddet. A.*quamobrem? aut quid dicet?* G. *rogas?*
Quot res poſt illas, monſtra euenerunt mihi?
Introïjt in ædes ater alienus canis,
Anguis per impluuium decidit de tegulis,
Gallina cecinit, interdixit hariolus,
Aruſpex vetuit ante brumam aliquid noui
Negotij incipere quæ cauſa eſt iuſtiſſima.
Hæc fient. A. *vt modò fiant.* G. *fient: me vide.*
Pater exit: abi, dic eſſe argentum Phædriæ.

ACT. IIII. SCEN. V.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

Victus eſto inquam: ego curabo nequid verborum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi teſtes adhibeam
Cum dem: & quamobrem dem, commemorabo. G. *vt cautus eſt, vbi nihil opus eſt!*
C. *Atque ita opus facto eſt: at matura, dum libido eadem hæc manet:*
Nā ſi altera illa magis īſtabit, forſitā nos reijciat.
G. *Rem ipſam putaſti.* D. *duc me ad eum ergo.* G. *non moror.* C. *vbi hoc egeris,*
Tranſito ad vxorē, vt conueniat hanc prius quàm hinc abeat;
Dicat eā dare nos Phormioni nuptū, ne ſuccēſcat:

Et magis eſſe illum idoneũ, qui ipſi ſit familiarior:
Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe: quantum is voluerit,
Datum eſſe dotis. D. *quid tua (malum) id refert?* C. *magni Demipho.*
D. *Non ſat tuum te officium feciſſe, ſi non id fama approbat?*
C. *Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe eiectam prædicet.*
D. *Idem ego iſtuc facere poſſum.* C. *mulier mulieri magis congruet.*
D. *Rogabo.* C. *Vbi nunc illas ego reperire poſſim, cogito.*

ACT. V. SCEN. I.

SOPHRONA *nutrix.* CHREMES.

Q*vid agam? quem mihi amicum inueniam mi ſera? aut cui conſilia*
Hæc referã: aut vnde nũc mihi auxiliũ petã?
Nam vereor, hera ne ob meum ſuaſum indignè iniuria afficiatur:
Ita patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.
C. *Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?*
S. *Quod vt facerem, egeſtas me impulit: cum ſcirem infirmas nuptias*

Haſce eſſe, vt id conſulerem, interea vita vt in tuto foret.

C. Certò ædepol (niſi me animus fallit, aut parum oculi proſpiciunt)

Meæ nutricem gnatæ video. S. neque ille inueſtigatur. C. quid agam?

S. Qui eſt eius pater. C. adeóne, an maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco?

S. Quòd ſi eum nũc reperire poſſim, nihil eſt quod verear. C. ea eſt ipſa:

Colloquar. S. quis hic loquitur? C. Sophrona. S. & meum nomen nominat?

C. Reſpice ad me. S. dij obſecro vos: éſtne hic Stilpho? C. non. S. negas?

C. Concede hinc à foribus paululum iſtorſum ſodes Sophrona:

Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. S. quid? non is obſecro es,

Quẽ ſemper te eſſe dictitaſti? C. ſt. S. quid has metuis fores?

C. Cõcluſam hic habeo vxorem ſæuam: verũ m iſtoc de nomine

Eò perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris

Effutiretis: atque id porrò aliquà vxor mea reſciſceret.

S. Hem, iſtoc pol nos te hîc inuenire miſeræ nunquam potuimus.

C. Eho, dic mihi, quid tibi rei eſt cum familia hac, vnde exis?
Aut vbi illæ ſunt? S. miſeram me. C. hem, quid eſt? viuúntne? S. viuit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors ſecuta eſt.
C. Male factum. S. ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Vt potui, virginem nuptum locaui huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. C. Antiphonine? S. hem, iſti ipſi.
C. Quid? duáſne is vxores habet? S. hau obſecro, vnam ille quidem hanc ſolam.
C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergo eſt. C. quid ais?
S. Compoſito factum eſt, quo modo hanc amans habere poſſet
ſine dote. C. dij voſtram fidem, quàm ſæpe forte temerè
Eueniunt, quæ non audeas optare! offendi aduenie͂s,
Quicum volebam, atque vt volebam, collocatam filiam:
Quod nos ambo opere maximo dabamus, vt fieret operam:
Sine noſtra cura, maxima ſua cura hæc ſola fecit.
S. Nunc quid facto eſt opus, vide: pater adoleſcentis venit,
Eúmque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. C.

nihil pericli eſt:
Sed per deos atque homines meam eſſe hanc caue reſciſcat quiſquam.
S. *Nemo ex me ſcibit.* C. *ſequere me: cætera intus audies.*

ACT. V. SCEN. II.
DEMIPHO. GETA.

Oſtrapte culpa facimus, vt malos expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus, & benignos:
Ita fugias, ne præter caſam, quod aiunt, nónne id ſat erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum eſt vltrò obiectum ei,
Vt ſit quî viuat, dũ aliquid aliud flagitij conficiat.
G. *Planiſſume.* D. *his nunc præmium eſt qui recta praua faciunt.*
G. *Veriſſime.* D. *Vt ſtultiſſimè quidem illi rem geſſerimus.*
G. *Modò vt hoc conſilio poſſit diſcedi, vt iſtam ducat.*
D. *Etiámne id dubium eſt?* G. *haud ſcio herclè, vt homo eſt, an mutet animum.*
D. *Hem, mutet autem?* G. *neſcio: verùm, ſi fortè dico.*

D. *Ita faciam vt frater cẽſuit, vt vxorem huc eius adducam,*

Cum iſta vt loquatur. Geta abi: prænũtia hanc venturam.

G. *Argentum inuentum eſt Phædriæ: de iurgio ſiletur:*

Prouiſum eſt ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò,

Quid fiet? in eodem luto hæſitas: verſuram ſolues Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abijt: plagæ creſcunt,

Niſi proſpicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,

Nequid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

ACT. V. SCEN. III.

DEMIPHO. NAVSISTRATA *mulier.* CHREMES.

Gedum vt ſoles Nauſiſtrata, fac vt illa placetur nobis:

Vt ſua voluntate id quod eſt faciundum, faciat. N. *faciam.*

D. *Pariter nunc opera me adiuues, ac dudum re opitulata es.*

N. *Factum volo: ac pol queo minus viri culpa, quàm me dignum eſt.*

D. *Quid autem?* N. *Quia pol mei patris bene parta indiligenter*
Tutatur: nam ex his prædijs talenta argenti bina
Statim capiebat: hem vir viro quid præſtat? D. *bina quæſo?*
N. *Ac rebus vilioribus multo, tamen duo talenta.*
D. *hui.*
N. *Quid hæc videntur?* D. *ſcilicet.* N. *virum me natam vellem:*
Ego oſtenderem. D. *certò ſcio.* N. *quo pacto?* D. *parce ſodes,*
Vt poſſis cum illa: ne te adoleſcẽs mulier defatiget.
N. *Faciam vt iubes: ſed meum virum abs te exire video.* C. *hem Demipho.*
Iam illi datum eſt argentum? D. *curaui ilico.* C. *nollem datum:*
Hei, video vxorem: penè pluſquam ſat erat. D. *cur nolles Chreme?*
C. *Iam rectè.* D. *quin tu? ecquid locutus cum iſta es. quamobrem hanc ducimus?*
C. *Tranſegi.* D. *quid ait tandem?* C. *adduci non poteſt.* D. *quid? non poteſt?*
C. *Quia vterque vtrique eſt cordi.* D. *quid iſtuc noſtra?* C. *magni: præter hæc,*
Cognatam comperi eſſe nobis. D. *quid? deliras?* C. *ſic erit:*
Non temerè dico: redi mecum in memoriam. D. *ſatin ſanus es?*

N. Hau, obſecro vide, ne in cognatam pecces. D. non eſt. C. ne nega:
Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu errasti. D. nō norat patrem?
C. Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquámne hodie concedes mihi,
Neque intelliges? D. ſi tu nihil narres. C. pergis? N. miror quid hoc ſiet.
D. Equidem hercle neſcio. C. vin ſcire? at ita me ſeruet Iuppiter,
Vt propior illi quàm ego ſum, ac tu, nemo eſt. D. dij voſtram fidem:
Eamus ad ipſam vnà omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. ah.
D. Quid id eſt? C. itáne paruam mihi fidem eſſe apud te? D. vin me credere?
Vin ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age fiat: quid, illa filia
Amici noſtri, quid futurum eſt? C. recte. D. hanc igitur mittimus?
C. Quidni? D. illa maneat? C. ſic. D. ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.
N. Sic pol cōmodius eſſe in omneis arbitror, quàm vt cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.
D. Quid iſtuc negoti eſt? C. iámne operuit oſtium? D. iam. C. ô Iuppiter,

Dij nos reſpiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio. D. hem,

Quo pacto id potuit? C. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.

D. At tu intrò abi. C. heus, ne filij noſtri quidem hoc reſciſcant volo.

ACT. V. SCEN. IIII.
ANTIPHO.

Aetus ſum, vt vt meæ res ſeſe habent, fra-
I. tri obtigiſſe quod velt.
Quàm ſcitum eſt eiuſmodi parare animo cupiditates,
Quas, cum res aduerſæ ſient, paulo mederi poſſis!
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expediuit:
Ego nullo poſſũ remedio me euoluere ex his turbis,
Quin ſi hoc celetur, in metu: ſin patefit, in probro ſiem.
Neque me domum nũc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenſa,
Huiuſce habendæ. ſed vbínam Getam inuenire poſſum,
Vt rogem quod tempus conueniendi patris me capere iubeat?

ACT. V. SCEN. V.
PHORMIO. ANTIPHO.

Argentum accepi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curaui propria ea Phædria vt potiretur: nam emiſſa eſt manu.
Nunc vna res reſtat mihi, quæ etiam conficiunda, otium,
A ſenibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
A. Sed Phormio eſt. quid ais? P. quid? A. quídnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
P. Viciſſim parteis tuas acturus eſt. A. quas? P. Vt fugitet patrem:
Te ſuam rogauit rurſum vt ageres, cauſam, vt pro ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum ancillulam emptum, quam du dum dixit Geta:
Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. A. Vide quis egrediatur. P. Geta eſt.

ACT. V. SCEN. VI.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

Fortuna, ô ſors Fortuna, quantis commo-
8 ditatibus,

Quàm ſubitò hero meo Antiphoni ope ve
ſtra hunc oneraſtis diem!

A. Quidnam hic ſibi volt? G. nóſque amicos eius exoneraſtis metu.

sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc o-nero pallio:

Atque hominem propero inuenire: vt hæc quæ contigerint, ſciat?

A. Num tu intelligis quid hic narret? P. num tu? A. nihil. P. tantundem ego.

G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. A. heus Geta. G. hem tibi:

Num mirum, aut nouum eſt reuocari, curſum cum inſtitueris? A. Geta.

G. Pergit hercle: tu nunquam tuo odio vinces me. A. non manes?

G. Vapulabis. A. id tibi quidem iam fiet, niſi reſiſtis, verbero.

G. Familiariorem oportet eſſe hunc, qui minitatur malum,

Sed iſne eſt, quem quæro, an non? ipſus eſt. P. congredere actutum. A. quid eſt?

G. Omnium, quantum eſt, qui viuant, hominum ho-

mo honoratiſſime:

Nã ſine cõtrouerſia à dijs ſolus diligere Antipho.

A. *Ita velim: ſed quî iſtuc credam ita eſſe, mihi dicî velim.*

G. *Satín eſt, ſi te delibutũ gaudio reddo?* A. *enecas.*

P. *Quin tu hinc pollicitationes aufer: & quod fers, cedo.* G. *oh,*

Tu quoque hic aderas Phormio? P. *aderam: ſed ceſſas?* G. *accipe: hem,*

Vt modò argentum tibi dedimus apud forum, rectà domum

Sumus profecti: interea mittit herus me ad vxorem tuam.

A. *Quamobrem?* G. *omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt* Antipho.

Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Pone apprehendit pallio: reſupinat. reſpicio: rogo

Quamobrem retineat me. ait eſſe vetitum intrò ad heram accedere.

Sophrona modò fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem,

Eũmque nunc eſſe intus cum illis: hoc vbi ego audiui, ad fores

Suſpenſo gradu placidè ire perrexi. acceſſi. aſtiti.

Animam compreſſi. aurem admoui, ita animum cœpi attendere,

Hoc modo ſermonem captans. A. *euge* Geta. G. *hic*

pulcherrimum
Facinus audiui:itaq;pene hercle exclamaui gaudio.
P. *Quod?* G. *quódnam arbitrare?* A. *neſcio.* G. *atqui mirificiſſimum:*
Patruus tuus eſt pater inuentus Phanio vxori tuæ. A. *hem,*
Quid ais? G. *cum eius conſueuit olim matre in Lem no clanculum.*
P. *Somnium: vtíne hæc ignoraret ſuum pátrem?* G. *aliquid credito*
Phormio eſſe cauſæ: ſed me cenſen potuiſſe omnia
Intelligere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?
P. *Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam.* G. *imò etiam dabo*
Quò magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multò pòſt cum patre idem recipit ſe intrò denuo:
Ait vterque tibi poteſtatem eius habendæ ſe dare:
Denique ego ſum miſſus, te vt requirerem, atque adducerem. A. *hem,*
Quin ergo? rape me: quid ceſſas? G. *fecero.* A. *ô mi Phormio*
Vale. P. *vale Antipho: bene ita me dij ament, factum: gaudeo.*

ACT. V. SCEN. VII.
PHORMIO.

t Antam fortunam de improuiſo eſſe his datam!
Sūma eludendi occaſio eſt mihi nūc ſenes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet.
Nam idem hoc argētum ita vt ingratis eſt datum,
His datum erit:hoc quî cogam,re ipſa repperi.
Nunc geſtus mihi,voltúſq; eſt capiundus nouus.
Sed hinc concedam in angiportum hoc proximum:
Inde hiſce oſtendam me,vbi erunt egreſſi foras:
Quò me aſſimularam ire ad mercatum,non eo.

ACT. V. SCEN. VIII.
DEMIPHO.PHORMIO.CHREMES.

d Iis magnas meritò gratias habeo,atq; ago:
Quādo euenere hæc nobis frater proſpere.
Quantum poteſt,nunc conueniendus Phormio eſt,
Prius quàm dilapidet noſtras triginta minas,
Vt auferamus. P. Demiphonem ſi domi eſt,
Viſam,vt quod. D. at nos ad te ibamus Phormio.
P. De eadem hac fortaſſe cauſa? D. ita hercle. P. credidi:
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini,

Ne non id facerem,quod recepiſſem ſemel?
Heus,heus,quanta hæc mea paupertas eſt,ta[illegible]
Adhuc curaui vnum hoc quidem,vt mihi eſſet f[illegible]
C.Eſtne ea ita,vt dixi,liberalis? D.oppidò.
P.Itaque ad vos venio nuntiatum Demipho,
Paratum me eſſe:vbi voltis,vxorem date.
Nam omneis poſthabui mihi res,ita vti par fuit,
Poſtquã tantopere id vos velle animũ aduorteram.
D.At hic dehortatus eſt me,ne illam tibi darem.
Nam qui erit rumor populi,inquit,ſi id feceris?
Olim cum honeſtè potuit,tum non eſt data:
Nunc viduam extrudi,turpe eſt:fermè eadẽ omnia,
Quæ tute dudum coràm me incuſaueras.
P.Satin ſuperbè illuditis me? D.quî? P.rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo ore redibo ad eam, quam contempſerim?
C.Tum autem Antiphonem video ab ſeſe amittere
Inuitum eam:inque.D.tum autem video filium
Inuitum ſanè mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum,atque illud mihi
Argentum iube rurſum reſcribi Phormio.
P.Quod? næ ego perſcripſi porrò illis quib⁹ debui.
D.Quid igitur fiet? P.ſi vis mihi vxorem dare,
Quam deſpondiſti,ducam:ſin eſt,vt velis
Manere illam apud te:dos hic maneat Demipho.
Nam non eſt æquum me propter vos decipi:
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alteri
Remiſerim,quæ tantundem dotis dabat.

D.I hinc in malam rem cum iſtac magnificentia
[illegible] etiam nunc credis te ignorarier,
A[illegible] ua facta adeo? P. *irritor.* D. *tune hanc duceres,*
Si tibi data eſſet? P. *fac periculum.* D. *Vt filius*
Cum illa habitet apud te: hoc veſtrum conſilium fuit.
P. *Quæſo quid narras?* D. *quin tu mihi argentum cedo.*
P. *Imò verò, tu vxorem cedo.* D. *in ius ambula.*
P. *In ius? enimuero ſi porrò eſſe odioſi pergitis.*
D. *Quid facies?* P. *egóne? vos me indotatis modò*
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſoleo. C. *quid id noſtra?* P. *nihil:*
Hic quandam noram, cuius vir vxórem. C. *hem.* D. *quid eſt?*
P. *Lemni habuit aliam.* C. *nullus ſum.* P. *ex qua filiam*
Suſcepit: & eam clàm educat. C. *ſepultus ſum.*
P. *Hæc adeò ego illi iam denarrabo.* C. *obſecro,*
Ne facias. P. *oh, túne is eras?* D. *vt ludos facit!*
C. *Miſſum te facimus.* P. *fabulæ.* C. *quid vis tibi?*
Argentum quod habes, condonamus te. P. *audio.*
Quid vos (malùm) ergo me ſic ludificamini
Inepti, veſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo, nolo rurſum: cedò, cape.
Quod dictũ, indictum eſt: quod modò erat ratum, irritum eſt.

C. Quo pacto, aut vnde hæc hic reſciuit? D. neſcio,
Niſi me dixiſſe nemini id certò ſcio.
C. Monſtri, ita me dĳ ament, ſimile. P. inieci ſcrupulum. D. hem,
Hicine vt à nobis hoc tantum argenti auferat
Tam apertè irridens? emori hercle ſatius eſt:
Animo virili præſentíque vt ſis, para:
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque iam id celare poſſe te vxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex alĳs auditura ſit Chreme,
Id noſmet indicare placabilius eſt:
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Vlciſci. P. at at, niſi mihi proſpicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me adfectant viam.
C. At vereor, vt placari poſſit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus Chreme,
Cum de medio exceſſit vnde hæc ſuſcepta eſt tibi.
P. Itáne agitis mecum? ſatis aſtute aggredimini.
Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti Demipho.
Ain tu, vbi peregrè tibi quod libitum fuit feceris,
Neq; huius ſis veritus fœminæ primariæ,
Quin tu nouo modo ei faceres contumelias:
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego dictis illam ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas lachrumis, ſi extillaueris.
D. Malum, quod iſti Dĳ, Deæque omnes duint:
Tantáne affectum hominẽ quenquam eſſe audacia?
Nónne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier

In ſolas terras? C.*in id redactus ſum loci,*
Vt quid agam cũ illo, neſciam prorſus. D.*ego ſcio*
In ius eamus. P.*in ius? huc, ſiquid lubet.*
D. *Aſſequere, ac retine, dum huc ego ſeruos euoco.*
C. *Etenim nequeo ſolus: accurre huc.* P.*vna iniuria eſt*
Tecũ. D. *lege agito ergo.* P. *altera eſt tecũ Chreme.*
D. *Rape hunc.* P. *itáne agitis? enimuero voce eſt opus:*
Nauſiſtrata exi. C. *os opprime.* D.*impurũ vide,*
Quantum valet. P. *Nauſiſtrata inquam.* C.*non taces?*
P. *Taceam?* D. *niſi ſequitur, pugnos in ventrem ingere.*
P. *Vel oculum exculpe: eſt, vbi vos vlciſcar, locus.*

ACT. V. SCEN. IX.

NAVSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

Quis nominat me? C. *hem.* N. *quid iſtuc turbæ eſt, obſecro*
Mi vir? P. *hem, quid nunc obticuiſti?* N.*quis hic homo eſt?*
Non mihi reſpondes? P. *hicine vt tibi reſpondeat,*
Qui hercle vbi ſit, neſcit? C. *caue iſti quidquam credas.*

D. Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpam meritum non nego:

Sed eam, quæ ſit ignoſcenda. P. verba fiũt mortuo.

D. Nam neq; negligentia tua, neq; id odio fecit tuo.

Vinolentus, ferè abhinc annos quindecim, mulierculam

Eam compreſſit, vnde hæc nata eſt: neq; pòſt illam vnquam attigit.

Ea mortem obijt: è medio abijt, qui fit in re hac ſcrupulus.

Quamobrem te oro, vt alia tua facta ſunt, æquo animo hoc feras.

N. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re iam defungier.

Sed quid ſperem? ætate porrò minus peccaturum putem?

Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.

An mea forma, atque ætas nunc magis expetenda eſt Demipho?

Quid mihi nunc affers, quamobrem expectem, aut ſperem porrò non fore?

P. Exequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, iam tempus eſt.

Sic dabo: age nunc, age, Phormionem qui volet, laceſſito.

Faxo tali eum mactatum, atq; hic eſt, infortunio.

Redeat ſanè in gratiã: iam ſupplicij ſatis eſt mihi:

Habet hæc, ei quod, dum viuat, vſque ad aurem

obganniat.

N. At meo merito credo? quid ego nunc commemo rem Demipho

Singillatim, qualis in iſtum fuerim? D. noui æquè omnia

Tecum. N. meritóne hoc meo videtur factum? D. minimè gentium:

Verùm quando iam accuſando fieri infectum non poteſt,

Ignoſce: orat: confitetur: purgat: quid vis amplius?

P. Enimuero prius quàm hæc dat veniã, mihi proſpiciam & Phædriæ.

Heus Nauſiſtrata, prius quàm huic reſpondes temerè, audi. N. quid eſt?

P. Ego minas triginta per fallaciam ab illo abſtuli:

Eas dedi tuo gnato: is pro ſua amica lenoni dedit.

C. Hem, quid ais? N. adeóne hoc indignum tibi videtur, filius

Homo adoleſcens, ſi habet vnam amicam, tu vxores duas?

Nihil pudere? quo illũ ore obiurgabis? reſpõde mihi.

D. Faciet vt voles. N. imò vt iam ſcias meam ſententiam,

Neque ego ignoſco, neque promitto quicquam: neq; reſpondeo,

Prius, q̃ gnatũ videro: eius iudicio p̃mitto omnia:

Quod is iubebit, faciam. P. mulier ſapiens es Nauſiſtrata.

N. Satis tibi eſt? P. imò verò pulchrè diſcedo, & probè,
Et præter ſpem. N. tu tuũ nomen dic quod eſt. P. mihíne?
Phormio, veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus Phædriæ.
N. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi quod potero, & quæ voles,
Faciámque, & dicam. P. benignè dicis. N. pol meritum eſt tuum.
P. Vín primum hodie facere, quod ego gaudeã Nauſiſtrata?
Et quo tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.
N. Pol verò voco. D. eamus intrò hinc. N. fiat. ſed vbi eſt Phædria
Iudex noſter? P. iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

CALLIOPIVS RECENSVI.

[library stamp]

Digitized by Google